

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ตามหลักทฤษฎี ๔ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพนาาราม ตำบลวังไทร อำเภอลองขลุ้ง จังหวัดกำแพงเพชร และกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม ตำบลชุมแสงสงคราม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสาขาที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน ๒๐ รูปหรือคนและเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน ๓๖๗ ชุด

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป หาค่าความถี่(Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ t-test, F-test ตามปัจจัยส่วนบุคคล วิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์(Pearson Correlation) เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญที่ ๐.๐๑

๔.๑ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

๔.๑.๑ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

๔.๑.๒ สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

๔.๒ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

๔.๒.๑ ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

๔.๒.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่อ รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

๔.๒.๓ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

๔.๒.๔ สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

๔.๓ ผลการสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสม
 ทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

๔.๔ สรุปผลการวิจัยแบบผสมวิธี(Mixed Methods Research)

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

๔.๑.๑ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะ
 สมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

ผู้วิจัยทำการสำรวจคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์จึงได้ทำการสำรวจการ
 วิจัยเชิงคุณภาพขึ้นก่อนเพื่อหาคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ดี และการสังเคราะห์ความคิดเห็น และ
 ข้อเสนอแนะ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants)จำนวน ๒๐ รูปหรือคน โดย
 ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ
 แบบสอบถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อ
 พัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยขอสรุปประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำ
 กลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง เป็นประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวา ๔

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ของการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants
 Interview) เกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือ
 ตอนล่าง ผู้นำทั้ง ๓ ประเภท ทั้ง ๒ แห่งพื้นที่การศึกษา ผู้วิจัยสรุปเป็นประเด็นสำคัญๆ เพื่อวิเคราะห์
 ให้เห็นเป็นตัวอย่างการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ผู้นำแต่ละคนจะมีบุคลิกภาพลักษณะ
 เฉพาะตัว ที่แตกต่างกันออกไป โดยคุณลักษณะของผู้นำแต่ละคนนั้น มักจะมาจากพื้นฐานทางด้าน
 สังคม ครอบครัว พื้นฐานการศึกษา การเลี้ยงดูในวัยเด็ก ประสบการณ์ที่แต่ละคนประสบกันมา

ประธานกลุ่ม คือ ผู้นำต้องรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แล้วนำความคิด เพื่อที่จะหา
 ข้อยุติ การตัดสินใจต้องใช้หลักประชาธิปไตย เพราะกลุ่มใช้หลักการมีส่วนร่วม โดยยึดโยงกับ
 ข้อกำหนดของสมาชิกเป็นส่วนใหญ่ กรรมการมาจากการเลือกตั้งของสมาชิก มีการฟังเสียงของสมาชิก
 เป็นส่วนใหญ่ในการตัดสินใจ^๑ การตัดสินใจ ของผู้นำนั้นต้องยึดหลักเสียงข้างมาก รับฟังความคิดเห็น
 ของผู้อื่น ดังนั้นการตัดสินใจของผู้นำ คณะกรรมการ สัจจะสมทรัพย์ต้องมีการตัดสินใจที่พิจารณา

^๑สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์จกฤทธ ทสสนธโม, เจ้าคณะตำบลบางระกำเขต ๑ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
 วัดหนองอ้อ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^๒สัมภาษณ์ ดร.ไพศาล สุขปัญญา, ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาทุนองค์กรการเงินชุมชน, ๑๕ กันยายน
 ๒๕๕๙.

หลายอย่างด้วยกัน^๓ ลักษณะการตัดสินใจของผู้นำต้องดูถึงความประพัตติ อุปนิสัย ความจำเป็นในครอบครัว การรอความช่วยเหลือจากทางราชการ^๔ ในการตัดสินใจให้กู้เงิน ผู้นำกลุ่ม กรรมการจะสอดแทรก การพูดคุยที่มุ่งแก้ปัญหา เรื่อง การแก้ปัญหาชีวิต ใช้วิธีพูดคุยกันเบื้องต้น^๕

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key-Informants Interview)ผู้วิจัย วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลและสรุป ผู้วิจัยพิจารณาว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้นำต้องมีความสามารถสูง มีสติปัญญาไหวพริบปฏิภาณดีและมีสมรรถนะในการทำงาน ต้องมีความสามารถในด้านการสื่อสารเป็นอย่างดี แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี รวมทั้งต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ รวมทั้งการมีมนุษยสัมพันธ์ มีทักษะในการติดต่อประสานงานดี ทักษะทางสังคมเป็นอีกหนึ่งส่วน และวิสัยทัศน์ของตนที่มองเห็นภาพอนาคตข้างหน้า ของกลุ่มว่าจะดำเนินไปอย่างไร ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ภาพลักษณ์ของผู้นำที่ต้องอยู่บนทรัพย์สิน คือ เงิน ผลประโยชน์ต้องออกมาดี นอกจากนั้นยังต้องมีความสามารถในการติดต่อประสานงาน กับหน่วยงาน ต่างๆ มีจิตอาสา ความเสียสละความสุขส่วนตน วิสัยทัศน์ต้องประกอบด้วยความซื่อสัตย์และความยุติธรรม มีวินัย ความสำเร็จมีความมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความอดทนอดกลั้น รวมทั้งความคิดเชิงสร้างสรรค์ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีเป้าหมายการดำเนินของกลุ่มที่ชัดเจนและทิศทางมีทักษะทางสังคมดีมีความยืดหยุ่นสูง ในการออมขอมเวลาที่สมาชิกมีปัญหาในการส่งหุ้น เงินที่กู้ไปจากกลุ่ม แต่มุ่งองค์กร คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของตนที่ตั้งขึ้น โดยยึดวัตถุประสงค์เป้าหมายที่กลุ่มตั้งขึ้นตลอดจนระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเป็นหลักมีความมุ่งมั่นให้ดำเนินงานตามเป้าหมายที่วางไว้ในแต่ละเดือน จะให้ความสำคัญในเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าความต้องการส่วนตัว อำนาจหน้าที่ ที่ทางกลุ่มได้ตั้งขึ้น

รวมทั้งการเตรียมความพร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลง คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เริ่มมีการริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ เพื่อเตรียมพร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น การเริ่มนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ ตลอดจนข่าวสาร มีมุมมองใหม่ๆ สร้างจุดขาย เช่น พื้นที่วิจัยจังหวัดพิษณุโลก ผู้นำกลุ่มมีการเดินทางเผยแผ่แนวคิดการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ให้แก่พระสังฆาธิการเวลามีการอบรม พระสังฆาธิการระดับประเทศ การใช้กระแสสังคม ในอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์ กล้าคิด กล้าทำ พร้อมทั้งจะยอมรับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามา

^๓สัมภาษณ์ นายสุมิตร แสงจันทร์, ผช.ผอ. คณะกรรมการฝ่ายเงินกู้ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^๔สัมภาษณ์ นางสาวสวรรค์ สุทธิพรหม, คณะกรรมการการฝ่ายเงินกู้เก็บหุ้น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^๕สัมภาษณ์ นางนงคราญ น้อยรุ่ง, คณะกรรมการติดตามหนี้สิน วัดอัมพพาราม, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาเรียนรู้ เข้าใจบริบทที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของสังคมได้ดี ปรับตัวได้ดี เวลาเข้าสังคม บุคลิกภาพที่เหมาะสมวางตัวเหมาะสมดี กิริยามารยาทดี วาจาถ้อยคำ เป็นคำบ้านๆ ที่บ่งบอกถึงความจริงใจ ไม่เสแสร้งแกล้งทำซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะตน เป็นสิ่งที่เรียกว่า พรสวรรค์ ผลงานที่ชัดเจน ความสามารถในการสื่อสารมีความสามารถในการครองใจคนจิตใจดีโอบอ้อมอารี มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงาน โดยใช้ศรัทธาจากผู้นำกลุ่มซึ่งเป็นพระสงฆ์ ก่อน เริ่มจากการทำศรัทธา ไม่ให้ตกไปในการครองเพศบรรพชิตมีผลต่อการเรียกศรัทธาในการเป็นผู้นำกลุ่ม

๑.๑ ด้านกายภาวนา

ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักภาวนา ๔ มาผสานกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม เพื่อหาผลการวิจัยเชิงคุณภาพ แล้ววิเคราะห์สรุปเป็นประเด็นสำคัญๆ เพื่อให้เห็นถึงภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔ เพื่อเป็นต้นแบบแห่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ดังมีประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

การปล่อยกู้ให้สมาชิกต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่าสมาชิกกู้เงินไปเพื่อความเป็นอยู่ของครอบครัวหรือว่ากู้เงินไปใช้หนี้กองทุนอื่น หรือว่ากู้ไปหาผลประโยชน์อย่างอื่น^๖ ร่างกายของผู้นำต้องพร้อมที่จะทำงานช่วยเหลือคนอื่น มีจิตอาสา เพราะว่าการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องอาศัยการมีจิตที่ช่วยเหลือเพื่อนร่วมชุมชน^๗ การเข้ากับคนอื่นได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ เพราะว่าต้องทำงานกับคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เป็นผู้นำคนต้องมีความสุขซึ่งกับการได้อยู่กับผู้ที่บังคับบัญชา เห็นคุณค่าของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้นำต้องดำรงตน ประพฤติตนเป็นตัวอย่างเช่น ไม่เบียดเบียนคนอื่นหรือไม่เบียดเบียนธรรมชาติ ด้วยประการต่างๆ มีทัศนคติที่ดีต่อ ธรรมชาติ อยากรักษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไว้ให้นุชนคนรุ่นหลัง^๘ เป็นผู้นำคนอื่น การใช้สอยต้องไม่มัวเมาอยู่ในคุณค่าเทียมไม่เห่อเหิม แต่ต้องใช้ของรอบกายด้วยปัญญา เพื่อคุณค่าแท้^๙ ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ความจริงใจต่อผู้อื่น

^๖สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอมตำบล, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^๗สัมภาษณ์ พระครูอุภัยโกศล(เจริญ กิตติคุณ), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดกรับพวงเหนือ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^๘สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม(วิบูล จันทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^๙สัมภาษณ์นางสมพร บุตรเพชร, คณะกรรมการฝ่ายเงินกู้วัดหนอง, วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม, เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

การจะช่วยเหลือผู้อื่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไม่มีค่าตอบแทนอะไร^{๑๑} กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตั้งอยู่ในวัด ผู้นำต้องมีสติ มุ่งให้ความรู้ และคุณงามความดีแก่ชุมชน ไม่เห็นแก่ความสนุกสนานบันเทิง เพื่อความลุ่มหลงมัวเมา เอาแต่ความเพลิดเพลิน ตี๋มสุรายาเมา^{๑๒} ผู้นำกลุ่มหมายถึงคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ร่างกายต้องแข็งแรง สุขภาพทั่วไป ความสามารถรอบรู้ในการทำงาน^{๑๓} ผู้นำต้องเอาใจใส่ดูแล สุขภาพ ปัจจุบันโรคเรื้อรังมาก เอาใจใส่ความสะอาด ของเสื้อผ้า เวลามาทำงานจะได้เป็นตัวอย่างแก่สมาชิก^{๑๔} ทัศนคติต่อการมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงส่วนนี้ก็มีส่วนกับผู้นำทางด้านกาย เพราะว่าเป็นเครื่องเกื้อหนุนชีวิตที่ดีงาม^{๑๕}

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเกตวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลและสรุปพิจารณาว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้งสองพื้นที่การศึกษานั้นเกิดขึ้นเพราะวิสัยทัศน์ของผู้นำ ตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนให้อยู่ดี กินดี เข้าถึงสวัสดิการของชุมชน แต่กระแสนโยบายนิยม ทุนนิยม ทำให้คนในพื้นที่นั้น บางคนหลงมัวเมา ติดอยู่ในสิ่งที่เรียกว่าคุณค่าเทียม เช่น ต้องมีรถยนต์ รถจักรยานยนต์ เหมือนเพื่อนบ้าน ซึ่งบางที่ความต้องการเหล่านี้ทำให้ต้องกู้หนี้ยืมสิน เงินนอกระบบ จากการลงพื้นที่ทั้งการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ทำให้พบเห็น การบอกเล่าจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการกู้เงินจากกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ไปใช้หนี้นอกระบบบ้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้นำต้องทันทสถานการณ์การปล่อยเงินกู้ ต่างๆ ผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการต้องมีความรอบคอบ ถามไถ่ พิจารณา อย่างรอบคอบ แสดงให้เห็นว่า เป็นความเมตตากรุณา ต่อสมาชิก เพื่อนร่วมชุมชนแสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อ ดังสุภาษิตโบราณว่า ไม่ใช่ชาติใช่เชื้อ แต่ถ้าเอื้อเฟื้อก็เหมือนเนื้ออาตมา ไม่ใช่ชาติ ใ้เชื้อ แต่ถ้าไม่เอื้อเฟื้อก็เหมือนเนื้อในป่า การที่ชุมชนจะมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้นั้นผู้วิจัยมองว่า ประชาชนในชุมชนจะมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้นั้น ประชาชนต้องการมีการกินดีอยู่ดี เป็นอันดับแรก จากนั้น เมื่อมีความกินดีอยู่ดี ครอบครัวยู่เป็นสุข การประกอบอาชีพอาชีพการงาน ก็จะเป็นการงานที่ไม่มีโทษ เช่น การค้าขาย ยาเสพติด การลักลอบค้าขายของป่า การบุกรุกผืนป่าสาธารณะ เป็นต้น การที่ทางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ดำเนินการแบบนี้เป็นสิ่งที่เรียกได้ว่า หากสมาชิกต้องการที่จะกู้เงิน อยากรู้ได้เงินเป็นทุนประกอบอาชีพต้อง เข้า

^{๑๑}สัมภาษณ์ พระครูวาปีวชิรธรรม (วิแมน โอภาโส), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดมูจลินทร์, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒}สัมภาษณ์ นายสุมิตร แสงจันทร์, ผช.ผญบ. คณะกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพพาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓}สัมภาษณ์ นายภิญโญ แก้วประเสริฐ, ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ วัดอัมพา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔}สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิจิตรโสภิต(สมเกียรติ จิตตาลโย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๕}สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ ผิวบาง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ศูนย์ราชการจังหวัดกำแพงเพชร, ๕ กันยายน ๒๕๕๙.

มาเป็นสมาชิกรักษาศีล ๕ รักษาสังขะ ก่อน ชุมชนก็จะได้รับการพัฒนา ทางกาย มีสวัสดิการ ทางสังคม ตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทางจิตใจก็ได้รับการพัฒนาด้วยธรรมะหลักศีล ๕ โดยมีธรรมะข้อปฏิบัติขัดเกลาจิตใจนั่นก็คือ สังขะ ความจริงใจ ต่อเพื่อนร่วมชุมชนไม่คดโกง ทำงานด้วยความจริงใจ ซื่อตรงต่อหน้าที่ ซื่อตรงต่อธรรมชาติ คือ สิ่งแวดล้อมในชุมชนตนเอง มีความรักหวงแหน ผู้วิจัยพิจารณาว่า ความยั่งยืนของชุมชนสามารถพัฒนาให้มั่นคงได้ก็เพราะจุดเริ่มต้นตรงนี้นั่นเอง

นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้วด้านกายภาพนา ผู้วิจัยมองว่าผู้นำร่างกายต้องพร้อมที่จะทำงานช่วยเหลือผู้อื่น คือ คนในสังคม มนุษย์สัมพันธ์กับผู้คนรอบข้างต้องดี น่าเชื่อถือ เช่น เห็นกันน้ำไวใจ เข้าใกล้กันน้ำเชื่อถือ เป็นต้นการได้อยู่ทำงานกับเพื่อนร่วมงาน สิ่งสำคัญที่สุด ผู้นำต้องปรับตัวให้เข้ากับผู้ได้บังคับบัญชา มีความสามารถรอบรู้การงาน เรียกได้ว่า อยู่สูงมองเห็นใกล้ อยู่ใกล้มองเห็นชัดหมายความว่า ต้องเข้าใจงานกระจายงานให้ผู้ได้บังคับบัญชา และประการสำคัญต้องเป็นตัวอย่างที่ดี นั่นก็คือ ไม่เป็นคนพาล ที่เบียดเบียนคนในชุมชน คือ ตั้งอยู่ในอคติ ส่วนตัว มีความตั้งใจที่จะดำรงตนรักษากลุ่มสังขะสะสมทรัพย์ให้ดำเนินไปเพื่อให้กลุ่มเป็นที่พึ่ง ทางสวัสดิการชุมชน ไว้พึ่งพายามยากไม่ต้องหวังพึ่งการรักษาประกันโฆษณาชวนเชื่อต่างๆ ทางที่วินนอกจากนั้นความประพฤติดังกล่าวก็สำคัญ การประพฤติดนอยู่ในสิ่งที่ทำให้ชาวบ้านชุมชน เห็นเป็นตัวอย่างเช่นการดำรงชีวิต อยู่ในความพอเพียง ไม่หลงไหลไปกับสิ่งที่เรียกว่าคุณค่าเทียม ความซื่อสัตย์สุจริตก็เป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นการทำงานอยู่กับเงินของชาวบ้าน ซึ่งคนเหล่านั้นก็คือ คนในชุมชนรวมถึงญาติมิตรของตน และสิ่งสำคัญกลุ่มสังขะสะสมทรัพย์ตั้งอยู่ในพื้นที่วัด การติดสุรา ยาเมา ต้องเป็นพื้นที่สีขาว หมายถึงพื้นที่แห่งการรักษาศีลดังปณิธานชื่อของกลุ่มสังขะสะสมทรัพย์ คำว่า “สังขะ” มีความหมายได้หลายอย่าง เช่น การมีสังขะ คือไม่พูดปด หรือความจริงใจซึ่งหมายรวมถึงศีลข้อที่ ๔ เพราะว่า คนที่รักษาคำพูด คำสัตย์ได้แล้วนับว่าเป็นคนดี ที่คิดดี และจะกระทำสิ่งที่ดีงาม ดังพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า สังขังเว อมตา วาจา คำจริงเป็นสิ่งที่ไม่ตาย การที่ผู้นำพูดอย่างไร ทำได้อย่างนั้นก็จะเป็นสิ่งที่เพิ่มน้ำหนักแห่งคำพูดได้มากนำมาซึ่งความศรัทธา ต่อผู้นำคนนั้น เพราะหากเป็นคนไม่รักษาสังขะ ความจริงใจ ความสัตย์แล้ว ก็จะนับว่าเป็นคนพูดปด คนไม่จริงใจต่อผู้อื่น เป็นคนไม่ดีดังพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า คนพูดเท็จ ไม่ทำชั่ว ย่อมไม่มี พฤติกรรมของผู้นำที่ดี ถือได้ว่าเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนา ช่วยให้ปัญญาออกมา อย่างน้อยต้องพัฒนาพฤติกรรมคุณลักษณะภาวะผู้นำทางด้านกายภาพนา ก่อนที่เป็นไปโดยไม่เบียดเบียน แต่เป็นพฤติกรรมที่สร้างสรรค์เกื้อกูลโดยต้องเน้นพฤติกรรมทั่วไป ต้องให้ความสำคัญแก่พฤติกรรมทางด้านกาย

๑.๒ ศีลภาวนา

จากการรศทองในพุทธพจน์ที่ว่า สิลโลเก อนุตตรํ ศีลเป็นเยี่ยมในโลก ความหมายนั่นก็คือ สิ่งที่ยอดเยี่ยมที่ทุกคนสามารถหาได้ พบได้ ก็คือศีล อาณิสสของศีลนั้นแม้พรรณาความก็ไม่หมด การที่ทุกคนในชุมชนสังคมจะเป็นผู้มีศีลได้นั้นเป็นเรื่องยาก แต่สำหรับพื้นที่ศึกษา ๒ พื้นที่ของการ

วิจัยฉบับนี้ก่อนที่สมาชิกกลุ่มรวมถึงผู้นำ จะเริ่มทำการต้องมีการสมานานศีล ๕ ก่อนแล้วพร้อมทั้งฟังเทศน์หรือโอวาทธรรมจากผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ก่อน ดังนั้นจากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลและสรุป จะได้นำเสนอเป็นประเด็นสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์การที่ต้องทำงานอยู่กับเงินจำนวนมหาศาลนั้น ทางกลุ่มมีคณะกรรมการดูแลรัดกุม ควบคุมเงินจำนวนนี้เพราะว่าไม่ใช่เงินของส่วนตัวเงินของชาวบ้านข้อนี้นับว่าเป็นด้านศีลภาวนา^{๑๖} ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นอันดับแรกเลย อย่างที่สองต้องมีความสุจริต ไม่คดโกง กลุ่มถึงจะดำเนินการไปได้^{๑๗} ผู้นำกลุ่มต้องรู้จักสื่อสาร เพื่อชักจูง และชักนำในการพัฒนาและสร้างสรรค์ยิ่งขึ้นไป^{๑๘} ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องดำรงตนให้อยู่ในคำว่าสัจจะ เพราะว่าคำนี้มีความหมายไปถึงศีลหลายอย่างเช่น การมีสัจจะ ความจริงใจต่อกลุ่ม^{๑๙} ผู้นำต้องดำรงตนอยู่ในศีล ให้เป็นตัวอย่างแก่สมาชิก เช่น การเก็บออมเป็นทุน ไม่หลงมัวเมา มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาชุมชน เมื่อเกิดปัญหา เป็นที่พึ่งได้แก่สมาชิก^{๒๐} ผู้นำต้องมีความซื่อสัตย์ และต้องมีความจริงใจให้กับกลุ่ม ถ้าหากไม่มีความจริงใจ ไม่ซื่อสัตย์กับกลุ่ม กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ก็จะดำเนินการต่อไปไม่ได้ ผู้นำต้องเข้ามาดูแลไม่ควรปล่อยให้คนนอกเข้ามาดูแล^{๒๑} ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ปีหนึ่งจะมีการเลือกตั้งกันใหม่ เมื่อเขาเลือกคุณเป็นผู้นำแล้ว ต้องดำรงตนอยู่ในศีล เคารพกฎเกณฑ์ กติกา เป็นพระก็ต้องรักษาศีลขบถไปด้วย รวมถึงกฎหมายบ้านเมือง^{๒๒} ต้องมีอาชีพที่เลี้ยงตัวเอง และครอบครัวให้เป็นสุขเบื้องต้น ผู้นำต้องมีพื้นฐานทางด้านนี้ก่อนที่จะมีทำงานเป็นคณะกรรมการต่างๆ เพราะว่าต้องเสียสละ ทำสิ่งดีงามให้กับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์^{๒๓} ประธานกลุ่มต้องยึดกฎให้มากกว่านี้ รักษากฎที่ตั้งขึ้นมา ต้องตัดสินใจเด็ดขาด เพื่อรักษากฎระเบียบที่ตั้งขึ้น

^{๑๖}สัมภาษณ์ พระครูอุภัยโกศล(เจริญ กิตติคุณ), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดกรับพวง, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๗}สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๘}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม(วิบูล จันทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๙}สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์จักกฤษ ทสสนธมโม, เจ้าคณะตำบลบางระกำเขต ๑ วัดหนองอ้อ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๐}สัมภาษณ์ นางสมพร บุตรเพชร, คณะกรรมการฝ่ายเงินกู้วัดหนองพยอม , วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๑}สัมภาษณ์ นางนงคราญ น้อยรุ่ง, คณะกรรมการติดตามหนี้สิน วัดอัมพพาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๒}สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ ผิวบาง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๓}สัมภาษณ์ นางสาวสวรรค์ สุทธิธรรม, เภรณิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพพาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

เพื่อเป็นบรรทัดฐานให้กับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์^{๒๔} คณะกรรมการที่เป็นผู้นำกลุ่มต้องทำหน้าที่ของตนให้ดี บัญชีการเงินสำคัญ ต้องละเอียด เพื่อความโปร่งใสของทางกลุ่มที่จะแสดงให้สมาชิกดูเวลาประชุมประจำเดือน^{๒๕} ผู้นำต้องซื่อตรง ก็เปรียบเหมือนกับศีลข้อที่สิบนาทาน ห้ามลักทรัพย์ฉ้อโกงต่างๆ เมื่อผู้นำซื่อตรงสมาชิกต้องซื่อตรง ทั้งเวลาๆ เวลาส่งข้อนี้สำคัญเพราะว่าได้ให้คำสัญญา สัจจะสาบานกับทางกลุ่มไว้ดังนี้^{๒๖} โดยคนที่จะเข้ากลุ่มทุกคนจะต้องปฏิญาณตน ต่อหน้าพระรัตนตรัย^{๒๗} และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เปล่งสัจจะวาจาว่า ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอให้สัจจะปฏิญาณตน ต่อหน้าพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย พร้อมทั้งเพื่อนสมาชิก ทุกท่านว่า ข้าพเจ้าทั้งหลาย,ขอให้คำสัจปฏิญาณตน,ต่อหน้าพระรัตนตรัย, และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย,พร้อมทั้งเพื่อนสมาชิก,ทุกท่านว่า,ถ้าข้าพเจ้าไม่จริงใจคิด พูด ทำ,ในทางทุจริตไม่ซื่อสัตย์,หวังทำลาย,สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์,ขอให้ข้าพเจ้ามีอันเป็นไป,ด้วยประการต่างๆ,และให้ถึง ซึ่งความฉิบหาย ด้วยประการทั้งปวง,แต่ในขณะเดียวกัน,ถ้าข้าพเจ้า, คิดพูดทำ,ในทางจริงใจ, ซื่อสัตย์ สุจริตต่อสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์, ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลาย, จงมีแต่ความสุข, ความเจริญด้วยประการทั้งปวง,ตลอดกาลนานถ้าใครโกงเงิน,กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์, ด้วยเจตนา,

ขอให้เป็นบ้า, และถึงซึ่งความฉิบหาย ด้วยประการทั้งปวง,

ขอให้เป็นบ้า, และถึงซึ่งความฉิบหาย ด้วยประการทั้งปวง,

ขอให้เป็นบ้า, และถึงซึ่งความฉิบหาย ด้วยประการทั้งปวง,

ขอให้คำสัตย์, ที่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้ปฏิญาณตนแล้วนี้, จงให้เป็นจริง,ทุกประการ เทอญ”^{๒๘}

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเกตวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลและสรุป พิจารณาว่า ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภavana ๔ นั้น ด้านศีลภavana หมายถึง การที่ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการพัฒนาทางด้านความประพฤติ คือ ความซื่อตรง ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย คือ การเคารพกติกาของกลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อเน้นหนักเรื่องสัจจะความประพฤติเป็นหลักซึ่งเมื่อเข้ามาเป็นสมาชิกแล้ว ก็เข้าถึงหลักธรรมที่ทางกลุ่มได้ตั้งขึ้น เป็นการเข้าทางประตูพระรัตนตรัยไปทางอ้อม เป็นการชักนำให้คนประพฤติปฏิบัติธรรมโดยใช้หลักธรรมทางศาสนา

^{๒๔}สัมภาษณ์ สมิตร์ แสงจันทร์, ผช.ผญ คณะกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพพานาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๕}สัมภาษณ์ พระครูกิตติวชิโรโสภิต (สมเกียรติ จิตตาลโย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพานาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๖}สัมภาษณ์ พระครูวาปีวชิรธรรม (วิบูล จันทมโม), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๗}สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๘}สัมภาษณ์ พระครูวาปีวชิโรภาส (วิแมน โอภาโส), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

และภูมิปัญญาพื้นบ้านอันเป็นผลมาจากความเข้มแข็งของระบบย่อยของโครงสร้างทางสังคม ที่ยึดเหนี่ยวผูกพันกันเหนียวแน่นแบบเครือญาติและเพื่อนบ้าน ผสมผสานเข้ากับความเชื่อศรัทธาในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เรื่องของคำว่า “สัจจะ” ซึ่งตีความหมายได้หลายอย่าง เป็นหลักประกันความร่วมมือ ความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม จริยธรรม ส่วนในเรื่องสัจจะ เป็นธรรมะข้อไหน ผู้วิจัยพิจารณาว่า ในหลักธรรมได้กล่าวถึง คำว่า “สัจจะ” คือ ความจริงและเป็นจริงใจที่มีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ไม่ว่าจะต่อหน้าหรือลับหลัง นับว่าเป็นธรรมะพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ คำทำนองที่ว่า “ทรัพย์” นั้น โดยความเข้าใจทรัพย์ คือ วัตถุสิ่งของ ที่มีมูลค่าเป็นเงินแต่ทรัพย์ที่มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีที่มีความหมายว่า เครื่องปลื้มใจ ดังจะเห็นได้ว่า คนในชุมชนยอมทำงานบางอย่างก็เพื่อให้ผู้อื่นยกย่องสรรเสริญ บางคนเสียสละแม้จะทำแบบปิดทองหลังพระ ก็เพราะมีความอิจฉาจากการให้เป็นต้น ดังนั้น การสะสมทรัพย์จึงไม่ใช่การสะสม “เงิน” แต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสะสมความภาคภูมิใจ สะสมบุญ สะสมความดีงาม เป็นต้น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้นเมื่อมีการทำดีแล้ว กลุ่มจะไม่ทอดทิ้ง จะช่วยเหลืออุ้มชูกันจะให้ออกสัคนาทุกคนนอกจากนี้ยังเป็นคุณธรรมที่กินได้ตั้งแต่ในครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน (ได้ประโยชน์ตั้งแต่แรกเกิดจนตาย) คือ ครอบงำชีวิตจากวิธีการจัดสวัสดิการของกลุ่มนั่นเอง ชี้ให้เห็นว่า เมื่อมีการสะสมกันมาถึงระดับหนึ่งแล้วเงินปันผลของกลุ่มก็จะสามารถนำไปสู่กองทุนสวัสดิการ ดังนั้น คนแก่ที่ไม่สามารถหาเลี้ยงชีพได้แล้วไม่มีญาติพี่น้องแล้วก็สามารถอยู่ในกลุ่มได้โดยอาศัยเงินปันผลที่ได้ตอนสิ้นปีสะสมกลับเข้าไปในกลุ่มอีกได้ และคนแก่คนนั้นก็ยังได้รับการดูแลจากกลุ่ม คือ กองทุนสวัสดิการ เมื่อเจ็บป่วยก็มีคำรักษาพยาบาลจนถึงวันตายก็มีคนที่คอยช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ด้วยการทำฅนิกศพและคืนเงินที่สมาชิกสะสมไว้ครบทุกบาท

๑.๓ ด้านจิตตภาวนา

การฝึกอบรมจิตใจของผู้ในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ให้เข้มแข็ง มั่นคง เจริญองงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา มีความขยันหมั่นเพียร ตามหลักจิตตภาวนานั้น จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลและสรุปได้นำเสนอเป็นประเด็นสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

ผู้ในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องมี คือ ๑. การอุทิศเวลาในการทำงาน ๒. มีความซื่อสัตย์ ๓. มีความสามารถในการสื่อสาร และการประสานงาน ๔. มีน้ำใจและมีความเสียสละต้องประกอบด้วย ๑. ความซื่อสัตย์ ๒. ความมีจิตอาสา^{๒๙} นอกจากความซื่อสัตย์สุจริตที่ผู้ในกลุ่มต้องมีแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่ต้องทำงานรับใช้คนภายในกลุ่ม ที่เป็นญาติมิตร ในชุมชนที่ค่าตอบแทนไม่ได้มากมาย

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดหนองพยอม, ๓ กันยายน ๒๕๕๙.

อะไร เดือนละ ๓๕๐-๕๐๐ บาท^{๓๐} การที่รู้ปัญหาชุมชนของผู้เฒ่าในพื้นที่ มีการศึกษาข้อมูลของกลุ่มอื่น หรือต้นแบบรู้ปัญหาของชาวบ้าน ว่ามีปัญหอะไร ถูกเอารัดเอาเปรียบ ผู้นำกลุ่มจึงเกิดแรงบันดาลใจ ที่จะเข้ามาแก้ปัญหาความยากจน^{๓๑} ผู้นำที่รู้ปัญหาของชุมชน ที่ต้องการแก้ไขปัญหของชาวบ้านต้อง ทำตัวเป็นตัวอย่าง และต้องมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ คือ การนำ หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา^{๓๒} จุดประสงค์ของผู้เฒ่ากลุ่มกับคณะกรรมการเพียงเพื่อมุ่งหวังให้ ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน โดยให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันตามความสมัครใจไม่มีขู่เข็ญบังคับ^{๓๓} ชาวบ้านใน หมู่บ้านทุกคนเป็นหุ้นส่วนกัน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เปรียบเสมือนธนาคารหมู่บ้าน ที่สมาชิกทุกคน ต้องช่วยกันประคับประคองไม่ให้เกิดการล่มสลายในชุมชนของตนเอง^{๓๔} การเริ่มต้นของกลุ่มสัจจะ สะสมทรัพย์ของแต่ละกลุ่ม แสดงออกถึงศักยภาพในการพึ่งตนเอง โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ชี้ทางพันทุกข์ ชี้สุขเกษมศานต์ ทำให้สังคมเกิดความเกื้อกูล เอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน^{๓๕} ในอนาคตมีความต้องการให้ คนที่จะขึ้นมาแทนตัวผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นผู้นำแบบที่ดำรงอยู่ ต้องการให้ผู้เฒ่ามีความบริสุทธิ์ใจ ทำเพื่อ กลุ่ม^{๓๖}

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลและสรุปได้นำเสนอเป็นประเด็นสำคัญๆ ดังต่อไปนี้ ผู้วิจัยพิจารณาว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวา ๔ ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในพื้นที่ ทั้ง ๒ แห่ง ผู้นำต้องมีความสามารถสูง มีสติปัญญาไหวพริบปฏิภาณดีและมีสมรรถนะในการทำงาน ต้องมี ความสามารถในการสื่อสารเป็นอย่างดี แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี รวมทั้งต้องเห็นแก่ประโยชน์ ส่วนรวม คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ รวมทั้งการมีมนุษยสัมพันธ์มีทักษะในการติดต่อประสานงานดี

^{๓๐} สัมภาษณ์ นางสมพร บุตรเพชร, คณะกรรมการฝ่ายเงินกู้ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม (วิบูล จันทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะ สะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตติคุณ), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดกรับพวงเหนือ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิจิตรโสภิต (สมเกียรติ จิตตาลโย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพา พนาราม, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางภริตา จริยะกุลญาติ, ผู้อำนวยการส่งเสริมกองทุนชุมชนสำนักงานพัฒนาชุมชน, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นางนงคราญ น้อยรุ่ง, คณะกรรมการติดตามหนี้สิน วัดอัมพาพนาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

ทักษะทางสังคมเป็นอีกหนึ่งส่วน และวิสัยทัศน์ของตนที่มองเห็นภาพอนาคตข้างหน้า ของกลุ่มว่าจะดำเนินไปอย่างไรในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ภาพลักษณ์ของผู้นำที่ต้องอยู่บนกองเงิน ผลประโยชน์ ต้องออกมาดี นอกจากนั้นยังต้องมีความสามารถในการติดต่อประสานงาน กับหน่วยงาน ต่างๆ มีจิตอาสา และความเสียสละความสุขส่วนตน และวิสัยทัศน์ต้องประกอบด้วยความซื่อสัตย์และความ ยุติธรรม มีวินัย มีความมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความอดทนอดกลั้น รวมทั้งความคิดเชิง สร้างสรรค์ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีเป้าหมายการดำเนินของกลุ่มที่ชัดเจนและทิศทางมีทักษะทาง สังคมดี มีความยืดหยุ่นสูง ในการออมขอมเวลาที่สมาชิกมีปัญหาในการส่งหุ้น เงินที่นำไปจากกลุ่ม

แต่มุ่งองค์กร คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของตนที่ตั้งขึ้น โดยยึดวัตถุประสงค์และ เป้าหมายที่กลุ่มตั้งขึ้น ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเป็นหลักมีความมุ่งมั่นให้ได้งาน ตามเป้าหมายที่วางไว้ในแต่ละเดือน จะให้ความสำคัญในเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่า ความต้องการส่วนตัว อำนาจหน้าที่ ที่ทางกลุ่มได้ตั้งขึ้น

รวมทั้งการเตรียมความพร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลง คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะ สะสมทรัพย์ เริ่มมีการริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ เพื่อเตรียมพร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น การเริ่มนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ ตลอดจนข่าวสาร มีมุมมองใหม่ๆ สร้างจุดขาย เช่น พื้นที่วิจัย จังหวัดพิษณุโลก ผู้นำกลุ่มมีการเดินทางเผยแผ่แนวคิดการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ให้แก่พระ สังฆาธิการเวลาที่มีการอบรม พระสังฆาธิการระดับประเทศ การใช้กระแสสังคม ในอินเทอร์เน็ต เพื่อการประชาสัมพันธ์ กล่าวคือ กล่าวทำ พร้อมทั้งจะยอมรับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามา เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาเรียนรู้ และเข้าใจบริบทที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ของสังคมได้ดี ปรับตัวได้เวลาเข้าสังคม บุคลิกภาพที่เหมาะสมวางตัวเหมาะสม กิริยามารยาทดี วาจา ถ้อยคำ เป็นคำบ้านๆ ที่บ่งบอกถึงความจริงใจ ไม่เสแสร้งแกล้งทำซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะตน เป็นสิ่ง ที่เรียกว่า พรสวรรค์ ผลงานที่ชัดเจน ความสามารถในการสื่อสารมีความสามารถในการครองใจคน และจิตใจดีโอบอ้อมอารี มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงาน โดยใช้ศรัทธาจากผู้นำกลุ่มซึ่งเป็น พระสงฆ์ก่อน เริ่มจากการทำศรัทธา ไม่ให้ตกไปในการครองเพศบรรพชิตมีผลต่อการเรียกศรัทธาใน การเป็นผู้นำกลุ่ม

๑.๔ ด้านปัญญาภานา

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลและสรุปได้นำเสนอเป็นประเด็นสำคัญๆ ของด้านปัญญาภานา ดังต่อไปนี้

ผู้นำที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จะมีแต่คนที่ความรู้ไม่มากส่วนใหญ่ ๒-๗ เพราะว่าคนที่มีความรู้มาก ไม่รู้ไม่ทราบว่าจะโกงกลุ่มเมื่อไร คนที่มีความรู้มาก โกงเก่ง มีแผนการเยอะ ไม่รู้ว่าจะ

เปลี่ยนตัวเลขอะไร อาจทำให้ไม่รู้ ตามไม่ทัน ^{๓๗} เมื่อมีการไม่มาส่งเงินกู้ เงินฝากก็จะมีวิธีการที่จะสื่อถึงสมาชิกคนนั้นโดยการประชาสัมพันธ์ออกเสียงตามสาย ให้รู้สึกอายกันไป เป็นการใช้กฎสังคม ^{๓๘} ผู้นำกลุ่มต้องรู้เรื่องเทคโนโลยี ถ้าสมัย ไม่มีการใช้ของใหม่ คอมพิวเตอร์ ถ้านำมาใช้ได้นะ ประหยัดกำลังคนที่ต้องจ่ายไปได้เยอะ ^{๓๙} ผู้นำต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ใช้ความรู้ต่าง ๆ นั้นนำมาแก้ปัญหา คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ไม่หยุดอยู่กับที่โลกหมุนไปเรื่อย และที่สุดต้องดับทุกข์ เพราะสัจจะสะสมทรัพย์ตั้งอยู่ในวัด ^{๔๐} ผู้นำโดยคณะกรรมการ เวลามีปัญหาสมาชิกไม่มาส่งดอก กู้ เงินต่างๆ ต้องออกหน้าแทนเลย ไปตามสมาชิกคนนั้นมาพูดเจรจากันเพื่อความสบายใจของสมาชิก แต่ว่าคนไปตามเป็นกลาง อาจจะโดนสมาชิก ดุพูดจาเสียดสี พูดจาไม่ดีใส่ ^{๔๑} ทางกลุ่มไม่มีทะเบียนค้ำประกัน ทางกลุ่มมีเพียงคำพูดความจริงใจต่อกันถ้าขาดตรงนี้ไปก็แย่ สัจจะความจริงใจต่อกลุ่มช่วยเหลือเกื้อกูลกันกลมเกลียวกัน สำคัญที่สุดก็คือสัจจะ ถ้าขาดตรงนี้ไปทางกลุ่มคงขัดข้อง ^{๔๒} สร้างกลุ่มขึ้นมาโดยที่ได้แนวคิดจากไปดูงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด โดยมีท่านพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ^{๔๓} ทางกลุ่มคณะกรรมการ ผู้นำต้อง อัปเดตข้อมูล เหมือนกับระบบธนาคาร ๖ เดือนนานแล้วมีป้ายประชาสัมพันธ์ต้องดีมาก ^{๔๔} ผู้นำต้องทรงความรู้เรื่องอะไรหลายอย่าง ไม่เฉพาะความรู้ทางนิกธรรมบาลี เทศน์อย่างเดียว ต้องรู้วิชาชีพการงานที่เป็นหน้าที่ที่เกี่ยวพันกับคนในชุมชนบ้าง เพื่อวิเคราะห์ปัญหาถูก ^{๔๕} ผู้นำถ้ามีศีลดี คือ ความประพฤติอะไรอย่างอื่นก็ตามมา เช่น ความน่าเชื่อถือ พูดจาอะไรมีคนฟัง อยากทำตาม มีผลเยอะมาก สำคัญที่สุดผู้นำต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้บ้าง ^{๔๖}

^{๓๗} สัมภาษณ์ นางนงคราญ น้อยรุ่ง, คณะกรรมการติดตามหนี้สิน วัดอัมพพาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูวาปีวิโรภาส (วิแมน โอภาโส), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดมัจฉาภิรมย์, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายสุมิตร แสงจันทร์ ผ.ช.ผญ, คณะกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ ผิวบาง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นางสาวสวรรค์ สุทธิพรหม, เภรณญิก กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพพาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิจิตรโสภิต (สมเกียรติ จิตตาลัย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธธรรม (วิบูล จันทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์จักกฤษ ทสสนธมโม, เจ้าคณะตำบลบางระกำเขต ๑, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตติคุณ), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดกรับพวงเหนือ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสม วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔ ผู้วิจัยพิจารณาจากการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิจากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ต้องมีวิธีที่จะปฏิบัติความรู้ที่ตนมีต่อกลุ่ม ใช้ความรู้ที่มี และต้องมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น ดับทุกข์เป็น ต้องเป็นผู้รู้ข่าวสาร รู้สถานการณ์ในอนาคต ที่เรียกว่าวิสัยทัศน์ นำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และกิจการทั้งหลายของกลุ่มจะสะสมทรัพย์ และสามารถถ่ายทอดข่าวสารที่ตนเองได้รับมา จากหนังสือ บุคคล และสื่อสิ่งอื่นๆ กลุ่มจะสะสมทรัพย์เป็นกลุ่มที่ก่อตั้งโดยชาวบ้าน ในชุมชนชนบทบ้านนอก มีพระสงฆ์ดำรงตำแหน่งเป็นประธานที่ปรึกษาบ้าง เป็นประธานกลุ่มบ้าง ดังนั้นคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ จึงเป็นคนในชุมชนไม่ต้องการคนที่มีความรู้มาก ปริญญาตรี ครูที่เกษียณราชการ แต่ต้องการคนที่ไว้วางใจ ได้มีความรักห่วงใยในชุมชน ดังคำพูดที่สะท้อนให้เห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และมีกฎที่สังคมยอมรับกันในกลุ่ม คือ การลงโทษทางสังคม สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ความสะดวกสบายด้วยระบบเทคโนโลยี ก็มีขึ้นเป็นความต้องการ แต่ว่าความต้องการที่จะใช้กำลังคนให้มีส่วนร่วมในการทำงาน คือ คนในชุมชน โดยการมีส่วนร่วม ของคนในชุมชนเป็นความต้องการของคนในชุมชนมากกว่า ดังนั้น สิ่งที่เป็นในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน ผู้นำต้องมีการแสวงหาความรู้ เพิ่มเติม เพิ่มความรอบรู้นำความรู้เหล่านั้นมาใช้พัฒนากลุ่มจะสะสมทรัพย์ โดยการศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนา แหล่งความรู้ของการศึกษาปัจจุบันเปิดกว้างมาก เช่น การศึกษาทางคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ที่มีห้องเรียน หน่วยวิทยบริการ วิทยาลัยสงฆ์ วิทยาเขต เหมาะสมกับผู้นำที่ส่วนใหญ่ เป็นพระภิกษุมาก่อน รวมถึงเป็นศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมถึงส่งเสริมให้คณะกรรมการ ได้มีโอกาสทางการศึกษาเพิ่มเติม การศึกษาดูงานกลุ่มอื่นก็มีส่วนทำให้คณะกรรมการ ผู้นำ ได้นำความรู้จากการดูงานกลุ่มจะสะสมทรัพย์กลุ่มอื่น มาพัฒนาต่อยอดขึ้นไปอีก นอกจากนั้น เมื่อมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นดังที่กล่าวมานี้ ชุมชนอื่นๆก็จะได้นำไปดำเนินการโดยนำข้อมูลของกลุ่มที่พัฒนาแล้ว เป็นกรณีศึกษา การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนที่เกิดจากกลุ่มจะสะสมทรัพย์ สวัสดิการชุมชน ที่มีตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็จะมีขึ้น เจริญขึ้น อย่างมั่นคง นอกจากนั้นผู้วิจัยพิจารณาว่า การตัดสินใจของผู้นำจะดำเนินการใดๆ ของกลุ่มนั้นต้องยึดหลักประชาธิปไตย คือ มีการฟังเสียงส่วนใหญ่ที่ประกอบพร้อมไปด้วยความชอบธรรม ยุติธรรมมุ่งการบริหารงานเพื่อส่วนรวมของกลุ่ม ผู้นำแบบนี้มีทัศนคติต่อสมาชิกกลุ่ม คณะกรรมการ ผู้ร่วมงานตรงกันข้ามกับผู้นำแบบแบบอำนาจนิยม หรืออื่นๆ ซึ่งผู้นำแบบอำนาจนิยมจะยึดตนเองเป็นหลักศูนย์กลางของอำนาจในการสั่งการทั้งมวลจะอยู่ที่ผู้นำ เพราะผู้นำเชื่อว่า การกิจการงานต่างๆจะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความรู้ความสามารถของตัวผู้นำและประสบการณ์

ผู้นำกลุ่มจะสะสมทรัพย์ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ สรุปว่า เป็นภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมที่เป็นแบบประชาธิปไตยนั้น เพราะว่า กลุ่มจะสะสมทรัพย์นั้นต้องอาศัยสมาชิก ถึงจะบรรลุเป้าหมายได้ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย ทุกความเห็นหรือการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ

ประโยชน์มหาศาลแก่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ดังนั้นผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้นเวลาประชุมประจำเดือนหรือว่าประชุมประจำปีเป็นต้น จะเปิดโอกาสให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา คือ คณะกรรมการสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เข้าพบ หรือว่าแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมาย และวิธีการดำเนินงานตามแนวทางวัฒนธรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ตั้งขึ้น และผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมนั้น ต้องชักพ้องค์กรให้เคลื่อนไหวหรือกระทำการไปสู่เป้าหมายของกลุ่มที่มีกฎระเบียบ เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน และต้องกล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการแก้ปัญหา รวมถึงมีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อยอมรับการเปลี่ยนแปลง และเป็นผู้มีความสามารถในการวางระบบการทำงานจัดคนให้เหมาะสมกับงาน ตามคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ มีความสามารถในการจัดวางระบบการทำงาน เหมือนกับว่า ยืนอยู่ที่สูง มองเห็นคนข้างล่าง อยู่ใกล้ มองเห็นที่ไกล อยู่ไกลมองเห็นชัด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มองอย่างนก และทำงานเหมือนกับมด ปลวกที่คลุกคลีทั่วหมวดงาน เอากายใจและส่วนที่สูงที่สุด คือสมองเข้าไปสัมผัสวางแผนงานได้ชัดเจน จัดแผนงาน คน และการปล่อยกู้ ฝาก สวัสดิการให้เข้าระบบกัน กระจายงานและมอบให้เป็นการตัดสินใจร่วมกัน เป็นคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งของคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และเมื่อเผชิญหน้ากับปัญหานั้น ผู้นำต้องกล้าตัดสินใจในบางเหตุการณ์ สถานการณ์ รูปการณ์นั้นๆ และอาจจะไม่มีเวลาในการทบทวนครุ่นคิดมากนัก ผู้นำต้องตัดสินใจทบทวนเลือกทางออกทางใดทางหนึ่งที่น่านอน และผู้นำเชิงพฤติกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประเภทนี้ยังนิยมการทำงานเป็นกลุ่ม เมื่อเผชิญหน้ากับปัญหามักจะขอความเห็นและมติจากที่ประชุมในการระดมความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา

นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า นอกจากผู้นำกลุ่ม ซึ่งรวมทั้งคณะกรรมการจะมีคุณลักษณะกับการตัดสินใจที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำ ที่แสดงออกด้านปัญญา แสดงแบบประชาธิปไตยส่งเสริมการปกครองให้รู้จักประชาธิปไตย ผู้วิจัยมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำให้ชุมชนเข้มแข็งเพื่อที่จะไม่ทำให้เป็นข้อครหาว่า คนในเมืองตั้งรัฐบาล คนชนบทล้มรัฐบาลถือว่าเป็นการปลุกฝังทางตรงทางอ้อมอีกอย่างหนึ่ง คุณลักษณะส่วนหนึ่งของภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ดังกล่าวแล้ว การออมชอมเจรจาด้วยถ้อยคำที่เป็นประโยชน์มุ่งสู่ประโยชน์ที่เห็นแก่กลุ่ม เป็นภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมที่ผู้นำที่คำนึงถึงผู้อื่นเป็นหลักหรือมุ่งคน เป็นผู้นำที่มีพฤติกรรมต่อผู้ตามในลักษณะของความเป็นมิตร ไว้วางใจ ให้ความอบอุ่น ประกอบด้วยเมตตาก็มีส่วนสำคัญ ที่จะให้ประโยชน์ส่วนรวมคือการดำรงอยู่ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นคุณสมบัติที่โดดเด่น ที่เกิดจากการสังเกตของผู้วิจัย ซึ่งอยู่นอกเหนือจากการตัดสินใจ ก็คือการปลูกจิตสำนึก เริ่มต้นจากหมู่บ้านที่วัดตั้งอยู่ พระสงฆ์จะแสดงธรรม พูดคุยแนะนำ กระตุ้นให้เห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งเป็นภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมการมุ่งคำนึงถึงตนเองเป็นหลักหรือมุ่งคน ในเวลาที่มีโอกาสประชุมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและสร้างพลังต่อรองในการแก้ไขปัญหาชุมชน ที่เกิดขึ้น เช่น

ปัญหาเรื่องปากท้อง การไม่ดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ เริ่มตั้งแต่การพูดคุยถึงปัญหาความยากจน การขาดเงินทุน การเป็นหนี้ และปัญหาชุมชนต่างๆ เช่น ขาดความเอื้อเฟื้อต่อกัน ของคนในชุมชน คนชรา เด็กปัญหาเสพติด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถ้าชุมชนรวมตัวกันได้ ก็จะทำให้หมู่บ้านน่าอยู่ มีเงินหมุนเวียน ในชุมชนตนเองการแก้ไขปัญหานี้ด้วยการนำวัฒนธรรม ความเอื้อเฟื้อ เข้ามาสู่ชุมชนก็จะเกิดผลได้เร็วโดยเอาเงินมาเป็นเครื่องมือ ทำให้เกิดการช่วยเหลือกันในสังคม เป็นการให้ทาน ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

เป็นภาวะผู้นำแบบมุ่งที่คน (Employee Oriented) ให้ความสำคัญและความแตกต่างระหว่างบุคคล คือ สมาชิกภายในกลุ่มจะสะสมทรัพย์ ซึ่งก็คือ คนภายในชุมชน มีการปลูกเร้าช่วยๆ ให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย คือ ความอยู่ดีกินดี ทางกาย เมื่ออยู่ดีกินดีแล้ว ความต้องการการยอมรับจากหมู่ชนในชุมชนที่รักอาศัยกันเพื่อจะได้เป็นสมาชิกกลุ่มจะสะสมทรัพย์ ที่ต้องมีสัจจะก็เกิดขึ้น นำมาซึ่งความเป็นปกติจิตที่พร้อมจะใช้งาน สดใส เข้ากับผู้อื่นได้ และเกิดปัญหา ที่จะพิจารณาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า รวมถึงการแนะนำส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จัก และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองให้คนในชุมชนคิดเป็น ทำเป็น และที่สุดแก้ปัญหาเองได้ โดยการรวมกลุ่ม การสะสมทรัพย์ผสมผสานหลักธรรม เพื่อให้คนอื่น คือ สมาชิกพ้นจากความทุกข์ทางกาย ทางใจ ซึ่งเป็นบทบาทให้การเรียนรู้ และให้คำปรึกษา ดังนั้น การปลูกจิตสำนึกของพระสงฆ์ ผู้วิจัยพิจารณาสรุป วิเคราะห์ว่า ปราภฏในลักษณะคิดคำนึงถึงผู้อื่นสูง เป็นการริเริ่มทางโครงสร้าง คือ

๑. การกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาที่ชุมชนกำลังประสบอยู่ เช่น ความยากจน และปัญหาความไม่เข้มแข็งของชุมชน เป็นเสมือนการมุ่งคน แสดงให้เห็นถึงความเปราะบาง เป็นการปรึกษาหารือ ร่วมกันกับผู้ตามคือ สมาชิก ซึ่งเรียกได้ว่า เป็นพฤติกรรมภาวะผู้นำ

๒. การกระตุ้นให้เห็นถึงสาเหตุปัญหาและการเชื่อมโยงของปัญหาที่จะเกิดตามมา เหมือนกับว่า เป็นการวางแผน ซึ่งเป็นพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบที่มุ่งงาน เพราะว่าเมื่อคนในชุมชน คือ สมาชิกกลุ่มจะสะสมทรัพย์เห็นสาเหตุของปัญหาแล้ว ก็จะเกิดการวางแผนร่วมกันว่า คุณต้องเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มจะสะสมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและตัวของสมาชิกกลุ่มเอง

๓. แนะนำวิธีการแก้ปัญหาโดยการสร้างศักยภาพของชุมชนผ่านกระบวนการกลุ่มจะสะสมทรัพย์ซึ่งเป็นการ รวมกลุ่มและรวมความคิดในการแก้ปัญหา เป็นเหมือนพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบมุ่งงาน ที่มีกองอำนาจการ ที่คอยแก้ปัญหา กำหนดบทบาทผู้ตามอย่างชัดเจน

๔. กระตุ้นให้เห็นผลที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มและชุมชนหลังจากการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการกลุ่มมีการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป เป็นการสนับสนุนผู้ตามแบบมุ่งคน

เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่แบ่งแยกระหว่างผู้นำที่มีประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิภาพ โดยพฤติกรรมผู้นำกลุ่มจะสะสมทรัพย์ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า เป็น ๒ แบบ คือ แบบมุ่ง

งานกับแบบมุงคน คือ มุงให้สมาชิกมีความเป็นอยู่ดี ไม่มีหนี้สิน สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมแบบปกติสุข ส่วนแบบที่มุงงานนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ สรุปว่า การให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ดำเนินไปได้ ในท่ามกลางความหลากหลายแห่งกองทุน ที่ผุดขึ้นตามมา เช่น กองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนเงินล้าน เป็นพฤติกรรมที่มุงงาน เพื่อให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้คนเข้าถึงสวัสดิการชุมชน ช่วยเหลือกันยามเจ็บ ยามจน ยามจาก และนอกเหนือจากนั้น ผู้วิจัยพิจารณาว่า นอกจากภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ที่แบบมุงงาน แบบมุงคน ยังมีความคิดเห็นอีกว่า

เป็นผู้นำแบบมุงสังคม ที่จะพยายามรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในกลุ่ม พยายามให้สมาชิกกลุ่มเห็นว่าแต่ละคนก็มีความสำคัญ และมีบุคลิกอบอุ่น มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ที่ประกอบไปด้วยความเมตตาการส่งเสริมให้ชุมชนมีกิจกรรมซึ่งถือว่า เป็นจุดเริ่มต้นการสร้างศูนย์รวม หรือสร้าง ความสามัคคี โดยการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถสูง มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีความสามารถในการประสานงานดี ในขณะที่กลุ่มได้ดำเนินกิจกรรมไปแต่ละเดือนนั้น พระสงฆ์ที่เป็นประธานกลุ่ม จะใช้โอกาสส่งเสริมคุณธรรมนี้เป็นการนำหลักศาสนาธรรมและหลักพัฒนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มได้อย่างลงตัว หลักการพัฒนา คือ การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม แก่คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ โดยในวันที่กำหนดไว้ในแต่ละเดือน จะทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เรียนรู้ปัญหาและแก้ไขปัญหาไปในตัวรวมทั้งการตรวจสอบกันและกันในกลุ่มเองด้วย หลักศาสนาเป็นการส่งเสริมคุณธรรม โดยการแทรกธรรมะให้เป็นข้อปฏิบัติของกลุ่ม เช่น ใครไม่มีสัจจะ คือการไม่รักษาเกณฑ์ เช่น การขาดส่งเงินหุ้นเป็นเดือนก็ต้องเสียค่าปรับ เป็นเสมือนกับว่า ขาดความขยันหมั่นเพียรในปัจจุบัน ขยันทำงานในชีวิตประจำวันของตนเอง เพื่อที่จะได้มาซึ่งทรัพย์เพื่อนำมาใช้ในการเก็บออม และใช้เลี้ยงครอบครัว เป็นพฤติกรรมที่มุงคน คือมีพฤติกรรมที่เอาใจใส่ทุกข์สุข ช่วยเหลือสนับสนุนผู้ตาม ทั้งเรื่องงาน และเรื่องส่วนตัว เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นต้น

๒. ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักภavana ๔

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นประเด็นสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

ผู้นำต้องมีความตระหนักรู้ กลุ่มของตนเป็นเจ้าของกลุ่มเกิดความหวงแหน เลือกที่จะไม่ลำเอียงด้วยอำนาจแห่งราคะ โมหะ โทสะ ทิฐิ อุทธัจจะ วิจิกิจฉา อนุสย ออกไป พาไปด้วยฉันทาคติ อันทำให้เป็นพรรคพวก จึงจะได้ชื่อว่า ผู้นำ^{๔๗} นักปกครองที่ดี ต้องดูที่ผู้นำ ต่างคนต่างทำหน้าที่ตรง

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม (วิบูล จนทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

นี้^{๔๘} ผู้นำคณะกรรมการต้องมีสมุดบัญชี มาบวกลมัลแสดงให้เห็นทุกเดือน สำคัญ คือตรวจสอบ มีบัญชีงบดุลทั้งปีสิ้นปีทางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จะแสดงให้สมาชิกเห็นว่า ทำบัญชีงบดุลแล้วแกลง^{๔๙} ทางกลุ่มจะจัดประชุมประชุมใหญ่ ทุกปีแกลงงบดุลว่าปีนี้แกลงงบใหญ่เท่าไร รับผิดชอบต่อตัวเองและ ก็ต่อกลุ่มต่อส่วนรวม กลุ่มสัจจะเป็นเงินของชาวบ้าน คือ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ดำเนินการกันเอง^{๕๐} จะไม่มีข้าราชการเข้าไปยุ่งเกี่ยว ทางคณะกรรมการ บริหารเงินกันเอง ไม่ใช่บุคคลภายนอก เพราะฉะนั้นการที่จะไปโกงกัน มีโอกาสน้อยมาก^{๕๑} หากมีการโกงคณะกรรมการคนใดคนหนึ่งโกงขึ้นมา ก็เหมือนกับการโกงชาวบ้าน ก็จะอยู่ในหมู่บ้านไม่ได้ ใช้หลักการมีส่วนร่วม^{๕๒} โดยยึดโยงกับข้อกำหนดส่วนของสมาชิกเป็นมีส่วนร่วม ใช้การประชาสัมพันธ์ เสมือนถ้าเกิดว่า ใครที่พร้อมหรือว่ามีกู้แล้วไม่ส่ง เงินกู้ตามทั้งคนกู้แล้วก็คนค้ำประกัน ใช้แบบประชาสัมพันธ์ออกเสียงตามสายเลย^{๕๓} ทางกลุ่มจะประกาศยอด อันนี้ก็ถือว่าขั้นตอนดี ดีระดับหนึ่ง แต่จะให้ดีก็ต้องทุกเดือน ศีลธรรมนำก่อน กฎหมายตามหลัง หากว่าเอาศีลธรรมไม่อยู่ก็ต้องขอแรงต้องเอาศีลธรรมนำกฎหมาย^{๕๔} กฎระเบียบ คือ ตั้งกฎเข้ามาแล้วต้องปฏิบัติตาม คือ ๑๐ เดือน คือ ๑๐ เดือนทางกลุ่มก็จะเข้มแข็งตามที่ว่า ตามกฎที่ทางกลุ่มตั้งขึ้นมา^{๕๕}

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล พิจารณาว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นกลุ่มที่เกิดจากวิสัยทัศน์ของผู้นำวิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่เป็ณคุณลักษณะส่วนหนึ่งของคุณลักษณะภาวะผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลงตามหลัก

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตติคุณ), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดกรับพวงเหนือ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์จักกฤษ ทสสนธโม, เจ้าคณะตำบลบางระกำเขต ๑, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางสมพร บุตรเพชร, คณะกรรมการฝ่ายเงินกู้ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิจิตรโสภิต (สมเกียรติ จิตตาลัย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพาพนาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูวาปีวิโรภาส (วิแมน โอภาโส), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดมัจฉาจันทร์, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิจิตรโสภิต (สมเกียรติ จิตตาลัย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพาพนาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๕} สัมภาษณ์ สุมิตร แสงจันทร์, ผช.ผญบ. คณะกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพาพนาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

ภาวนา ๔ ที่มองถึงอนาคต ด้วยความเสียสละของคณะกรรมการที่เป็นผู้นำ ผู้ที่รู้ปัญหาของชุมชน และเป็นการรวมตัวกันเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในลักษณะของการพึ่งตนเอง คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักภาวนา ๔ ผู้นำต้องมีความสามารถสูง มีสติปัญญาไหวพริบปฏิภาณดี และมีสมรรถนะในการทำงาน ต้องมีความสามารถในการสื่อสารเป็นอย่างดี แก้ปัญหาเฉพาะหน้า ได้ดี รวมทั้งต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ รวมทั้งการมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีทักษะในการติดต่อประสานงานดี ทักษะทางสังคมเป็นอีกหนึ่งส่วน และวิสัยทัศน์ของตนที่มองเห็น ภาพอนาคตข้างหน้า ของกลุ่มว่าจะดำเนินไปอย่างไรในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ภาพลักษณ์ของ ผู้นำที่ต้องอยู่บนกองเงิน ผลประโยชน์ ต้องออกมาดี นอกจากนั้นยังต้องมีความสามารถในการติดต่อ ประสานงาน กับหน่วยงาน ต่างๆ มีจิตอาสา และความเสียสละความสุขส่วนตน และวิสัยทัศน์ต้อง ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์และความยุติธรรม มีวินัย มีความมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความอดทนอดกลั้น รวมทั้งความคิดเชิงสร้างสรรค์ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีเป้าหมายการดำเนินของ กลุ่มที่ชัดเจนและทิศทางมีทักษะทางสังคมดี มีความยืดหยุ่นสูง ในการออมหอมเวลาที่สมาชิกมีปัญหา ในการส่งหุ้น เงินที่นำไปจากกลุ่ม

แต่มุ่งองค์กร คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของตนที่สร้างขึ้น โดยยึดวัตถุประสงค์และ เป้าหมายที่กลุ่มสร้างขึ้น ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเป็นหลักมีความมุ่งมั่นให้ดำเนินงาน ตามเป้าหมายที่วางไว้ในแต่ละเดือน จะให้ความสำคัญในเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่า ความต้องการส่วนตัว อำนาจหน้าที่ ที่ทางกลุ่มได้สร้างขึ้น รวมทั้งการเตรียมความพร้อมยอมรับการ เปลี่ยนแปลง คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เริ่มมีการริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ เพื่อ เตรียมพร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น การเริ่มนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ ตลอดจน ข่าวสาร มีมุมมองใหม่ๆ สร้างจุดขาย เช่น พื้นที่วิจัยจังหวัดพิษณุโลก ผู้นำกลุ่มมีการเดินทางเผยแพร่ แนวคิดการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ให้แก่พระสังฆาธิการเวลาที่มีการอบรม พระสังฆาธิการ ระดับประเทศ การใช้กระแสสังคม ในอินเทอร์เน็ต เพื่อการประชาสัมพันธ์ ถ้าคิด ถ้าทำ พร้อมทั้งจะ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามาเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา เรียนรู้ และเข้าใจบริบทที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของสังคมได้ดี ปรับตัวได้เวลาเข้าสังคม บุคลิกภาพที่ เหมาะสมวางตัวเหมาะสม กิริยามารยาทดี วาจาย่อยคำ เป็นคำบ้านๆ ที่บ่งบอกถึงความจริงใจ ไม่เสแสร้งแกล้งทำซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะตน เป็นสิ่งที่เรียกว่า พรสวรรค์ ผลงานที่ชัดเจน ความสามารถในการ สื่อสารมีความสามารถในการครองใจคน และจิตใจดีโอบอ้อมอารี มีคุณธรรมจริยธรรมในการ บริหารงาน โดยใช้ศรัทธาจากผู้นำกลุ่มซึ่งเป็นพระสงฆ์ก่อน เริ่มจากการทำศรัทธา ไม่ให้ตกไปในการ ครองเพศบรรพชิตมีผลต่อการเรียกศรัทธาในการเป็นผู้นำกลุ่ม

๒.๑ ด้านกายภาวนา

โลกและเวลาหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงตลอด ทางด้านกายภาวนา คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืนตอนล่าง ตามหลักภาวนา ๔ มีการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างไร เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงนั้น ผู้วิจัยจะได้นำเสนอเป็นประเด็นสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

ผู้นำที่ดี คือ ผู้นำแบบ Tranformal Leader Ship ผู้นำที่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบบปรับเปลี่ยนจากภาคหนึ่งไปสู่อีกภาคหนึ่งเรียกว่า ผู้นำแบบ Tranformal^{๕๖} คุณสมบัติของผู้นำที่ดีควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการทำงาน และมีทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรนั้นๆ^{๕๗} บุคลิกภาพไม่จำเป็นต้องอยู่ที่ความมั่นใจในตัวเอง และต้องเป็นคนมีความจริงใจ มีคุณธรรมจริยธรรม มีเมตตา สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี ทักษะทางสังคมต้องดีมา^{๕๘} ผู้นำทางด้านกายภาวนา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์อยู่ต่างจังหวัดต้องมีความสุขที่ได้อยู่ทางกลางธรรมชาติ มีทัศนคติที่ดีในการที่ต้องการให้ชุมชนแข็งแรงร่างกายต้องพร้อมเพราะกลุ่มมีโครงการหลายโครงการ เช่นโครงการศูนย์สาธิตการตลาด^{๕๙} ต้องทำงานได้หลายอย่างทางด้านการเกษตร เช่น โครงการปลูกผักปลอดสารพิษ ธนาคารข้าวสาร ทำอิฐบล็อกประสานร่างกายต้องพร้อมไม่เป็นโรคภัยแรงขัดต่อการทำงาน^{๖๐}

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล พิจารณาว่า ภาวะผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาวนา เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ดำรงอยู่แบบเดิมๆ ไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การเข้ามาของกองทุนต่างๆ จากความช่วยเหลือจากทางภาครัฐ เช่น กองทุนเงินล้าน กองทุนแม่ เป็นต้น รวมถึงการสั่งงาน การดำเนินงานหลายขั้นตอน จะทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ อยู่รอด ดำรงอยู่ได้

^{๕๖} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง, ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (นานาชาติ), ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูอุภัยโกศล(เจริญ กิตติคุณ), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดกรับพวงเหนือ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูวาปีวชิรธรรม(วิแมน โอภาโส), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดมัจฉาลินทร์, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม(วิบูล จันทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

ยาก ในอนาคตกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่างๆ ทั่วประเทศต้องมีศูนย์กลางการติดต่อ การประสานงาน ทั้งในระดับจังหวัด ประเทศ ร่วมมือกันเชื่อมโยงกันเป็นโยงใยเป็นเครือข่าย ในขณะที่เดียวกันโครงสร้าง ภายในองค์กรก็ต้องจะต้องกระจายความสามารถในการการตัดสินใจให้กับคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ให้เพิ่มขึ้น และมีลำดับขั้นการดำเนินงานให้น้อยที่สุด และต้องเปลี่ยนแปลงกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้ รองรับและก้าวหน้าให้ทันความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ท้าทายและมีอิทธิพลต่อความอยู่รอดและตั้งอยู่อย่างมั่นคง ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพราะว่าปัจจุบันมีแรงกดดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสภาพแวดล้อมต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และรวดเร็ว กลุ่มต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันกับกองทุนอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากภาครัฐ หรือว่า หนึ่งนอกระบบที่เป็นตัวแทรกซ้อน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้ ผู้วิจัยมองว่าผู้นำ พร้อมทั้งคณะกรรมการ จึงมีโครงการดำเนินงาน ลดรายจ่ายกับคนในชุมชน เช่น โครงการฌาปนกิจหมู่บ้าน ศูนย์สาธิตการตลาด ร้านค้าชุมชน เป็นการปลูกฝังเยาวชนให้เข้ามาเรียนรู้การออม เป็นการมุ่งเป้าการพัฒนาคนในชุมชนที่ทำมาหากินเลี้ยงชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนก่อเวรภัยทำลายผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม เป็นการทำมาหากินเลี้ยงชีพที่ช่วยแก้ปัญหาให้แก่คนในชุมชน ที่สามารถสร้างสรรค์เกื้อกูลสังคม และธรรมชาติ

๒.๒ ด้านศีลภาวนา

คุณลักษณะภาวะผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง ตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีลภาวนานั้นผู้วิจัย ได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เป็นประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

บรรทัดฐานที่ผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการที่แสดงความโปร่งใสเรื่องบัญชี นั้นรวมถึงการเริ่ม ที่ตนวางตัวให้โปร่งใส ไม่ลึกลับให้สมาชิกติดต่อได้ง่าย เป็นสิ่งที่คุณลักษณะอีกอย่างหนึ่ง^{๖๑}

หากผู้นำต้องเลือกที่จะไม่มีอคติ ต่อสมาชิกของกลุ่ม ต้องลำเอียงเพราะชอบ เพราะพอใจ หรือเพราะรักในผู้นั้น เลือกที่จะไม่ลำเอียงด้วยอำนาจแห่งราคะ โมหะ โทสะ ทิฐิ อุทธัจจะ วิจิกิจฉา อนุสัย ออกไป พาไปด้วยฉันทาคติ อันทำให้เป็นพรรคพวก จึงจะได้ชื่อว่า ผู้นำ นักปกครองที่ดี^{๖๒} ผู้นำรวมถึงคณะกรรมการต้อง มีคุณธรรมประจำใจ คือ ความซื่อสัตย์ ต่อตนเองและต่อกลุ่ม^{๖๓} ความอดกลั้นก็ต้องมี บางทีคณะกรรมการโดนต่อว่ามา ยกตัวอย่าง ตัวผู้พูดเอง ไปทวงเขาทำหน้าที่ เป็นเหรียญก และคณะกรรมการฝ่ายทวงหนี้ เขาติฉินนินทา ไม่ได้โต้ตอบกลับเห็นแก่ผลประโยชน์

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวชิรโสภิต(สมเกียรติ จิตตาลโย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ), เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว, ๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นางสมพร บุตรเพชร, คณะกรรมการฝ่ายเงินกู้ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๓ กันยายน ๒๕๕๙.

กลุ่ม^{๖๔} ผู้นำต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตการปฏิบัติตัวในเรื่อง เศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม พร้อมกันไปเป็นเรื่องเดียวกัน นับว่าเป็นเรื่องดีแก่สังคมหรือชนบทไทย^{๖๕} การตั้งกลุ่มขึ้นมา ก็เพื่อสอนสมาชิกทางอ้อมให้รู้จักประหยัด สะสมเก็บออมทรัพย์ ให้มีเงินทุน สนับสนุนการประกอบอาชีพ^{๖๖} ตั้งแต่ตั้งกลุ่มมาอีกจุดประสงค์หนึ่ง ก็เพื่อให้คนเข้าวัด ไม่ห่างวัด ให้คนรักวัด มีความคิดว่า วัดนี้เป็นส่วนหนึ่งของเขา เมื่อก่อนไม่มีกลุ่มวันพระอาหารไม่พอฉัน เดียวนี้เต็ม วัดมีงานประจำปี มีเจ้าภาพโรงทานเยอะ ๒๐-๓๐ ร้าน^{๖๗}

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัย สังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล พิจารณาว่า ผู้นำต้องตั้งตนอยู่ในฐานะของผู้ใหญ่ ในชุมชนที่เป็นผู้นำแบบเป็นทางการ คุณสมบัติของผู้นำที่เป็นทางการ คือ การปกครองดูแลคนอย่างซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครองคนหมู่มากหากเลือกที่รัก มักที่ชัง เลือกพวกพ้องของตนเอง ก็จะทำให้เสียการปกครอง เพราะที่ตั้งอยู่ในอคติ ๔ ความเคารพต่างๆก็อาจลดลง ความอดทน อดกลั้น ต่อความยากลำบาก นับว่าเป็นสิ่งที่ดีแล้ว แต่สิ่งที่ดีกว่าก็คือ ความอดทนต่อความเจ็บช้ำน้ำใจที่เกิดขึ้นเพราะว่า เกิดจากการด่าว่า กล่าวร้ายในข้อที่ไม่เป็นจริง การคำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะว่าหากไม่มีฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งยอม ความแตกแยกก็อาจจะเกิดขึ้นเพราะความทะเลาะ เบาะแว้ง การวางตัวเป็นสิ่งที่สำคัญ การจะชักนำให้คนอื่นเชื่อถือ สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับอีกคนนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ได้ทำได้ง่ายเพราะต้องใช้เวลา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องตั้งอยู่บนความสันโดษ ความพอเพียงเป็นหนทางเลือกที่นำไปสู่การพัฒนาชนบทให้ยั่งยืน แต่ว่าหากผู้นำ คณะกรรมการ ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม ใช้นิรโรคแพงเกินรายได้ ทำให้เป็นที่พูดจาสนทนาแก่สมาชิกในเรื่องเหล่านี้ได้ ดังนั้น ผู้นำ คณะกรรมการต้องดำรงตนเป็นตัวอย่าง การดำเนินชีวิตผู้นำต้องทู่แท้ ทั้งการปฏิบัติตน ทุกขณะ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนถือเป็นทิวาฐานคติ ดำเนินชีวิตประพฤติตาม คนในชุมชนก็จะเกิดเป็นแบบอย่างทั้งสมาชิกและผู้ได้บังคับบัญชา เวลาปฏิบัติงานด้วยกันเอง คนสำคัญที่สุดในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน เพราะว่าปัจจุบันวัฒนธรรมการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป ชุมชนมีความแทรกซ้อนเกิดขึ้น ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ดังเช่นเวลาส่งเงินกู้ ที่สมาชิกกลุ่ม

^{๖๔} สัมภาษณ์ นางสาวสวรรค์ สุทธิพรหม, เภรณุกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม (วิบูล จันทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระครูวาปีวชิรธรรม(วิแมน โอภาโส), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดมุจลินทร์, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิจิตรโสภิต (สมเกียรติ จตุตถาโย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพพาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

สัจจะสะสมทรัพย์กู่ไปมีพ่อค้าเงินกู้คนกลางนำเงินนอกระบบมาให้กู้อัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๑๐-๒๐ ต่อวัน เข้ามาให้กู้รอเวลาสมาชิกมาส่งภายในวัด มาให้สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่มีปัญหากู้ยืมไปส่งต้น และเมื่อสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ส่งคืนเงินกู้แล้ว ก็จะมีโอกาสโอกาสได้กู้ยืมเงินสวัสดิการเพื่อไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และส่งคืน เงินกู้พ่อค้าเงินกู้นอกระบบ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ คณะกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จึงได้นำเงินกองทุนสวัสดิการของทางกลุ่มไปให้สมาชิกกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยที่น้อยกว่ามาก เช่น ร้อยละ ๒-๓ บาท

ดังนั้น การที่ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นตรงต่อความต้องการของคนในชุมชนที่เป็นสมาชิก ได้พัฒนาคุณธรรม คุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น มีเงินทุนขอกู้ไปทำทุน ดำเนินชีวิต เช่น การศึกษาของบุตรธิดา นำไปซื้อปุ๋ยยาฆ่าแมลง นอกจากนั้นแล้วเป็นการได้รับเงินปันผล เพราะว่าการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการออมเงิน นอกจากนั้นทางกลุ่มมีโครงการหลายโครงการ ทางเกษตร เช่น โรงสีข้าวชุมชน ธนาคารข้าวสาร เพาะเห็ดฟาง ทำให้สมาชิกในชุมชนได้เฉลี่ยลดต้นทุนการผลิต ประหยัดรายจ่าย เป็นการเรียนรู้การจัดการ ดังคำพูดคติเตือนใจทางกลุ่มที่ผู้วิจัยได้พบเห็นเมื่อลงพื้นที่ว่า “คนที่อยู่ใกล้เราไม่ช่วย แต่กลับไปช่วยคนที่อยู่ไกลๆ เมื่อเราเป็นทุกข์ด้วยเรื่องใดๆ ผู้ช่วยเราก็คือคนอยู่ใกล้เราเอง”

๒.๓ ด้านจิตตภาวนา

คุณลักษณะภาวะผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง ตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิตตภาวนานั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เป็นประเด็นสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

ภูมิหลังของผู้บริหารสำคัญต้องอายุ ๔๐ ขึ้นไปเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสม เพราะบ่งบอกถึงความสามารถ ประสบการณ์ วุฒิภาวะทางการควบคุมอารมณ์ และผลงานทางการบริหารงาน ถ้าอายุน้อยกว่านี้จะมีอุปสรรคด้านการบริหารเรื่องความอาวุโส การบังคับบัญชาผู้ร่วมงานที่มีอายุมากกว่า^{๖๘} ผู้นำต้องยืดหยุ่น รวมถึงคณะกรรมการ ไม่อยากฟ้องร้องดำเนินคดี เพราะคนบ้านเดียวกัน ทางกลุ่มมีปัญหาเรื่องการกู้แล้ว ไม่ใช่คืนบ้าง แต่คณะกรรมการต้องค่อยๆ เจริญมีฝ่ายคณะกรรมการตรงจุดนี้^{๖๙} ผู้นำต้องเอาเรื่องธรรมะของพระพุทธเจ้ามาแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมไทยในชนบทโดยการรวมกลุ่มทำกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาคุณธรรม คุณภาพชีวิตครบวงจร^{๗๐}

^{๖๘} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง, ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (นานาชาติ), ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นางสาวสวรรค์ สุทธิธรรม, เภรณิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๐} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม (วิบูล จันทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล พิจารณาว่า ปัจจุบันจะทราบกันดีทางหน้าหนังสือพิมพ์ มีข่าวสารเกี่ยวกับชาวนา ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ ปุ๋ยมีราคาแพงกว่าข้าว อัตราการว่างงานเพิ่มขึ้น รวมถึงการหย่าร้าง สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยตรง เพราะว่าสมาชิกส่วนใหญ่อยู่ในชุมชน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต้องกู้เงินสวัสดิการไปประกอบการลงทุน การว่างงานทำให้คนกลับไปอยู่ที่ต่างจังหวัดกันมากขึ้น การหย่าร้างทำให้ลูกชาย ลูกสาวต้องอยู่กับยาย ปู่ย่า ตายาย ในชุมชนชนบทเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (Chang Agent) เป็นบุคคลหรือกลุ่มที่รับผิดชอบแสดงภาวะผู้นำในการเปลี่ยนแปลงแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นอยู่ของบุคคลอื่นที่อยู่ในชุมชน (Community) ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น

ด้วยคำพูดที่ผู้วิจัยพบอยู่บ่อย จากการให้คำสัมภาษณ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือ คำขวัญคติเตือนใจ ที่กลุ่มตั้งขึ้น นั่นก็คือ รักกันฉันพี่น้อง ดีกว่าเงินทองเป็นไหนๆ เป็นวิสัยทัศน์ของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทางอ้อมที่ต้องการให้ พระกับชาวบ้านมีความเคารพเลื่อมใสศรัทธากันมากขึ้น ชาวบ้านที่ไม่ทำบุญที่วัดก็กลับมาทำบุญ ลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจาก ความคิดทางการเมืองท้องถิ่นที่มีความเห็นไม่ตรงกัน นอกจากนี้ที่กล่าวมาผู้วิจัยมองว่า การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การผลิตของที่ระลึก การรับช่วงการผลิตทางการเกษตรเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ ทำให้การพัฒนาชุมชนในพื้นที่การศึกษาไปสู่ความยั่งยืน เป็นการเตรียมตัว เตรียมความพร้อมของสถานการณ์และบุคคลให้เกิดความต้องการเปลี่ยนแปลง เพราะว่าหากผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะมองไปข้างหน้า ยอมรับการเปลี่ยนแปลง และเปิดรับแนวความคิดใหม่ ในขณะที่ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่รักษาสภาพการทำงาน ความคิดแบบเดิมปฏิเสธการเปลี่ยนแปลง และมีความสุขอยู่กับสภาพแบบเดิมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันปรากฏอย่างชัดเจนแล้วว่า การทำงานสมัยใหม่ต้องการผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการทำงานทุกระดับ เพราะว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จะเป็นคนที่เชื่อมั่นในความสามารถ และมีความปรารถนาที่จะจัดการกับความเสี่ยง และจะฉวยโอกาส มีความคาดหวังกับสิ่งที่อยู่เหนือความคาดหวังของคนอื่น ทำให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้น ซึ่งจะแตกต่างกับการบริหารแบบสภาพเดิม ที่ถูกท้าทายต่อการโดนคุกคามการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และถูกรบกวนโดยความไม่แน่นอน ชอบคาดหวัง สันนิษฐานการบริหารแบบเดิมๆ รอสิ่งๆ ต่างที่จะเกิดขึ้น

๒.๔ ด้านปัญญาภานา

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

การมีวุฒิการศึกษาทั้งทางโลกทางธรรมเป็นสิ่งที่ดี การบริหารกลุ่ม ยิ่งสูงยิ่งดี เพราะว่าสมาชิกจะเชื่อศรัทธา เวลาสนทนาพูดอะไร^{๗๑} ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถสูง มีสติปัญญาไหวพริบ ปฏิภาณดีมีสมรรถนะในการทำงาน ต้องมีความสามารถในการสื่อสารเป็นอย่างดี แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี^{๗๒} ด้านปัญญาภาวนา ผู้นำ คณะกรรมการต้องมองไปในอนาคต เพื่อให้คนอื่นขึ้นมาทดแทน ทางกลุ่มที่ดำเนินการอยู่มีโครงการศึกษาคูงานของพระภิกษุสามเณร และของกลุ่มเยาวชน ส่งเสริมให้มีการออม ชี้ให้บุคคลดูเป็นตัวอย่าง^{๗๓} กลุ่มที่ตั้งอยู่มีคุณประโยชน์ งานศพหากร้านค้า ทราบว่า คนที่เสียชีวิตเป็นสมาชิก ร้านค้าให้สินเชื่อก่อนนำของไปร่วมงานศพได้ แม้ว่าราคาของโดยรวม ๒๐,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ เพราะทางร้านทราบว่า ทางกลุ่มมีสวัสดิการเงินปันผลให้^{๗๔} ผู้นำ คณะกรรมการต้องร่วมปรึกษา ร่วมแก้ปัญหา ร่วมพัฒนา ใช้หลักธรรม เพื่ออนาคตชนบทไทย^{๗๕} กลุ่มที่ตั้งขึ้น เป็นประโยชน์แก่สมาชิกคือ ผากได้รับเงินปันผล ชัดสนหรือลงทุนขอกู้ได้ ให้สวัสดิการแก่สมาชิก ลดต้นทุนการผลิต ประหยัดรายจ่าย^{๗๖}

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล พิจารณาว่า

เทคโนโลยีส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานและโครงสร้างกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ อาทิ เครื่องอุปกรณ์มีราคาถูกลงและมีประสิทธิภาพในการทำงานบันทึกได้ดี สามารถทำงานแทนคนได้หลายคนและมีความสามารถมากในการจดบันทึกข้อมูล อีกประการหนึ่งคอมพิวเตอร์สามารถทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร ได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องปัจจุบันเป็นยุคที่รัฐบาลผ่านมาหลายๆ รัฐบาล มักจะผูกโครงการประชานิยมขึ้นมาเป็นจำนวนมาก เพื่อหวังผลทางการเมืองมากกว่า ความพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยมีความเห็นเช่นนั้น เช่น กองทุนเงินล้าน เชื้อช่วยชาติ กองทุนแม่ของแผ่นดิน ซึ่งมีผลกระทบต่อกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องพัฒนา

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตติคุณ), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดกรับพวงเหนือ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๒} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม (วิบูล จันทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตติคุณ), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดกรับพวงเหนือ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิจิตรโสภิต (สมเกียรติ จิตตาลัย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม (วิบูล จันทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

โดยเฉพาะผู้นำต้องเผชิญกับเรื่องเหล่านี้ และจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลทั้งทางด้านปริมาณ และ คุณภาพ ทั้งสองครั้งผู้วิจัยวิเคราะห์ สรุปว่า สิ่งให้เห็นเด่นชัดที่ มีอยู่ในตัวแล้วของผู้นำ คือ การ ประพฤติ้นำ ทำให้สมาชิกดูเป็นตัวอย่างนั่นก็คือ เรื่องของ อปรีหานิยธรรม คือ ข้อปฏิบัติที่ไม่เป็นไป เพื่อความเสื่อม คือ เป็นไปฝ่ายเดียว การหมั่นประชุมกันเนื่องนิยต์ มาแปลงสู่การปฏิบัติให้เห็นผลเป็น รูปธรรม โดยกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ในพื้นที่ที่ศึกษาครั้งนี้ คือ จังหวัดพิษณุโลก กำแพงเพชร ได้จัดให้ มีการประชุมร่วมกัน ๒ รูปแบบ คือ

๑) การประชุมของสมาชิกกลุ่มทุกเดือน ในวันทำการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัด พิษณุโลก วัดหนองพยอม ตำบลชุมแสงสงคราม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก จะทำการประชุม วันอาทิตย์แรกของเดือน ส่วนวัดอัมพพาราม ตำบลวังไทร อำเภอลองขลุ้ง จังหวัดกำแพงเพชร จะประชุมกันทุกวันที่ ๙ ของเดือน เพราะว่าเป็นวันเริ่มตั้งกลุ่ม สมาชิกจะนำเงินมาส่งสัจจะสะสม ทรัพย์ และมาร่วมกิจกรรมทุกเดือน แม้ว่าติดธุระจำเป็นที่ไหนๆ เจ้าอาวาส หรือว่า คณะกรรมการ กลุ่มที่เป็นผู้บริหาร ตลอดถึงสมาชิกทุกคนจะมาส่งเงินต่างๆ คณะกรรมการก็จะถือโอกาสประชุม สมาชิกกลุ่มทุกคน ด้วย วิธีการประชุมประจำเดือน คือ ระหว่างที่สมาชิกร่วมกิจกรรมของกลุ่มซึ่งเริ่ม เปิดทำการตั้งแต่ว่า ๐๘.๓๐-๑๗.๐๐ น.เมื่อถึงเวลา ก่อนเริ่มประชุม พระสงฆ์ผู้เป็นผู้นำ ผู้เป็น ประธานในที่ประชุมกลุ่ม คณะกรรมการทุกฝ่ายจะอธิบายให้ทราบว่า การประชุมหรือพูดคุยกันเรื่อง ข้าวสาร พร้อมทั้งสอดแทรกเรื่อง ธรรมะ ข้อปฏิบัติการดำเนินชีวิต เช่นจะอธิบายให้ทราบว่า การประชุมหรือการพูดคุยกันบ่อยๆนี้เพื่อความเจริญของกลุ่มหรือหมู่บ้านชุมชนของตน เพราะสมาชิก กลุ่มจะได้ทราบว่า ความเป็นไปของกลุ่มเป็นอย่างไรบ้าง รู้ว่ากลุ่มมีเงินเท่าไร ใครขาดส่งเท่าไรบ้าง แล้วทางกลุ่มได้จ่ายสวัสดิการช่วยเหลือใครไปบ้าง และสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จะได้เสนอความ คิดเห็นเพื่อพัฒนากลุ่มเท่าที่ตนเห็นสมควรว่า เป็นข้อเสนอที่ดีงาม เป็นต้น

๒) การประชุมประจำปี คือ วันที่ครบรอบการก่อตั้งกลุ่มในแต่ละปี คือ วันครบรอบการ ก่อตั้งกลุ่มในแต่ละปี เป็นวันประชุมใหญ่ประจำปีของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ทั้งสองแห่ง โดยในวัน ประชุมใหญ่ประจำปีพระสงฆ์ประธานที่ปรึกษากลุ่มจะเข้าร่วมประชุมด้วย วิธีการในการประชุม คือ หากตรงวันพระ หรือไม่ตรง สมาชิกทุกคนจะนำอาหารคาวหวาน มาถวายพระสงฆ์ร่วมกันด้วย แล้ว คณะกรรมการกลุ่มจะอธิบายสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มในรอบ ๑ ปี ให้สมาชิกกลุ่มฟัง ซึ่งสมาชิก กลุ่มทุกหลังคาเรือนต้องเข้าร่วมประชุม หลักจากที่พระสงฆ์ประธานที่ปรึกษากลุ่มบรรยายเรื่อง แนวคิด การจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ อุดมการณ์ของกลุ่ม หลักการดำเนินงานของกลุ่มและอธิบาย หลักธรรมในการดำเนินงานของกลุ่มให้สมาชิกฟังซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการทบทวนความคิด และ เปิดโอกาสให้สมาชิกและคณะกรรมการได้สอบถามหรือระบายความรู้สึกเรื่องการทำงานของกลุ่ม เพื่อเป็นการตอกย้ำแนวความคิด อุดมการณ์ หรือเพื่อกล่อมเกลาจิตใจของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสม ทรัพย์ทุกคนให้มีหลักยึดในการดำเนินงานของกลุ่ม ต้องเป็นไปในทิศทางที่ว่าธรรมนำเงิน

การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในยามเจ็บ ยามจน ยามจาก คือ ให้สมาชิกมีความเห็นตรงกันว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้นมีเป้าหมาย อุดมการณ์ ที่สำคัญคือ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรม อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและช่วยเหลือกันเป็นสำคัญ ไม่ได้มีเป้าหมายว่า ต้องมีทุนมากเหมือนธนาคาร และการทำงานกลุ่ม คือ การปฏิบัติธรรมร่วมกัน เพราะกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่การสะสมทรัพย์ การพิจารณาปล่อยกู้ และการร่วมกิจกรรมของกลุ่ม เป็นเรื่องเน้นย้ำให้สมาชิกทุกคนได้ปฏิบัติตามหลักธรรม ต่อจากนั้น ก็จะมีการเลือกและแต่งตั้งประธานกลุ่ม ผู้บริหาร คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ

รวมทั้งได้มีการนำมติที่ประชุมมาให้สมาชิกได้แสดงความเห็นร่วมกัน จะมีการลดเพิ่มหรือแก้ไขในข้อใดหรือไม่ เพื่อให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อให้กลุ่มได้ดำเนินการต่อไปได้ ในกรณีนี้ที่พื้นที่ศึกษา ทั้ง ๒ กลุ่ม พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษา ประธานกลุ่ม การสร้างความเชื่อถือให้กับสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ กลุ่มมีความเชื่อมั่นในการดำเนินกิจกรรม ที่มีพระสงฆ์เป็นผู้แนะนำ มีคุณธรรมเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะชาวบ้านยังยึดติดคุณธรรมเรื่องบาป บุญคุณโทษ อยู่มากกว่า หากผู้ใดคิดโกงเงินกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ก็เหมือนกับการโกงเงินพระสงฆ์ หรือว่าโกงเงินวัดด้วย รวมทั้งโกงเงินญาติพี่น้องของตนด้วย เพราะว่า ความรู้สึกเป็นเจ้าของแนวความคิดแบบนี้ จึงเป็นส่วนดีที่ทำให้สมาชิกกลุ่มรู้สึกผูกพันกัน กลุ่มก็จะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการปลูกจิตสำนึกชุมชนให้การเรียนรู้ปัญหาและหาวิธีแก้ไขด้วยตนเอง การส่งเสริมคุณธรรมที่เป็นรูปธรรม ให้คำแนะนำปรึกษาได้เมื่อชุมชนมีปัญหา ถือเป็นแนวทางแก้ปัญหาสังคมและการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งต่อไปทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านจิตใจอย่างเป็นผล

ความโปร่งใสที่เป็นสิ่งแฝงเร้นอยู่ในคุณลักษณะภาวะผู้นำข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาว่า ผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการ แสดงให้เห็นว่า เป็นการสร้างความไว้วางใจ เป็นพฤติกรรมภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล ผู้นำกลุ่มพยายามสร้างความไว้วางใจ สร้างสมบารมีตั้งแต่เป็นบรรพชิตเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งด้วย และจะต้องไว้วางใจสมาชิกของกลุ่ม ผู้วิจัยวิเคราะห์ สรุปว่า ปัจจัยที่สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ภายในชุมชน สร้างความไว้วางใจ ให้แก่ผู้นำกลุ่ม มีดังนี้ คือ

๑. การมีพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอด้วยความตั้งใจฝึกหัดและทำให้คนอื่นรู้ถึงความตั้งใจจริงในการที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง

๒. เมื่อกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีปัญหา หรือว่าประสบกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง ผู้นำกลุ่มเข้ามาช่วยแก้ปัญหาแทนที่จะนิ่งเฉยหรือตีตนน้อมเมื่อมีข้อผิดพลาด

๓. การให้เกียรติสมาชิกถามไถ่สารทุกข์สุกดิบ ทำให้เกิดความไว้วางใจ การที่ผู้นำปล่อยให้ข้อมูลของบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่เป็นความลับถูกเปิดเผยออกไป จะมีผลทำให้ผู้นำเกิดความสูญเสียความไว้วางใจจากบุคคลนั้น และสุดท้ายที่ผู้วิจัยพิจารณา สรุปว่า สิ่งที่เป็นปัจจัย คือ

๔. การรักษาความซื่อสัตย์ไว้ในระดับสูง การสร้างชื่อเสียงด้านจริยธรรมที่ถูกต้องจะทำให้เพิ่มความซื่อสัตย์ในระยะยาว

สรุปได้ว่า ลักษณะภาวะผู้นำที่สำคัญที่ควรนำไปพัฒนานั้น คือ ต้องฝึกให้ผู้นำสร้างกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์ของตนให้เป็นกลุ่มที่มีชื่อเสียงที่ดังาม เรียนรู้จากความล้มเหลวของกลุ่มอื่น กระตุ้น ความคิดสร้างสรรค์แก่คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ จูงใจสมาชิกที่ยังไม่เข้ามาให้เข้ามา แล้วเป็นผู้ตามที่ดี เป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม สร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจให้เกิดขึ้น เป็นที่ยอมรับภายในกลุ่มให้ได้ ผู้นำต้องมีความตระหนักรู้ กลุ่มของตนเป็นเจ้าของกลุ่มเกิดความหวงแหน เลือกที่จะไม่ลำเอียงด้วยอำนาจแห่งราคะ โมหะ โทสะ ทิฐิ อุทธัจจะ วิจิกิจฉา อนุสัย ออกไป พาไปด้วยฉันทาคติ อันทำให้เป็น พรรคพวก จึงจะได้ชื่อว่า ผู้นำ นักปกครองที่ดี ต้องดูที่ผู้นำ ต่างคนต่างทำหน้าที่ตรงนี้ มีสมุดบัญชี มา บวกมาลบแสดงให้เห็นทุกเดือน สำคัญ คือตรวจสอบ มีบัญชีงบดุลทั้งปีสิ้นปีทางกลุ่มสัจจะสะสม ทรัพย์จะแสดงให้เห็นสมาชิกเห็นว่า ทำบัญชีงบดุลแล้วแถลง ทางกลุ่มจะจัดประชุมประชุมใหญ่ ทุกปี แถลงงบดุลว่าปีนี้แถลงงบใหญ่เท่าไร รับผิดชอบต่อตัวเองและก็ต่อกลุ่มต่อส่วนรวม กลุ่มสัจจะเป็นเงิน ของชาวบ้าน คือ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ดำเนินการกันเอง จะไม่มีข้าราชการเข้าไปยุ่งเกี่ยว ทางคณะกรรมการ บริหารเงินกันเอง ไม่ใช่บุคคลภายนอก เพราะฉะนั้นการที่จะไปโกงกัน มีโอกาส น้อยมาก เพราะว่าถ้าโกงคณะกรรมการคนใดคนหนึ่งโกงขึ้นมา ก็เหมือนกับการโกงชาวบ้าน ก็จะอยู่ใน หมู่บ้านไม่ได้ ใช้หลักการมีส่วนร่วม โดยยึดโยงกับข้อของสมาชิกเป็นมีส่วนร่วม ใช้การประชาสัมพันธ์ เสมือนถ้าเกิดว่า ใครที่พร้อมหรือว่ามีอยู่แล้วไม่ส่ง เงินกู้ตามทั้งคนกู้แล้วก็คนค้าประกัน ใช้แบบ ประชาสัมพันธ์ออกเสียงตามสายเลย ทางกลุ่มจะประกาศยอด อันนี้ก็ถือว่าขั้นตอนดี ดีระดับหนึ่ง แต่ จะให้ดีก็ต้องทุกเดือน ศีลธรรมนำก่อน กฎหมายตามหลัง หากว่าเอาศีลธรรมไม่อยู่ก็ต้องขอแรงต้อง เอาศีลธรรมนำกฎหมาย

๓. ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ตามหลักภาวนา ๔

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

ความเป็นผู้นำแบบประนีประนอม ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่เป็นประธาน คณะกรรมการ จะให้ความสำคัญกับความยุติธรรมกับสมาชิกกลุ่มที่มุ่งให้เป็นธรรม และการ สร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ร่วมงาน^{๗๗} ทางลบการโดนตำหนิ ดีเตียนมีบ้าง คนไหนที่ทำงานเกี่ยวกับ ชุมชนแล้วไม่ถูกนิทาก็ผิดปกติ ปกติทะเลมีคลื่นซัดตลอดถ้าทะเลไม่มีคลื่นแสดงว่าทะเลปกติ^{๗๘} คนไม่ ถูกนิทาก็ไม่มีในโลกพระพุทธเจ้ายังถูกนิทหา พระพุทธรูปยังถูกนิทหาเทวดาบนฟ้ายังถูกนิทหา

^{๗๗} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิจิตรโสภิต (สมเกียรติ จิตตาลโย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพา พนาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม (วิบูล จันทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะ สะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

นับประสาอะไรกับสมาชิก ดังนั้นการทำงานเพื่อชุมชนต้องอดทน^{๗๙} ต้องการผู้นำที่มีคุณธรรม ความประพฤติดี ไม่โกง ไม่มีเรื่องราวให้เสียหายร้ายแรง เป็นคติความ ชื่นโรงขึ้นศาล^{๘๐} กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตั้งอยู่ในวัด เหมาะสมมาก เพราะว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเงินเก็บยากจน ยกความดีแก่ผู้นำ เพราะว่าเป็นทางเลือกฝากเงินที่กลุ่ม ไม่ต้องขึ้นรถไปฝากที่อำเภอหรือธนาคาร^{๘๑} ฝากเงินกับธนาคาร ได้เงินตอบแทนร้อยละ ๑ บาท แต่ฝากกับกลุ่มได้ร้อยละ ๑๒ และยังมีสวัสดิการช่วยเหลือเป็น วิสัยทัศน์ของผู้นำที่มองสถานการณ์ เกิดการตั้งกลุ่มขึ้นมา เข้ากับชุมชนได้^{๘๒}

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้วิจัยสรุปว่า ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ตามหลักภาวนา ๔ เป็นภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลขึ้นอยู่กับสถานการณ์ โดยที่ผู้วิจัยให้ความสนใจเป็นพิเศษเป็นเรื่องของ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ กับสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ยึดสมาชิกกลุ่มที่มี สัจจะ เป็นที่ตั้ง มุ่งความเป็นอยู่ด้านอนามัยเรื่องของสวัสดิการช่วยเหลือยามเจ็บป่วย มีกองทุนยาต่างๆ หากรอทางภาครัฐ การเข้าถึงเป็นความยากลำบาก โครงสร้างงาน อำนาจตามตำแหน่งของผู้นำ วุฒิภาวะของสมาชิก สภาพแวดล้อมผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มุ่งความสำเร็จของงาน คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีความอดทน อดกลั้น ตั้งจิตเพื่อความ เป็นอยู่ของคนในชุมชน เป็นการสอนให้ทำด้วยการออม แทนที่พระคุณเจ้าจะเพียงเทศน์สอนอย่างเดียว แต่ว่าทำให้ดูและทำอย่างเป็นธรรม ผู้ที่เป็นประธาน คณะกรรมการ จะให้ความสำคัญกับความ ยุติธรรมกับสมาชิกกลุ่มที่มุ่งให้ความเป็นธรรม และการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ร่วมงาน มีจิตใจที่เที่ยงตรง ไม่เอนเอียงด้วยรัก และชัง ไม่ซ้ำเติมเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์ พิจารณาเห็นการกระทำของสมาชิกเหล่านั้นตามหลักแห่งกรรม ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ก็ต้องสอนอบรมสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่กู้เงิน ไปใช้ในทางที่ผิดที่มุ่งหวังที่เป็นความต้องการให้สมาชิกในกลุ่มที่อยู่ในชุมชนของตน มีความเป็นอยู่ที่ดี เหมือนศีล ๕ ถ้าปฏิบัติ ก็จะเป็นเหมือนกับศีล ๕ อันนี้เปรียบเทียบกับศีล ๕ คนที่มีศีล ๕ ถ้าคุณปฏิบัติตามนี้ ก็ไม่เกิดความเดือดร้อน ผู้นำทางจิตวิญญาณเพียงอย่างเดียว ต้องดูแลเรื่องปากท้องชาวบ้านเท่าที่สมณวิสัยจะกระทำได้ ต้องมีสัจจะ มีความเห็นแก่กลุ่ม ความรักกลุ่ม ไม่เห็นแก่ตัว จริงใจต่อกลุ่มสำคัญ ทำเพื่อให้เป็นกลางไม่มีอคติ เพราะว่าถ้าไปแบ่งพรรค แบ่งพวกก็จะ ความ

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดหนองพยอม, ๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๐} สัมภาษณ์ นางสมพร บุตรเพชร, คณะกรรมการฝ่ายเงินกู้ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๑} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์จักกฤษ ทสสนธโม, เจ้าคณะตำบลบางระกำเขต ๑ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง วัดหนองอ้อ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๒} สัมภาษณ์ พระครูอุภัยโกศล(เจริญ กิตติคุณ), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดรับพวงเหนือ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

สามัคคีก็จะเกิดขึ้นได้ยาก และนอกจากนั้นมีการสร้างเด็กรุ่นใหม่ ขึ้นมาแทนรุ่นเก่าเรียกว่า กลุ่มออมทรัพย์จูเนียร์ ที่ทางกลุ่มกำลังดำเนินการ การที่ทางกลุ่มทำแบบนี้ ก็เพื่อต้องการฝึกให้เด็กเดินตามผู้ใหญ่จริงๆ ในตัวโครงสร้างการบริหารจัดการที่เน้นแบบ คุณธรรมจริยธรรมที่เลียนแบบกัน ความละเอียดสำคัญ ชื่อสัตย์ละเอียดรอบครอบ ต้องมีการใช้สมัยใหม่เข้ามาช่วยด้วย เช่น คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

๓.๑ ด้านกายภาพ

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้รับการสนับสนุนอย่างดียิ่งจากพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ เพราะเป็นแนวทางที่สามารถทำให้พุทธศาสนิกชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและเกิดความมั่นคงทางด้านคุณธรรม^{๘๓} ก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม รวมตัวช่วยกันบริหารจัดการกลุ่ม ร่วมคิดร่วมปรึกษา ร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมพัฒนา และสมาชิกก็เห็นความสำคัญของวัด ได้เข้าวัดช่วยเหลือวัด วัดมีกิจกรรมอะไรก็อาศัย สมาชิกกลุ่มเป็นหลัก^{๘๔} ยามเจ็บป่วย สัจจะสะสมทรัพย์ก็มีสวัสดิการ และมีกองทุนยา^{๘๕} เงินส่วนหนึ่งนำไปปันผลคืนกลับให้สมาชิกตามสัดส่วนการถือหุ้น อีกส่วนหนึ่งนำไปจัดการเป็นทุนสวัสดิการของสมาชิกที่เจ็บป่วยหรือเสียชีวิต ตลอดจนเป็นสวัสดิการอื่นๆของกลุ่ม^{๘๖} สิ่งของเล็กๆน้อยๆใช้ปัจจัยที่โยมถวายมาซื้อสมุดเล็กๆน้อยๆและพระช่วยกันแนะนำ^{๘๗} พระไม่ได้ทำเองหมด คณะกรรมการช่วยกัน มีพระเป็นผู้นำในการจัดตั้งและให้ทำการที่วัด ชาวบ้านรวมกันหลายๆฝ่าย ทำงานเป็นทีม มีความรับผิดชอบร่วมกันมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีการติดตามประเมินผล^{๘๘} ชุมชนจะอยู่ร่มเย็นเป็นสุขเพราะอาศัยกฎระเบียบของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ตั้งขึ้น กลุ่มจะอยู่ได้ เพราะอาศัยกฎระเบียบของกลุ่ม

^{๘๓} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม (วิบูล จันทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๔} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม (วิบูล จันทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๕} สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๖} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิชโรภิต (สมเกียรติ จิตตาลโย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพาราม, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๗} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์จักกฤษ ทสสนมโม, เจ้าคณะตำบลบางระกำเขต ๑ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องวัดหนองอ้อ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิชโรภิต (สมเกียรติ จิตตาลโย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

คณะกรรมการเป็นเพียงผู้รักษากฎระเบียบเท่านั้น ส่วนระเบียบของกลุ่ม สมาชิกทั้งหมดเป็นผู้ตั้งขึ้นมา^{๘๙}

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพิจารณาว่า การที่กลุ่มดำเนินการมาเป็นระยะเวลานานไม่ต่ำกว่า ๑๐ ปี แสดงให้เห็นว่า การรวมตัวของชาวบ้านซึ่งอาศัย คำว่า “สัจจะ” คือความซื่อสัตย์ ซื่อตรง และจริงใจต่อตนเอง ต่อกันและกัน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการประหยัทรัพย์แล้วนำทรัพย์มาสะสมรวมกันทีละเล็กละน้อย เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ หรือใช้เป็นทุนให้สมาชิกที่มีความจำเป็นเดือดร้อนกู้ยืมไปใช้ ในการลงทุน ประกอบอาชีพ หรือเพื่อสวัสดิการของตนเองและครอบครัว โดยนำเอาเรื่องธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในชนบท เพื่อให้ชนบทเกิดความเข้มแข็งยั่งยืน ได้รับสวัสดิการที่พึงได้ การรวมกลุ่มทำกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาคุณธรรม คุณภาพชีวิตครอบครัว รวมไปถึงธรรมชาติแวดล้อมในชุมชนชนบท อีกทั้งมีการปฏิบัติในเรื่อง เศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อมพร้อมกันไปเป็นเรื่องเดียวกัน นับว่าเป็นเรื่องดีแก่สังคมหรือชนบทไทย โดยคนในชุมชน มีส่วนในการร่วมคิด ร่วมปรึกษา ร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยปัญญา เช่น การเดินทางไปรักษาพยาบาลมีความยากลำบาก ทางกลุ่มก็มีโครงการรถยนต์บริการสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ช่วย เกิด แก่ เจ็บและตาย เพราะปัญหาเป็นตัวแก้ปัญหา เป็นตัวจัดปรับทุกอย่างทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี และเป็นตัวนำสู่จุดหมายแห่งความมีอิสรภาพและสันติสุข จะต้องพัฒนาควบคู่ประสานกันไปและอิงอาศัยการพัฒนาทั้งพฤติกรรมและจิตใจ เช่น ชักนำให้เด็กตั้งแต่เล็กแต่น้อย ให้รู้จักคิดในแนวทางของ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาชื่อว่า โยนิโสมนสิการ ไม่ใช่ทับบมกดยาวจนให้จมลงไปในวังวนแห่งตัณหา ดังนั้นโครงการลานวัดลานกีฬา เป็นสิ่งที่ทางวัดจัดตั้งขึ้นโดยวิสัยทัศน์ผู้นำของกลุ่ม เป็นสิ่งที่ชักจูงให้เยาวชนเข้าวัด และเป็นส่วนหนึ่งให้เยาวชนเหล่านั้นปลอดจากการติดยาเสพติด เป็นสิ่งที่เกิดจากคุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ด้านกายภาวนา ที่ทันกับสถานการณ์บ้านเมือง เพราะว่า เยาวชนถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญอย่างหนึ่งในชุมชน เมื่อได้รับการพัฒนาแล้ว จะกลายเป็นคนที่ได้รับการพัฒนาในฐานะที่เป็นปัจจัยสำคัญ ต่อไปในอนาคตข้างหน้า บุคคลเหล่านี้จะเป็นแกนกลางของระบบการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นเมื่อ องค์ประกอบภายในชุมชน ดำเนินไปด้วยดี และมีส่วนร่วมพัฒนา เช่น ปลูกไม้ตัดหน่อ ทำอิฐบล็อกประสาน โครงการศูนย์สาธิตการตลาดร้านค้าชุมชน เมื่อคนในชุมชนมีสวัสดิการที่ดี ความเป็นอยู่สุขสบาย การประกอบอาชีพตั้งอยู่ในสัมมาชีพ ความเข้มแข็งของชุมชนก็จะเกิดขึ้น นำไปสู่ความยั่งยืน โดยพัฒนาควบคู่ไปกับหลักธรรมะเพื่ออนาคตของชนบทไทยที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยมองว่า คนในชุมชนเป็นหลักการที่ควรให้

^{๘๙} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม (วิบูล จันทมโม), , เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

ความสำคัญสูงสุด โดยต้องมุ่งให้การศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนา เป็นปัจจัยเกื้อหนุนกัน เพื่อช่วยให้คนในชุมชนมีชีวิตเจริญงอกงามเข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีชีวิตที่ดีงามสมบูรณ์ คนในชุมชน คือสมาชิกเมื่อได้รับ การศึกษา การฝึกอบรมอาชีพ การพัฒนาแล้วจะเป็นปัจจัยตัวกระทำที่ดีที่สุด ที่จะช่วยให้การพัฒนาชุมชนบรรลุจุดหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะว่า สมาชิกคือคนในชุมชน เป็นมนุษย์ มีฐานะในทรัพยากรมนุษย์ คือ เป็นทุนหรือเป็นปัจจัยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ก็พึงมีการพัฒนาให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ โดยจุดหมายแห่งการตั้งสวัสดิการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อ สมาชิกทุกคนมีสุขภาพดี ขยันอดทนต่อหน้าที่ อาชีพการงาน รับผิดชอบมีฝีมือ มีความรู้ ความสามารถ เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งจะเป็นกำลังในระบบเศรษฐกิจและชุมชนที่จัดสรรให้เกื้อหนุนและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

๓.๒ ด้านศีลภาวนา

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

ประธานกลุ่ม คือ หลวงพ่อทำให้คนในชุมชน มีศีลธรรมวัฒนธรรม คือ ทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกันหมด มีสัจจะเป็นที่ตั้ง^{๙๐} หลวงพ่อประธานกลุ่มต่อยอดมีการสร้างงานสร้างรายได้ มีเงินทุนหมุนเวียนประกอบอาชีพ มีกองทุนฝึกฝนอาชีพ มีเงินทุนสนับสนุนดูงานเหมือนกับว่าเป็นสมาชิก^{๙๑} คนรับราชการได้รับการเลี้ยงดูจากหน่วยงานของรัฐ เงินเดือนสวัสดิการต่างๆ ชาวบ้านไม่ได้รับ การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ขึ้นมาเพื่อนำเงินมาจัดการให้เกิดสวัสดิการต่างๆ จึงเป็นการสร้างความทัดเทียมกันของคนในสังคม^{๙๒} มีการดูแลชาวบ้านที่เป็นสมาชิกให้มีที่พึ่งตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายและถ้าเป็นสมาชิกครบสิบปีไม่ต้องนำเงินมาฝากจะได้รับการคุ้มครองตลอด^{๙๓} การที่ดำเนินการทำงานเกี่ยวกับเรื่องสัจจะ ทำงานเพื่อส่วนรวม สิ่งสำคัญที่สุดคือ ความอดทนต้องกล้าให้เขาต่อ ต้องกล้าให้เขาวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่เป็นอยู่ ต้นไม้ที่ตัดมาไม่ได้เอากระพ้อออกเลย ไม่รู้ว่าไม่ดีหรือไม่ดี ไม่ดีต้องมีแก้^{๙๔}

^{๙๐} สัมภาษณ์ นางสมพร บุตรเพชร, คณะกรรมการฝ่ายเงินกู้ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๑} สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๒} สัมภาษณ์ นางสาวสวรรค์ สุทธิธรรม, เภรัญญิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๓} สัมภาษณ์ นางนงคราญ น้อยรุ่ง, คณะกรรมการติดตามหนี้สิน วัดอัมพพาราม, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๔} สัมภาษณ์ พระครูวาปีวชิรธรรม (วิบูล จันทมโม), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดมัจฉาภิรมย์, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพิจารณาว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ แสดงคุณลักษณะให้คนในพื้นที่ ชุมชนเห็นเป็นตัวอย่างว่า หากมีการรักษาศีล รักษาสัจจะสิ่งที่ตั้งมาก็จะเกิดขึ้นตามมา ทำให้ดูอย่างมีธรรมะ แสดงเจตจำนงว่าเมื่อเป็นคนปกติแล้ว การจะทำงานตลอดจนคบค้าสมาคมกับคนรอบข้าง สร้างรายได้ให้กับครอบครัวไม่ใช่เรื่องยาก แต่ว่าต้องมีพฤติกรรมทางศีลสามัญญตา เสมอกับคนอื่นก่อนเป็นอันดับแรก เมื่อมีอยู่มีกินมีใช้ มีสวัสดิการทางสังคมที่เป็นที่รองรับกับคนในครอบครัวแล้ว ไม่มีอะไรให้กังวลก็จะสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ ผลกระทบก็จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนอยู่ดีมีสุข มีความยั่งยืนตามมา และกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้นผู้วิจัยมองว่า เป็นการดำรงชีวิตตามหลักธรรมะของพระพุทธเจ้าแบบที่ปฏิบัติที่ตนมีอยู่แล้วแต่ว่าไม่รู้ว่าจะธรรมะนั้นคือหลักอะไร คือ แสดงให้เห็นถึงหลักการจัดการทรัพย์ นักวิชาการบางท่านเรียกว่า เศรษฐศาสตร์แนวพุทธที่ทรงสอนให้แบ่งคนออกเป็น ๔ ส่วน

ส่วนที่ ๑ ทรัพย์ที่ได้มาให้แบ่งทำมาหากินใช้เลี้ยงมารดา ใช้เลี้ยงตนเอง บิดามารดาและครอบครัวให้เป็นสุข

ส่วนที่ ๒ ทรัพย์ที่ได้ต้องเอาไปลงทุนเพื่อหากำไรเพื่อให้มันงอกเงย นั่นคือส่วนที่ฝากไว้กับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีผลออกดอกป็นผลทุกปี

ส่วนที่ ๓ นำเงินไปเสียภาษีหรือทำบุญบำเพ็ญกุศลต่างๆ ทำที่พึงไว้ในกายภาคหน้า นั่นก็คือส่วนที่เป็นเงินของทางกลุ่มกระทำในนามบริจาคสาธารณกุศลต่างๆ แก่วัดหรือโรงเรียน

ส่วนที่ ๔ เก็บไว้เมื่อมีภัยพิบัติ เมื่อแก่ชรา หรือมีปัญหาเกิดขึ้นจะได้ดึงมาใช้ได้ทันทั่วทั้งส่วนนี้ก็เหมือนกับสวัสดิการทางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่มีตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

สวัสดิการที่ทางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จัดให้รับ จะจัดให้รับเมื่อมีการประชุม ๒ อย่าง คือ ประชุมประจำปี ประชุมประจำเดือน เป็นการมาส่งเงินกู้ เงินฝาก มารับสวัสดิการต่างๆ เช่น นอนรักษาตัวโรงพยาบาล และส่งเงินฌาปนกิจ ตามที่แต่ละเดือนมีผู้เสียชีวิต พื้นที่ศึกษาบางพื้นที่ที่ผู้วิจัยลงไปคลุกคลีเก็บข้อมูล พบว่า บางพื้นที่ผู้นำกลุ่มเป็นฆราวาส ประธานกลุ่มเป็นพระภิกษุสงฆ์แสดงให้เห็นว่า ฆราวาสในชุมชน ที่มีความรู้ ความสามารถ ได้รับการไว้วางใจให้ปฏิบัติหน้าที่ ตรงจุดนี้ บางพื้นที่พระสงฆ์ในวัดพื้นที่นั้นๆ ก็รับรองเจ้าอาวาสเป็นผู้นำและรองประธานกลุ่ม

การประชุมประจำปี ที่ผู้วิจัยสังเกต และจากคำบอกเล่า พบว่า การวางโครงสร้างงานที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ หนึ่งปีจะมีการเลือกคณะกรรมการ ที่เป็นผู้บริหาร รวมทั้งผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ใหม่ขึ้น โดยผู้ออกเสียงคือ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิกดี โครงสร้างงานชัดเจนมาก ไม่เผด็จการ อำนาจตามตำแหน่งที่เกิดขึ้นจากการลงคะแนนเสียง และการให้มีคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เป็นเหมือนกับการที่ไว้วางใจกับคณะกรรมการ

ซึ่งถือได้ว่าเป็นการกำหนดมาตรฐานการทำงานของกลุ่มอย่างชัดเจนว่า มีมาตรฐานการเป็นผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการ ต้องได้รับการแต่งตั้ง และเป็นการสอนงานให้ผู้ได้บังคับบัญชาเข้าใจความคาดหวังของกลุ่ม วิธีปฏิบัติงานและระยะเวลา ช่วยให้ผู้ได้บังคับบัญชา คือ คณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มสัจจะ สะสมทรัพย์ เข้าใจอย่างชัดเจนในระเบียบขององค์กร เป็นพฤติกรรมตามสถานการณ์ของภาวะผู้นำ แบบชี้แนะ เป็นการปลูกฝังระบบประชาธิปไตย จะทำให้เกิดผลแห่งความยั่งยืนต่อชุมชน ตลอดจน ประเทศชาติ เป็นสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยกับภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่ให้ความสำคัญกับผู้ได้บังคับบัญชาได้ทำงานเต็มที่ตามที่ผู้เลือกให้เข้ามาทำงาน เพื่อดูแลกลุ่มของตนที่สมาชิกเป็นเจ้าของร่วมกัน แสดงให้เห็นว่า เป็นผู้นำที่มุ่งความสัมพันธ์ มุ่งให้ความสำคัญกับผู้ได้บังคับบัญชา เป็นการสร้างความไว้วางใจ ความเคารพนับถือ รับฟังความต้องการของสมาชิก มีลักษณะเหมือนกับผู้นำแบบที่คำนึงถึงผู้อื่นเป็นหลัก นั่นก็คือการให้ความไว้วางใจ ถือได้ว่ามีโครงสร้างที่ชัดเจน

๓.๓ ด้านจิตตภาวนา

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

มีจิตใจที่เที่ยงตรง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ไม่ซ้ำเติมเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์ พิจารณาเห็นการกระทำของตนเองเหล่านั้นตามหลักแห่งกรรม^{๙๕} ผู้นำต้องอดทนต้องโดนคนอื่น เขา ถากถาง คนในชุมชนก็เหมือนกันถ้าใครพูดอะไรไม่ได้ใครถากถางไม่ได้ก็ทำงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ไม่ได้ ต้องอดทน อดกลั้น^{๙๖} ผู้นำรวมถึงคณะกรรมการ ผมมองว่า เป็นการสร้างสันติสุข คือ สมาชิกของกลุ่มได้ช่วยเหลือดูแลกันและกันได้พบปะพูดคุยกันทุกเดือน^{๙๗} ผลต่อเนื่องของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่หนองพยอม ทุกปีสมาชิกสามารถจัดงานวันกตัญญูอาบน้ำผู้สูงอายุได้ มอบเครดิตให้หลวงพ่อกับคณะกรรมการ^{๙๘} การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นแนวคิดที่ได้จากที่อื่นไม่ได้กลัวว่าจะซ้ำซ้อนกับใครเพราะเหมือนกับว่าร้ายขายยายังมีหลายร้านได้ กลุ่มมีความแตกต่างจากที่อื่นเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาลเบิกเงินจากกลุ่มได้คืนละ ๑๐๐, ๒๐๐, ๓๐๐, ๔๐๐บาท^{๙๙}

^{๙๕} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิชโรภิต (สมเกียรติ จิตตาลโย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นายภิญโญ แก้วประเสริฐ, ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ วัดอัมพพาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๗} สัมภาษณ์ พระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตติคุณ), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดกรับพวงเหนือ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๘} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์จักกฤษ ทสสนธโม, เจ้าคณะตำบลบางระกำเขต ๑ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง วัดหนองอ้อ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๙} สัมภาษณ์ นางสาวสวรรค์ สุทธิพรหม, คณะกรรมการการจ่ายเงินกู้เก็บหุ้น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพิจารณาว่า

เมื่อสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ได้รับการเจ็บไข้ ป่วย มีอันต้องล้มหมอนนอนเสื่อ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ พร้อมคณะกรรมการผู้บริหารฝ่ายต่างๆ บางส่วนจะเป็นคนลงไปดูแลสมาชิกด้วยตัวเอง ที่บ้าน หรือที่งานศพพร้อมกับมอบเงินส่วนที่เป็นสวัสดิการที่ทางกลุ่มได้จัดตั้งขึ้น เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เจ็บก็เยี่ยมไข้ ตายก็เยี่ยมผี อยู่ก็ดีกัน ซึ่งสามารถสร้างความเชื่อถือ เชื่อมั่น และความเคารพนับถือที่ผู้ตามคือ สมาชิกมีให้กับผู้นำกลุ่ม ผู้บริหารคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างความเป็นมิตรที่ดีกับผู้ได้บังคับบัญชา และสมาชิกก็มั่นใจว่า สามารถเข้าพบเพื่อปรึกษาได้โดยง่าย เพราะว่าผู้นำกลุ่มให้ความสนใจในความเป็นอยู่ที่ดีและความต้องการของผู้ได้บังคับบัญชา อีกทั้งผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ยังมีการเทศน์ ปาฐกถาธรรม เวลาการประชุม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเชิญชวนให้ผู้ได้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและปรึกษาหารือกับผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อขอแนวคิดและความคิดเห็น ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บางครั้งผู้วิจัยสังเกต และได้รับการบอกเล่าจากการสัมภาษณ์ที่น่าเชื่อถือได้ว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้บูรณาการความคิดและแนวคิดของผู้ได้บังคับบัญชา คือ คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่มไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีที่กลุ่มหรือองค์กรจะนำไป เช่น พื้นที่ศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ที่เวลาสิ้นปี ผู้นำคณะกรรมการ สมาชิก ได้ปรึกษาหารือกันว่า เงินปันผลเยอะควรนำไปสร้างประโยชน์อะไร ที่เกิดแก่ชุมชน จึงมีการลงมติ ความคิดว่าควรสร้างถนน สร้างสำนักงาน ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้นำก็รับฟังและปฏิบัติเกิดเป็นถาวรวัตถุที่สวยงาม ใช้คุ้มค่าเกิดประโยชน์ เป็นเงินหลายล้านบาทซึ่งไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภาครัฐ หรือการบอกบุญเรียราย ทอดผ้าป่า เป็นต้น เมื่อสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ได้รับการเจ็บไข้ ป่วย มีอันต้องล้มหมอนนอนเสื่อ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ พร้อมคณะกรรมการผู้บริหารฝ่ายต่างๆ บางส่วนจะเป็นคนลงไปดูแลสมาชิกด้วยตัวเอง ที่บ้าน หรือที่งานศพพร้อมกับมอบเงินส่วนที่เป็นสวัสดิการที่ทางกลุ่มได้จัดตั้งขึ้น เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เจ็บก็เยี่ยมไข้ ตายก็เยี่ยมผี อยู่ก็ดีกัน ซึ่งสามารถสร้างความเชื่อถือ เชื่อมั่น และความเคารพนับถือที่ผู้ตามคือ สมาชิกมีให้กับผู้นำกลุ่ม ผู้บริหารคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างความเป็นมิตรที่ดีกับผู้ได้บังคับบัญชา และสมาชิกก็มั่นใจว่า สามารถเข้าพบเพื่อปรึกษาได้โดยง่าย เพราะว่าผู้นำกลุ่มให้ความสนใจในความเป็นอยู่ที่ดีและความต้องการของผู้ได้บังคับบัญชา อีกทั้งผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ยังมีการเทศน์ ปาฐกถาธรรม เวลาการประชุม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเชิญชวนให้ผู้ได้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและปรึกษาหารือกับผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อขอแนวคิดและความคิดเห็น ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บางครั้งผู้วิจัยสังเกต และได้รับการบอกเล่าจากการสัมภาษณ์ที่น่าเชื่อถือได้ว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้บูรณาการความคิดและแนวคิดของผู้ได้บังคับบัญชา คือ คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่มไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีที่กลุ่ม

หรือองค์กรจะนำไป เช่น พื้นที่ศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ที่เวลาสิ้นปี ผู้นำ คณะกรรมการ สมาชิก ได้ปรึกษาหารือกันว่า เงินปันผลเยอะควรนำไปสร้างประโยชน์อะไร ที่เกิดแก่ชุมชน จึงมีการลงมติความคิดว่าควรสร้างถนน สร้างสำนักงาน ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้นำก็รับฟังและปฏิบัติเกิดเป็นถาวรวัตถุที่สวยงาม ใช้คุ้มค่าเกิดประโยชน์ เป็นเงินหลายล้านบาทซึ่งไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภาครัฐ หรือการบอกบุญเรียราย ทอดผ้าป่า เป็นต้น

ระบบต่างๆ ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้น ผู้วิจัยมองว่า เป็นการจัดวางรูปแบบขึ้นเพื่อให้เป็นสวัสดิการและเป็นเครื่องมือและเป็นสื่อช่วยให้กระบวนการแห่งเหตุปัจจัยดำเนินไปในทางที่ดีจะอำนวยผลดีแก่สมาชิกในชุมชน ทั้งหมดเป็นวิสัยทัศน์ของผู้นำ การปฏิบัติตนทางกายให้มีความเจริญ ฝึกอบรม ให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายคือภายนอก หมายถึงเกิดจากการเห็นชุมชนอื่นแล้วนำมาจัดตั้งกับชุมชน มีกลุ่มเป็นของตน การกระทำความดีของผู้นำนั้นสมดังพุทธพจน์ว่า

“คนที่เพียรปฏิบัติ มีปัญญามาก ย่อมคิดการ มิใช่เพื่อเบียดเบียนตน มิใช่เพื่อเบียดเบียนผู้อื่น มิใช่เพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย เมื่อจะคิด ย่อมคิดการที่เกื้อกูลแก่ตนที่เกื้อกูลแก่ผู้อื่น ที่เกื้อกูลแก่คนทั้งสองฝ่าย ที่เกื้อกูลแก่ทั้งโลกเลยทีเดียว”

๓.๔ ด้านปัญญาภาวนา

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

ต้องสอนอบรมสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่กู้เงิน ไม่นำเงินไปใช้ในทางที่ผิด มุ่งหวังต้องการให้สมาชิกในกลุ่มที่อยู่ในชุมชนของตน มีความเป็นอยู่ที่ดี ด้วยการสอนหลักธรรมะเวลาที่มีโอกาสประชุมกลุ่ม^{๑๐๐} สอดคล้องกับพระราชธรรมนิเทศที่กล่าวว่า ก็ขอให้พระสงฆ์ไทยอย่าเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเพียงอย่างเดียว ต้องดูแลเรื่องปากท้องชาวบ้านเท่าที่สมณวิสัยจะกระทำได้ หากว่าความหิวยังคงอยู่ โอกาสที่จะชักนำบุคคลเข้ามาปฏิบัติธรรมยาก ดังนั้น ควรจะรักใคร่กัน ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกัน พระต้องมีเมตตา^{๑๐๑}โรงเรียนก็ได้รับกองทุนจากสัจจะสะสมทรัพย์ ด้วยนอกจากนั้นก็มีสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ มีกองทุนช่วยเหลือ บ้าน วัด สถานิอนามัย สถานีดำรงจ และสาธารณกุศลต่างๆ^{๑๐๒} กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีพระช่วยดำเนินการจัดตั้งนั้น เพราะเมื่อมีกองทุนสวัสดิการ สมาชิก

^{๑๐๐}สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิจิตรโสภิต (สมเกียรติ จิตตาลโย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๑}สัมภาษณ์ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ), เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว, ๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๒}สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนอง, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

ก็ไม่อยากออกจากกลุ่ม ไม่กล้าทำผิดกฎระเบียบของกลุ่ม สวัสดิการจึงกลายเป็นตัวดึงดูดคนมาอยู่รวมกัน^{๑๐๓}

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพิจารณาว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไม่มีเงินเดือนให้กับคณะกรรมการ ที่ดำรงอยู่ตามแผนต่างๆ เพียงแค่มีเงินพิเศษให้กับผู้ที่เป็นคณะกรรมการ ที่มาปฏิบัติทุกเดือน ซึ่งไม่มากมายอะไร จำนวน ๓๐๐-๔๐๐ บาท ขึ้นอยู่กับเงินที่เก็บดอกเบี้ยยได้ ดังนั้นอำนาจในทางวินัยเมื่อคณะกรรมการกลุ่มจึงเป็นเรื่องที่มีอำนาจพิเศษ ที่น่ากลัว เป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ เพราะว่าหากเกิดเรื่องที่ไม่คาดคิด เช่น การโกงบัญชี ปรับแต่งบัญชี ก็เหมือนกับว่า เป็นการโกงเงินของญาติพี่น้องของตนเอง โกงเงินของคนทั้งชุมชน ตรงจุดนี้ โกงเงินพระ โกงเงินวัด ผู้นำกลุ่มที่เป็นพระจึงเหมือนกับว่า มีอำนาจอยู่พิเศษอยู่ในตัว

ความสัมพันธ์ โครงสร้างงาน อำนาจในตำแหน่ง ปัจจัย ๓ สิ่งที่กล่าวมานั้นมีความสัมพันธ์กันในลำดับหนึ่ง คือ ความพึงพอใจ ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามเป็นไปด้วยดี ลักษณะงานกำหนดไว้ชัดเจน และผู้นำมีอำนาจมาก ถ้าปัจจัย ๓ สิ่งที่กล่าวมานั้น มีลักษณะตรงกันข้ามก็ได้ชื่อว่ามีอำนาจไม่น่าพึงพอใจเกิดขึ้นในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

นอกจากนั้นการที่พระสงฆ์ที่เป็นผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นอกจากจะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณแล้ว การที่วัดตั้งอยู่ในชุมชน มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวข้องกับคนในชุมชนต้องสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับชุมชนด้วย และต้องประกอบด้วยความเมตตา ไม่เป็นผู้หนึ่งเฉยต่อความทุกข์ยากของฆราวาสญาติโยมที่ได้อุปถัมภ์ปัจจัย ๔ สิ่งเหล่านี้จึงถือเป็นคุณลักษณะหรือองค์ประกอบประการหนึ่งที่ผู้นำทุกคนควรมี เพราะว่าผู้นำทุกคน เป็นผู้นำแต่ไม่ได้มีภาวะผู้นำเหมือนกันทุกคนเสมอไป ทำให้การเป็นผู้นำกลุ่มนั้นๆ ประสบความล้มเหลว ซึ่งจะทำให้เกิดความเสียหายมากกว่าผลดี ผู้วิจัยพิจารณาว่าเป็นภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ แบบขึ้นนำ ที่พฤติกรรมมุ่งงานสูง และมุ่งความสัมพันธ์สูง ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่เป็นพระสงฆ์จะมีพฤติกรรมทั้งสั่งการและสนับสนุนด้วยการปลุกเร้ากระตุ้นตามแนวทางหลักธรรมที่ตนมีออกไปด้วย เป็นผลออกไปที่เรียกว่า ทำให้สมาชิกในกลุ่ม เกิดความมีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีวิธีการแปลงสู่การปฏิบัติ คือ การที่สมาชิกรับเงินของตนมาสะสมทรัพย์ร่วมกันผ่านกลุ่ม นอกจากเป็นการออมแล้ว ยังเป็นสิ่งสมบุญร่วมกันด้วย เพราะกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือกัน การที่ทุกคนได้เสียสละทรัพย์ของตนมาผ่านกลุ่ม แสดงให้เห็นว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทุกคนมีจิตคิดจะช่วยเหลือกัน การที่ทุกคนได้เสียสละทรัพย์ของตนมาออมผ่านกลุ่ม แสดงให้เห็นว่า สมาชิกทุกคนมีจิตคิดจะช่วยเหลือเพื่อสมาชิกที่เดือดร้อนให้พ้นจากความเดือดร้อน โดยแปลสภาพการให้ความช่วยเหลือจากที่เป็น นามธรรมเป็นสิ่งที่เห็นเป็นผลผ่านเงินซึ่ง

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นายสุมิตร แสงจันทร์, ผ.ช. ผอ.บ. คณะกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

เป็นสื่อกลาง เพราะว่า เงินไม่ดี ไม่ชั่ว แต่ว่าทุกคนต้องใช้เงินผ่านเงินซึ่งเป็นสื่อกลางของกลุ่ม เพราะคนที่เดือดร้อนได้ขอกู้เงินจากกลุ่มไปบรรเทาความเดือดร้อน ซึ่งเงินกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้น คือ เงินที่สมาชิกทุกคนมาออมร่วมกัน ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แต่ละเดือนมีเงินให้สมาชิกกู้เพิ่มขึ้น จึงเท่ากับว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ทุกคนได้ช่วยบรรเทาความเดือดร้อน ให้เพื่อนสมาชิกท่านอื่นด้วย จึงเป็นการแปลงสภาพความช่วยเหลือให้ปรากฏเห็นผลที่เป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น มากกว่าการที่นั่งสวดมนต์หรือว่า แผ่เมตตาให้กับเพื่อนสมาชิกกลุ่มที่สูญเสีย สูญหายไป ซึ่งการทำแบบนี้ของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้น แสดงออกถึงความเป็นมิตร นำคบหาสมาคม ช่วยเหลือแก่สมาชิก

ดังที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยพิจารณาว่า การกระทำของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เชิงสถานการณ์ เป็นเสมือนกับมุ่งความสัมพันธ์ที่สูง ผู้นำมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยผู้นำจะมีบทบาทที่สำคัญในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกและ สื่อสารทำความเข้าใจกับกลุ่มนอกจากนั้น ผู้วิจัยพิจารณาว่า การมีเมตตา ช่วยเหลือและสงเคราะห์ มาสู่การปฏิบัติที่เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องได้ การที่สมาชิกกลุ่ม ในพื้นที่มีการเข้าวัด มักนายน นำสวดแผ่เมตตา ตอนเมื่อทำบุญเรียบร้อยจะมีการนำสวดแผ่เมตตาให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งมีความเป็นนามธรรมที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ว่า มีใครรับไปได้ หรือไม่แต่ว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้งสองแห่ง โดยการนำของพระสงฆ์ และคณะกรรมการ ได้แปลงความมีเมตตาช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันให้มีผลเป็นรูปธรรมจับต้องสัมผัสได้โดยการช่วยเหลือสมาชิกที่เดือดร้อนผ่านกิจกรรมกลุ่ม คือ การจ่ายเงินสวัสดิการช่วยเหลือต่างๆ เช่น ยามเจ็บต้องนอนดูอาการที่โรงพยาบาล ทางกลุ่มก็จะมีเงินสวัสดิการจ่ายให้ วันละ ๓๐๐ บาท หรือว่า ยามจาก ทางกลุ่มก็จะมีเงินปันผลให้ ไม่ต่ำกว่า ๓๐,๐๐๐ บาท เป็นการแสดงความเป็นมิตรที่ดีต่อกัน อันเป็นคุณสมบัติของผู้นำตามสถานการณ์ ในส่วนระดับของผู้นำกับผู้ตาม เพื่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อกลุ่ม เป็นการสร้างแรงศรัทธาของผู้นำอีกทางหนึ่ง

เพราะเงินที่นำมาช่วยเหลือเรื่องสวัสดิการแก่สมาชิกนั้นเกิดขึ้นมาจากผลกำไรจากเงินที่สมาชิกสะสมร่วมกันและมีการปล่อยเงินกู้เป็นประจำเดือน ทุกเดือน เมื่อสิ้นปีแล้วจึงนำมาตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการกลุ่ม เพื่อไว้เป็นกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน เช่น ป่วยนอนโรงพยาบาล ดังที่กล่าวข้างต้น ทางกลุ่มจะนำเงินจากกองทุนสวัสดิการนี้ไปช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนนั้นๆ ซึ่งเงินที่กลุ่มนำไปตั้งกองทุนสวัสดิการนั้นก็คือ เงินของสมาชิกทุกคน ดังนั้น เมื่อกลุ่มช่วยเหลือสมาชิกที่เดือดร้อนจึงเท่ากับว่า สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการสงเคราะห์เพื่อนในชุมชนด้วย สมาชิกทุกคนได้ทำบุญ คือ การสงเคราะห์ผู้ที่มีความเดือดร้อนผ่านกระบวนการกลุ่ม เป็นการผ่อนคลายความทุกข์ในชุมชนที่สมาชิกมี

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เชิงสถานการณ์ตามหลักภาวนา ๔ สามารถอธิบายได้ว่า ภาวะผู้นำกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมผู้นำเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ด้วย เช่น การเยี่ยมเยียน สมาชิก การประชุมกลุ่ม หากมีคำถามว่า ที่กล่าวมาทั้งหมด

เกี่ยวกับผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตามสถานการณ์ เป็นผู้นำที่ดีหรือเปล่า ผู้วิจัยพิจารณาว่า เป็นผู้นำที่ดีของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพราะว่า ประการแรกมีการให้รางวัลกับผู้ได้บังคับบัญชาเวลาสิ้นปี ที่ปันผล ผู้นำกลุ่มไม่ได้นำเงินที่ผลดอกไปใช้จ่ายส่วนตัว หรือมุ่งสร้างถาวรวัตถุแก่ตัวคนเดียว แต่ว่า นำเงินจำนวนเหล่านี้นำมาซื้อเสื้อบ้าง ข้าวสาร เป็นรางวัลแก่คณะกรรมการ ประการที่สอง ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สามารถสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชาว่า รางวัลมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของเป้าหมายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นทางเลือกหนึ่งที่ทำให้คนในสังคมเข้าถึงสวัสดิการทางสังคม ประการที่สาม ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สามารถอธิบายให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชา คือ คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ได้ทราบว่า เป้าหมายของกลุ่มเป็นอย่างไร เพราะว่าเมื่อผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมตามแนวทางทั้งสามประการนี้ จะทำให้สมาชิกกลุ่มได้รับแรงจูงใจ พร้อมทั้งจะยอมรับความเป็นผู้นำในตัวของผู้ในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

๔. ภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จึงต้องมีคุณลักษณะดังกล่าว

ผู้นำเป็นบุคคลที่ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบความสำเร็จ และบรรลุผลสำเร็จ โดยเป็นผู้มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ได้บังคับบัญชา คุณลักษณะภาวะผู้นำที่แสดงออก สามารถเป็นต้นแบบให้แก่คนในชุมชนได้ดำเนินตามเป็นต้นแบบแก่ตัวอื่นๆ รวมถึงกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่างๆ ที่ต้องการสร้างกลุ่มของตน ควรจะดำเนินการอย่างไร ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จะเป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์อื่นได้ดำเนินตาม ผู้วิจัยขอสรุปเป็นประเด็นสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

ผู้นำต้องมีความเมตตา ชอบช่วยเหลือคนอื่น ถ้าไม่สัจจะก็ไม่มีความจริงใจต่อกัน ก็อยู่ไม่ได้เห็นแก่ตัวกัน ต้องเป็นคนที่มีศีลธรรม^{๑๐๔} น่าเชื่อถือ ประชาชนจะเข้าถึงแหล่งทุนน้อยต้องอาศัย ๑.ศรัทธากับผู้นำ ไม่มีความศรัทธาต่อผู้นำ^{๑๐๕} บางทีก็มีปัญหาเหมือนกันเน้นเรื่องปัญญา ส่วนเรื่องความประพฤติก็จะใช้วิธีกระตุ้นใส่ไป เหมือนการรักษาศีล ๕ ทำเพื่อกลุ่ม บริสุทธใจ ผู้นำคนจะต้องแสดงภาวะผู้นำให้เห็นว่าให้ยอมรับ^{๑๐๖}

จากเนื้อหาการสัมภาษณ์เบื้องต้น ผู้วิจัยพิจารณาว่า การแนะนำของพระสงฆ์ที่ยึดหลักการพัฒนาและหลักศาสนา คือ ความสามัคคีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน มีความจริงใจต่อกัน เป็นหัวใจสำคัญ เป็นการเชื่อมโยง บุญ ใจ เงิน คือ เป็นกุสโลบายให้คนเข้ามามีความเชื่อมั่น มีศรัทธาทางพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นอันได้แก่ การช่วยเหลือกันในยามเกิดความทุกข์ นั่นคือ ส่วนบุญ การมี

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ ดร.ไพศาล สุขปัญญา, ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาทุนและองค์การเงินชุมชน, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นางนงคราญ นองรุ่ง, คณะกรรมการติดตามหนี้สิน วัดอัมพพาราม, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นางภริดา จริยะกุลญาติ, ผู้อำนวยการส่งเสริมกองทุนชุมชน, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

น้ำใจมีความจริงใจต่อกันที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหของชุมชนด้วยตนเอง (ใจ) โดยการสร้างทุนให้เกิดขึ้นแก่ในชุมชนที่สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ ที่เกิดจากการสะสมทรัพย์ ของสมาชิกภายในกลุ่มในชุมชนนำมาเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาและการดำเนินชีวิต ตลอดถึงการสร้างสวัสดิการให้เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม นั่นคือส่วนเงิน ในโอกาสต่อไป

ผู้วิจัยพิจารณาว่า ในแต่ละเดือนที่สมาชิกมาพบกันที่วัดที่เป็นศูนย์ที่ตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ทุกคนมีปัญหาที่นำมาแก้ไขด้วยการปรับทุกข์เล่าสู่กันฟัง แก่สมาชิก โดยพระสงฆ์จะเป็นผู้ให้คำแนะนำการแก้ไขปัญหา ให้คำปรึกษา วิธีการให้คำปรึกษา อาจจะสอดแทรกเข้าไปในรูปแบบการแสดงธรรม การให้อิโวาท ก่อนเปิดดำเนินการ หรือให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล ได้แก่ ประธานกลุ่ม หรือว่า คณะกรรมการที่เป็นผู้ดูแลฝ่ายต่างๆ หรือนำคณะกรรมการบริหารกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่จะต้องให้รับทราบในหน้าที่ของคณะกรรมการ ซึ่งการให้คำปรึกษากลุ่มจะเน้นในลักษณะของการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มและการส่งเสริมให้กลุ่มได้มี กิจกรรมอะไรต่างๆร่วมกัน นอกจากเรื่องคำปรึกษา ที่เกี่ยวกับกลุ่มแล้ว บางครั้งผู้นำ นำข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ ที่เป็นประโยชน์มาชี้แจงให้เห็นถึงสถานการณ์ต่างๆ

๔.๑ วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้มีคุณลักษณะดังกล่าว

การนำผู้นำมาอบรมทบทวน พัฒนาศักยภาพเป็นประจำทุกปี ต้องอาศัย ๑.ศรัทธากับผู้นำ ไม่มีความศรัทธาต่อผู้นำ^{๑๐๗} บางทีการดำเนินการดังกล่าวก็พบปัญหาอุปสรรค คนที่มีความซื่อสัตย์ ซักชวนให้มาทำงานเพื่อสังคม มุ่งความเป็นส่วนรวม ประโยชน์ส่วนรวม ต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยมีความสามัคคีกัน ไม่เอาพวกข้าราชการที่มีความรู้เข้ามาแต่จะเอาคนที่ซื่อสัตย์ สร้างคลื่นลูกใหม่ขึ้นมารองรับ ให้มาเรียนรู้ปฏิบัติกับหน่วยงานให้ช้าของที่สุด ก็ต้องเริ่มเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจ

ดังนั้น ผู้วิจัยสังเกตว่า การที่พระสงฆ์ต้องแสดงธรรม แนะนำ พบปะตั้งแต่การตั้งชื่อลูก หรือแม้กระทั่งตาย สวดมาติกาบังสุกุลทำบุญอุทิศ การพบปะพูดคุยกับชาวบ้านในชุมชนให้ตระหนักถึงปัญหาวิธีการแก้ไขอยู่เสมอ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ พระสงฆ์ได้เปลี่ยนรูปแบบการเผยแผ่ธรรม ด้วยการสนับสนุนการเรียนรู้จากต้นของปัญหา ด้วยการแนะนำให้ชาวบ้านดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จากเงินจำนวนน้อยเหมือนตัวปลวกที่ค่อยๆ ก็ค่อยๆ สัม แล้วนำไปให้ผู้ที่มีความจำเป็นนำไปใช้ โดยมีหลักคุณธรรม คือ สัจจะ เทียบกับหลักคุณธรรม ที่เป็นข้อบัญญัติ คือ ศีล ๕ ข้อที่ ๔ ความไม่พูดปด ความจริงใจ และความพร้อมเพรียงเป็นกฎเกณฑ์ยึดเหนี่ยวจิตใจ ในครั้งแรกพระสงฆ์จะเทศน์แนะแนวทางให้กับคนในชุมชนเห็นว่าพวกคนในชุมชนกำลังเสียเปรียบถ้าสมาชิก คือ คนในชุมชนไม่ร่วมมือ ร่วมแรง รวมใจ รวมตัวกัน ในอนาคตจะเสียหาย

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ ผิวบาง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๕ กันยายน ๒๕๕๙.

เสียเปรียบมากขึ้น พวกคนที่มีความรู้ดีกว่า ยังมีการจัดตั้งบริษัท คนที่มีความรู้ด้อยกว่า จะทำอย่างไร ยอมเสียเปรียบคนกลาง พ่อค้า ในอนาคตจะไม่มีที่อยู่อาศัยหากินเป็นคนอนาถาต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐ ประชาสงเคราะห์อย่างเดียว

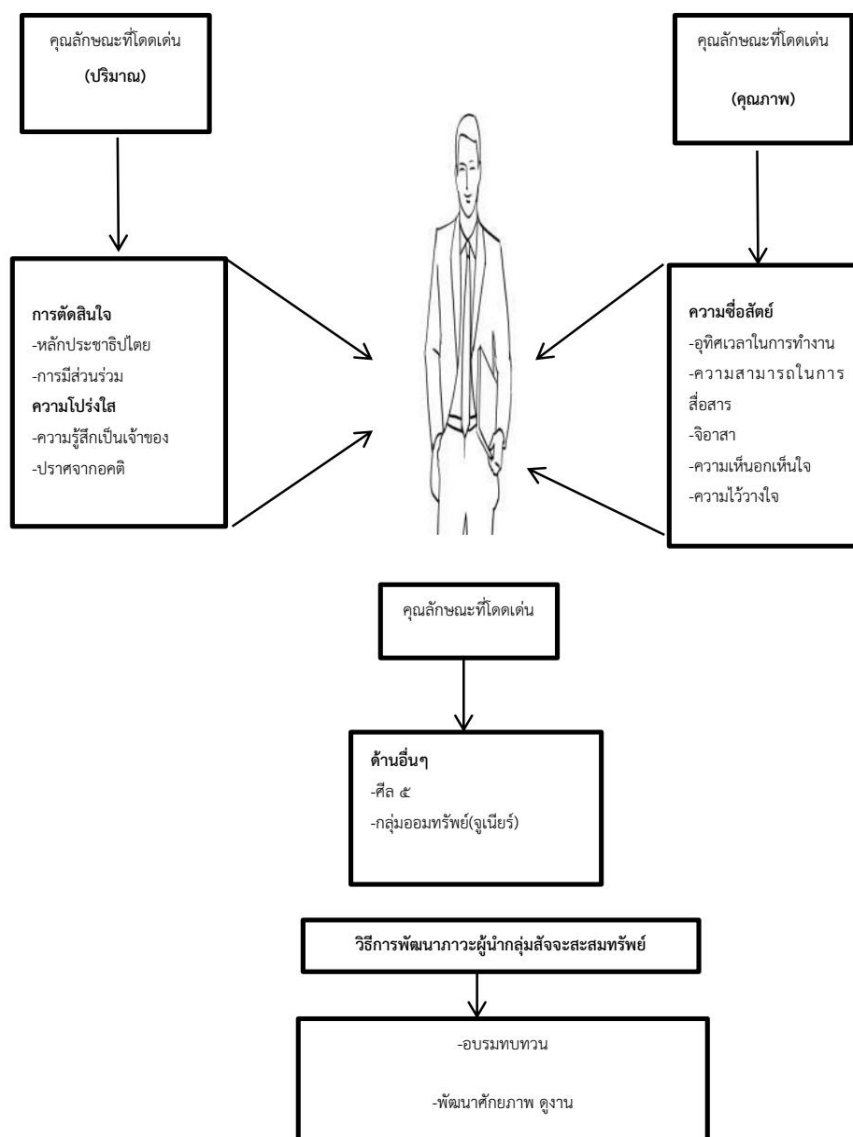
ดังนั้น ผู้วิจัยพิจารณาว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยการให้คนในชุมชนได้รับรู้ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกันจากจุดเริ่มต้น ก่อนการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ การกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นปัญหาและหาทางแก้ไขร่วมกันจากจุดเริ่มต้น ก่อนการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ การกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นปัญหาและรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความเสียเปรียบนายทุนจากการขาดทุนทางเศรษฐกิจ เช่น การกู้เงินนอกระบบ เรื่องราคาปุ๋ยที่แพงกว่าข้าว เป็นต้น การพึ่งตนเองไม่ได้ของชุมชน ทำให้พระสงฆ์ที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ต้องลงมา พร้อมกับการนำหลักธรรมทางศาสนาซึ่งเป็นของดีมีคุณค่า สามารถเข้าถึงได้ทุกคน เข้ามาเป็นเครื่องช่วยชี้นำเพื่อสร้างที่พึ่งและความเข้มแข็งให้กับชาวบ้าน ญาติโยม ผู้ปฏิบัติของตนเอง ซึ่งถือเป็นการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน ของศาสนาผ่านกระบวนการพัฒนากลุ่ม/องค์การเป็นรูปธรรมอย่างได้ผล ซึ่งมีเงินเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มและชุมชนในเวลาต่อมา ส่วนใหญ่ที่พระสงฆ์ที่ได้ดำเนินการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ขึ้นมานั้น โดยที่ศูนย์กลางอยู่ที่วัด นั่นก็เป็นเพราะว่าพระสงฆ์จะเป็นผู้ปลุกจิตสำนึกให้กับชุมชนอื่นหรือหมู่บ้านอื่นที่กำลังดำเนินการก่อตั้งกลุ่มต่อไป หลังจากก่อตั้งกลุ่มและดำเนินการกิจกรรมแล้วจึงได้แต่งตั้งให้พระสงฆ์ในวัดนั้นๆ เป็นที่ปรึกษา โดยเฉพาะเจ้าอาวาสหรือ รองเจ้าอาวาส พระสงฆ์ที่ได้รับการมอบหมาย การจัดให้วัดเป็นที่ตั้งแห่งการเผยแผ่ความคิดจะช่วยฟื้นฟูหรือเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนให้มีความหมาย แน่นแฟ้นขึ้น ขณะเดียวกันวัดได้มีโอกาสถือโอกาสตอบแทนแก่ชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกเหนือจากเดิมที่เคยมีบทบาทแต่เพียงการให้หลักธรรม เป็นผู้รับ ปฏิศคาหก อย่างเดียวเป็นการตอบแทนได้อย่างเป็นสิ่งที่สัมผัสได้นอกเหนือจากเดิมที่เคยมีบทบาทแต่เพียงการให้หลักธรรม ข้อคิดต่างๆ ในการดำเนินชีวิตโดยการเทศน์สอนธรรมะที่เป็นหลักคำสอน

ดังนั้นจากการรวบรวมเป็นความรู้ทั้งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ของผู้วิจัยวิเคราะห์สรุปได้ว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ผู้นำต้องไม่ทิ้งหลัก ๓ ประการ คือ ๑. หลักจักษุมา มีวิสัยทัศน์ มองเห็นความขาดแคลน ความวิกฤติหรือความที่จะเจริญก้าวหน้าอย่างชัดเจน ๒. วิธูโร ต้องจัดคนลงกับงานเป้าหมายที่ท้าทายชัดเจน ถ้าจัดคนลงเข้ากันดีการดำเนินงานก็ง่ายจัดผิดตัวผิดฝาผิดจังหะก็เสียได้แล้วไม่เจริญ สุดท้าย ๓. นิสสยสัมปันโน คือ คนในกลุ่มองค์กรต้องการได้เพื่อนมากกว่าศัตรู คือ มีนิสสยสัมปันโน ชุมชนนั้นต้องไม่สร้างศัตรู และต้องไม่เปลี่ยนมิตรเป็นศัตรู เป็นญาติที่ดีก็ต้องเป็นมิตรที่ดี เป็นมิตรที่ประคับประคองกัน การตัดสินใจที่สำคัญที่สุดต้องยึดหลักประชาธิปไตย หลักการมีส่วนร่วม

ความโปร่งใสนั้น การที่สมาชิก คณะกรรมการ ผู้นำกลุ่ม รู้สึกว่าตนเป็นเจ้าของ ปัญหา การคดโกงก็ลดน้อย โดยที่สุดไม่มี และการตัดสินใจของผู้นำที่สำคัญที่สุด คือ ต้องปราศจากอคติ ๔ คือ ความลำเอียงเพราะรัก ชอบเกลียด หลง และที่สุด ด้านอื่นๆ คือ คำว่า สัจจะ นั้นมีความหมาย แปลกว้างขวางที่สุด คือ ศีล ๕ ข้อที่ ๔ การมีสัจจะ คือ ความจริง ไม่พูดปด รักษาคำพูดของตนเองที่ได้ให้ไว้กับทางกลุ่ม ก่อนเริ่มเข้าเป็นสมาชิก และความจริงใจต่อเพื่อนร่วมกลุ่ม ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ของผู้นำ ที่มีความคิดจะสร้างนักร้องอมรินทร์รุ่นใหม่

ส่วนความซื่อสัตย์นั้น ผู้นำกลุ่มซึ่งรวมถึงคณะกรรมการ ประกอบไปด้วย ๑. การอุทิศเวลาในการทำงาน ๒. ความสามารถในการสื่อสาร ๓. การมีจิตอาสา ๔. เสียสละเวลา ๕. การเห็นอกเห็นใจ ๖. ความไว้วางใจที่ได้รับจากสมาชิกที่มีการเลือกตั้งเข้ามา ให้เข้ามาดูแลกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของตน ที่ร่วมกันตั้งขึ้นมา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งทุนชุมชน ดังแผนภาพที่ ๔.๑

คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

แผนภาพที่ ๔.๑ คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์ดังกล่าว เป็นการเกิดขึ้น มีขึ้น ที่สามารถทำให้ชุมชนในพื้นที่ของตนมีการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐ ผู้วิจัยพิจารณาหลายๆ ด้านด้วยกันดังนี้

๑. ด้านการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของชุมชนต่างจังหวัดในปัจจุบันนั้นตามที่เป็นข่าวอยู่ในปัจจุบัน ข้าวมีราคาถูกกว่าอาหารสุนัข ปุ๋ยมีราคาแพงกว่าข้าว แล้วชนบทที่ต้องอาศัยการทำเกษตรกรรมเป็นหลักควรเป็นอย่างไรหากมีเรื่องที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น เช่น ความเจ็บป่วย หรือความตาย กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ตั้งขึ้นมีสวัสดิการเรื่องนี้สำรองอยู่แม้ว่าไม่มีเงินสำรองภายในบ้านแต่จะมีเงินสำรองสวัสดิการตัวนี้ และสิ่งสำคัญสามารถกู้ยืมได้ นำมาเป็นทุนทางเศรษฐกิจที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในแต่ละวันได้ โดยที่ผู้นำกลุ่ม หรือประธานกลุ่มที่เป็นพระสงฆ์ จะมีการปลูกข้าว แสดงธรรม ให้โอวาท การดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหาให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการ ออมทรัพย์ตั้งชื่อกกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์ รวมตัวกันแล้วนำเงินมาออมที่ละสิบบาท ยี่สิบบาท เป็นหุ้นๆละสิบบาท ทุกคนในหมู่บ้านนำเงินมารวมกัน แล้วให้คนในหมู่บ้านของตนที่เป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่เดือดร้อนได้นำไปใช้ ที่เรียกว่า เงินกู้ เป็นการให้เงินให้เป็นเครื่องมือที่จะเชื่อมโยงชุมชนให้เกิดพลังที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างคุณธรรมให้เกิดมี คือ หลักคุณธรรม ๕ ประการดังกล่าวมา เป็นบทบาทการส่งเสริมคุณธรรม คือ การเห็นอกเห็นใจต่อกันให้เกิดมีขึ้นในชุมชน เป็นหลักแห่งความเอื้อเฟื้อและเป็นความศรัทธาเลื่อมใสในพระสงฆ์เพิ่มขึ้น

๒. ด้านการเรียนรู้

ทำให้ชาวบ้านมีการเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาของชุมชนตระหนักรู้ร่วมกัน โดยวิธีการแก้ปัญหาในรูปแบบการสะสมทรัพย์ให้ชุมชนมีทุนหมุนเวียนที่จะดำเนินชีวิต ซึ่งต้องใช้ความพยายามและความอดทนอดกลั้นทั้งผู้ที่เป็นสมาชิกและผู้ที่ยักขวนเนื่องจากการทำงานกับชาวบ้านซึ่งมีพื้นฐานความรู้และความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน เมื่อมารวมตัวกัน มาดำเนินกิจกรรมด้วยกัน บางครั้งความแตกต่างทางด้านพื้นฐานครอบครัว จึงมักจะแสดงนิสัยที่ไม่ดีส่วนตัวออกมาแต่ที่สุดท้ายแล้ว ทุกคนก็จะดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จประโยชน์ไปด้วยดีเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม สิ่งหนึ่งที่เป็นตัวเชื่อมให้ทุกคนมีความสมัครสมาน สามัคคี ก็คือ คำว่า “สัจจะ” สะสมทรัพย์

๓. ประโยชน์ส่วนรวม (หิตะประโยชน์)

สิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ส่วนรวมนั้นก็คือ การที่มีการประชุมกลุ่มทุกเดือน นั่นก็ คือเป็นการทำให้เกิดความสามัคคี ซึ่งถือว่า คุณลักษณะของภาวะผู้นำที่เกิดจากภาวะผู้นำที่พระสงฆ์เข้ามามีส่วนรับรู้และหาวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ในลักษณะของการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของพระสงฆ์ที่เกิดจากความเชื่อของชาวบ้านเป็นทุนเดิม เป็นความเต็มใจที่พระสงฆ์ไม่ได้ไปบังคับมาร่วมกลุ่ม เป็นความเต็มใจที่ชาวบ้านเข้ามาเป็นสมาชิก หรือเป็นสมาชิกแล้วหากมีความจำเป็นต้องการจะขายหุ้น ออกจากการเป็นสมาชิกทางกลุ่มก็ไม่ได้บังคับ หรืออาจจะถอนหุ้นคืน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมองค์กรการสะสมทรัพย์ (สร้างทุนชุมชน) ให้ชาวบ้านได้มีทุนในการนำมาใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตและสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วม รู้สึกรักหวงแหน เป็นเจ้าของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

๔. ด้านการพึ่งตนเอง

การที่ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ อาศัยช่วงเวลาที่ประชุมกลุ่มกัน แสดงธรรมบ้าง ให้โอวาทบ้าง เป็นการให้คำปรึกษาทางอ้อมอีกแบบหนึ่ง เพื่อให้คนในชุมชนได้บรรลุเป้าหมายตามหลักการที่กลุ่มปฏิบัติมา คือ การพัฒนาชีวิตที่ครบองค์ประกอบ คือ ด้านร่างกาย มีกินมีใช้ เจ็บไข้รักษา นำใบรับรองแพทย์มาเบิกจ่าย ด้านศีล การที่สมาชิกมีกินมีใช้ ทำให้คนไม่ไปทำผิด ลักทรัพย์ ก่ออาชญากรรม สังคมและสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ไปพร้อมกันโดยผ่านกระบวนการดำเนินชีวิตผ่านกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ นำความต้องการทางด้านชีวิตมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา นั่น คือเงินนำหลักธรรมมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้คนประพฤติดีว่า หากสมาชิกมีสัจจะ รักษาศีล ก็จะมีโอกาสที่จะได้กู้เงินไปใช้ในครอบครัว ทำให้คนรักษาศีลไปอีกทางหนึ่ง และความสามัคคีเอื้อเฟื้อกัน เศรษฐกิจความอยู่ดี มีสุข ต้องไปพร้อมกัน ถ้าสมาชิกยังลำบากเพราะการประกอบอาชีพ เป็นหนี้เป็นทุกข์ ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันจะสงบได้อย่างไร คำสอนทางศาสนาที่ผู้นำกลุ่มรู้ ปฏิบัติอยู่ก็จะไม่เกิดประโยชน์ เพราะว่าความกังวล การนำหลักธรรมทางศาสนา คือ ความศรัทธา ความเชื่อความเลื่อมใสในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นการส่งเสริมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้แข็งแรงอีกลักษณะหนึ่งที่สามารถสร้างชุมชนให้เข้มแข็งยั่งยืนต่อไปได้

๕. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคเหนือตอนล่าง

๕.๑ หลักพุทธธรรมภาวนา ๔ (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา)

ข้อใดที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถใช้เป็นหลักในการพัฒนาภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

การพัฒนาเรื่องกายภาพ ผู้นำต้องมีความพร้อมทางกายภาพพร้อมที่สุด ต้องมีอยู่มีกินมีใช้ มีความพร้อม คนที่จะทำงานรับใช้คนอื่นได้ อย่างแรกเลยตนเองต้องมีความพร้อม ความอดทนเป็นสิ่งสำคัญ ความอดทน อดกลั้น ความลำเอียงอย่าไปมีอัตตา ถือ ตัว ตน ต้องตรง ประพฤติดี ซื่อสัตย์มีศีลดีที่สุด ความประพฤติต้องดี มีความสำคัญพอกัน เพราะว่าร่างกายไม่เป็นโรค ถือว่าประเสริฐสุด มีเงินเท่าไรก็จะประเสริฐถ้าเป็นโรค ความประพฤติดี ร่างกายดี ก็จะทำให้ปฏิบัติงานได้ดี มีจิตอาสา ศีลเป็นปัจจัยที่จะพัฒนาภาวะผู้นำได้ดีที่สุด คือ คอยกำกับ อันนี้จะไปคอยกำกับก่อนกาย บริบูรณ์แต่ศีลไม่บริบูรณ์โดยรวมแล้ว ผู้นำต้อง ๑. พุดให้ฟัง ๒. ทำให้ดู ๓. อยู่ให้เขาเห็น

กว่า ๒,๕๐๐ ปีที่ล่วงมาแล้ว พระพุทธศาสนาได้กำเนิดขึ้นจากการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าของเจ้าชายสิทธัตถะ ปัจจุบันคำสอนของพระพุทธองค์ได้ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก การเอาเรื่องราวธรรมะของพระพุทธเจ้ามาเป็นหลักในการพัฒนาภาวะผู้นำ รวมทั้งเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนโดยอาศัยพื้นฐานจากหลักธรรมภาวนา ๔ ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ให้แก่ พุทธบริษัท ให้นำออกมาปฏิบัติเพื่อกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จึงเป็นกิจกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของผู้นำ

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่ต้องการยกระดับความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชนบท รวมทั้งมีการปฏิบัติในเรื่องเศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อมพร้อมกันไปเป็นเรื่องเดียว

การพัฒนาเรื่องกายภาพ ผู้นำต้องมีความพร้อมทางกายภาพพร้อมที่สุด ต้องมีอยู่มีกินมีใช้ มีความพร้อม คนที่จะทำงานรับใช้คนอื่นได้ อย่างแรกเลยตนเองต้องมีความพร้อมเช่น อย่างแรกเรื่อง ภาวิตกาย ก็คือการพัฒนาเรื่องอาชีพ การพัฒนาเรื่องการออม คนต้องมีอยู่มีกิน เช่น ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ก็ต้องใช้เรื่องการออม เอามาเป็นเครื่องมือเป็นแรงจูงใจให้เกิดการสนใจที่จะทำตาม เพราะว่าคนต้องอาศัยปากอาศัยท้อง คือ ต้องอาศัยปากท้องจึงอยู่ได้ คือ ผู้นำมองเห็น สิ่งเดียวที่จะน้อมนำบุคคลให้น้อมนำมาปฏิบัติ หลอมรวมบุคคลให้อยู่ด้วยกันได้อย่างมีความสุขปัจจัยภายนอกก็เลยเอาเงินทอง และนำมาเป็นตัวแปรในการพัฒนาตน ตามความต้องการ แต่การออมก็ต้องไปสร้างอาชีพถ้ามีเงินมีทองพอแล้ว ก็สร้างอาชีพไปส่งเสริมอาชีพให้ดี มีอยู่มีกิน เอาเงินไปต่อเงิน^{๑๐๘}

การดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคง มีกินมีใช้ ผู้นำต้องมีความพร้อมประการแรกเลยก็คือ อาชีพ การออม เพื่อเป็นเครื่องมือที่พัฒนาให้คนในชุมชน ปฏิบัติตาม โดยเริ่มให้คนมีความสุขก่อน แล้วสร้างอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ การจะพัฒนาด้านกายนั้นต้องอาศัยศีลเป็นเครื่องควบคุม เพราะว่าถ้าไม่มีศีลควบคุมแล้ว ทางพระพุทธศาสนาไม่ถือเป็นการพัฒนาทางกาย แต่ตรงกันข้ามถ้าพัฒนาทางด้านเดียวแล้ว ผู้วิจัยพิจารณาว่า เป็นการส่งเสริมให้เกิดต้นความทะยานอยาก เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งปรนเปรอบำรุงร่างกายให้เจริญ การพัฒนากายแยกต่างหากจาก จริยธรรม เพราะว่าถ้าพึ่งความเจริญทางกายอย่างเดียว ย่อมไม่มีความหมายเป็นการศึกษา จะเป็นการสนับสนุนให้เกิดต้นหาได้ ดังนั้น ภาวนา ๔ ทั้งหมดเป็นปัจจัยที่จะสามารถพัฒนาภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ภาวนา ๔ นั้น ทั้ง ๔ ข้อ มีความสำคัญพอๆ กัน^{๑๐๙}

ฉะนั้น การพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา ที่เหมาะสม มีดังต่อไปนี้ คือ การพัฒนาอินทรีย์ ๖ การพัฒนาภายในความหมายที่แท้จริง ก็คือ การพัฒนาอินทรีย์ ได้แก่ การใช้อินทรีย์ ๖ ภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้สำหรับสัมผัส หรือเป็นทาง เชื่อมต่อกับโลกภายนอก คือ อินทรีย์ ภายนอก ๖ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ที่ใจรับรู้ เปิดช่องทางที่เข้าไปสัมผัสกับสภาพ แวดล้อมทางวัตถุ และทางธรรมชาติทั้งหมด ในการฝึกพัฒนากาย หรือ ฝึกพัฒนาอินทรีย์นั้น การพัฒนาการจึงเป็นการพัฒนาอินทรีย์ คือฝึกให้มีอินทรีย์สังวร ได้แก่ การสำรวมอินทรีย์ ๖ เพื่อเป็นเครื่องมือให้เกิดความแข็งแกร่งของสติความประพฤติ เพื่อสนับสนุนจิตให้มีพลังงานที่มั่นคงและเป็นทางให้เจริญปัญญาอีกด้วย

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิจิตรโสภิต (สมเกียรติ จิตตาลโย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพวนาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

จากผลการลงพื้นที่ สังเกตในการเก็บข้อมูลทั้งปริมาณ คุณภาพ ทั้งสองครั้ง ในการพูดคุยซักถาม เมื่อเริ่มดำเนินการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในพื้นที่นั้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น ดังนี้

๑. ทำให้ประชาชนได้เรียนรู้นิสัยใจคอของคนในหมู่บ้านเดียวกันว่า เป็นอย่างไร เช่น การกู้เงินแล้วให้ผู้อื่นค้ำประกัน เมื่อผู้กู้ขาดส่งก็ทำให้คนอื่นเดือดร้อน บุคคลเช่นนี้ชาวบ้านเมื่อทราบก็จะไม่คบหา เหมือนกับการพัฒนาด้วยภาวา ๔ ดังกล่าว ข้อแรกนั่น คือ เรื่องการพัฒนาศีล หากคนขาดศีลแล้วก็ขาดหายจากความดีต่างๆ ศีลจึงมีความเย็นกาย เย็นใจ ไม่มีภัย ไม่มีเวร ไม่มีศัตรู ไม่มีความเดือดร้อน มีแต่ความสงบสุข ดังนั้นเมื่อสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ คณะผู้บริหาร กรรมการต่างๆ ประธานผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ รักษากายวาจา ให้ตั้งอยู่ในสุจริต ๓ ก็จะเป็นผู้มีศีล เมื่อบุคคลมีศีลแล้ว คุณธรรมด้านอื่นๆที่ตามมา เช่น ขันติ เมตตา สัจจะ สันโดษ วิริยะ ปัญญา เป็นต้น ก็จะเกิดขึ้นตามลำดับ

๒. เกิดความสามัคคีภายในชุมชน เพราะการกู้เงินต้องมีคนค้ำประกัน ทำให้คนในหมู่บ้านต้องพึ่งพากัน แม้คนที่ไม่ถูกกันแต่ต้องการกู้เงิน เมื่อหาคนค้ำไม่ได้ก็ต้องหันหน้าเข้าหากัน ชุมชนที่เคยมีความแตกร้าวจึงกลายเป็นชุมชนที่มีความสามัคคี ทำให้คนในสังคม หรือ ชุมชนมีระเบียบวินัย ขณะเดียวกัน ผลที่ตามมาเมื่อบุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แล้ว ความประพฤติ ปฏิบัติที่ต้องสมาทานศีล ก่อนที่จะกู้ฝาก ส่งดอก ในการประชุมทุกเดือน ยังช่วยป้องกันความไม่ดี ความชั่วไปในตัว และช่วยส่งเสริมโอกาสในการทำ ความดี โดยฝึกคนให้รู้จักสร้าง ความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้นที่กล่าวมา ด้วยกายวาจาที่ดีงาม กับสภาพแวดล้อม เป็นนัยที่แฝงซ่อนเร้นอยู่ว่า การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ขึ้นมานั้น เพื่อที่จะให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข ปราศจากการเบียดเบียนทำร้ายกันและกัน และช่วยเหลือกันและกันตามฐานะสังคมจะอำนวยให้อีกด้วย เพราะคำว่า “สัจจะ” คือ ความจริงใจต่อกัน แปรรวมความหมายไปไกล อีกว่า การไม่พูดปด การไม่พูดส่อเสียด การไม่พูดเพ้อเจ้อ คำหยาบ ยินดีที่จะรักษาความสัตย์ความซื่อตรงของตนไว้

๓. การลักเล็กขโมยน้อยลดลง เพราะเมื่อมีคนกู้ คนค้ำ แสดงว่า เป็นมนุษย์ผู้ไม่ได้อยู่คนเดียวในชุมชน สังคม ต้องมีความกตัญญู นั่นก็เพราะว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ตั้งโดย พระสงฆ์ ผู้นำ มีส่วนทำให้สมาชิกกลุ่มอยู่ร่วมกันด้วยดี ทำให้สังคมสงบเรียบร้อย สมาชิกกลุ่มต่างดำรงอยู่ด้วยดี และมุ่งหน้าทำหน้าที่ ในการประกอบอาชีพของตน

๔. อบายมุขในชุมชนลดลง บางครั้งกลุ่มร่วมกันตั้งกฎขึ้นมาในชุมชนของตนเอง เช่น ถ้าใครสูบบุหรี่ บุหรี่หรือเล่นการพนัน ทางกลุ่มก็จะปรับเงินโดยหักจากค่าสิทธิการรักษาพยาบาลครั้งละ ๑๐๐ บาท ต่อการประพฤติผิด ๑ ครั้ง บางชุมชนให้งดเหล้างดการพนันในงานศพ ซึ่งมีผลทำให้ อบายมุขลดลง

๕. ระบบนายทุนในหมู่บ้านลดลง เพราะชาวบ้านมีที่พึ่ง ไม่ต้องไปกู้ยืมยืมดอกเบี้ยแพง เช่น ญาติเสียชีวิต ไม่มีเงินจัดงานศพ ก็สามารถกู้เงินกองกลางได้ทันที เพราะว่าเงินที่นำมาช่วยเหลือเรื่อง สวัสดิการแก่สมาชิกนั้น เกิดขึ้นมาจากผลกำไร จากเงินที่สมาชิกสะสมทรัพย์ร่วมกันและมีการปล่อยกู้เป็นประจำทุกเดือน เมื่อสิ้นปีแล้ว จึงนำมาตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการกลุ่ม เพื่อไว้เป็นกองทุนสวัสดิการนั้น ก็คือเงินของสมาชิกทุกคน ดังนั้น เมื่อกลุ่มช่วยเหลือสมาชิกที่เดือดร้อนจึงเท่ากับว่า สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วม ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือด้วย สมาชิกทุกคนได้ทำบุญ คือการสงเคราะห์ผู้ที่มีความเดือดร้อน ผ่านกระบวนการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

๖. หนี้สินลดลง เพราะมีการสะสมเงิน สมาชิกที่กู้ต้องฝากเงินด้วย ถ้าไม่ฝากก็จะขาดจากการเป็นสมาชิก ในที่สุดก็จะเป็นหนี้ตัวเอง ทำให้ไม่เดือดร้อนไม่ต้องหนักใจ

๕.๒ หลักพุทธธรรม ภาวนา ๔ (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา) ขอนั้นควรแก่การพัฒนาเสริมสร้างภาวะผู้นำ

หลักธรรม ภาวนา ๔ นั้น ทั้ง ๔ ข้อ มีความสำคัญพอๆ กัน เหมือนการรักษาศีล ๕ ประพฤติดีก็คือข้อสัตย์ต่อกลุ่มดี ไม่คิดโกงกอบโกย มีความซื่อสัตย์ ปัญญา เพราะจะมีการประชุมกัน พูดคุยกัน เรื่องอะไร โครงการอะไรก็ออกมาจากการประชุม จะมีการพัฒนา ผู้นำ รวมทั้ง กรรมการ และสมาชิกกันด้วย สวัสดิการ ต้องให้สมาชิกกินดีอยู่ดี ซึ่งก็รวมทั้งการกินอยู่ตรงกับกายภาวนา ศีลภาวนา เพราะว่าเป็นกรอบควบคุมคนใจ เพื่อไม่ให้คนออกนอกกลุ่มนอกทาง

วัตถุประสงค์ในการพัฒนากาย ก็เพื่อฝึกฝนในด้านการใช้งาน คือ ทำให้อินทรีย์เหล่านั้น มีความละเอียด มีความละเอียด มีความละเอียด มีความไว มีความคล่อง มีความชัดเจนคล้ายกับการฝึกทักษะและเพื่อฝึกฝนในด้านการเลือกสิ่งที่มีคุณค่า และมีประโยชน์มากที่สุด ขณะเดียวกันก็มีวิธี หลีกเว้นจากสิ่งที่เป็นภัย เป็นโทษหรือสิ่งที่ไม่ดีต่างๆ ไม่ให้เข้ามาสู่อินทรีย์ภายใน โดยมีใจเป็นตัวรับรู้ ทั้งหมด และต้องมีความพร้อมก่อนการพัฒนากายมีความจำเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ในความพร้อม ส่วนตัวซึ่งหมายถึงความดีหรือบุญเก่า เป็นทุนเดิม สถานที่หรือที่โคจรไป บุคคลที่ควรคบหาสมาคม ด้วย คือ คนที่เป็นกัลยาณมิตร^{๑๑๐} แรงจูงใจที่จะเป็นผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนา ทศนคติ ค่านิยม ตลอดจน ความไม่ประมาท ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ^{๑๑๑} เพราะว่าเมื่อร่างกายมีความพร้อมแล้ว ความทุกข์ทรมานที่จะเกิดจากกายก็จะมีเหมือนพุทธประวัติ เรื่อง ความหิว ชีจจนา ปริมา โรคา ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง อย่างแรก เรื่อง พัฒนากาย เรื่องความพร้อมในการออม เรื่องของการออม

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาณ), เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว, ๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ ผิวบาง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๕ กันยายน ๒๕๕๙.

การออมไปพัฒนาเรื่องของอาชีพ จากอาชีพไปสู่การมีศักดิ์ศรี มีพลังกายที่แข็งแรงพอที่จะเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามใดที่ชาวบ้านยังไม่มีกิน ลำบากยากเข็ญที่ผู้นำจะพัฒนา^{๑๑๒}

ความพร้อมเรื่องส่วนตัว คือ ร่างกาย จะทำให้สมาชิกกลุ่ม คือ คนในชุมชน มีแรงจูงใจ ใฝ่รู้สร้างสรรค์ เกิดความพึงพอใจ โดยมีกุศลจิตเป็นพื้นฐาน มีวิจยญาณความรู้อย่างมีสติสัมปชัญญะ คือ มีความพอใจในกุศลกรรม ในการประกอบอาชีพการงานที่สุจริต ซึ่งมีฉันทะความพอใจเป็นเบื้องต้น และเว้นอกุศล การประกอบการทำงานที่มีโทษ เพราะเกิดจากตัณหาเป็นตัวนำ และเมื่อคนในชุมชน คือสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ปฏิบัติหน้าที่กิจการงานของตน การพ้นจากทุกข์ อันเกิดจากการขาดแคลน ความทุกข์ก็จะน้อยลง และที่สุดเพราะว่าร่างกายพร้อมที่จะประกอบอาชีพ และเมื่อมีความพร้อมทางด้านร่างกาย ผู้นำกลุ่มที่เป็นพระสงฆ์ ก็ไม่ได้ทิ้งเรื่องอื่นๆ มีการพัฒนาด้านอื่นตามมา เมื่อกายพัฒนา ในขณะเดียวกัน ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ก็ไม่ทิ้งเรื่อง การพัฒนาเรื่องพฤติกรรม คือการสร้างหลักประกัน ห้าอย่าง หลักประกัน ห้าอย่าง คือข้อแรกหลักประกันชีวิต ข้อที่สองประกันทรัพย์สิน ข้อที่สามประกันครอบครัว ข้อที่สี่ประกันสังคม ข้อที่ห้าประกันสุขภาพ คือศีล ๕ เป็นแนวทางในการสร้างหลักประกัน เรื่อง กายนำไปสู่เรื่องพฤติกรรม เมื่อร่างกายก็จะพร้อมระดับหนึ่ง พฤติกรรมก็ต้องเริ่มไปด้วยกัน โดยใช้เรื่องพฤติกรรมเป็นข้อแม่ ถ้ารักษาศีล ๕ ดี ก็จะได้อะไร ทำยที่สุดพระภิกษุสงฆ์เวลาให้ศีล ก็จะบอกสรุป สีเลนะ สุคติ ยันติ สีเลนะ โภคะสัมปะทา ศีลทำให้มีโภคทรัพย์ ศีลนี้ทำให้มีเงินมีทอง อย่างเดิมก็เรื่องเก่า ก็เลยเป็นเงื่อนไขของกันและกัน^{๑๑๓}

เมื่อเกิดการพัฒนาเรื่องพฤติกรรมแล้ว ก็จะเกิดหลักประกันห้าอย่าง ที่ถือกันว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทุกคนมี คือ ๑. เกิดความเคารพสิทธิในชีวิตของผู้อื่น ๒. เกิดความเคารพสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่น ๓. เกิดความเคารพสิทธิในครอบครัวของผู้อื่น เพราะว่าจะเกิดความรักที่เรียกว่า (Love of Kindness) ๔. เกิดความเคารพสิทธิในการสื่อสาร ๕. เกิดความเคารพสิทธิในการรักษาสุขภาพ ถือได้ว่า สิ่งที่กำลังกล่าวมาทั้งหมด คือ กาย กับ ศีล คือพฤติกรรมเป็นคุณค่าภายนอก คุณค่าภายใน ระหว่างจิตและปัญญาถือได้ว่า เป็นคุณค่าภายใน^{๑๑๔} ดังนั้นพร้อมกันนั้นก็ต้องเสริมแรง ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านนี้ การปฏิบัติกรรมฐาน การสวดมนต์ไหว้พระ พวกนี้มักจะเป็นภูมิคุ้มกัน ไม่ให้กิเลสเข้าไปแทรกซึม ไม่ให้โลภ ไม่ให้ด่าชาวบ้านชาวเมือง คนอื่น ไปพาคนอื่นไปทำผิด ใน

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์จกฤช ทสสนธโม, เจ้าคณะตำบลบางระกำเขต ๑ วัดหนองอ้อ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

ขณะเดียวกันก็ต้องเสริมเรื่องปัญญา เสริมเรื่องจิตใจ ใจของสมาชิกและ ที่ผู้นำจะต้องไปทำคือ เรื่อง พัฒนาใจให้มีสุขภาพใจที่ดี ในความเยือกเย็นในความรักในความปรารถนาดี ใจมีคุณภาพที่ดี ไปใช้ งานได้ ใจคุณภาพดีต้องเหมาะกับการทำงาน ถ้าใจมีสุขภาพดีถ้าโดนกระทบ ใครด่าใครว่าก็ไม่โกรธคน อื่น ถ้าโดนยั่วยวนก็ไม่โกรธ ถือได้ว่าเป็นความพร้อมด้านสติปัญญา มีความตื่นตัวในการทำกิจ ได้แก่ ความเป็นอยู่อย่างมีสติ ความไม่เผลอ ความไม่เลินเล่อเผลอสติ ความไม่ปล่อยปละละเลย ความ ระมัดระวังที่จะไม่ทำเหตุแห่งความผิดพลาดเสียหาย และไม่ละเลยโอกาสที่จะทำเหตุแห่งความดีงาม และความเจริญ เป็นคนรอบคอบ ไม่เป็นคนประมาท ที่เกิดจากปัญญาที่ได้รับการพัฒนา ตัวปัญหาก็คือ เหมือนกันตัวปัญญา เป็นเครื่องมือเวลาประสบปัญหาขึ้นมา เจอวิกฤติขึ้นมา ก็เกิดปัญญาขึ้นมา ปัญญาในการรับรู้ ปัญญาในการมอง ปัญญาในการพัฒนา การพัฒนาปัญญาผู้นำก็ต้องสร้างปัญญา ๒ ด้านด้วยกัน คือ กระตุ้นผู้นำ กระตุ้นผู้ตาม กระตุ้นการทำงาน เน้นให้ฟังกันมากขึ้น ๑. สุตมยปัญญา ให้ฟังกันมากขึ้น ให้สนใจกันมากขึ้น ฟังคนอื่น อยู่ด้วยกันนะ ฟังบ้างอ่านบ้าง ๒. ใช้ปัญญาในการตรึก ตรอง ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เป็นความผิดพลาดบกพร่องที่ต่อ ยอดว่าจะทำอย่างไรดีขึ้น ปัญญาที่ เกิดจากการภาวนา ในการก่อเกิดทางความคิด ซึ่งเรียกว่าโยนิโสมนสิการ ตัวนี้จะช่วยในการ เสริมสร้าง ปัญญาตัวนี้ก็จะเป็ปากประตู ไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจ^{๑๑๕} ดังนั้น หลักธรรมภาวนา ๔ กับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไข ระหว่างกาย พุติกรรม จิตปัญญา สัจจะสะสมทรัพย์ ตั้งอยู่ตรงกลาง สิ่งทีกล่าวมาก็จะล้อมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ คือ กาย พุติกรรม จิต และปัญญา กาย และอาชีวะ คือ ความเป็นอยู่ คือ ชีวิต พุติกรรม คือรูปแบบ จิตใจและปัญญา เป็นเงื่อนไข สัจจะ สะสมทรัพย์ เป็นเงื่อนไขของคนทำกรรม ถ้าคุณทำกรรมดี ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ภาคเหนือ ตอนล่าง สามารถเอาตัวนี้มาเชื่อมโยงเป็นสาระได้ โดยใช้ตัวมาเป็นตัวล่อให้คนในชุมชนทำกรรมดี คนเห็นว่าง่าย คนก็ต้องการทำความดี ไม่ต่างกับเด็กตัวเล็กๆ ไม่ต่างอะไรกับพวกฝึกจระเข้ ฝึกช้าง ฝึก ลิง คนก็เป็นสัตว์เหมือนกัน ก็ต้องฝึก ฉะนั้นถ้ามีสิ่งล่อ สิ่งเล้า คนในชุมชน ก็มีความต้องการประพฤติดี ทำความดี ไม่มีตัวล่อ ไม่ตัวเล้า จะไปประกอบความดีอะไรก็ไม่สามารถไปได้ เพราะว่าคนในชุมชน หรือว่าคนทั่วไปยังติดเรื่องเหล่านี้อยู่มากเพราะว่าเป็นชีวิตที่ประกอบอยู่ด้วยการทำมาหากิน เลี้ยงชีพ

๕.๓ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จึงเข้าถึงภาวนา ๔ (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตต ภาวนา ปัญญาภาวนา) ในข้อนั้น

ต้องกระตุ้นให้ผู้นำตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเองให้ครบทั้ง ๔ ด้าน ส่วน การใช้หลักธรรมพัฒนาภาวะผู้นำนั้น มองว่า ๑. กระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง ๒. สร้างแรงจูงใจ ๓. ดำเนินการอบรมอย่างต่อเนื่อง ๔. มีการประเมินผลเป็นระยะๆ ต้องการคนซื่อสัตย์ อย่างเดียวเหมือนกันกับคนมีศีล ๕ ก็จะมีปฏิบัติในสังคมด้วยกันอย่างมีความสุข ต้องสนับสนุนคนดีเข้า

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

มาบริหารบ้านเมือง ต้องเรียนรู้ด้วยตนเองก่อน แล้วก็พยายามไฝหาข้อมูล จากผู้ที่เชื่อมั่นศรัทธา มีสติปัญญา แล้วก็ถอดแบบองค์ความรู้นั้นแล้วก็เอามาใช้ จะมีคำว่า Knowledge Management การถอดแบบองค์ความรู้ ถ้าผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการไม่มี การจัดการก็จะมีปัญหา ครุพักหลักจำส่วนหนึ่ง ต้องมี แล้วตัวเองต้องชวนขยายหาความรู้ ช่องทางที่จะพัฒนาตนเองสำหรับ ตำรา ต้องมี ต้องศึกษาด้วย ข่าวสารต้องศึกษาทั้งในปัจจุบัน แล้วก็การถอดแบบองค์ความรู้ก็เป็นแบบส่วนหนึ่งด้วย ก็จะมีฐานฝึกฝน Base practice ต้องไปดูงานที่อื่นบ้างว่า มีการดำเนินการทำอะไร มีประสบการณ์มากกว่านี้ เรียกว่าวิสัยทัศน์เลยนะ แต่ส่วนใหญ่แล้วก็มี มาดูงานที่นี้อย่างเดียว เพราะฉะนั้น สัจจะก็ต้องมาคู่กับศีล

เมื่อผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งรวมถึงคณะกรรมการ มีความพร้อมในเรื่องการพัฒนาทั้ง ๔ ด้านดังกล่าวแล้ว สิ่งที่จะทำให้ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ได้หลักธรรมภavana ๔ ข้อนั้น ต้องมีบุคคลที่พร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทาง หรือ เป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินตามได้ถูกต้อง ที่พร้อมจะบอกวิธีการโดยการทำให้อยู่ให้เห็น^{๑๖}

สภาพทั่วไปภายในชุมชน ที่ตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้งสองกลุ่มที่เป็นพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยสังเกต พบว่า ผู้คนที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นทุนเดิม และเมื่อมีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านแล้ว มีการประพฤติตัวเป็นตัวอย่างจากพระสงฆ์เอง และมีสภาพความเป็นอยู่ที่พร้อมจะเคียงคู่ไปกับชาวบ้าน จึงเกิดสิ่งที่เรียกว่า สัมผัสให้เห็น ต้องอยู่อย่างสิ่งที่สัมผัสได้ ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่สิ่งที่ผู้นำจะเข้าถึงการพัฒนาในส่วนนี้ได้

การที่ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จะเข้าถึงหลักธรรมภavana ๔ ได้นั้น ต้องมีบุคคลที่เป็นต้นแบบ เชื่อมมั่นศรัทธา เช่น พระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก ครู อาจารย์ และเป็นพหูสูตรทรงปัญญาสามารถสั่งสอนแนะนำเป็นที่ปรึกษาได้ แม้จะอ่อนไวกว่าและที่สวดครวญผู้เป็นคนพาล มิใช่บัณฑิตเสีย เพราะฉะนั้น การพัฒนาปัญญา^{๑๗} หมายถึง การพัฒนาความรู้ทั่ว ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามเป็นจริง

ผู้วิจัยพิจารณาว่า ปัญญา เป็นเครื่องวินิจฉัยความรู้ที่ได้ยิน ได้ฟังมา คือ ความรู้ที่เข้ามา นั้นเป็นข้อมูลดิบ เป็นของดิบ ยังไม่รู้ว่าเป็นอย่างใด มีคุณค่าอย่างไร จะเอาไปใช้อย่างไร ถ้าคนไม่มีปัญญา ความรู้นั้นก็เอามากองไว้เฉยๆ ไม่รู้ว่าจะเอาไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร แต่คนที่ปัญญามีจะสามารถวินิจฉัยได้ เลือกเฟ้นได้ว่า ถ้าบุคคลจะทำอะไรให้สำเร็จ สักอย่างหนึ่งจะต้องเอาความรู้ไปใช้

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์จักกฤษ ทสสนธมโม, เจ้าคณะตำบลบางระกำเขต ๑ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง วัดหนองอ้อ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๗} สัมภาษณ์ ดร.ไพศาล สุขปัญญา, ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาทุนและองค์การเงินชุมชน, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

ไปทำอะไร แต่คนที่มีปัญญจะสามารถวินิจฉัยได้เลือกเฟ้นได้ว่า ถ้าบุคคลจะทำอะไรให้สำเร็จสักอย่างหนึ่ง จะต้องเอาความรู้นี้ไปใช้ทำอะไรไปดัดแปลงอย่างไร เอาความรู้นั้นไปยกย่องใช้งานทำการแก้ไขปัญหাজัดทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จผลตามต้องการได้ ความรู้ที่เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ความรู้ที่สามารถสืบสาวเหตุปัจจัยของสิ่งต่างๆ ความรู้ที่สามารถคิด พิจารณาวินิจฉัยได้ เลือกเฟ้นกลั่นกรองได้ เชื่อมโยงประสานได้ ทำให้เอาสุตะ หรือข้อมูลข่าวสารวิชาการต่างๆ ไปใช้งานสามารถจัดสรร จัดการทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จได้ ความรู้อย่างนี้ แบบนี้ ถึงจะเรียกว่า ปัญญา

ดังนั้นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำที่สำคัญ ผู้วิจัยพิจารณาว่าการใช้ภาวนา ๔ เป็นกระบวนการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้ประสบความสำเร็จทั้งในปัจจุบันและในอนาคตนั้น โดยภาพรวมปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะที่สำคัญทำให้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง และด้วยการศึกษา ประสบการณ์ชีวิตที่ได้สัมผัสกับชุมชนที่วัดตั้งอยู่มานาน และการได้รับคำแนะนำจาก กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ประสบความสำเร็จมาก่อนแล้ว นั่นเอง โดยผู้วิจัยสรุปมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. การพัฒนาภาวะผู้นำด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง ถือเป็นกลไกสำคัญที่ควรเน้นหรือจดจำในการพัฒนาดนตนเองชนิดที่ลึกซึ้งและเกิดขึ้นโดยผู้นำจะรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ๒ ทาง คือ

(๑) จากตนเอง

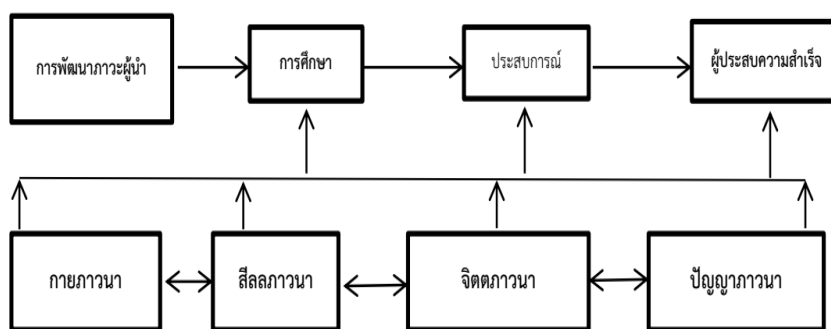
(๒) จากสภาพแวดล้อมภายนอก

โดยทั้ง ๒ อย่างนี้เหมือนกับหลักวิธีคิดในทางพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า การคิดโดยวิธีโยนิโสมนสิการ ซึ่งการคิดที่ฟังเสียงปัจจัยภายนอก สิ่งแวดล้อม อาจจะมีทั้งเสียงดีและเสียงที่ไม่ดีรับฟังแล้วนำมาคิดโดยอุบายที่แยบคาย ทั้ง ๑๐ วิธีคิด เช่น การคิดสาวเหตุ จากต้นสู่ปลายเหตุ

ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จะแก้ปัญหาทันทีเมื่อเกิดปัญหาเกิดขึ้น และเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตสิ่งสำคัญที่ช่วยเรียนรู้แก่ผู้นำได้ คือ (๑) การทำให้ผู้นำสามารถเรียนรู้และมีผลดีจากการมองย้อนกลับไปยังความผิดพลาดของสมาชิกกลุ่มที่ขาดส่ง หรือว่า ผิดกฎระเบียบตลอดจนปัญหาของชุมชน ทำให้ได้รับบทเรียนที่เกิดขึ้นนั้น และประการสุดท้าย (๒) ช่วยผู้นำให้ทำในสิ่งที่ดีขึ้นในครั้งต่อไป ในการบริหารงาน ด้วยการเผชิญกับปัญหาเฉพาะหน้า และผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์อาจสร้างวิสัยทัศน์ที่ดีสำหรับสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้

๒. การพัฒนาด้วยการให้คำปรึกษา ประสบการณ์ชีวิต และการให้คำแนะนำจากผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่ตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบความสำเร็จมาก่อน

การนำหลักพุทธธรรมภาวนา ๔ มาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำ ให้สอดคล้องกับประสบการณ์ที่ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มี ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำ

จากแผนภาพข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่า ปัจจัยที่สำคัญ คือ ภาวะ ๔ ที่มีความสำคัญกับการศึกษา ประสบการณ์ และผู้ที่ประสบความสำเร็จที่ก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

๑. การศึกษา หมายถึง การได้รับความเข้าใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่ไม่จำกัดอยู่เฉพาะขอบเขตของการศึกษาทางธรรมเนียมปฏิบัติ แต่หมายรวมถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาตลอดชีวิต ระดับการศึกษาจะมีผลสัมพันธ์กับการบริหารงานของกลุ่ม เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จและสนับสนุนการปฏิบัติงานในตำแหน่งของผู้นำให้มีคุณภาพมากขึ้น ทั้งนี้จะมีผลกระทบมาก เกิดผลมากก็ขึ้นอยู่กับว่า มีการพัฒนาทางกาย ศีล จิต ปัญญา ควบคู่กันมากเพียงใด

๒. ประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์การทำงานในอดีตที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ ผู้นำที่มีประสบการณ์โดยทั่วไปเชื่อว่าสิ่งต่างๆ จะสามารถบรรลุผลสำเร็จและบริหารจัดการข้อผิดพลาดได้ ถึงแม้ว่าเป็นข้อแนะนำที่ดีสำหรับผู้นำในอนาคตที่มาจากประสบการณ์ การที่เรารู้จากประสบการณ์จะทำให้ผู้นำเกิดบทเรียนที่เกิดจากข้อผิดพลาด ทำให้เกิดปัญญา ที่จะใคร่ครวญพิจารณา เป็นประสบการณ์ที่กว้างไกล ก็จะเป็นการครุ่นคิดด้วย จิตตภาพนา มีลักษณะภาวะผู้นำเป็นจำนวนมากที่เกิดจากประสบการณ์ วิธีพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดประสิทธิผลให้แก่ผู้นำก็คือ การเพิ่มประสบการณ์การบริหารงานภายในกลุ่มที่แตกต่าง

๓. การได้รับคำแนะนำจากบุคคลผู้มีประสบการณ์ ที่ประสบความสำเร็จในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ พื้นที่การศึกษา ทั้ง ๒ พื้นที่ ล้วนแล้วเกิดจากการไปศึกษาดูงาน ที่กลุ่มประสบความสำเร็จแล้วนำมาก่อตั้งที่ชุมชนของตน การไปดูงาน ศึกษาอบรม ทำให้เกิดปัญญา ความสามารถ ปัญญาในที่นี้เรียกว่า ปัญญาภาพนา ก็จะเกิดการวินิจฉัย เป็นการคิดไตร่ตรองให้เกิดความแตกต่าง ยึดหยุ่น ช่างสังเกตจดจำ คิดนอกกรอบการเรียนรู้ จากสิ่งเหล่านี้ ๑. ประสบการณ์ ๒. การใคร่ครวญ ๓. การรับฟังความคิดเห็น การนำหลักภาวะ ๔ มาพัฒนาภาวะผู้นำ เปรียบเสมือนการขับเคลื่อน ๔ ล้อ ที่มุ่งไปข้างหน้าภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันอย่างรวดเร็ว เส้นทางการ

ขับเคลื่อนย่อมมีอุปสรรคมากมายมาเป็นเครื่องทดสอบความสามารถในการขับเคลื่อน ซึ่งก็เปรียบเสมือนผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการผู้บริหารกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ต้องเป็นผู้นำพา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์พื้นผาองค์กรภายใต้การเปลี่ยนแปลงชุมชน สังคม โดยผู้นำกลุ่ม จะต้องมีความรู้ลักษณะที่เป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้ได้ ภารกิจของผู้บริหาร คือ การบริหารงาน ซึ่งต้องอาศัยความฉลาดทางปัญญา ที่เกิดจากปัญญาวา ๔ การบริหารคนซึ่งต้องอาศัยความฉลาดทางอารมณ์ ที่เรียกว่า จิตตาวา มาช่วยสนับสนุนการบริหารตน คน สมาชิก สร้างตนเองให้เป็นผู้บริหารทางการเปลี่ยนแปลงที่มีความรู้ ความฉลาดทำ ความฉลาดคิด ความฉลาดทางการพูด และความฉลาดปรับอารมณ์ให้ได้ โดยผู้บริหารจะต้องมีพื้นฐานที่ดีในการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน แต่สิ่งที่สำคัญจะขาดไม่ได้ก็คือ พลังการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่มีความสัมพันธ์กับชุมชน และการตระหนักรู้ทางชุมชน วงล้อทั้ง ๔ จะต้องหมุนขับเคลื่อนมุ่งไปข้างหน้า อยู่ตลอดเวลา ซึ่งถ้าหากกระบวนการทั้งหมดตามที่กล่าวมานี้ สามารถทำงานได้อย่างสมดุล กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในอนาคตจะเป็นผู้บริหาร ที่มีภาวะผู้นำที่ดีที่เหมาะสม สามารถสร้างและบริหารงานในองค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอย่างยั่งยืนต่อไป

๖. รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ตามหลักภาวนา ๔

๖.๑ หลักพุทธธรรม ภาวนา ๔ (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา) ในการพัฒนาภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

หลักเกณฑ์ต้องมีสัจจะแล้วก็ต้องมีคุณธรรม ๕ อย่างไม่มีสโลแกนมาก ๑. ชื่อสัตย์ ๒. คุณธรรม ๓. ความรับผิดชอบ ๔. ความละเอียดรอบ ๕. ความรักในงาน จิตใจภาวะผู้นำต้องเข้มแข็งไม่อ่อนไหว คือ ไม่ใช่อารมณ์เป็นใหญ่ สมาธิ มีปัญหาขึ้นมาก็ต้องตั้งต้นให้ได้ก่อนคือเหมือนกับว่า ต้องตั้งสมาธิเป็นการตั้งใจ

การเป็นผู้นำที่สำคัญที่สุด ต้องเป็นเหมือนอย่างพระพุทธเจ้า เป็นตัวอย่าง เข้าไปตั้งองค์กรเมื่อตั้งองค์กรเข้ามาแล้ว ก็มีการขยายองค์กร คือ บุคคลที่บวช ด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นเอหิภิกขุอุปสัมปทา ก็เลยกลายเป็นสมาชิกสังคมสงฆ์ขึ้นมา นี่คือการจัดองค์กร^{๑๑๘}

การเป็นผู้นำ ในพระพุทธศาสนามีตัวอย่างที่ดีเป็นแบบอย่างทิฏฐานุคติ ที่สร้างบารมีสั่งสมมานับแต่อดีตชาติ และพระชาติสุดท้ายก็ได้บรรลุธรรมการบรรลุธรรมของพระองค์นั้น ก็ไม่ได้เกิดประโยชน์แก่พระองค์เพียงผู้เดียว แต่ว่าเกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น เมื่อเกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นแล้วก็ทรงตั้งองค์ที่จะเป็นความมั่นคงเป็นปึกแผ่น ซึ่งปัจจุบันองค์กรนี้ก็ยังคงอยู่เป็นองค์กรที่เป็นประโยชน์แม้

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง, ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (นานาชาติ), ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

ล่วงเวลามาเนิ่นนาน ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยอาศัยหลักธรรมนั้น ต้องสร้างความพร้อมด้านแรงจูงใจใฝ่รู้อย่างสร้างสรรค์ ให้ต้องการประพจน์ ปฏิบัติตนตาม การใช้หลักธรรมพัฒนาภาวะผู้นำนั้น ๑. กระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง ๒. สร้างแรงจูงใจ ๓. ดำเนินการอบรมอย่างต่อเนื่อง ๔. มีการประเมินผลเป็นระยะๆ^{๑๑๙}

การที่ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ หรือบุคคลที่เป็นผู้นำ ต้องการพัฒนาตนนั้น ต้องมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง โดยการสร้างแรงจูงใจ มีความชอบใจที่จะเป็นผู้นำคนอื่น เพื่อนำคุณสมบัติข้อนั้นมาช่วยเหลือคนอื่น ในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน และต้องมีการอบรมฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินผลติดตามผลเป็นระยะ^{๑๒๐}

ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีแนวคิดที่เรียกว่า วิสัยทัศน์ คือ การมองว่า การที่กรรมการในส่วนที่เป็นผู้นำควรที่จะได้รับอะไรแปลกใหม่ จากกลุ่มอื่นๆ ที่ปฏิบัติ มีระบบเหมือนกัน แล้วนำสิ่งเหล่านั้นมาปฏิบัติกับองค์กรของตน เปรียบกับทางพระพุทธศาสนาแล้วเรียกว่า ปรโตโฆสะ การรับฟังเสียงข้างนอก หมายถึง การรับรู้สิ่งข้างนอก รวมถึง สิ่งแวดล้อมต่างสถานที่ หรือความคิด การกระทำจากคนอื่น แล้วนำมาพิจารณาโดยแยบคาย ส่วนสมาชิกกลุ่มนั้น ก็จะมีการส่งเสริมเรื่องอาชีพ เนื่องจากผู้นำมองเห็นว่า กู้เงินไปแล้วใช้ไม่ตรงประเด็นตามที่แจ้งความประสงค์ การสร้างอาชีพเสริมจากการทำไร่ ทำนา เป็นการสร้างความช่วยเหลือกันและมีน้ำใจต่อกัน โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำ เพื่อมุ่งสร้างสังคม ชุมชนของตนให้เข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ โดยใช้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ประกอบขึ้นนั้น กิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่เป็นรูปธรรมต่างๆถูกจัดขึ้นเพื่อช่วยกันทำโดยใช้วัดเป็นกลไกในการรื้อรัดชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคีอยู่ในชุมชนและเป็นปัจจัยต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการที่จะพัฒนาผู้นำกลุ่ม สมาชิกได้นั้นต้องอาศัยวัตถุประสงค์เป็นสิ่งที่สร้างแรงจูงใจ

ต้องใช้วัตถุภายนอกหล่อเป็นแรงจูงใจสร้าง Motivation เรียกว่า สร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ชีวิตและครอบครัวรอดก็เลยต้องปฏิบัติธรรม เมื่อปฏิบัติธรรมก็จะได้สิ่งล่อสิ่งเล้าไป เป็นการตอบแทนก็ได้ไปได้ นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์^{๑๒๑}

การพัฒนาผู้นำรวมถึงสมาชิกได้นั้นต้อง สร้างแรงบันดาลใจหรือ ฉันทะความชอบใจให้กับผู้นำรวมถึงสมาชิก เพื่อชักนำคนเหล่านั้นเข้ามาที่กลุ่มแล้ว ที่ทางกลุ่มมีพระสงฆ์ที่ต้องการให้คนในชุมชนพ้นจากทุกข์ความทุกข์ด้านกายภาพ และสร้างความสุขทางใจด้วยการปฏิบัติธรรม เกี่ยวกับหลัก

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.จ่านอง อดิวัฒนสิทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ พระครูวาปีวชิรธรรม (วิแมน โอภาโส), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดมัจฉาลินทร์, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

สัจจะ ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ การรักษาศีล การพัฒนาดังกล่าวจะทำให้เกิดความสำเร็จในด้านต่างๆ เช่น มีแนวทัศนะในการมองโลก ที่นิยมเรียกว่า โลกทัศน์และชีวทัศน์ต่างๆตลอดจนทัศนคติพื้นฐานที่สืบเนื่องจากความเห็น ความเข้าใจ และความใฝ่ใฝ่เหล่านั้น และมีผลต่อการแสดงออกทางกาย และวาจา^{๑๒๒} การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดจากการสนทนา ประชุมกลุ่ม อบรมสัมมนาทางวิชาการ สามารถพัฒนาสติปัญญาให้เกิดขึ้นได้ ทำให้ผู้นำเกิดการเรียนรู้อย่างประจักษ์แจ้งเป็น พหุสูตร มืองค์ ๕ ได้แก่

- ๑) การฟังมาก อ่านมาก (พหุสุตา)
- ๒) การจับประเด็นหรือสาระ และจำได้ (ธตา)
- ๓) การท่องบ่น หรือพูดได้ให้จนคล่องแคล่ว (วจสา ปริจิตา)
- ๔) การคิดพิจารณาจนเจนใจ (มนसानุเปกขิตา)
- ๕) การเข้าใจลึกซึ้ง แจ่มแจ้งด้วยปัญญา(ทิวริยา สุปติภูริตา)

ดังนั้น กระบวนการพัฒนาด้วยหลักธรรมภาวนา ๔ และสิ่งอื่นๆ ที่สำคัญสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาผู้นำให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริงและถูกต้องเหมาะสมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนำไปใช้ในกระบวนการพัฒนาทางศีลธรรมของผู้นำกลุ่มและสมาชิกรุ่นต่อไปรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำ นั้น การมีวิสัยทัศน์ รวมถึงความคิดต่าง พัฒนา มีคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วยเมตตา กรุณา แต่จะต้องประกอบไปด้วยความยุติธรรม จริงใจ มีวินัยในการทำงาน มีความมุ่งมั่นสูง มีผลงานที่ชัดเจน มนุษย์สัมพันธ์ดี มีความสามารถในการสื่อสาร มีความสามารถในการทำงาน บริหารงาน และมีจิตใจโอบอ้อมอารี มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงาน น่าจะนำหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนามาเชื่อมโยง

หลักพุทธธรรม ภาวนา ๔ ในการพัฒนาภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้น ผู้วิจัยพิจารณาและสรุปว่า ๔ ด้านแห่งหลักพุทธธรรม คือกายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา ทั้ง ๔ ด้านมีความสำคัญเท่ากัน คำว่า สัจจะนั้น มีความหมายครอบคลุมหลายอย่างด้วยกัน ด้านหลักธรรม คือความซื่อสัตย์ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด เป็นต้น การที่ต้องควบคุมดูแลการเงินของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีเงินหมุนเวียนเดือนละ หลายล้าน และเงินเหล่านั้นเป็นเงินของญาติของตน หรือเปรียบเหมือนเงินของวัด ของพระ ผู้นำกลุ่มต้องมีความซื่อสัตย์ ดังนั้นการทำให้ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความตระหนักรู้ในศีลข้อสาวาทนี้เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งการเผยแพร่เชิงรุกในช่วงแห่งการรณรงค์การรักษาศีล ๕ นี้ มีส่วนสำคัญ การจะทำให้ศีลข้อนี้เข้าถึงผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้นั้น ผู้นำที่เป็นประธานที่ปรึกษา ซึ่งเป็นพระสงฆ์นั้นต้องหรืออาศัยช่วงจังหวะนี้ควรสนับสนุนให้ผู้นำกลุ่มสัจจะ

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ ดร.ไพศาล สุขปัญญา, ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาทุนและองค์การเงินชุมชน, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

สะสมทรัพย์ของตน เป็นผู้มีส่วนในโครงการนี้ เช่น การทำวัตรสวดมนต์แปล การรับสมาทานศีลแปด หรือที่สุดการสมาทานศีลด้วยตนเองก่อนเริ่มงาน

นอกจากนั้น คำว่า สัจจะ ยังแปลความหมายถึง หลักธรรม ข้อที่ว่าด้วยการมีความจริงใจ ทำอะไรทำด้วยความจริงใจ เช่น ความรับผิดชอบ รักในงานที่ตนเองทำ ถึงแม้ว่าผลประโยชน์ส่วนตนที่ได้รับจะไม่ได้มากมาย แต่ว่างานที่ทำนั้นยิ่งใหญ่มา ดังนั้น จิตใจของผู้หน้านั้นต้องเข้มแข็งไม่โอนอ่อนอ่อนไหว สำหรับโลกธรรมที่เข้ามากระทบเข้า ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การพัฒนาภาวะผู้นำกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์ด้วยหลักภาวนา ๔ นั้น ต้องเริ่มที่พฤติกรรมทางกายก่อน เพราะว่าผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์คณะกรรมที่เป็นผู้นำส่วนใหญ่ต้องดำเนินชีวิตที่มีความสัมพันธ์อิงอาศัยหลายๆ เรื่องด้วยกัน พฤติกรรมที่ดีของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้น จะเป็นช่องทางให้ ศีลเจริญขึ้น จิตใจพัฒนา และปัญญาอกงาม อย่างน้อย เมื่อผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้เข้าถึงและนำไปปฏิบัติแล้ว โดยเข้าถึงความหมายของคำว่า สัจจะ การพัฒนาทางกายก็จะเริ่มต้นขึ้น เป็นพฤติกรรม ที่ไม่เบียดเบียน คนในชุมชน ที่เป็นสมาชิก หรือมีการปรับตัวเข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดี จะเป็นพฤติกรรม ที่สร้างสรรค์เกื้อกูล จากนั้น ภาวนา นำไปสู่การหาเลี้ยงชีวิตที่เป็นพฤติกรรมที่ดี ที่เหมาะสม ผู้วิจัยพิจารณาและสรุปว่า ชีวิตของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ส่วนใหญ่หมดไปกับการทำมาหาเลี้ยงชีพ เป็นส่วนใหญ่ การพัฒนาทางกายของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จึงเป็นการพัฒนาไปกับการทำมาหาเลี้ยงชีพที่ต้องเริ่มตระหนักทางกาย ให้เป็นการทำมาหาเลี้ยงชีพที่ถูกกฎหมาย สุจริต หาเลี้ยงชีพที่ถูกต้องไม่เบียดเบียนก่อเวรภัยทำร้ายผู้อื่น

เมื่อกายพัฒนาแล้ว ศีลภาวนา ก็จะนำมาสู่พฤติกรรมของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งบางทีผู้นำเหล่านั้นมีคุณสมบัติข้อนี้อยู่แล้ว ดังที่กล่าวในส่วนของเรื่องกาย นำไปส่งเสริมเป็นพฤติกรรมที่เกื้อหนุนการพัฒนาภาวะผู้นำเป็นฐานการพัฒนาจิตใจและปัญญาต่อไป จะทำให้ชีวิตของผู้นำคณะกรรมกลุ่มเหล่านั้น มีชีวิตที่เห็นห่างจากอบายมุข ๖ ไปด้วย สิ่งที่จะทำให้นำเข้าถึงสิ่งเหล่านี้ได้นั้นต้องอาศัยสิ่งรอบด้าน เช่น ป้าย ประชาสัมพันธ์เรื่อง บาป บุญ คติธรรม หรือแม้แต่เทคโนโลยี เป็นต้น เพราะว่ากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ตั้งอยู่ภายในวัด เป็นสถานที่เมื่อถึงวันประชุมประจำเดือนมีการส่งต้น ส่งดอก กุ้ หากตรงกับวันพระ ก็จะมีการถือศีล ๘ หรือรักษาศูโบสถ ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะรักษาอิสรภาพของชีวิตนี้ไว้ได้ ตลอดจนพัฒนาศักยภาพในการมีความสุขให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป โดยคนที่สุขได้ง่ายยิ่งขึ้น และพัฒนาความสุขประณีตเป็นอิสระที่ไม่ต้องอาศัยความสุขจากเครื่องอุปโภค บริโภคที่ไม่จำเป็น ที่ในทางพระพุทธศาสนา เรียกความสุขนี้ว่า นิรามิสุข ซึ่งการจะพัฒนาศีลนี้ให้ดียิ่งขึ้นก็ต้องอาศัยปัญญามาเป็นตัวนำไปสู่เป้าหมาย เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน

ผู้วิจัยพิจารณาว่า จิตตภาวนา เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะเป็นตัวชี้แนะ หรือกำหนดพฤติกรรม การแสดงออก และเมื่อมีพฤติกรรมที่ดีก็จะทำให้จิตใจมีความมั่นคง และที่สุดปัญญาก็จะทำงานได้ผล และพัฒนาไปได้ต้องอาศัยสภาพจิตใจที่เหมาะสม โดยเฉพาะในการพัฒนาภาวะผู้นำคนเพื่อนำไปสู่

การพัฒนาที่ยั่งยืน นำไปสู่การมีปณิธาน และมีอุดมคติในการดำเนินชีวิต และหน้าที่การงาน มีความคิดสร้างสรรค์ ทำสิ่งที่ดีงาม และการเข้าถึงจุดหมายแห่งชีวิตที่ดีงามสมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้มีความรักในการทำงาน ซึ่งเป็นงานที่เป็นเสมือนสิ่งที่จะค้าประกันชุมชนของตน ทำสิ่งที่ดีงาม และการเข้าถึงจุดหมายแห่งชีวิตที่ดีงามสมบูรณ์ นำไปสู่การขยันอดทน มีความรับผิดชอบ ความมีสติสมาธิเป็นต้น ทำให้เกิดการพัฒนาวีชีวิตของตน พร้อมไปด้วยกันกับการเป็นองค์ประกอบที่พัฒนาสร้างสรรค์สังคม มีชีวิตที่ห่างไกล จากอบายมุข สิ่งเหล่านี้เป็นผลแห่งปัญญาภาวนา ที่เกิดจากการปฏิบัติต่อความรู้ เช่นรู้หน้าที่ของตน รู้วิชาชีพที่เป็นของตน ทำไร ทำนา ทำสวน เป็นต้น และเมื่อมีปัญหาขึ้นแล้ว การที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ยาก และที่สุดนั้น คือการนำเอาความรู้นั้นมาใช้ เมื่อชีวิตของตนมีปัญหา นำมาแก้ปัญหาเป็น ดับทุกข์ที่เกิดในชีวิตของตนได้

๖.๒ กระบวนการใช้หลักพุทธธรรม ภาวนา ๔ (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา) ในการพัฒนาภาวะผู้นำ

กระบวนการที่จะพัฒนาพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำ ต้องอาศัยการเรียนหนังสือ มหาวิทยาลัยทางโลก กระบวนการให้คนมีคุณธรรมสร้างจิตสำนึก สร้างจิตสำนึกให้คนให้รักกันในองค์กร เมตตาให้ผู้นำกลุ่ม สมาชิกด้วยยึดหลักความถูกต้อง การพัฒนาส่วนหนึ่งที่รับผิดชอบจะส่งผลกระทบไปดูลานที่อื่น ส่วนสมาชิกทางหน่วยงานก็ ส่งเสริมเรื่องอาชีพแต่ว่าที่นี้ก็จะมีความเกี่ยวกับเรื่องอาชีพ กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต้องยึดหลักของการสร้างศรัทธาคู่กับปัญญา ซึ่งตรงกับหลักสากลที่เน้นแรงจูงใจใฝ่รู้ การสร้างศรัทธานั้นเกิดจากองค์ประกอบภายนอก ๓ ประการ ที่เรียกว่า ปรโตโมหะ ได้แก่

- ๑) บุคคลผู้สั่งสอนอบรม มีความรัก ความเข้าใจ ให้ความเอาใจใส่ใกล้ชิด
- ๒) บุคคลผู้สั่งสอนอบรม มีความรู้
- ๓) บุคคลผู้สั่งสอนอบรม สามารถสร้างความสนใจให้ผู้เรียนใฝ่เรียนรู้ใฝ่เรียน

บรรยากาศและสภาพแวดล้อม ช่วยสร้างความสัมพันธ์ สร้างอารมณ์ที่แจ่มใส เบิกบาน และชี้แนะให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิต เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ แบบสอนฝั่งเดียว One Way Two Way กระบวนการ ใช้เวทีสังเคราะห์ กระบวนการถอดองค์ความรู้ ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนการเสริมเรื่องของการมีส่วนร่วม ดึงจากส่วนที่มีประสบการณ์ขึ้นมา แล้วก็วิเคราะห์ถึงศักยภาพของกระบวนการ กำหนดเส้นทางในการปฏิบัติการร่วมกัน ก็จะเกิดแนวคิดในการบริหารงาน^{๑๒๓}

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ ดร.ไพศาล สุขปัญญา, ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาทุนและองค์การเงินชุมชน, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

การประชุม การใช้เวทีสานเสวนา และถอดองค์ความรู้ แลกเปลี่ยน และการมีส่วนร่วมจากประสบการณ์ แล้ววิเคราะห์ศักยภาพของกระบวนการ แล้วมีการกำหนดเป้าหมายการบริหารเป็นกระบวนการปฏิบัติงาน ที่เป็นปัจจัยภายนอกที่ดี การพัฒนาภาวะผู้นำ ตามหลักภวนา ๔ ทำให้สติปัญญา เกิดขึ้นยังต้องอาศัยปัจจัยภายใน คือ โยนิโสมนสิการ หรือการรู้จักคิดโดยแยบคาย ซึ่งการคิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุมีผล และคิดเร้ากุศล ก็จะทำให้ความรู้ที่ได้ลงเป็นข้อสรุปให้แก่ตนอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ถูกต้องเรียกว่าอุดมการณ์ ซึ่งกระบวนการจากผู้เชี่ยวชาญบางท่านก็กล่าวว่าเป็นกระบวนการที่สอดคล้องได้อย่างหนึ่งในการพัฒนาภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ปลุกฝังค่านิยมอุดมการณ์ก่อน เป็นอันดับแรก อุดมการณ์สำคัญ เป็นสิ่งสำคัญ ถ้าปูฐานแน่น แม้แต่น้ำโคลนทะเลพัดก็ทำอะไรไม่ได้ ฐานก็ยังอยู่^{๑๒๔} การสร้างอุดมการณ์ เป็นกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำ ๑. ชื่อสัตย์ ๒. คุณธรรม ๓. ความรับผิดชอบ ๔. ความละเอียดรอบ ๕. ความรักในงาน ๖. ความสามัคคี^{๑๒๕}

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่ข้างต้นผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า การพัฒนาภาวะผู้นำ เป็นวิธีการที่เป็นระบบ และเป็นกระบวนการในการออกแบบ การบริหารจัดการองค์กรหรือว่ากลุ่มของตน เป็นศิลปะของผู้นำที่มีคุณลักษณะ โดยช่วยให้เข้าถึงและยกระดับความสามารถของภาวะผู้นำในเรื่องต่างๆ เช่น การนำตนเอง การนำคนอื่นคือ สมาชิกกลุ่ม การนำองค์กรของตนไปสู่เป้าหมายแผนงานที่ตั้งไว้แต่ละปี และการนำปฏิบัติงาน คือ ทำให้ดูให้มากขึ้น

การพัฒนาภาวะผู้นำ จึงหมายถึงการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม ผู้นำต้องเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดี ส่วนที่ติดอยู่แล้วต้องรักษาความดีนั้นเอาไว้ หรือให้ดีขึ้น สำหรับส่วนที่ไม่ดีต้องรีบแก้ไข ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการหรือดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่อไปผู้นำที่ดีจำเป็นต้องมีความซื่อสัตย์ดังคุณลักษณะข้อข้างต้น เพื่อให้ตนเองโปร่งใส และยุติธรรม รวมทั้งจะต้องมีทักษะทางด้านการสื่อสาร การตัดสินใจ เพื่อให้ตนเองนั้นเป็นผู้นำที่เชื่อถือได้

ดังนั้น กระบวนการแรกที่พัฒนาภาวะผู้นำนั้นก็คือ ต้องทำให้ผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการตระหนักถึงอุดมการณ์ของแต่ละกลุ่มที่ตั้งไว้ โดยที่แต่ละกลุ่มก็จะมีอุดมการณ์แตกต่างกัน ซึ่งอุดมการณ์จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับผู้นำ เพราะจะเป็นการกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการทำงานเพื่อชุมชน และถ้าผู้นำมีวิสัยทัศน์ที่กว้างและไกล กับอุดมการณ์ที่จะนำพาองค์กรของตนให้ประสบความสำเร็จก็จะสามารถกำหนดเป้าหมายได้กว้างและไกลกว่าองค์กรอื่น ทำให้กลุ่มได้รับโอกาสในการทำงานทำงานได้ดีกว่า ก้าวหน้ากว่าสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ และแผนการทำงาน รวมทั้งโครงการ

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นางภริดา จริยะกุลญาติ, ผู้อำนวยการส่งเสริมกองทุนชุมชนสำนักงานพัฒนาชุมชน, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ นางจำเนียร ทองอ่อน, ประธานกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ วัดทางหลวง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

ที่มีความชัดเจนถูกต้อง มุ่งแก้ปัญหา เพื่อช่วยเหลือชุมชนที่ตนได้อาศัยอยู่ ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในพื้นที่ของตนก้าวล้ำหน้าคู่แข่งผู้นำที่มีอุดมการณ์ และวิสัยทัศน์ที่ดี จะต้องเป็นนักจินตนาการ แต่สามารถนำความคิดเหล่านั้น มาสู่การปฏิบัติที่เป็นจริงได้ จึงต้องเป็นผู้สะสมประสบการณ์ด้วยตนเองจากการศึกษา ค้นคว้า และนำมาประมวลเป็นความรู้ เปรียบเทียบเหตุการณ์ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กลุ่มอื่น จังหวัดอื่น จากอดีตปัจจุบันที่จะเชื่อมโยงไปสู่อนาคต โดยพิจารณาจากสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น ด้านเศรษฐกิจชุมชน การเมืองท้องถิ่น และสังคมระดับใหญ่ และกระแสทางราชการเพราะว่าปัจจุบัน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กำลังถูกท้าทายจากกองทุนหมู่บ้าน แล้วนำสิ่งเหล่านั้นมาตรวจสอบกับปัจจัยภายใน คือ จุดแข็ง จุดอ่อน พิจารณากับ โอกาส และอุปสรรคกำหนดเป็นเป้าหมาย เผยแพร่อุดมการณ์กับวิสัยทัศน์ของตน ให้สมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ มีเจตคติไปในทิศทางเดียวกัน ให้เข้าใจอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ของตนเอง เริ่มแรกอาจมีเสียงขัดแย้งหรือความคิดเห็นที่หลากหลาย แต่ว่าเมื่อทุกคนยอมรับในสิ่งที่ผู้นำคิด อุดมการณ์และวิสัยทัศน์ สมาชิกกลุ่มก็จะมองเห็นเป้าหมายและภาพอนาคตแห่งความซื่อสัตย์ สุจริตการประกอบอาชีพเสริม ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การมีโอกาสเข้ามาปฏิบัติธรรม สมาทานศีลขัดใจตน และที่สำคัญ คือ การได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายแสดงความคิดเห็นเรื่องต่างๆ ที่ทางกลุ่มร้องขอ จะเป็นพลังสำคัญในการให้ความร่วมมือในดำเนินไปอย่างมีแบบแผน กฎกติกา ที่ทางกลุ่มได้ตั้งไว้ ไม่มีปัญหาให้มีการฟ้องร้องดำเนินคดี และนำไปสู่ผลสำเร็จ

๖.๓ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์(การศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนา)

๖.๓.๑ การศึกษา

การดำเนินการ จากการศึกษา การพัฒนา การฝึกอบรม เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถและทัศนคติที่ดีต่อผู้นำให้เกิดคุณภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานที่ดีเป็นที่น่าพอใจแก่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้น จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสองพื้นที่การศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้วิจัยพิจารณาว่า

ประการแรก การศึกษา ต้องเกิดขึ้นกับผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ คณะกรรมการก่อนการทำสมาธิ แบบอย่างการทำสมาธิของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีสถาบันวิปัสสนาธุระ เดิน ยืน นั่ง นอน ตรงนี้สามารถนำเสนอ เป็นกรอบ ระหว่างสมาชิกกับกลุ่มให้เข้าใจวิธีการพัฒนา ส่วนทางกายผู้นำคณะกรรมการ สมบูรณ์มาอยู่แล้ว ศีลก็ต้องมีกรอบปัญหา^{๑๒๖} กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ พระสงฆ์เป็นประธานกลุ่ม กระบวนการที่จะ

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์จักกฤษ ทสสนธโม, เจ้าคณะตำบลชุมแสงสงคราม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

พัฒนาพระ ต้องอาศัยการเรียนรู้หนังสือ มหาวิทยาลัยทางโลก นักธรรมตรี โท เอก ไม่เพียงพอต้อง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหรือว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏ^{๑๒๗}

วิธีการที่ใช้แต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน ต้องดูสถานการณ์ วิธีการที่จะพัฒนาภาวะผู้นำของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้น ๑. ศึกษาดูงานนอกสถานที่ ๒. นิมนต์พระมาบรรยายธรรม ๓. จัดทำโครงการกระตุ้นการพัฒนาตนเองและพัฒนาองค์กร วิธีการต้องอาศัยจิตอาสา มีการกล่อมเกลาจิตใจพี่น้อง ถึงกรรมดีกรรมชั่ว การไม่รู้กรรมดีกรรมชั่ว^{๑๒๘} การศึกษาทำให้คณะกรรมการรักใคร่กันช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกัน^{๑๒๙} อาศัยการช่วยเหลือของคนในกลุ่มคอยสอดส่องดูแลกันส่งเสริมกันทำให้คณะกรรมการ ได้ศึกษาเพิ่มเติมเพราะว่าที่วัดมีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนเป็นการได้เรียนเพิ่มขึ้น^{๑๓๐}

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล พิจารณาว่า สิ่งเหล่านี้ก็จะจะเป็นพื้นที่แห่งการปฏิบัติได้ทั่ว พระสงฆ์มีฐานะที่สำคัญทางสถาบันสังคมอีกอย่างหนึ่งที่เรียกว่าเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ การที่จะพัฒนาภาวะผู้นำได้ต้องอาศัยการเรียนรู้หนังสือทั้งทางโลกทางธรรม เพื่อให้รู้ทั้งคฤหัสถ์ เรื่องราวความรู้ทางบ้านเมือง คติธรรม เรื่องราวหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะว่าการศึกษาจะช่วยให้พัฒนาความคิด การศึกษาทำคนให้เป็นคน และยังสามารถทำคนให้อยู่เหนือคนได้ การศึกษาคือความรู้ จึงต้องควบคู่กับคุณธรรม ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องยึดหลัก การศึกษา การพัฒนา การฝึกอบรม เพื่อให้สนับสนุนและส่งเสริมกัน กับหลักภavana ๔ หรือหลักธรรมอื่นๆ ที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนกันและกันเพื่อให้เป็นผู้นำ การศึกษาทำให้เป็นนักปกครองที่ดี เพื่อที่จะให้เป็นผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีคุณภาพและศักยภาพไปในตัว

ดังนั้น สิ่งที่ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ควรเพิ่มในตนนอกจากหลักธรรมภavana ๔ หรือหลักอื่นๆ แล้วก็ต้องมีการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาภาวะผู้นำ เมื่อมีความรู้ความสามารถที่เกิดจากการศึกษา การพัฒนา การฝึกอบรม แล้วก็เพื่อทำหน้าที่หลัก ๒ ประการ ให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ คือ ประการแรก ทำหน้าที่ในการให้ความรู้ ทางวิชาการและความรู้ในการวางแผนการทำงานแก่กลุ่มและสมาชิก นำพากลุ่มสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ เป็นทางเลือกหนึ่งของสวัสดิการ

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ พระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตติคุณ), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดกรับพวงเหนือ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ ดร.ไพศาล สุขปัญญา, ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาณ), เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว ตำบลบางเลน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, ๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ พระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตติคุณ), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดกรับพวงเหนือ, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

พื้นฐานในชุมชนเพราะว่าเมื่อได้ศึกษาแล้ว ก็สามารถนำไปใช้งานและสร้างสรรค์การอยู่ร่วมกันของสมาชิกกลุ่มต่อไป ประการที่สอง ทำหน้าที่ในการชี้แนะแนวทางในการปกครองเพื่อในอนาคตข้างหน้า ที่สมาชิกกลุ่มต่อไปจะได้ขึ้นมาทำหน้าที่ทดแทน

และการให้การศึกษาคือที่ดีที่สุดของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ คือ การปฐมนิเทศ การปฐมนิเทศเป็นกิจกรรมแนะนำสมาชิกของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ให้รู้จักข้อบังคับ ลักษณะของกลุ่ม และสมาชิกร่วมกลุ่ม เพื่อช่วยให้สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ใหม่สามารถปรับตัวเข้ากับการเรียนรู้ใหม่ ในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้โดยให้รู้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นเสมือนการเรียนรู้ทางอ้อม ให้สมาชิกมีระเบียบกฎเกณฑ์ เป็นการฝึกตน ดำรงตนใหม่ เพราะว่าการอยู่ในชุมชนต่างคนก็ต่างปฏิบัติงานและมีทัศนคติ ค่านิยมต่างกัน เป็นเสมือนการเริ่มต้นใหม่ ในการดำเนินชีวิตตลอดชีวิต เมื่อสมาชิกเกิดการเรียนรู้แล้วก็จะส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้นำที่เป็นประธานกลุ่ม คณะกรรมการ ที่จะต้องสับเปลี่ยนหมุนเวียน กันขึ้นมาทำหน้าที่ ส่งผลให้เกิดรูปแบบพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔ เป็นความคาดหวังของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ต้องการ คนดี คนซื่อสัตย์ คนที่ทุ่มเทเป็นที่พึงไวได้ดังนั้นการศึกษาจึงมีผลให้เกิด ปฏิภาณไหวพริบ การรู้จักแก้ปัญหา ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม นำไปสู่ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ เป็นลำดับไป

การศึกษา การพัฒนา การฝึกอบรมแก่ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จึงมีความสำคัญคือ

๑. ช่วยให้สมาชิก คณะกรรมการผู้ที่ต้องการเป็นผู้นำใหม่ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มได้เร็วขึ้น และปฏิบัติตนอยู่ร่วมกับคนในชุมชน คือ สมาชิกได้อย่างเหมาะสม นำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

๒. ช่วยให้ผู้นำ คณะกรรมการเข้าใจเป้าหมายและนโยบายในการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ นำไปสู่ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

๓. การศึกษาเป็นสิ่งที่สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับผู้นำ คณะกรรมการและสมาชิกเป็นความภาคภูมิใจ ที่ตนเป็นผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ด้วย ความรู้ ความสามารถ และความมั่นคงในหน้าที่การงาน ตนต้องลงมือปฏิบัติและตระหนักถึงภาระหน้าที่อย่างเข้มแข็งเป็นผลที่ผู้วิจัยมองว่าภาวะผู้นำตามสถานการณ์

๔. ช่วยให้ผู้นำ คณะกรรมการที่รับหน้าที่ใหม่เข้าใจบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเองอย่างชัดเจน รวมทั้งการรับรู้สิทธิประโยชน์ที่ตนเองพึงมีนำไปสู่พฤติกรรมของผู้นำที่ดี

๕. การศึกษาช่วยกระตุ้นให้สมาชิก คณะกรรมการที่เป็นผู้นำใหม่เห็นคุณค่าและความสำคัญ ในตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และตระหนักถึงการศึกษาเพื่อให้ได้ความรู้ใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในงานเข้ากับสถานการณ์ของตน

๖. ช่วยลดความผิดพลาดหรือความบกพร่องในการปฏิบัติงานที่อาจเกิดขึ้นจากการลองผิดลองถูก เป็นการเปลี่ยนแปลงแก่บุคคล

๗. การศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยปลูกทัศนคติของบุคลากรใหม่ให้มีความรู้สึกที่ดีต่องานและเพื่อนร่วมงาน เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว นำไปสู่ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

๘. การศึกษา รับสิ่งใหม่ๆ จะกระตุ้นให้คณะกรรมการ ผู้นำต้นตอต่อภาระหน้าที่ และกล้าแสดงวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น ผู้วิจัยพิจารณาว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้นำ

สรุปว่า ภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้มีลักษณะดังกล่าวได้เป็นสิ่งที่ดี และมีผลต่อเนื่องให้เกิดปัจจัยที่สำคัญ คือ ๑. การสร้างกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของตนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้แก่เด็กรุ่นใหม่การออมทรัพย์จูเนียร์ วัยเยาว์ ๒. การคิดอย่างเป็นระบบ

๑. การศึกษาสร้างกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้แก่เด็กรุ่นใหม่

เพื่อให้เด็กรุ่นใหม่มีทักษะในการสร้าง ค้นหา การถ่ายโอนความรู้ และเป็นส่วนหนึ่งแห่งการเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรมเด็กรุ่นใหม่ ที่ติดในวัฏธุนิยม กระแสครั้งดาราต่างประเทศ ใช้ของมีโลโก้แพงๆ เพื่อให้เป็นสิ่งที่สะท้อนกลับแก่ชุมชนกว้างขวางขยายออกไป เป็นองค์ความรู้ใหม่ และทำให้เกิดความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ในยุคที่มีการแข่งขันอย่างมาก และในสภาพแวดล้อมที่ย่งยากเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ใหม่ ผู้นำกลุ่มที่เป็นคนภายในชุมชน มีลูกหลาน เครือญาติต้องดำรงตนให้เป็นต้นแบบแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้นำต้องมีการปรับปรุงกลุ่มให้ดีขึ้นด้วยการปรับปรุงให้กับสภาพแวดล้อมโดยการเป็นผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตามก็ดีกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงในโลกาภิวัตน์ การท้าทายที่สำคัญในการสร้างกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้เกิดการเรียนรู้ก็คือ แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ด้วยวิธีต่างๆ ที่มีการแข่งขันคิดปรับปรุงเรื่อยมา ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

๒. การคิดอย่างเป็นระบบ เป็นการเก็บภาพที่สำคัญในจิตใจของทุกคนและเป็นผู้ที่เข้าใจในสภาพแวดล้อมเป็นอย่างดี ประกอบทั้งมีการคิดอย่างเป็นระบบ โดยผู้นำจะช่วยสมาชิกของกลุ่ม คิด พิจารณาว่า กลุ่มของตนเปรียบเหมือนภาพซึ่งเป็นงานที่มีผลกิจกรรมของทุกๆ คน ผู้นำจะต้องกระตุ้นภาพเล็กๆ ของงานส่วนบุคคล ขณะที่สมาชิกเพิ่มพูนความสำคัญในงานของตน โดยผู้นำจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในทีมซึ่งเป็นส่วนสำคัญขององค์การการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่จะมุ่งไปที่การแก้ปัญหาร่วมกันซึ่งสมาชิกจะสามารถแบ่งปันข้อมูลกันได้อย่างเสรี และให้ความคิดเห็นเพื่อการแก้ปัญหากลุ่ม การเรียนรู้ในเวลาปฏิบัติงาน ในเวลาประชุมกลุ่มประจำเดือน จึงมีความสำคัญและผู้ที่ทำงานเป็นอยู่แล้วควรนำบุตรธิดาของตน เข้ามาคลุกคลีเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและจริงจัง ๒. การเรียนรู้จากความล้มเหลวของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กลุ่มอื่น หรือกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดอื่น เป็นการช่วยให้เกิดข้อต่อมา คือ ๓. การกระตุ้นให้เกิดการทดลองอย่างต่อเนื่อง

เป็นการปฏิบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับการสร้างเป้าหมายแห่งการเรียนรู้ แบบมีอุดมคติ ผู้นำกลุ่มจะกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มเรียนรู้จากความผิดพลาดหรือว่า ความสำเร็จของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ กลุ่มอื่น ๔. การคิดอย่างสร้างสรรค์ การกระตุ้นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในกลุ่มให้คิดอย่างสร้างสรรค์ เป็นมุมมองขององค์การแห่งการเรียนรู้อีกประการหนึ่งที่เป็นไปได้

๖.๓.๒. การฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นเพียงวิธีการหนึ่งที่ถูกวิจัยพิจารณาว่าเป็นวิธีการหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่สามารถใช้ได้กับการเสริมสร้างภาวะผู้นำ คณะกรรมการและบุคคลทั่วไปๆ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้วิจัยสรุปเป็นประเด็นสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

การฝึกอบรมยกระดับความสามารถของบุคลากรซึ่งประดับด้วยความรู้ในเชิงจัดการความสามารถในการแก้ปัญหา และความรับผิดชอบต่อน้ำที่ เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเชี่ยวชาญและหลากหลาย^{๑๓๑} ความพร้อมในการพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานใหม่ๆ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานให้แก่องค์กรมากยิ่งขึ้นการฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่จัดทำขึ้นอย่างมีระบบเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น นำไปสู่การเพื่อผลผลิต และก่อให้เกิดผลสำเร็จ^{๑๓๒} การฝึกอบรมยังเป็นที่เสริมสร้างทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงาน เพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถตอบสนองความต้องการขององค์กรทั้งในปัจจุบันและอนาคต^{๑๓๓} การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างการปฏิบัติงานของทรัพยากรมนุษย์ในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์^{๑๓๔} คนที่จะเข้ามาทำงานเกี่ยวกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้น ต้องมีจิตอาสาจริงๆ ถ้าเข้ามาหาผลประโยชน์หวังมีเงินเดือนอะไรต้องจิตอาสา ความซื่อสัตย์^{๑๓๕} การจะทำงานแบบนี้ต้องอาศัยศรัทธาจากชุมชน ต้องสร้างให้มันคงเสียก่อน ถ้าผู้นำไม่สร้างศรัทธา ไม่สร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกก็จะอยู่ไม่ได้ เหมือนกลุ่มอื่นที่ล้มลงไป^{๑๓๖}

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ), เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว, ๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ นางกริธา จริยะกุลญาติ, ผู้อำนวยการส่งเสริมกองทุนชุมชน, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ ผิวบาง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวิจิตรโสภิต (สมเกียรติ จิตตาลโย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพวนาราม, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ นายเกษม มั่นสุวรรณ, ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดหนองพยอม, ๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ พระครูว้าวชิระธรรม (วิแมน โอภาโส), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดมูจลินทร์, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์วิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีประสิทธิภาพ จะมีผล คือ ความร่วมมือกับผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้ ต้องมีการพัฒนาด้านต่างๆ ดังนี้ คือ

๑. การบริหารตนเอง สิ่งสำคัญสำหรับผู้ที่สามารถคิดพิจารณาด้วยตนเองว่า การตรวจสอบดูแลทรัพย์สิน ผลประโยชน์ การให้กู้เงิน เก็บเงิน สวัสดิการ เป็นต้น อย่างใกล้ชิดสมาชิกของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพต้องมีความคิดว่า เป็นเจ้าของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพราะผ่านการอบรมมาแล้ว การอบรมผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ผู้วิจัยพิจารณาว่า เนื้อหาในการฝึกอบรม มีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับ กรรม การกระทำความดีและความชั่ว การยกตัวอย่างกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ล้มเหลว การทุจริต ผู้นำคณะกรรมการที่ผ่านการฝึกอบรมจะเห็นความดี ความดี รู้สึกกลัวต่อการทุจริต ซึ่งเป็นผลดีที่มีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ที่เห็นตัวอย่างความประพฤติ และเข้าใจสถานการณ์ตามการฝึกอบรมนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งตนเองและตัวผู้อื่น คือ สมาชิกกลุ่ม

๒. ความผูกพัน ผู้นำที่ผ่านอบรม เป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลและมีความผูกพันกับกลุ่มเป็นผลผลิต ที่องค์กร ที่มีคุณค่าของกลุ่ม ผู้นำจะต้องให้ความสนใจในการทำให้สมาชิกกลุ่มก้าวหน้า เพื่อบรรลุผลสำเร็จในเป้าหมายของกลุ่ม ผู้วิจัยพิจารณาว่า เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นกับคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ต้องรับผลกระทบจากการไหลบ่าเข้ามาในหมู่บ้านของกองทุนนอกระบบ

๓. ความสามารถและจุดศูนย์รวม ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่ผ่านการอบรมเป็นผู้นำที่สร้างความสามารถและจุดศูนย์รวมในความพยายามของตน เพื่อให้บรรลุสูงสุด ในการมีความสามารถด้านทักษะจะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ นำไปสู่ภาวะผู้นำตามสถานการณ์เพราะว่าความสามารถที่ผ่านการอบรมเป็นความรู้ที่นำมาต่อยอดในการสถานการณ์ชีวิตประจำวันได้

๔. ความกล้าหาญ ผู้นำกลุ่มที่ดีจะทำตนเองให้มีอิสระเป็นนักคิดที่มีวิจารณญาณ กล้าแสดงความคิดเห็น พูด ทำและต่อสู้ในสิ่งที่สมาชิกกลุ่มคิดว่า ถูกต้องด้วยความกล้าหาญ ในเวลาที่กลุ่มเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยพิจารณาว่า การฝึกอบรมทำให้ผู้นำสามารถเป็นผู้ที่กล้าเปลี่ยนแปลง เพราะความรู้ทางวิชาการ นำไปสู่ความคิดที่สร้างสรรค์ เป็นคุณลักษณะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

โดยสรุป คือ ผู้นำที่ผ่านการอบรมนั้นเป็นผู้ที่มีปัญญาแปลกใหม่ หยั่งรู้มองทะลุไปข้างหน้าที่เรียกว่า วิสัยทัศน์ (Vision) ดังนั้น ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องเป็นบุคคลที่มีสายตามคมชัด ลึก มองออกไปข้างหน้าเห็นเหตุการณ์และเรื่องราวในอนาคตได้อย่างชัดเจน สามารถสังเคราะห์วิเคราะห์เหตุการณ์ข้างหน้า ที่จะเกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน ได้อย่างแม่นยำ

ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ หรือคณะกรรมการจึงจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล เพราะจะทำให้ความสามารถวางแผนในการบริหารกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้อย่างถูกต้อง และสามารถบริหารงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เจริญก้าวหน้า บรรลุเป้าหมายองค์กรกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ตั้งไว้ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ขาดวิสัยทัศน์จะมองใกล้ ทำให้การวางแผน หรือการบริหารอยู่ในวงแคบ เหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกลุ่มเงินทุนต่างๆ มีการพัฒนาขึ้นมาอย่างมากมาย เช่น กองทุนเงินล้าน กองทุนแม่ของแผ่นดิน เป็นต้น ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์จะสามารถคาดการณ์ในอนาคตได้ชัดเจนเตรียมการรองรับการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์และภาวะดังกล่าวได้ถูกต้อง การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างการปฏิบัติงานของภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ๓ ด้าน คือ

๑. ด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ และความชาญ ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพตรงตามที่ต้องการ และส่งผลต่อความเจริญเติบโตขององค์กรทั้งในปัจจุบันและอนาคต

๒. ด้านขวัญกำลังใจ ทำให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่ความรับผิดชอบและต่อองค์กร

๓. ด้านการปฏิบัติงาน ทำให้บุคลากรได้มีโอกาสเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบที่สูงขึ้นในอนาคต และมีความรู้สึก มีความมั่นใจที่จะรับผิดชอบงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

๖.๓.๓ การพัฒนาภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

การพัฒนาปัจเจกบุคคลเป็นการพัฒนาที่มุ่งให้ประสบการณ์เรียนรู้แก่ทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรเป็นรายบุคคล ให้ทรัพยากรมนุษย์แต่ละราย มีความสามารถไปในทิศทางตามการเปลี่ยนแปลงขององค์กรได้ ดังนั้นจากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

การพัฒนาหรือ เสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับกลุ่ม แต่การพัฒนาเป็นเรื่องส่วนบุคคลเป็นการลงทุนระยะยาวที่มีความเสี่ยงสูง^{๑๓๗} การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการศึกษา และการฝึกอบรมเพราะการพัฒนาการเรียนรู้จะเน้นที่บุคคล^{๑๓๘} พัฒนาภาวะผู้นำนั้น ๑. กระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง ๒. สร้าง

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง, ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (นานาชาติ), ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ พระครูวาปีวชิรธรรม (วิแมน โอภาโส), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดมัจฉาจันทร์, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

แรงจูงใจ ๓.ดำเนินการอบรมอย่างต่อเนื่อง ๔.มีการประเมินผลเป็นระยะๆ^{๑๓๙} กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้นมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามา เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์เหมือนธนาคารเวลาไปฝากเงินตัวหนังสือจะขึ้นเลยทันที^{๑๔๐}

มีความสามัคคีและเอื้ออาทรต่อกัน ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่เข้มแข็งมาจากการเลือกตั้ง มีการวางแผนร่วมกัน มุ่งพึ่งพาตนเองเอื้อประโยชน์ให้กับมวลสมาชิก แต่สำหรับสมาชิกคณะกรรมการ รวมถึงประธานที่ยังเป็นปุถุชนแล้วโอกาสที่เกิดกิเลส คดโกง^{๑๔๑} ถ้าเป็นผู้นำคน ๑. ต้องมีวิสัยทัศน์ ๒. มีวินัย ๓. มีความรู้ดีความสามารถดี ๔. มีมนุษยสัมพันธ์ ถ้ามีวิสัยทัศน์จับต้องไม่ได้ไม่ลงมือทำ ก็ไม่มีอะไรขึ้นมา การทำอะไรต้องดูบริบทรอบตัว เช่น ดูลูกน้อง คนในกลุ่มว่าความสามารถกลุ่มอื่นมีอย่างไร^{๑๔๒} คนที่จะทำงานตรงนี้ต้องมีความอดทนนะ น้ำอดน้ำทน ลำบาก^{๑๔๓}

จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants Interview) ผู้วิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล พิจารณาว่า การพัฒนาภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องอาศัยปัจจัยหลายสิ่งหลายอย่างที่สำคัญ

๑. ศรัทธาจากชุมชน ต้องสร้างให้มั่นคงเสียก่อน ถ้าผู้นำไม่สร้างศรัทธา ไม่สร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกก็จะอยู่ไม่ได้ เหมือนกลุ่มอื่นที่ล้มลงไป วิธีการศึกษาดูงาน เป็นการพัฒนาคนทางตรงที่ไม่ต้องทดสอบ เพราะว่าทางคณะกรรมการ สมาชิก รวมถึงผู้นำไปดูจริงเห็นจริงว่าทางอำเภออื่นก็มีนะกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ต้องมีวันหนึ่งเป็นวันออมแห่งชาติ การออมก็จะเป็นเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนเรื่องกองทุนฌาปนกิจ ไม่ควรให้ปล่อยกู้ตั้งแต่เด็กนักเรียน ควรปล่อยให้กู้เมื่อบรรลุนิติภาวะแล้ว ๑๘ ขึ้นนอกจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่มีหลักการสำคัญคือ สมาชิกในสังคมมีความเชื่อมั่นในการแก้ปัญหาของตนเอง ต้องกระตุ้นให้ผู้นำตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเองให้ครบทั้ง ๔ ด้าน ส่วนการใช้หลักธรรมกระแสโลกาภิวัตน์ ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ที่ให้ความเที่ยงตรง ฉับไว รวดเร็วประหยัดกำลังคน ในการทำงานในเรื่องเกี่ยวกับบัญชีได้แล้ว มีผลกระทบต่อกลุ่มเพราะว่า ทางกลุ่มเน้นความสำคัญในการสร้าง

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.จำนง อติวัฒนสิทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ นายภิญโญ แก้วประเสริฐ, ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องวัดอัมพพนาาราม, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์จกฤช ทสสนธมโม, เจ้าคณะตำบลชุมแสงสงคราม, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิทธิธรรม (วิบูล จนทมโม), เจ้าคณะอำเภอบางระกำ ที่ปรึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพยอม ชนโลก, ๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ พระครูกิตติวชิโรโสภิต (สมเกียรติ จิตตาลโย), ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพนาาราม, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมพันธ์ภาพมีการพบปะกัน ใช้คนในชุมชนปฏิบัติงาน เขียนบัญชีมากกว่าจะใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีความทันสมัยนอกจากนั้น เมื่อเกิดเรื่องราว เช่น การโกงด้วยการปรับบัญชีกันแล้วหรือเหตุการณ์ต่างๆ การตัดสินใจบางครั้งของผู้นำที่เป็นพระสงฆ์ ก็มีความเมตตาสงสารไม่ยึดโยงกติกา หรือกฎหมายบ้านเมืองเพราะว่าสงสารทำให้บางครั้งไม่สามารถดำเนินการกับคนผิดได้ตามโทษที่กฎหมายกลุ่มได้ตั้งขึ้น และกฎหมายบ้านเมือง คราวนี้ไม่ปล่อย เป็นการตัดสินใจที่อะลุ่มอล่วย เรียกมาทำสัญญากันว่าจะใช้คืน นี่เป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่ง ผู้นำประธานกลุ่มต้องตัดสินใจ ไม่ควรปล่อยไว้เป็นเยี่ยงอย่าง คราวนี้ปล่อยแล้วก็ยังเป็นสมาชิกกลุ่มนั่งทำงาน ปล่อยให้กลางแครงใจกัน

๒. การประชุม อยู่ในชุมชนเดียวกัน มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติบ้าง ทำให้การตัดสินใจของประธานกลุ่มอาจจะสะสมทรัพย์บางครั้ง ไม่ถูกอกถูกใจ คณะกรรมการที่เป็นผู้นำบ้าง

กองทุนหมู่บ้านต่างๆ เช่นกองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนเงินล้านเป็นต้น ทำให้มีผลกระทบต่อกลุ่มสะสมทรัพย์ เพราะว่าบางทีจากการให้สัมภาษณ์ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ บางครั้งให้ข้อมูลตรงกันว่า บางคนกู้เงินกลุ่มสะสมทรัพย์ไปใช้เพื่อส่งเงินกองทุนเงินล้าน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลท่านเดียวกันได้กล่าวว่า อีกปัญหาหนึ่งก็คือ ต้องการเป็นข้อเสนอแนะ ก็คือเรื่องกองทุนฌาปนกิจ ไม่ควรให้ปล่อยกู้ตั้งแต่เด็กนักเรียน ควรปล่อยให้กู้เมื่อบรรลุนิติภาวะแล้ว ๑๘ ขึ้น คราวนี้ก็ได้ทุกคนพ่อแม่ เด็กในครอบครัวก็กู้แทน นำไปใช้หนี้ในระบบข้างนอก เพิ่มหนี้ตรงนี้ต้องปรับปรุง ส่วนนี้เป็นเรื่องที่เรียกว่ากฎกติกาเกินไป

ผู้นำกลุ่มสะสมทรัพย์ ภาคเหนือตอนล่าง พื้นที่วิจัยทั้งสองแห่ง ทำให้สังคมชาวชนบทที่เป็นที่ตั้งกลุ่มตัวอย่าง ก็เป็นเหมือนกับองค์กรอื่นๆ ที่กำลังประสบปัญหาที่ทำหายนะดังกล่าว แต่เป็นปัญหาที่เล็ก เพราะว่าหากมองถึงความสำเร็จที่ทำให้ประชาชนได้รับปัจจัยพื้นฐานที่สนองความต้องการจนทำให้กลุ่มเกิดความมั่นคง มีเงินหมุนเวียนภายในกลุ่มทั้งสองกลุ่มไม่ต่ำกว่า ๔๐ ล้านบาท สมาชิกไม่ต่ำกว่า ๓๕,๐๐๐ คน ทำให้ระบบย่อยของสังคม มีความเข้มแข็งคงรูปอยู่ได้ หลักการทำงานของกลุ่มสะสมทรัพย์ของพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง มุ่งเน้นการปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรมในการร่วมมือกันเพื่อการสะสมทรัพย์เพื่อช่วยเหลือกลุ่มในสังคม ที่ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ โดยเน้นให้ทุกคนเป็นผู้มีสัจจะเป็นหลักพื้นฐานของการรวมกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของ Fiedler สถานการณ์ภายในชุมชนเอื้อต่อผู้นำมากกว่าคำว่า การควบคุมสถานการณ์ที่มี ๓ ตัวแปร ดังนี้

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิก(Leader and Member Relations) ได้แก่ระดับของการให้ความนับถือ ความมั่นใจ และความไว้วางใจที่ ผู้ตามมีต่อผู้นำ ซึ่งสะท้อนถึงการยอมรับในตัวผู้นำ ทั้งนี้การใช้อิทธิพลของผู้นำจะเกิดผลเพียงไรย่อมขึ้นอยู่กับยอมรับของผู้ตาม

๒. โครงสร้างงาน (Task Structure) ความชัดเจนของงานและองค์ประกอบต่าง ๆ ของงาน มีดังนี้

๒.๑ การแบ่งงานออกเป็นย่อย และมีการระบุหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานให้ผู้ทำงานทราบอย่างชัดเจนเพียงไร

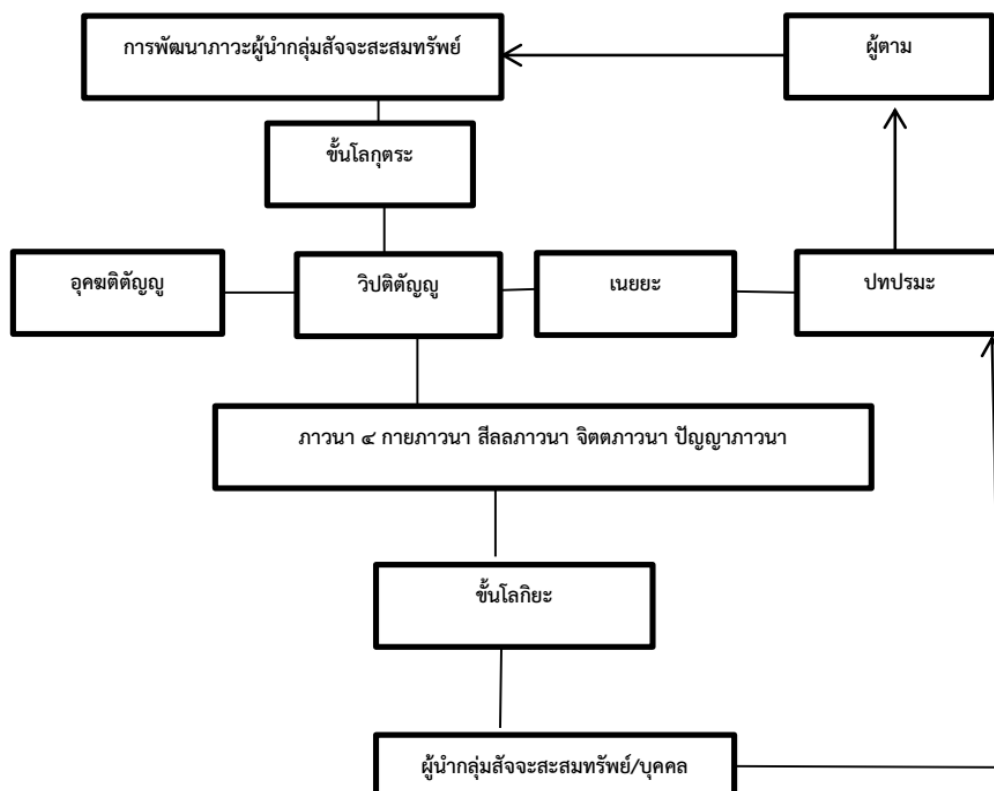
๒.๒ สามารถที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานด้วยวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดีเพียงไร

๒.๓ ระดับความยากง่ายในการตรวจหาความบกพร่องและวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผลผลิตหรือมีอำนาจการตัดสินใจอยู่ในระดับใด

๒.๔ งานนั้นมีเป้าหมายเพียงคำตอบเดียวหรือมากกว่านั้น

๓. อำนาจในตำแหน่ง(Position Power) เป็นองค์ประกอบสำคัญลำดับสามของการควบคุมสถานการณ์ ซึ่งหมายถึง อำนาจของผู้นำหรือบุคคลที่ติดมากับตำแหน่งหน้าที่การงานการตรวจสอบความมีอำนาจในตำแหน่งของผู้นำว่ามากหรือน้อย

วิธีการพัฒนาบุคคลเพื่อเป็นผู้นำนั้น ผู้วิจัยพิจารณาว่า ต้องพัฒนาตน พัฒนาคณะ พัฒนางาน กระบวนการ วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ การพัฒนาบุคคล ซึ่งหมายถึงสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และคณะกรรมการผู้บริหาร ที่จะทดแทนกันนั้น การพัฒนาตนเป็นประโยชน์ส่วนรวม และการพัฒนา เป็นทั้งประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์ผู้อื่น การพัฒนาด้านพฤติกรรมของตน คน งาน ให้เจริญก้าวหน้า บนพื้นฐานศักยภาพที่สั่งสมมาแล้วในอดีตกาลในการพัฒนาด้านกาย ศีล จิต ปัญญา กระบวนการพัฒนาในทางพระพุทธศาสนานั้นพัฒนาด้วยหลัก การเจริญกรรมฐาน เป็นการฝึกอบรม บ่มเพาะพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักภาวนา ๔ จึงสามารถจัดลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จนบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขั้นโลกียะ ทั้งหมดเป็นกระบวนการย้อนกลับเมื่อยังไม่ถึงฝั่ง และขั้นโลกุตระผู้ไปถึงฝั่ง หมายความว่า ผู้บรรลุธรรม เป็นพระอริยบุคคล ไม่กลับมาเกิดอีก

แผนภาพที่ ๔.๓ แสดงการพัฒนาภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมถะ

จากแผนภาพผู้วิจัยพิจารณาว่า หลักการพัฒนาคณะกรรมการ สมาชิกกลุ่มสัจจะสมถะ เพื่อให้เป็นผู้นำนั้น ในกลุ่มสัจจะสมถะสมถะ เปรียบได้กับบุคคล ที่เป็นพระสงฆ์สาวกในองค์กรพระพุทธศาสนา ได้มีการแบ่งระดับผู้นำเป็นขั้นตอนตามภูมิธรรมที่ได้ ในชั้นโลกุตระ ในชั้นโลกุตระนั้น พระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้นำระดับโลก เป็นขั้นสูงสุดเป็นอุคตัตถญาณบุคคล ผู้ที่สามารถสั่งสอน เป็นบุคคลผู้รู้แจ้งโดยไม่มีผู้ใดสั่งสอน เป็นผู้หลุดพ้นจากการศึกษาได้แล้วเป็นผู้นำมนุษย์ เทวดา เป็นต้น ชั้นปัจเจกพุทธเจ้า คือ พระพุทธเจ้าประเภทหนึ่ง ซึ่งตรัสรู้เฉพาะตัว มิได้สั่งสอนผู้อื่น ผู้เปี่ยมหมดแล้วซึ่งกิเลสแห่งตนไม่สามารถสอนผู้อื่นได้ เปรียบเช่น วิปัติญาณบุคคลจึงเป็นผู้นำระดับสูง และพระอริยสาวก อริยสาวิกา คือ สาวกของพระพุทธเจ้าผู้ฟังคำสั่งสอนผู้ปฏิบัติตามเปรียบเช่น เนยยะบุคคล ระดับกลางทั้งหมดผู้พัฒนาตนแล้วด้วยดี เป็นผู้ใหญ่ ผู้นำ ผู้ปกครองทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการไปตามระดับความรู้ความสามารถภูมิธรรม อันพระบรมศาสดาผู้นำศาสนจักรทางพระพุทธศาสนา และเหตุที่พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระสงฆ์เป็นอนุปาติเสสบุคคล ที่เข้าถึงฝั่งพระนิพพานแล้วผู้ไม่เหลือเชื้อแห่งกิเลสทั้งปวง ดับกิเลสได้หมด แต่ยังต้องมีการนำภาวนา ๔

และไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาภาวนาไม่ใช่เพื่อศึกษาอีกต่อไป แต่เพราะยังขั้น คือ รูป หรือ ร่างกายที่เป็นอุปาทิเหลืออยู่ แต่ขณะจิตของพระองค์ทั้งหลายได้วิมุตติรสแล้ว จึงใช้หลักเบื้องต้นในการภาวนานั้น หรือถือเป็นหน้าที่เป็นกิจของผู้เป็นอริยะต้องปฏิบัติจนรูปขั้นและจิตดับหมดสิ้นกิเลสแล้ว คือ การทิ้งกิเลสและเบญจขันธ์ไม่เหลือแล้ว

ดังนั้นผู้วิจัยพิจารณาว่า หลักการพัฒนาพฤติกรรม คือ การพัฒนาตน พัฒนาคน พัฒนางาน ไว้ ๓ ประเด็นนี้ ต้องมีการตั้งเป้าหมายก่อนอื่นว่า จะพัฒนาเพื่ออะไร ผู้วิจัยตั้งเป้าว่า เพื่อประโยชน์ ๓ ด้าน คือ

๑. ประโยชน์ส่วนตัว เรียกว่า อัตตะตัตถะ คือ การพัฒนาตน
๒. ประโยชน์ผู้อื่น เรียกว่า ปะรัตถะ คือ การพัฒนาผู้อื่น หรือการพัฒนาตน
๓. ประโยชน์ร่วมกัน เรียกว่า อุภยัตถะ คือ การพัฒนางาน

๑. การพัฒนาตน คือ การพัฒนาคุณสมบัติของผู้นำ ให้มีคุณค่าด้านศักยภาพสูงขึ้นไป โดยคำนึงถึงคุณค่าทางจริยธรรม คุณธรรม มีกฎระเบียบ มีวินัย เคารพกฎหมาย กฎองค์กร มีความซื่อตรง สุภาพอ่อนน้อม อ่อนโยน มีความเพียรพยายาม มีความอดทนอดกลั้น ฯลฯ ในหลักการนี้ ผู้นำผู้บริหารต้องรู้จักตนเอง คือ รู้จักสภาวะหรืออูฏฐิภาวะทางร่างกาย จิตใจ ปัญญา ความสามารถและข้อจำกัดซึ่งเป็นความเด่น ความดี ข้อดี ข้อด้อย ข้อเสียของตนก่อน เพื่อเป็นการส่งเสริมส่วนที่ดี และปรับปรุงในส่วนที่เสียและที่สำคัญคือ ความพร้อมที่จะยอมรับการพัฒนาตนเองด้วยศรัทธาและความเต็มใจ

๒. การพัฒนาคน คือ การพัฒนาความเจริญขององค์การ ด้วยผู้นำต้องมีการตระหนัก ในความรับผิดชอบและความรับผิดชอบในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่เป็นหน้าที่โดยตรงและโดยอ้อมของผู้นำด้วยอุดมการณ์และคุณค่าของความเป็นผู้นำที่มีการพัฒนาตนอย่างดีแล้ว ในหลักการนี้ จะเป็นความผูกพันหรือพันธกิจต่อระบบทั้งระบบ คือ คน และงาน ต้องประสานกันเป็นองค์การที่มีองค์ประกอบสิ่งแวดล้อม ภายในและภายนอกเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้นำต้องรู้จักการบริหารจัดการให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เจริญขึ้นไปขึ้นไปให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืน

เมื่อสมาชิกหรือว่า บุคคลอื่น ที่เกี่ยวข้องรู้จักการพัฒนาตนเองดีแล้วอย่างไร ก็จะทำให้ทราบถึงการพัฒนาผู้อื่นได้ดีด้วยเมื่อการพัฒนาตนและพัฒนาตนดีแล้ว การพัฒนาองค์การก็จะดีตามไปด้วย มีผลผูกพันย้อนกลับ ไปสู่โลกสิ่งแวดล้อม คือ กฎธรรมชาติ ได้รับการพัฒนาที่ดีตามไปด้วย และนี่ คือ วัฏจักรแห่งการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา บุคคลที่ได้รับการพัฒนาแล้วในขั้นต้น ขัณกลาง ขัณปลาย และสิ้นสุดแห่งการพัฒนาภาวะผู้นำแล้วโดยสิ้นเชิง บุคคลผู้นั้น คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง และปรินิพพานมาแล้ว ๒,๕๐๐ กว่าปีแล้ว เพราะพระองค์เองได้พัฒนาฝึกอบรมเจริญภาวนา คือ การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นบารมี

แห่งโพธิญาณ และดำเนินต่อเนื่องเป็นเหตุปัจจัยในการดำเนินชีวิต ด้วยหลักธรรม คือ กฎธรรมชาติ กับหลักการพัฒนาด้วยระบบการศึกษา ๓ ด้าน คือ ศิล สมาธิ ปัญญา คือ ไตรสิกขา ซึ่ง ศิล สมาธิ ปัญญา ก็คล้ายคลึงกับ ภาวนา ๔

๔.๑.๒ สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อ คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ได้ดังนี้

๑. คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔

คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้นำต้องมีความสามารถสูง มีสติปัญญา ไหวพริบปฏิภาณดีและมีสมรรถนะในการทำงาน ต้องมีความสามารถในการสื่อสารเป็นอย่างดี แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี รวมทั้งต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ รวมทั้งการ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีทักษะในการติดต่อประสานงานดี ทักษะทางสังคมเป็นอีกหนึ่งส่วน และวิสัยทัศน์ ของตนที่มองเห็นภาพอนาคตข้างหน้า ของกลุ่มว่าจะดำเนินไปอย่างไรในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ภาพลักษณ์ของผู้นำที่ต้องอยู่บนทรัพย์สิน คือ เงิน ผลประโยชน์ ต้องออกมาดี นอกจากนั้นยังต้องมีความสามารถในการติดต่อประสานงาน กับหน่วยงาน ต่างๆ มีจิตอาสา และความเสียสละความสุข ส่วนตน และวิสัยทัศน์ต้องประกอบด้วยความซื่อสัตย์และความยุติธรรม มีวินัย มีความมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความอดทนอดกลั้น รวมทั้งความคิดเชิงสร้างสรรค์ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีเป้าหมายการดำเนินของกลุ่มที่ชัดเจนและทิศทางมีทักษะทางสังคมดีมีความยืดหยุ่นสูง ในการ ออมหอมเวลาที่มีสมาชิกมีปัญหาในการส่งหุ้น เงินที่กู้ไปจากกลุ่ม แต่มุ่งองค์กร คือ กลุ่มสัจจะสะสม ทรัพย์ของตนที่ตั้งขึ้น โดยยึดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กลุ่มตั้งขึ้น ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของ กลุ่มเป็นหลักมีความมุ่งมั่นให้ดำเนินงานตามเป้าหมายที่วางไว้ในแต่ละเดือน จะให้ความสำคัญในเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าความต้องการส่วนตัว อำนาจหน้าที่ ที่ทางกลุ่มได้ตั้งขึ้น

รวมทั้งการเตรียมความพร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลง คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะ สะสมทรัพย์ เริ่มมีการริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ เพื่อเตรียมพร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น การเริ่มนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ ตลอดจนข่าวสาร มีมุมมองใหม่ๆ สร้างจุดขาย เช่น พื้นที่วิจัย จังหวัดพิษณุโลก ผู้นำกลุ่มมีการเดินทางเผยแผ่แนวคิดการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ให้แก่พระ สังฆาธิการเวลาที่มีการอบรม พระสังฆาธิการระดับประเทศ การใช้กระแสสังคม ในอินเทอร์เน็ต เพื่อการประชาสัมพันธ์ กล้าคิด กล้าทำ พร้อมที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามา เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาเรียนรู้ และเข้าใจบริบทที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ของสังคมได้ดี ปรับตัวได้ดี เวลาเข้าสังคม บุคลิกภาพที่เหมาะสมวางตัวเหมาะสมดี กิริยามารยาทดี วาจาถ้อยคำ เป็นคำบ้านๆ ที่บ่งบอกถึงความจริงใจ ไม่เสแสร้งแกล้งทำซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะตน เป็นสิ่งที่เรียกว่า พรสวรรค์ ผลงานที่ชัดเจน ความสามารถในการสื่อสารมีความสามารถในการครองใจ

คน และจิตใจดีโอบอ้อมอารี มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงาน โดยใช้ศรัทธาจากผู้นำกลุ่มซึ่งเป็นพระสงฆ์ก่อน เริ่มจากการทำศรัทธา ไม่ให้ตกไปในการครองเพศบรรพชิตมีผลต่อการเรียกศรัทธาในการเป็นผู้นำกลุ่ม

๑.๑ ด้านกายภาวนา

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้งสองพื้นที่การศึกษานั้น เกิดขึ้นเพราะวิสัยทัศน์ของผู้นำ ตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนให้อยู่ดี กินดี เข้าถึงสวัสดิการของชุมชน แต่กระแสบริโภคนิยม ทุนนิยม ทำให้คนในพื้นที่นั้น บางคนหลงมัวเมา ติดอยู่ในสิ่งที่เรียกว่าคุณค่าเทียม เช่น ต้องมีรถยนต์ รถจักรยานยนต์ เหมือนเพื่อนบ้าน ซึ่งบางที่ความต้องการเหล่านี้ทำให้ต้องกู้หนี้ยืมสิน เงินนอกระบบจากการลงพื้นที่ทั้งการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ทำให้พบเห็น การบอกเล่าจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการกู้เงินจากกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ไปใช้หนี้ในระบบบ้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้นำต้องทันทสภาวะการณ์การปล่อยเงินกู้ ต่างๆผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการต้องมีความรอบคอบ ถามไถ่พิจารณา อย่างรอบคอบ แสดงให้เห็นว่า เป็นความเมตตาปรากรุณา ต่อสมาชิก เพื่อนร่วมชุมชน แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อ ดังสุภาษิตโบราณว่า ไม่ใช่ชาติใช่เชื้อ แต่ถ้าเอื้อเฟื้อก็เหมือนเนื้ออาตมา ไม่ใช่ชาติ ใช่เชื้อ แต่ถ้าไม่เอื้อเฟื้อก็เหมือนเนื้อในป่า การที่ชุมชนจะมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้นั้น ผู้วิจัยมองว่า ประชาชนในชุมชนจะมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้นั้น ประชาชนต้องการมีการกินดีอยู่ดีเป็นอันดับแรก จากนั้น เมื่อมีความกินดีอยู่ดี ครอบครัวยู่เป็นสุข การประกอบอาชีพอาชีพการงาน ก็จะเป็นการทำงานที่ไม่มีโทษ เช่น การค้าขาย ยาเสพติด การลักลอบค้าขายของป่า การบุกรุกผืนป่าสาธารณะ เป็นต้น การที่ทางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ดำเนินการแบบนี้เป็นที่เรียกว่า หากสมาชิกต้องการที่จะกู้เงิน อยากรได้เงินเป็นทุนประกอบอาชีพต้อง เข้ามาเป็นสมาชิกรักษาศีล ๕ รักษาสัจจะก่อน ชุมชนก็จะได้รับการพัฒนา ทางกาย มีสวัสดิการ ทางสังคม ตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทางจิตใจก็ได้รับการพัฒนาด้วยธรรมะหลักศีล ๕ โดยมีธรรมะข้อปฏิบัติขัดเกลาจิตใจนั่นก็คือ สัจจะ ความจริงใจ ต่อเพื่อนร่วมชุมชนไม่คดโกง ทำงานด้วยความจริงใจ ซื่อตรงต่อหน้าที่ ซื่อตรงต่อธรรมชาติ คือสิ่งแวดล้อมในชุมชนตนเอง มีความรักหวงแหน ผู้วิจัยพิจารณาว่า ความยั่งยืนของชุมชนสามารถพัฒนาให้มั่นคงได้ก็เพราะจุดเริ่มต้นตรงนี้นั่นเอง

นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้วด้านกายภาวนา ผู้วิจัยมองว่าผู้นำร่างกายต้องพร้อมที่จะทำงานช่วยเหลือผู้อื่น คือคนในสังคม มนุษย์สัมพันธ์กับผู้คนรอบข้างต้องดี น่าเชื่อถือ เช่น เห็นก้นาเข้าไว้ใจ เข้าใกล้ก็น่าเชื่อถือ เป็นต้นการได้อยู่ทำงานกับเพื่อนร่วมงาน สิ่งสำคัญที่สุด ผู้นำต้องปรับตัวให้เข้ากับผู้ได้บังคับบัญชา มีความสามารถรอบรู้การงาน เรียกได้ว่า อยู่สูงมองเห็นไกล อยู่ใกล้มองเห็นชัดหมายความว่า ต้องเข้าใจงานกระจายงานให้ผู้ได้บังคับบัญชา และประการสำคัญต้องเป็นตัวอย่างที่ดี นั่นก็คือ ไม่เป็นคนพาล ที่เบียดเบียนคนในชุมชน คือตั้งอยู่ในอกติ ส่วนตัว มีความตั้งใจที่จะดำรงตนรักษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้ดำเนินไปเพื่อให้กลุ่มเป็นที่พึ่ง ทางสวัสดิการชุมชน ไว้พึ่งพา

ยามยากไม่ต้องหวังพึ่งการรักษาประกันโฆษณาชวนเชื่อต่างๆ ทางที่วินอกจากนั้นความประพฤติทางกายก็สำคัญ การประพฤติตนอยู่ในสิ่งที่ทำให้ชาวบ้านชุมชน เห็นเป็นตัวอย่างเช่นการดำรงชีวิต อยู่ในความพอเพียง ไม่หลงไหลไปกับสิ่งที่เรียกว่าคุณค่าเทียม ความซื่อสัตย์สุจริตก็เป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นการทำงานอยู่กับเงินของชาวบ้าน ซึ่งคนเหล่านั้นก็คือ คนในชุมชนรวมถึงญาติมิตรของตน และสิ่งสำคัญกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตั้งอยู่ในพื้นที่วัด การติดสุรา ยาเมา ต้องเป็นพื้นที่สีขาว หมายถึงพื้นที่แห่งการรักษาศีลดังปณิธานชื่อของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ คำว่า “สัจจะ” มีความหมายได้หลายอย่าง เช่น การมีสัจจะ คือไม่พูดปด หรือความจริงใจซึ่งหมายรวมถึงศีลข้อที่ ๔ เพราะว่า คนที่รักษาคำพูด คำสัตย์ได้แล้วนับว่าเป็นคนดี ที่คิดดี และจะกระทำสิ่งที่ดีงาม ดังพุทธพจน์ที่ว่า สัจจัง เว อมตาวาจา คำจริงเป็นสิ่งที่ไม่ตาย การที่ผู้นำพูดอย่างไร ทำได้อย่างนั้นก็จะเป็นสิ่งที่เพิ่มน้ำหนักแห่งคำพูดได้มากนำมาซึ่งความศรัทธา ต่อผู้นำคนนั้น เพราะหากเป็นคนไม่รักษาสัจจะ ความจริงใจ ความสัตย์แล้ว ก็จะนับว่าเป็นคนพูดปด คนไม่จริงใจต่อผู้อื่น เป็นคนไม่ดีดังพุทธศาสนาสภาชาติที่ว่า คนพูดเท็จไม่ทำชั่ว ย่อมไม่มี พฤติกรรมของผู้นำที่ดี ถือได้ว่าเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนา และช่วยให้ปัญญางอกงาม อย่างน้อยต้องพัฒนาพฤติกรรมคุณลักษณะภาวะผู้นำทางด้านกายภาวนา ก่อนที่เป็นไปโดยไม่เบียดเบียน แต่เป็นพฤติกรรมที่สร้างสรรค์เกื้อกูลโดยต้องเน้นพฤติกรรมทั่วไป ต้องให้ความสำคัญแก่พฤติกรรมทางด้านกาย

๑.๒ ศีลภาวนา

ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔ นั้น ด้านศีลภาวนา หมายถึง การที่ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการพัฒนาทางด้านความประพฤติ คือ ความซื่อตรง ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย คือ การเคารพกติกาของกลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อเน้นหนักเรื่องสัจจะความประพฤติเป็นหลักซึ่งเมื่อเข้ามาเป็นสมาชิกแล้ว ก็เข้าถึงหลักธรรมที่ทางกลุ่มได้ตั้งขึ้น เป็นการเข้าทางประตูพระรัตนตรัยไปทางอ้อม เป็นการชักนำให้คนประพฤติปฏิบัติธรรมโดยใช้หลักธรรมทางศาสนา และภูมิปัญญาพื้นบ้านอันเป็นผลมาจากความเข้มแข็งของระบบย่อยของโครงสร้างทางสังคม ที่ยึดเหนี่ยวผูกพันกันเหนียวแน่นแบบเครือญาติ และเพื่อนบ้าน ผสมผสานเข้ากับความเชื่อศรัทธาในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เรื่องของคำว่า “สัจจะ” ซึ่งตีความหมายได้หลายอย่าง เป็นหลักประกันความร่วมมือ ความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมจริยธรรม ส่วนในเรื่องสัจจะ เป็นธรรมะข้อไหน ผู้วิจัยพิจารณาว่า ในหลักธรรมได้กล่าวถึง คำว่า “สัจจะ” คือ ความจริงและเป็นจริงใจที่มีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ไม่ว่าจะต่อหน้าหรือลับหลัง นับว่าเป็นธรรมะพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ คำท้ายที่ว่า “ทรัพย์” นั้น โดยความเข้าใจทรัพย์คือวัตถุสิ่งของ ที่มีมูลค่าเป็นเงินแต่ทรัพย์ที่มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีที่มีความหมายว่า เครื่องปลื้มใจ ดังจะเห็นได้ว่าคนในชุมชนยอมทำงานบางอย่างก็เพื่อให้ผู้อื่นยกย่องสรรเสริญ บางคนเสียสละแม้จะทำแบบปิดทองหลังพระ ก็เพราะมีความอิจฉาจากการให้เป็นต้น ดังนั้น การสะสมทรัพย์จึงไม่ใช่การสะสม “เงิน” แต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสะสมความภาคภูมิใจ สะสมบุญ สะสมความดีงาม เป็นต้น กลุ่มสัจจะ

สะสมทรัพย์นั้นเมื่อมีการทำดีแล้ว กลุ่มจะไม่ทอดทิ้ง จะช่วยเหลืออุ้มชูกันจะให้โอกาสแก่คนทุกคน นอกจากนี้ยังเป็นคุณธรรมที่กินได้ตั้งแต่ในครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน (ได้ประโยชน์ตั้งแต่แรกเกิดจนตาย) คือ ครบวงจรชีวิตจากวิธีการจัดสวัสดิการของกลุ่มนั่นเอง ชี้ให้เห็นว่า เมื่อมีการสะสมกันมาถึงระดับหนึ่งแล้วเงินปันผลของกลุ่มก็จะสามารถนำไปสู่กองทุนสวัสดิการ ดังนั้น คนแก่ที่ไม่สามารถหาเลี้ยงชีพได้แล้วไม่มีญาติพี่น้องแล้ว ก็สามารถอยู่ในกลุ่มได้โดยอาศัยเงินปันผลที่ได้ตอนสิ้นปีสะสมกลับเข้าไปในกลุ่มอีกได้ และคนแก่คนนั้นก็ยังได้รับการดูแลจากกลุ่ม คือ กองทุนสวัสดิการ เมื่อเจ็บป่วยก็มีค่ารักษาพยาบาลจนถึงวันตาย ก็มีคนที่คอยช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ด้วยการทำฌาปนกิจศพและคืนเงินที่สมาชิกสะสมไว้ครบทุกบาท

๑.๓ ด้านจิตตภาวนา

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔ ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในพื้นที่ ทั้ง ๒ แห่ง ผู้นำต้องมีความสามารถสูง มีสติปัญญาไหวพริบปฏิภาณดีและมีสมรรถนะในการทำงาน ต้องมีความสามารถในการสื่อสารเป็นอย่างดี แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี รวมทั้งต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ รวมทั้งการมีมนุษยสัมพันธ์มีทักษะในการติดต่อประสานงานดี ทักษะทางสังคมเป็นอีกหนึ่งส่วน และวิสัยทัศน์ของตนที่มองเห็นภาพอนาคตข้างหน้าของกลุ่มว่าจะดำเนินไปอย่างไรในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ภาพลักษณ์ของผู้นำที่ต้องอยู่บนกองเงินผลประโยชน์ ต้องออกมาดี นอกจากนั้นยังต้องมีความสามารถในการติดต่อประสานงาน กับหน่วยงาน ต่างๆ มีจิตอาสา และความเสียสละความสุขส่วนตน และวิสัยทัศน์ต้องประกอบด้วยความซื่อสัตย์และความยุติธรรม มีวินัย มีความมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความอดทนอดกลั้น รวมทั้งความคิดเชิงสร้างสรรค์ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีเป้าหมายการดำเนินของกลุ่มที่ชัดเจนและทิศทางมีทักษะทางสังคมดี มีความยึดหยุ่นสูง ในการออมชอมเวลาที่สมาชิกมีปัญหาในการส่งหุ้น เงินที่นำไปจากกลุ่ม

แต่มุ่งองค์กร คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของตนที่สร้างขึ้น โดยยึดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กลุ่มสร้างขึ้น ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเป็นหลักมีความมุ่งมั่นให้ดำเนินงานตามเป้าหมายที่วางไว้ในแต่ละเดือน จะให้ความสำคัญในเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าความต้องการส่วนตัว อำนาจหน้าที่ ที่ทางกลุ่มได้สร้างขึ้น รวมทั้งการเตรียมความพร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลง คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เริ่มมีการริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ เพื่อเตรียมพร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่นการเริ่มนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ ตลอดจนข่าวสาร มีมุมมองใหม่ๆ สร้างจุดขาย เช่น พื้นที่วิจัยจังหวัดพิษณุโลก ผู้นำกลุ่มมีการเดินทางเผยแพร่แนวคิดการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ให้แก่พระสังฆาธิการเวลาที่มีการอบรม พระสังฆาธิการระดับประเทศ การใช้กระแสสังคม ในอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์ กล่าวคิด กล่าวทำ พร้อมทั้งจะยอมรับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามาเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

เรียนรู้ และเข้าใจบริบทที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของสังคมได้ดี ปรับตัวได้เวลาเข้าสู่สังคม บุคลิกภาพที่เหมาะสมวางตัวเหมาะสม กิริยามารยาทดี วาจากล้นคำ เป็นคำบ้านๆ ที่บ่งบอกถึงความจริงใจ ไม่เสแสร้งแกล้งทำซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะตน เป็นสิ่งที่เรียกว่า พรสวรรค์ ผลงานที่ชัดเจน ความสามารถในการสื่อสารมีความสามารถในการครองใจคน และจิตใจดีโอบอ้อมอารี มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงาน โดยใช้ศรัทธาจากผู้นำกลุ่มซึ่งเป็นพระสงฆ์ก่อน เริ่มจากการทำศรัทธา ไม่ให้ตกไปในการครองเพศบรรพชิตมีผลต่อการเรียกศรัทธาในการเป็นผู้นำกลุ่ม

๑.๔ ด้านปัญญาภานา

ต้องมีวิธีที่จะปฏิบัติความรู้ที่ตนมีต่อกลุ่ม ใช้ความรู้ที่มี และต้องมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ดับทุกข์เป็น ต้องเป็นผู้รู้ข่าวสาร รู้การคาดการณ์ในอนาคต ที่เรียกว่า วิสัยทัศน์ นำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และกิจการทั้งหลายของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และสามารถถ่ายทอดข่าวสารที่ตนเองได้รับมา จากหนังสือ บุคคล และสื่อสิ่งอื่นๆ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นกลุ่มที่ก่อตั้งโดยชาวบ้าน ในชุมชนชนบทบ้านนอก มีพระสงฆ์ดำรงตำแหน่งเป็นประธานที่ปรึกษาบ้าง เป็นประธานกลุ่มบ้าง ดังนั้นคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ จึงเป็นคนในชุมชนไม่ต้องการคนที่มีความรู้มาก ปริญาตรู ครูที่เกษียณราชการ แต่ต้องการคนที่ไว้วางใจ ได้มีความรักห่วงใยในชุมชน ดังคำพูดที่สะท้อนให้เห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และมีกฎที่สังคมยอมรับกันในกลุ่ม คือ การลงโทษทางสังคม สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ความสะดวกสบายด้วยระบบเทคโนโลยี ก็มี部分是ความต้องการ แต่ว่าความต้องการที่จะใช้กำลังคนให้มีส่วนร่วมในการทำงาน คือ คนในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นความต้องการของคนในชุมชนมากกว่า ดังนั้น สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน ผู้นำต้องมีการแสวงหาความรู้ เพิ่มเติม เพิ่มความรอบรู้ นำความรู้เหล่านั้นมาใช้พัฒนากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยการศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนา แหล่งความรู้ของการศึกษาปัจจุบันเปิดกว้างมาก เช่น การศึกษาทางคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ที่มีห้องเรียน หน่วยวิทยบริการ วิทยาลัยสงฆ์ วิทยาเขต เหมาะสมกับผู้นำที่ส่วนใหญ่ เป็นพระภิกษุมาก่อน รวมถึงเป็นศิษย์เก่ามหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมถึงส่งเสริมให้คณะกรรมการ ได้มีโอกาสทางการศึกษาเพิ่มเติมนอกจากการศึกษาดูงานกลุ่มอื่นก็มีส่วนทำให้คณะกรรมการ ผู้นำ ได้นำความรู้จากการดูงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กลุ่มอื่น มาพัฒนาต่อยอดขึ้นไปอีก นอกจากนั้น เมื่อมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นดังที่กล่าวมานี้ ชุมชนอื่นๆก็จะได้นำไปดำเนินการโดยนำข้อมูลของกลุ่มที่พัฒนาแล้ว เป็นกรณีศึกษา การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนที่เกิดจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ สวัสดิการชุมชน ที่มีตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็จะมีขึ้น เจริญขึ้นอย่างมั่นคง การตัดสินใจของผู้นำจะดำเนินการใดๆ ของกลุ่มนั้นต้องยึดหลักประชาธิปไตย คือ มีการฟังเสียงส่วนใหญ่ที่ประกอบพร้อมไปด้วยความชอบธรรม ยุติธรรมมุ่งการบริหารงานเพื่อส่วนรวมของกลุ่ม ผู้นำแบบนี้มีทัศนคติต่อสมาชิกกลุ่ม คณะกรรมการ ผู้ร่วมงานตรงกันข้ามกับผู้นำแบบแบบอำนาจนิยม หรืออื่นๆ ซึ่งผู้นำแบบอำนาจนิยมจะยึดตนเองเป็นหลักศูนย์กลางของอำนาจในการสั่ง

การทั้งหมดจะอยู่ที่ผู้นำ เพราะผู้นำเชื่อว่า ภารกิจการทำงานต่างๆจะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความรู้ความสามารถของตัวผู้นำและประสบการณ์

ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ สรุปว่า เป็นภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมที่เป็นแบบประชาธิปไตยนั้น เพราะว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้นต้องอาศัยสมาชิก ถึงจะบรรลุเป้าหมายได้ ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย ทุกความเห็นหรือการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ประโยชน์มหาศาลแก่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ดังนั้นผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้นเวลาประชุมประจำเดือนหรือว่าประชุมประจำปีเป็นต้น จะเปิดโอกาสให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา คือคณะกรรมการสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เข้าพบ หรือว่าแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมาย และวิธีการดำเนินงานตามแนวทางวัฒนธรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ตั้งขึ้น และผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมนั้น ต้องชักพ้องค์กรให้เคลื่อนไหวหรือกระทำการไปสู่เป้าหมายของกลุ่มที่มีกฎระเบียบ เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน และต้องกล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการแก้ปัญหา รวมถึงมีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อยอมรับการเปลี่ยนแปลง และเป็นผู้มีความสามารถในการวางระบบการทำงานจัดคนให้เหมาะสมกับงาน ตามคณะกรรมการฝ่ายต่างๆสามารถในการจัดวางระบบการทำงาน เหมือนกับว่า ยืนอยู่ที่สูง มองเห็นคนข้างล่าง อยู่ใกล้มองเห็นที่ไกล อยู่ไกลมองเห็นชัด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มองอย่างนก และทำงานเหมือนกับมด ปลวก ที่คลุกคลีทั่วหมวดงาน เอากายใจและส่วนที่สูงที่สุด คือสมองเข้าไปสัมผัสผังแผนงานได้ชัดเจน จัดแผนงาน คน และการปล่อยกู้ ฝาก สวัสดิการให้เข้าระบบกัน กระจายงานและมอบให้เป็นการตัดสินใจร่วมกัน เป็นคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งของคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และเมื่อเผชิญหน้ากับปัญหานั้น ผู้นำต้องกล้าตัดสินใจในบางเหตุการณ์ สถานการณ์ รูปการณ์นั้นๆ และอาจจะไม่มีเวลาในการทบทวนครุ่นคิดมากนัก ผู้นำต้องตัดสินใจทบทวนเลือกทางออกทางใดทางหนึ่งทีแน่อน และผู้นำเชิงพฤติกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประเภทนี้ยังนิยมการทำงานเป็นกลุ่ม เมื่อเผชิญหน้ากับปัญหามักจะขอความเห็นและมติจากที่ประชุมในการระดมความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา

นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า นอกจากผู้นำกลุ่ม ซึ่งรวมทั้งคณะกรรมการจะมีคุณลักษณะกับการตัดสินใจที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำ ที่แสดงออกด้านปัญญา แสดงแบบประชาธิปไตยส่งเสริมการปกครองให้รู้จักประชาธิปไตย ผู้วิจัยมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำให้ชุมชนเข้มแข็งเพื่อที่จะไม่ทำให้เป็นข้อครหาว่า คนในเมืองตั้งรัฐบาล คนชนบทล้มรัฐบาลถือว่าเป็นการปลุกฝังทางตรงทางอ้อมอีกอย่างหนึ่ง คุณลักษณะส่วนหนึ่งของภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ดังกล่าวแล้ว การออมชอมเจรจาด้วยถ้อยคำที่เป็นประโยชน์มุ่งสู่ประโยชน์ที่เห็นแก่กลุ่ม เป็นภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมที่ผู้นำที่คำนึงถึงผู้อื่นเป็นหลักหรือมุ่งคน เป็นผู้นำที่มีพฤติกรรมต่อผู้ตามในลักษณะของความเป็นมิตร ไว้วางใจ ให้ความอบอุ่น ประกอบด้วยเมตตาที่มีส่วนสำคัญ ที่จะให้ประโยชน์ส่วนรวม

คือการดำรงอยู่ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นคุณสมบัติที่โดดเด่น ที่เกิดจากการสังเกตของผู้วิจัย ซึ่งอยู่นอกเหนือจากการตัดสินใจ ก็คือการปลุกจิตสำนึก เริ่มต้นจากหมู่บ้านที่วัดตั้งอยู่ พระสงฆ์จะแสดงธรรม พูดคุยแนะนำ กระตุ้นให้เห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งเป็นภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมการมุ่งคำนึงถึงตนเองเป็นหลักหรือมุ่งคน ในเวลาที่มีโอกาสประชุมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและสร้างพลังต่อการแก้ไขปัญหาชุมชน ที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาเรื่องปากท้อง การไม่ดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ เริ่มตั้งแต่การพูดคุยถึงปัญหาความยากจน การขาดเงินทุน การเป็นหนี้ และปัญหาชุมชนต่างๆ เช่น ขาดความเอื้อเฟื้อต่อกัน ของคนในชุมชน คนชรา เด็กปัญหาเสพติด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถ้าชุมชนรวมตัวกันได้ ก็จะทำให้หมู่บ้านน่าอยู่ มีเงินหมุนเวียนในชุมชนตนเองการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ด้วยการนำวัฒนธรรม ความเอื้อเฟื้อ เข้ามาสู่ชุมชนก็จะเกิดผลได้เร็วโดยเอาเงินมาเป็นเครื่องมือ ทำให้เกิดการช่วยเหลือกันในสังคม เป็นการให้ทาน ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

เป็นภาวะผู้นำแบบมุ่งที่คน (Employee Oriented) ให้ความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล คือ สมาชิกภายในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งก็คือ คนภายในชุมชน มีการปลุกเร้าช่วย ให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย คือ ความอยู่ดีกินดี ทางกาย เมื่ออยู่ดีกินดีแล้ว ความต้องการการยอมรับจากหมู่ชนในชุมชนที่รักษาศีลกันเพื่อจะได้เป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่ต้องมีสัจจะก็เกิดขึ้น นำมาซึ่งความเป็นปกติจิตที่พร้อมจะใช้งาน สดใส เข้ากับผู้อื่นได้ และเกิดปัญญา ที่จะพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า รวมถึงการแนะนำส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จัก และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองให้คนในชุมชนคิดเป็น ทำเป็น และที่สุดแก้ปัญหาเองได้ โดยการรวมกลุ่ม การสะสมทรัพย์ผสมผสานหลักธรรม เพื่อให้คนอื่น คือ สมาชิกพ้นจากความทุกข์ทางกาย ทางใจ ซึ่งเป็นบทบาทให้การเรียนรู้ และให้คำปรึกษา ดังนั้น การปลุกจิตสำนึกของพระสงฆ์ ผู้วิจัย พิจารณารูป วิเคราะห์ว่า ปรากฏในลักษณะคิดคำนึงถึงผู้อื่นสูง เป็นการริเริ่มทางโครงสร้าง คือ

๑. การกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาที่ชุมชนกำลังประสบอยู่ เช่น ความยากจน และปัญหาความไม่เข้มแข็งของชุมชน เป็นเสมือนการมุ่งคน แสดงให้เห็นถึงความเปราะบาง เป็นการปรึกษาหารือ ร่วมกันกับผู้ตามคือ สมาชิก ซึ่งเรียกได้ว่า เป็นพฤติกรรมภาวะผู้นำ

๒. การกระตุ้นให้เห็นถึงสาเหตุปัญหาและการเชื่อมโยงของปัญหาที่จะเกิดตามมา เหมือนกับว่า เป็นการวางแผน ซึ่งเป็นพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบที่มุ่งงาน เพราะว่าเมื่อคนในชุมชน คือ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เห็นสาเหตุของปัญหาแล้ว ก็จะมีการวางแผนร่วมกันว่า คุณต้องเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและตัวของสมาชิกกลุ่มเอง

๓. แนะนำวิธีการแก้ปัญหาโดยการสร้างศักยภาพของชุมชนผ่านกระบวนการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ซึ่งเป็นการ รวมกลุ่มและรวมความคิดในการแก้ปัญหา เป็นเหมือนพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบมุ่งงาน ที่มีกองอำนาจการ ที่คอยแก้ปัญหา กำหนดบทบาทผู้ตามอย่างชัดเจน

๔. กระตุ้นให้เห็นผลที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มและชุมชนหลังจากการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการกลุ่มมีการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป เป็นการสนับสนุนผู้ตามแบบมุ่งคน

เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่แบ่งแยกระหว่างผู้นำที่มีประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิภาพ โดยพฤติกรรมผู้นำกลุ่มจะสะสมทรัพย์สินผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า เป็น ๒ แบบ คือ แบบมุ่งงานกับแบบมุ่งคน คือ มุ่งให้สมาชิกมีความเป็นอยู่ดี ไม่มีหนี้สิน สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมแบบปกติสุข ส่วนแบบที่มุ่งงานนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ สรุปว่า การให้กลุ่มสะสมทรัพย์สินดำเนินไปได้ ในท่ามกลางความหลากหลายแห่งกองทุน ที่ผุดขึ้นตามมา เช่น กองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนเงินล้าน เป็นพฤติกรรมที่มุ่งงาน เพื่อให้กลุ่มสะสมทรัพย์สินเป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้คนเข้าถึงสวัสดิการชุมชน ช่วยเหลือกันยามเจ็บ ยามจน ยามจาก และนอกเหนือจากนั้น ผู้วิจัยพิจารณาว่า นอกจากภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ที่แบบมุ่งงาน แบบมุ่งคน ยังมีความคิดเห็นอีกว่า

เป็นผู้นำแบบมุ่งสังคม ที่จะพยายามรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในกลุ่มพยายามให้สมาชิกกลุ่มเห็นว่าแต่ละคนก็มีความสำคัญ และมีบุคลิกอบอุ่น มีวิสัยทัศน์กว้างไกลที่ประกอบไปด้วยความเมตตาการส่งเสริมให้ชุมชนมีกิจกรรมซึ่งถือว่า เป็นจุดเริ่มต้นการสร้างศูนย์รวมหรือสร้าง ความสามัคคี โดยการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถสูง มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีความสามารถในการประสานงานดี ในขณะที่กลุ่มได้ดำเนินกิจกรรมไปแต่ละเดือนนั้น พระสงฆ์ที่เป็นประธานกลุ่ม จะใช้โอกาสส่งเสริมคุณธรรมนี้เป็นการนำหลักศาสนาธรรมและหลักพัฒนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มได้อย่างลงตัว หลักการพัฒนา คือการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม แก่คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ โดยในวันที่กำหนดไว้ในแต่ละเดือน จะทำให้กลุ่มสะสมทรัพย์สินเรียนรู้ปัญหาและแก้ไขปัญหาไปในตัวรวมทั้งการตรวจสอบกันและกันในชุมชนเองด้วย หลักศาสนาเป็นการส่งเสริมคุณธรรม โดยการแทรกธรรมะให้เป็นข้อปฏิบัติของกลุ่ม เช่น ใครไม่มีสัจจะ คือการไม่รักษาเกณฑ์ เช่น การขาดส่งเงินหุ้นเป็นเดือนก็ต้องเสียค่าปรับ เป็นเสมือนกับว่า ขาดความขยันหมั่นเพียรในปัจจุบัน ขยันทำงานในชีวิตประจำวันของตนเองเพื่อที่จะได้มาซึ่งทรัพย์สินเพื่อนำมาใช้ในการเก็บออม และใช้เลี้ยงครอบครัว เป็นพฤติกรรมที่มุ่งคน คือมีพฤติกรรมที่เอาใจใส่ทุกข์สุข ช่วยเหลือสนับสนุนผู้ตาม ทั้งเรื่องงาน และเรื่องส่วนตัว เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นต้น

๒. ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักภาวา ๔

กลุ่มสะสมทรัพย์สิน เป็นกลุ่มที่เกิดจากวิสัยทัศน์ของผู้นำ วิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่ เป็นคุณลักษณะส่วนหนึ่งของคุณลักษณะภาวะผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลงตามหลักภาวา ๔ ที่มองเห็นอนาคต ด้วยความเสียสละของคณะกรรมการที่เป็นผู้นำ ผู้ที่รู้ปัญหาของชุมชน และเป็นการรวมตัวกันเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในลักษณะของการพึ่งตนเอง คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตาม

หลักภาวนา ๔ ผู้นำต้องมีความสามารถสูง มีสติปัญญาไหวพริบปฏิภาณดีและมีสมรรถนะในการทำงาน ต้องมีความสามารถในการสื่อสารเป็นอย่างดี แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี รวมทั้งต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ รวมทั้งการมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีทักษะในการติดต่อประสานงานดี ทักษะทางสังคมเป็นอีกหนึ่งส่วน และวิสัยทัศน์ของตนที่มองเห็นภาพอนาคตข้างหน้าของกลุ่มว่าจะดำเนินไปอย่างไรในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ภาพลักษณ์ของผู้นำที่ต้องอยู่บนกองเงินผลประโยชน์ ต้องออกมาดี นอกจากนั้นยังต้องมีความสามารถในการติดต่อประสานงาน กับหน่วยงาน ต่างๆ มีจิตอาสา และความเสียสละความสุขส่วนตน และวิสัยทัศน์ต้องประกอบด้วย ความซื่อสัตย์และความยุติธรรม มีวินัย มีความมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความอดทนอดกลั้น รวมทั้งความคิดเชิงสร้างสรรค์ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีเป้าหมายการดำเนินของกลุ่มที่ชัดเจนและทิศทางมีทักษะทางสังคมดี มีความยืดหยุ่นสูง ในการออมชอมเวลาที่สมาชิกมีปัญหาในการส่งหุ้น เงิน ที่กู้ไปจากกลุ่ม

แต่่มงองค์กร คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของตนที่ตั้งขึ้น โดยยึดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กลุ่มตั้งขึ้น ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเป็นหลักมีความมุ่งมั่นให้ดำเนินงานตามเป้าหมายที่วางไว้ในแต่ละเดือน จะให้ความสำคัญในเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าความต้องการส่วนตัว อำนาจหน้าที่ ที่ทางกลุ่มได้ตั้งขึ้น รวมทั้งการเตรียมความพร้อมยอมรับ การเปลี่ยนแปลง คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เริ่มมีการริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ เพื่อเตรียมพร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น การเริ่มนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ ตลอดจนข่าวสาร มีมุมมองใหม่ๆ สร้างจุดขาย เช่น พื้นที่วิจัยจังหวัดพิษณุโลก ผู้นำกลุ่มมีการเดินทางเผยแพร่แนวคิดการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ให้แก่พระสังฆาธิการเวลาที่มีการอบรม พระสังฆาธิการระดับประเทศ การใช้กระแสสังคม ในอินเทอร์เน็ต เพื่อการประชาสัมพันธ์ ถ้าคิด ถ้าทำ พร้อมทั้งจะยอมรับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามาเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาเรียนรู้ และเข้าใจบริบทที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของสังคมได้ดี ปรับตัวได้เวลาเข้าสังคม บุคลิกภาพที่เหมาะสมวางตัวเหมาะสม กิริยามารยาทดี วาจาถ้อยคำ เป็นคำบ้านๆ ที่บ่งบอกถึงความจริงใจ ไม่เสแสร้งแกล้งทำซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะตน เป็นสิ่งที่เรียกว่า พรสวรรค์ ผลงานที่ชัดเจน ความสามารถในการสื่อสารมีความสามารถในการครองใจคน และจิตใจดีโอบอ้อมอารี มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงาน โดยใช้ศรัทธาจากผู้นำกลุ่มซึ่งเป็นพระสงฆ์ก่อน เริ่มจากการทำศรัทธา ไม่ให้ตกไปในการครองเพศบรรพชิตมีผลต่อการเรียกศรัทธาในการเป็นผู้นำกลุ่ม

๒.๑ ด้านกายภาวนา

ภาวะผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาวนา เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ดำรงอยู่แบบเดิมๆ ไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การเข้ามาของกองทุนต่างๆ จาก

ความช่วยเหลือจากทางภาครัฐ เช่น กองทุนเงินล้าน กองทุนแม่ เป็นต้น รวมถึงการสั่งงาน การดำเนินงานหลายขั้นตอน จะทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ อยู่รอด ดำรงอยู่ได้ยาก ในอนาคตกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่างๆ ทั่วประเทศต้องมีศูนย์กลางการติดต่อ การประสานงานทั้งในระดับจังหวัด ทั่วประเทศ ร่วมมือกันเชื่อมโยงกันเป็นโยงใยเป็นเครือข่าย ในขณะเดียวกันโครงสร้างภายในองค์กรก็ต้อง จะต้องกระจายความสามารถในการการตัดสินใจให้กับคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ให้เพิ่มขึ้น และมีลำดับขั้นการดำเนินงานให้น้อยที่สุด และต้องเปลี่ยนแปลงกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้รองรับและก้าวหน้าให้ทันความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ท้าทายและมีอิทธิพล ต่อความอยู่รอดและตั้งอยู่อย่างมั่นคง ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพราะว่าปัจจุบันมีแรงกดดันที่ทำให้ เกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสภาพแวดล้อมต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และรวดเร็ว กลุ่ม ต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อสร้างความได้เปรียบในการ แข่งขันกับกองทุนอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากภาครัฐ หรือว่า หนี้้นอกระบบที่เป็นตัวแทรกซ้อน เมื่อเกิดการ เปลี่ยนแปลงดังนี้ ผู้วิจัยมองว่าผู้นำ พร้อมทั้งคณะกรรมการ จึงมีโครงการดำเนินงาน ลดรายจ่ายกับ คนในชุมชน เช่น โครงการฉาปนกิจหมู่บ้าน ศูนย์สาธิตการตลาด ร้านค้าชุมชน เป็นการปลูกฝังเยาวชนให้เข้ามาเรียนรู้การออม เป็นการมุ่งเป้าการพัฒนาคนในชุมชนที่ทำมาหากินเลี้ยงชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนก่อเวรภัยทำลายผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม เป็นการทำมาหาเลี้ยงชีพที่ช่วยแก้ปัญหาให้แก่คน ในชุมชน ที่สามารถสร้างสรรค์เกื้อกูลสังคม และธรรมชาติ

๒.๒ ด้านศิลปาวนา

เมื่อสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ได้รับการเจ็บไข้ ป่วย มีอันต้องล้มหมอนนอนเสื่อ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ พร้อมคณะกรรมการผู้บริหารฝ่ายต่างๆ บางส่วนจะเป็นคนลงไปดูแล สมาชิกด้วยตัวเอง ที่บ้าน หรือที่งานศพพร้อมกับมอบเงินส่วนที่เป็นสวัสดิการที่ทางกลุ่มได้จัดตั้งขึ้น เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เจ็บก็เยี่ยมไข้ ตายก็เยี่ยมผี อยู่ก็ดีกัน ซึ่งสามารถสร้างความเชื่อถือ เชื่อมั่น และความเคารพนับถือที่ผู้ตามคือ สมาชิกมีให้กับผู้นำกลุ่ม ผู้บริหารคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างความเป็นมิตรที่ดีกับผู้ได้บังคับบัญชา และสมาชิกก็มั่นใจว่า สามารถเข้าพบเพื่อปรึกษา ได้โดยง่าย เพราะว่าผู้นำกลุ่มให้ความสนใจในความเป็นอยู่ที่ดีและความต้องการของผู้ได้บังคับบัญชา อีกทั้งผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ยังมีการเทศน์ ปาฐกถาธรรม เวลาการประชุม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการ เชิญชวนให้ผู้ได้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและปรึกษาหารือกับผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อ ขอแนวคิดและความคิดเห็น ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บางครั้งผู้วิจัยสังเกต และได้รับการบอกเล่าจากการสัมภาษณ์ที่น่าเชื่อถือได้ว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสม ทรัพย์ได้บูรณาการความคิดและแนวคิดของผู้ได้บังคับบัญชา คือ คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่มไปสู่การ ตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีที่กลุ่มหรือองค์กรจะนำไป เช่น พื้นที่ศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ที่เวลาสิ้นปี ผู้นำ คณะกรรมการ สมาชิก ได้ปรึกษาหารือกันว่า เงินปันผลเยอะควรนำไปสร้างประโยชน์อะไร ที่เกิดแก่

ชุมชน จึงมีการลงมติ ความคิดว่าควรสร้างถนน สร้างสำนักงาน ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้นำก็รับฟังและปฏิบัติเกิดเป็นถาวรวัตถุที่สวยงาม ใช้คัมค่าเกิดประโยชน์ เป็นเงินหลายล้านบาทซึ่งไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภาครัฐ หรือการบอกบุญเรี่ยราย ทอดผ้าป่า เป็นต้น เมื่อสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ได้รับการเจ็บไข้ ป่วย มีอันต้องล้มหมอนนอนเสื่อ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ พร้อมคณะกรรมการผู้บริหารฝ่ายต่างๆ บางส่วนจะเป็นคนลงไปดูแลสมาชิกด้วยตัวเอง ที่บ้าน หรือที่งานศพ พร้อมกับมอบเงินส่วนที่เป็นสวัสดิการที่ทางกลุ่มได้จัดตั้งขึ้น เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เจ็บก็เยี่ยมไข้ ตายก็เยี่ยมผี อยู่ก็ตักกัน ซึ่งสามารถสร้างความเชื่อถือ เชื่อมมั่น และความเคารพนับถือที่ผู้ตามคือ สมาชิกมีให้กับผู้นำกลุ่ม ผู้บริหารคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ซึ่งถือได้ว่า เป็นการสร้างความเป็นมิตรที่ดีกับผู้ที่บังคับบัญชา และสมาชิกก็มั่นใจว่า สามารถเข้าพบเพื่อปรึกษาได้โดยง่าย เพราะว่าผู้นำกลุ่มให้ความสนใจในความเป็นอยู่ที่ดีและความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชา อีกทั้งผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ยังมีการเทศน์ ปาฐกถาธรรม เวลาการประชุม ซึ่งถือได้ว่า เป็นการเชิญชวนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและปรึกษาหารือกับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อขอแนวคิดและความคิดเห็น ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บางครั้งผู้วิจยสังเกต และได้รับการบอกเล่าจากการสัมภาษณ์ที่น่าเชื่อถือได้ว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้บูรณาการความคิดและแนวคิดของผู้ใต้บังคับบัญชา คือ คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่มไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีที่กลุ่มหรือองค์กรจะนำไป เช่น พื้นที่ศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ที่เวลาสิ้นปี ผู้นำ คณะกรรมการ สมาชิก ได้ปรึกษาหารือกันว่า เงินปันผลเยอะควรนำไปสร้างประโยชน์อะไร ที่เกิดแก่ชุมชน จึงมีการลงมติ ความคิดว่าควรสร้างถนน สร้างสำนักงาน ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้นำก็รับฟังและปฏิบัติเกิดเป็นถาวรวัตถุที่สวยงาม ใช้คัมค่าเกิดประโยชน์ เป็นเงินหลายล้านบาทซึ่งไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภาครัฐ หรือการบอกบุญเรี่ยราย ทอดผ้าป่า เป็นต้น

ระบบต่างๆ ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้น ผู้วิจยมองว่า เป็นการจัดวางรูปแบบขึ้นเพื่อให้เป็นสวัสดิการและเป็นเครื่องมือและเป็นสื่อช่วยให้กระบวนการแห่งเหตุปัจจัยดำเนินไปในทางที่ดีจะอำนวยผลดีแก่สมาชิกในชุมชน ทั้งหมดเป็นวิสัยทัศน์ของผู้นำ การปฏิบัติตนทางกายให้มีความเจริญ ฝึกอบรม ให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายคือภายนอก หมายถึงเกิดจากการเห็นชุมชนอื่นแล้วนำมาจัดตั้งกับชุมชน มีกลุ่มเป็นของตน การกระทำได้กล่าวของผู้นำนั้นสมดังพุทธพจน์ว่า

“คนที่เป็นบัณฑิต มีปัญญามาก ย่อมคิดการ มิใช่เพื่อเบียดเบียนตน มิใช่เพื่อเบียดเบียนผู้อื่น มิใช่เพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย เมื่อจะคิด ย่อมคิดการที่เกื้อกูลแก่ตนที่เกื้อกูลแก่ผู้อื่น ที่เกื้อกูลแก่คนทั้งสองฝ่าย ที่เกื้อกูลแก่ทั้งโลกเลยทีเดียว”

๓.๔ ด้านปัญญาภาวนา

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไม่มีเงินเดือนให้กับคณะกรรมการ ที่ดำรงอยู่ตามแผนต่างๆ เพียงแค่มีเงินพิเศษให้กับผู้ที่เป็นคณะกรรมการ ที่มาปฏิบัติทุกเดือน ซึ่งไม่มากมายอะไร จำนวน

๓๐๐-๔๐๐ บาท ขึ้นอยู่กับเงินที่เก็บดอกเบี้ยได้ ดังนั้นอำนาจในทางวินัยเมื่อคณะกรรมการกลุ่มจึงเป็นเรื่องที่มีอำนาจพิเศษ ที่น่ากลัว เป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ เพราะว่าหากเกิดเรื่องที่ไม่คาดฝัน เช่น การโกงบัญชี ปรับแต่งบัญชี ก็เหมือนกับว่า เป็นการโกงเงินของญาติพี่น้องของตนเอง โกงเงินของคนทั้งชุมชน ตรงจุดนี้ โกงเงินพระ โกงเงินวัด ผู้นำกลุ่มที่เป็นพระจึงเหมือนกับว่า มีอำนาจอยู่พิเศษอยู่ในตัว

ความสัมพันธ์ โครงสร้างงาน อำนาจในตำแหน่ง ปัจจัย ๓ สิ่งทีกล่าวนำนั้น มีความสัมพันธ์กันในลำดับหนึ่ง คือ ความพึงพอใจ ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามเป็นไปด้วยดี ลักษณะงานกำหนดไว้ชัดเจน และผู้นำมีอำนาจมาก ถ้าปัจจัย ๓ สิ่งทีกล่าวนำนั้น มีลักษณะตรงกันข้ามก็ได้ชื่อว่ามีความไม่น่าพึงพอใจเกิดขึ้นในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

นอกจากนั้นการที่พระสงฆ์ที่เป็นผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นอกจากจะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณแล้ว การที่วัดตั้งอยู่ในชุมชน มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวข้องกับคนในชุมชนต้องสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับชุมชนด้วย และต้องประกอบด้วยความเมตตา ไม่เป็นผู้หนึ่งเฉยต่อความทุกข์ยากของฆราวาส ญาติโยมที่ได้อุปถัมภ์ปัจจัย ๔ สิ่งเหล่านี้จึงถือเป็นคุณลักษณะหรือองค์ประกอบประการหนึ่งที่ผู้นำทุกคนควรมี เพราะว่าผู้นำทุกคน เป็นผู้นำแต่ไม่ได้มีภาวะผู้นำเหมือนกันทุกคนเสมอไป ทำให้การเป็นผู้นำกลุ่มนั้นๆ ประสบความล้มเหลว ซึ่งจะทำให้เกิดความเสียหายมากกว่าผลดี ผู้วิจัยพิจารณาว่าเป็นภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ แบบชี้นำ ที่พฤติกรรมมุ่งงานสูง และมุ่งความสัมพันธ์สูง ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่เป็นพระสงฆ์จะมีพฤติกรรมทั้งสั่งการและสนับสนุนด้วยการปลุกเร้ากระตุ้นตามแนวทางหลักธรรมที่ตนมีออกไปด้วย เป็นผลออกไปที่เรียกว่า ทำให้สมาชิกในกลุ่ม เกิดความมีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีวิธีการแปลงสู่การปฏิบัติ คือ การที่สมาชิกร่วมกันมาสะสมทรัพย์ร่วมกันผ่านกลุ่ม นอกจากเป็นการออมแล้ว ยังเป็นสิ่งสมบุญร่วมกันด้วย เพราะกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือกัน การที่ทุกคนได้เสียสละทรัพย์ของตนมาผ่านกลุ่ม แสดงให้เห็นว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทุกคนมีจิตคิดจะช่วยเหลือกัน การที่ทุกคนได้เสียสละทรัพย์ของตนมาออมผ่านกลุ่ม แสดงให้เห็นว่า สมาชิกทุกคนมีจิตคิดจะช่วยเหลือเพื่อสมาชิกที่เดือดร้อนให้พ้นจากความเดือดร้อน โดยแปลสภาพการให้ความช่วยเหลือจากที่เป็น นามธรรมเป็นสิ่งที่เห็นเป็นผลผ่านเงินซึ่งเป็นสื่อกลาง เพราะว่า เงินไม่ดี ไม่ชั่ว แต่ว่าทุกคนต้องใช้เงินผ่านเงินซึ่งเป็นสื่อกลางของกลุ่ม เพราะคนที่เดือดร้อนได้ขอกู้เงินจากกลุ่มไปบรรเทาความเดือดร้อน ซึ่งเงินกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้น คือ เงินที่สมาชิกทุกคนมาออมร่วมกัน ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แต่ละเดือนมีเงินให้สมาชิกกู้เพิ่มขึ้น จึงเท่ากับว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ทุกคนได้ช่วยบรรเทาความเดือดร้อน ให้เพื่อนสมาชิกท่านอื่นด้วย จึงเป็นการแปลงสภาพความช่วยเหลือให้ปรากฏเห็นผลที่เป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น มากกว่าการที่นั่งสวดมนต์หรือว่า แผ่เมตตาให้กับเพื่อนสมาชิกกลุ่มที่สูญเสีย สูญหายไป ซึ่งการทำแบบนี้ของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้น แสดงออกถึงความเป็นมิตร นำคบหาสมาคม ช่วยเหลือแก่สมาชิก

ดังที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยพิจารณาว่า การกระทำของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เชิงสถานการณ์ เป็นเสมือนกับมุงความสัมพันธที่สูง ผู้นำมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยผู้นำจะมีบทบาทที่สำคัญในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกและ สื่อสารทำความเข้าใจกับกลุ่มนอกจากนั้น ผู้วิจัยพิจารณาว่า การมีเมตตา ช่วยเหลือและสงเคราะห์ มาสู่การปฏิบัติที่เป็นสิ่งที่จับต้องได้ การที่สมาชิกกลุ่ม ในพื้นที่มีการเข้าวัด มักน่ายก นำสวดแผ่เมตตา ตอนเมื่อทำบุญเรียบร้อยจะมีการนำสวดแผ่เมตตาให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งมีความเป็นนามธรรมที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ว่า มีใครรับไปได้ หรือไม่ว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้งสองแห่ง โดยการนำของพระสงฆ์ และคณะกรรมการ ได้แปลงความมีเมตตา ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันให้มีผลเป็นรูปธรรมจับต้องสัมผัสได้โดยการช่วยเหลือสมาชิกที่เดือดร้อน ผ่านกิจกรรมกลุ่ม คือ การจ่ายเงินสวัสดิการช่วยเหลือต่างๆ เช่น ยามเจ็บต้องนอนดูอาการที่โรงพยาบาล ทางกลุ่มก็จะมีเงินสวัสดิการจ่ายให้ วันละ ๓๐๐ บาท หรือว่า ยามจาก ทางกลุ่มก็จะมีเงินปันผลให้ ไม่ต่ำกว่า ๓๐,๐๐๐ บาท เป็นการแสดงความเป็นมิตรที่ดีต่อกัน อันเป็นคุณสมบัติของผู้นำตามสถานการณ์ ในส่วนระดับของผู้นำกับผู้ตาม เพื่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อกลุ่ม เป็นการสร้างแรงศรัทธาของผู้นำอีกทางหนึ่ง

เพราะเงินที่นำมาช่วยเหลือเรื่องสวัสดิการแก่สมาชิกนั้นเกิดขึ้นมาจากผลกำไรจากเงินที่สมาชิกสะสมร่วมกันและมีการปล่อยเงินกู้เป็นประจำเดือน ทุกเดือน เมื่อสิ้นปีแล้วจึงนำมาตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการกลุ่ม เพื่อไว้เป็นกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน เช่น ป่วยนอนโรงพยาบาล ดังที่กล่าวข้างต้น ทางกลุ่มจะนำเงินจากกองทุนสวัสดิการนี้ไปช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนนั้นๆ ซึ่งเงินที่กลุ่มนำไปตั้งกองทุนสวัสดิการนั้นก็คือ เงินของสมาชิกทุกคน ดังนั้น เมื่อกลุ่มช่วยเหลือสมาชิกที่เดือดร้อนจึงเท่ากับว่า สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการสงเคราะห์เพื่อนในชุมชนด้วย สมาชิกทุกคนได้ทำบุญ คือ การสงเคราะห์ผู้ที่มีความเดือดร้อนผ่านกระบวนการกลุ่ม เป็นการผ่อนคลายความทุกข์ในชุมชนที่สมาชิกมี

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เชิงสถานการณ์ตามหลักภาวา ๔ สามารถอธิบายได้ว่า ภาวะผู้นำกลุ่มที่มีประสิทธิผล ไม่ได้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมผู้นำเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ด้วย เช่น การเยี่ยมเยียน สมาชิก การประชุมกลุ่ม หากมีคำถามว่า ที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตามสถานการณ์ เป็นผู้นำที่ดีหรือเปล่า ผู้วิจัยคิดพิจารณาว่า เป็นผู้นำที่ดีของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพราะว่า ประการแรกมีการให้รางวัลกับผู้ได้บังคับบัญชาเวลาสิ้นปีที่ปันผล ผู้นำกลุ่มไม่ได้นำเงินที่ผลดอกไปใช้จ่ายส่วนตัว หรือมุงสร้างถาวรวัตถุแก่วัดอย่างเดียว แต่ว่า นำเงินจำนวนเหล่านั้นมาซื้อเสื่อบ้าง ข้าวสาร เป็นรางวัลแก่คณะกรรมการ ประการที่สอง ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สามารถสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชาว่า รางวัลมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของเป้าหมายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นทางเลือกหนึ่งที่ทำให้คนในสังคมเข้าถึงสวัสดิการทางสังคม

๔.๒ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

๔.๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง อายุ การเป็นสมาชิก โดยแจกแจงตามความถี่ และค่าร้อยละ

ผู้วิจัยต้องการที่จะสำรวจหาคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน จึงได้ทำการสำรวจวิจัยเชิงปริมาณเพื่อหาคุณลักษณะภาวะผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ดี จึงได้ผลดังนี้ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสมทรัพย์ทั้ง ๒ กลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน ๓๖๗ คนแยกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง อายุการเป็นสมาชิก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๓๖๗)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๖๖	๔๕.๘
หญิง	๒๐๑	๕๔.๒
รวม	๓๖๗	๑๐๐
อายุ		
๑๘-๒๙ ปี	๙๗	๒๖.๖
๓๐-๓๙ ปี	๑๘๙	๕๑.๙
๔๐-๔๙ ปี	๓๒	๘.๐
๕๐-๕๙ ปี	๔๙	๑๓.๕
รวม	๓๖๗	๑๐๐

ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

(n=๓๖๗)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
วุฒิการศึกษา		
ประถมศึกษา	๑๒๓	๓๓.๘
มัธยมศึกษาตอนต้น	๑๕๙	๔๓.๗
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๖๘	๑๘.๗
ปริญญาตรีขึ้นไป	๑๗	๓.๘
รวม	๓๖๗	๑๐๐
ตำแหน่ง		
สมาชิกกลุ่ม	๓๑๙	๘๗.๖
สมาชิกกลุ่ม/ผู้บริหาร	๒๓	๕.๕
สมาชิกกลุ่ม/เจ้าหน้าที่	๒๕	๖.๙
รวม	๓๖๗	๑๐๐
อายุการเป็นสมาชิก		
๑-๕ ปี	๑๓๔	๓๖.๘
๖-๑๐ ปี	๑๔๗	๔๐.๔
๑๑-๑๕ ปี	๘๖	๒๒.๘
รวมทั้งสิ้น	๓๖๗	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้งสองกลุ่ม จำแนกตามตัวแปร ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒ เป็นเพศชายจำนวน ๑๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๘ ประชากรส่วนใหญ่ มีอายุ ๓๐ - ๓๙ ปี จำนวน ๑๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๙ ซึ่งส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๗ ประชากรที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีจำนวนมากที่สุด คือ ๓๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๖ และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ๖-๑๐ ปี จำนวน ๑๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๔

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่า ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D) ของความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักทฤษฎี ๔ (n=๓๖๗)

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักทฤษฎี ๔	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความโปร่งใสภายในองค์กรที่ตรวจสอบได้	๒.๒๓	.๑๖๗	น้อย
๒. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้	๒.๓๔	.๒๐๕	น้อย
๓. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีวิธีการที่แน่นอนในการบริหารงานไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้	๒.๓๓	.๒๒๗	น้อย
๔. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความมั่นคงและจริงจังในการพยายามทำเป้าหมายขององค์กรให้เป็นจริงขึ้นมา	๒.๓๙	.๒๔๕	น้อย
๕. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความรู้ที่ทันสมัยกับเทคโนโลยีสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กรได้	๒.๔๑	.๒๘๒	น้อย
๖. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมเชื่อถือไว้วางใจได้ ในเรื่องการทำงาน	๒.๔๘	.๒๙๑	น้อย
๗. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและสมาชิกให้ได้รับการศึกษาอยู่ตลอดเวลา	๒.๓๙	.๒๕๖	น้อย
๘. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสนใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง	๒.๕๑	.๓๗๒	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่า ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D) ของความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะ
 สะสมทรัพย์ต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน
 ภาคเหนือตอนล่าง ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔(ต่อ)

(n=๓๖๗)

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๙. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีเจตคติที่ดีกับพุทธศาสนา และ ศิลปวัฒนธรรมในชุมชน	๒.๕๓	.๓๓๗	ปานกลาง
๑๐. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสามารถในการตัดสินใจ อย่างรวดเร็วและถูกต้อง	๒.๕๘	.๓๘๔	ปานกลาง
๑๑. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสามารถในการตกลงใจ โดยฉับพลัน กล้าตัดสินใจและประกาศ ข้อตกลงอย่างจริงจังและ ชัดเจน	๒.๖๓	.๓๘๔	ปานกลาง
๑๒. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสามารถในการให้ฟังพา แก่สมาชิกในด้านการใช้ชีวิต	๒.๖๒	.๔๐๑	ปานกลาง
รวม	๒.๕๕	.๓๗๕	น้อย

จากตารางที่ ๔.๒ แสดงว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความเห็นต่อรูปแบบการ
 เสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง คุณลักษณะ
 ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ =๒.๕๕, S.D.=๐.๓๗๕) เมื่อพิจารณาเป็นราย
 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับน้อย ๗ ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ๑) ผู้นำกลุ่ม
 สัจจะสะสมทรัพย์มีความสามารถในการตกลงใจโดยฉับพลัน กล้าตัดสินใจและประกาศ ข้อตกลงอย่าง
 จริงจังและชัดเจน ($\bar{X}$ =๒.๖๓, S.D.=.๓๘๔) ๒) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสามารถในการให้
 ฟังพาแก่สมาชิกในด้านการใช้ชีวิต ($\bar{X}$ =๒.๖๒, S.D.=.๔๐๑) ๓) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มี
 ความสามารถในการตัดสินใจอย่างรวดเร็วและถูกต้อง ($\bar{X}$ =๒.๕๘, S.D.=.๓๘๔) ๔) ผู้นำกลุ่มสัจจะ
 สะสมทรัพย์มีเจตคติที่ดีกับพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมในชุมชน ($\bar{X}$ =๒.๕๓, S.D.=.๓๓๗) ๕) ผู้นำ
 กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสนใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}$ =๒.๕๑, S.D.=
 .๓๓๒) ๖) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม เชื่อถือไว้วางใจได้ ในเรื่องการทำงาน
 ($\bar{X}$ =๒.๔๘, S.D.=.๒๙๑) ๗) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความรู้ที่ทันสมัยกับเทคโนโลยีสามารถนำมา
 ประยุกต์ใช้กับองค์กรได้ ($\bar{X}$ =๒.๔๑, S.D.=.๒๘๒)

ระดับปานกลาง ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชาและสมาชิกให้ได้รับการศึกษาอยู่ตลอดเวลา ($\bar{X}=2.39$, $S.D.=.256$) ๒) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความมั่นคงและจริงจังในการพยายามทำเป้าหมายขององค์กรให้เป็นจริงขึ้นมา ($\bar{X}=2.39$, $S.D.=.245$) ๓) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ($\bar{X}=2.34$, $S.D.=.205$) ๔) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีวิธีการที่แน่นอนในการบริหารงานไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ($\bar{X}=2.33$, $S.D.=.227$) ๕) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความโปร่งใสภายในองค์กรที่ตรวจสอบได้ ($\bar{X}=2.33$, $S.D.=.167$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่า ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) ของความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักภาวนา ๔

($n=367$)

คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักภาวนา ๔	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการสำรวมกาย วาจา ใจ เวลาอยู่ในที่สาธารณะ	๒.๕๘	.๔๑๑	ปานกลาง
๒.ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มี พฤติกรรมที่พึงประสงค์ทางที่ดี	๒.๕๙	.๔๐๕	ปานกลาง
๓.ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางกายได้ดี	๒.๖๕	.๔๐๘	ปานกลาง
๔.ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้มีภาวะปกติ เคารพกฎปฏิบัติ ตามระเบียบ	๒.๕๕	.๓๙๕	ปานกลาง
๕.ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความมั่นคงทางอารมณ์ในการบริหารกลุ่มใช้ระเบียบกฎในการบริหารกลุ่ม	๒.๖๐	.๔๓๗	ปานกลาง
๖.ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาตามกฎระเบียบของกลุ่มด้วยดี	๒.๕๖	.๔๑๔	ปานกลาง
๗.ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีจิตใจที่มั่นคงในการบริหารกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	๒.๕๗	.๔๒๗	ปานกลาง
๘.ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีคุณภาพจิต เชื่อในกรรม การกระทำ ผลของการกระทำ	๒.๕๕	.๓๘๗	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่า ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะ
 สะสมทรัพย์ต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน
 ภาคเหนือตอนล่าง คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักภavana ๔ (ต่อ)

(n=๓๖๗)

คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลัก ภavana ๔	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๙. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีสมรรถภาพจิตดีเป็นผู้มีความอดทนต่อปัญหาและสรรเสริญ	๒.๖๑	.๔๔๔	ปานกลาง
๑๐. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้มีรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความจริง ในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	๒.๖๗	.๔๐๓	ปานกลาง
๑๑. ผู้นำสัจจะสะสมทรัพย์สามารถทำจิตให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากความกตัตนอันเกิดจากการบริหาร และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบมีขั้นตอน	๒.๕๖	.๔๐๔	ปานกลาง
๑๒. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สร้างแรงกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานในงานที่ได้รับมอบหมาย	๒.๕๓	.๓๕๙	ปานกลาง
รวมทั้งหมด	๒.๕๙	.๗๖๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ แสดงว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความเห็นต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๒.๕๙, S.D.=.๗๖๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านที่เหมาะสมพัฒนาได้ พบว่า ๑) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้มีรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความจริง ในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ($\bar{X}$ = ๒.๖๗, S.D.=.๔๐๓) ๒) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางกายได้ดี ($\bar{X}$ = ๒.๖๕, S.D.=.๔๐๘) ๓) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้มีรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความจริง ในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ($\bar{X}$ = ๒.๖๑, S.D.=.๔๔๔) ๔) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความมั่นคงทางอารมณ์ในการบริหารกลุ่มใช้ระเบียบกฎในการบริหารกลุ่ม ($\bar{X}$ = ๒.๖๐, S.D.=.๔๓๗) ๕) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มี พฤติกรรมที่พึงประสงค์ทางที่ดี ($\bar{X}$ = ๒.๕๙, S.D.=.๔๐๕)

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่า ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะ
 สะสมทรัพย์ต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน
 ภาคเหนือตอนล่าง คุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ตามหลักภavana ๔

(n=๓๖๗)

คุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ตามหลักภavana ๔	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการศึกษาทางด้านร่างกาย และมีการออกกำลังกาย	๒.๖๖	.๔๗๕	ปานกลาง
๒. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีอบรมทางด้านกายเพื่อละ เว้นสิ่งเสพติดที่เป็นพิษต่อร่างกาย	๒.๕๖	.๔๐๔	ปานกลาง
๓. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการพัฒนาทางด้านการดูแล สุขภาพร่างกายตามวัย	๒.๖๖	.๔๔๐	ปานกลาง
๔. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้มีความมุ่งมั่นหมาย เสริมสร้างความรู้ทางกฏกติกามารยาทขององค์กร	๒.๖๐	.๔๒๓	ปานกลาง
๕. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้ฝึกอบรมทัศนคติที่ดีต่อ มารยาทของสังคม	๒.๕๔	.๔๒๖	ปานกลาง
๖. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้ที่ส่งเสริมการพัฒนา ความสามัคคีขององค์กรอย่างเป็นระบบ	๒.๖๒	.๔๔๗	ปานกลาง
๗. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้มีการศึกษาทางจิตดี ร่า เริงแจ่มใส	๒.๕๖	.๓๙๔	ปานกลาง
๘. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ควรผ่านการอบรมเรื่องบาป บุญคุณโทษผลของกรรม	๒.๖๐	.๔๗๘	ปานกลาง
๙. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้มีความสามารถพัฒนา ในการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม	๒.๖๖	.๔๒๕	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่า ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะ
 สะสมทรัพย์ต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน
 ภาคเหนือตอนล่าง คุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ตามหลักภาวนา ๔ (ต่อ)

(n=๓๖๗)

คุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ตามหลักภาวนา ๔	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑๐. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้มีการศึกษาฉลาดเฉลียว แหลมทำประโยชน์แก่สังคมได้	๒.๕๖	.๔๙๕	ปานกลาง
๑๑. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้ผ่านการฝึกอบรมสามารถ มองการณ์ไกล	๒.๖๑	.๓๕๗	ปานกลาง
๑๒. ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้พัฒนาตนมีความริเริ่ม สร้างสรรค์	๒.๓๓	.๔๔๓	น้อย
รวมทั้งหมด	๒.๕๘	.๘๔๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ แสดงว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการ
 เสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ด้าน
 คุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๒.๕๘, S.D. = .๘๔๕)

คุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ที่เหมาะสมที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่นๆ ได้แก่

๑) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการศึกษาทางด้านร่างกายและมีการออกกำลังกาย
 ($\bar{X}$ = ๒.๖๖, S.D. = .๔๗๕) ๒) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการพัฒนาทางด้านการดูแลสุขภาพร่างกาย
 ตามวัย ($\bar{X}$ = ๒.๖๖, S.D. = .๔๔๐) ๓) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้มีความสามารถพัฒนาในการ
 เรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ($\bar{X}$ = ๒.๖๖, S.D. = .๔๒๕) ๔) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้ที่ส่งเสริม
 การพัฒนาความสามัคคีขององค์กรอย่างเป็นระบบ ($\bar{X}$ = ๒.๖๒, S.D. = .๔๔๗) ๕) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสม
 ทรัพย์เป็นผู้ผ่านการฝึกอบรมสามารถมองการณ์ไกล ($\bar{X}$ = ๒.๖๑, S.D. = .๓๕๗) ๖) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสม
 ทรัพย์ควรผ่านการอบรมเรื่องบาปบุญคุณโทษผลของกรรม ($\bar{X}$ = ๒.๖๐, S.D. = .๔๗๘)

ตารางที่ ๔.๕ แสดงรวมค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะ
สะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

(n=๓๖๗)

คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม	๒.๔๕	.๗๓๕	น้อย
๒.ด้านคุณคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	๒.๕๙	.๗๖๓	ปานกลาง
๓.ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์	๒.๕๘	.๘๔๕	ปานกลาง
รวม	๒.๕๔	.๖๓๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ แสดงว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความคิดเห็นต่อ รูปแบบการ
เสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่างโดยภาพรวมอยู่
ในระดับปานกลาง($\bar{X}=2.54$, S.D.=.634)

เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน น้อย ๑ ด้าน เรียง
ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

๑) ด้านปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มฯลฯ ($\bar{X}=2.59$, S.D.=.๗๖๓)

๒) ด้านรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน
ภาคเหนือตอนล่าง($\bar{X}=2.58$, S.D.=.๘๔๕) และ ๓) ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มฯลฯ ($\bar{X}=2.47$,
S.D.=.๗๓๕)

๔.๒.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่อ รูปแบบการ
เสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่อรูปแบบการ
เสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง เป็นการ
ทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ,อายุ,วุฒิการศึกษา,
ตำแหน่ง,อายุการเป็นสมาชิก ดังปรากฏในตารางที่ ๔.๖ ถึงตารางที่ ๔.๑๐ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการ
เสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะสมทรัพย์ต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง จำแนกตามเพศ

(n=๓๖๗)

รายการ	เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
๑.คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม	ชาย	๑๖๖	๒.๔๑	.๗๗๖	-๙.๕๒	.๓๔๒
	หญิง	๒๐๑	๒.๔๙	.๗๐๐		
๒.คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	ชาย	๑๖๖	๒.๔๙	.๗๖๖	-๒.๑๕๙*	.๐๓๒
	หญิง	๒๐๑	๒.๖๖	.๗๕๔		
๓.คุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ชาย	๑๖๖	๒.๔๗	.๙๒๔	-๒.๑๑๘*	.๐๓๕
	หญิง	๒๐๑	๒.๖๗	.๗๖๗		
รวมทั้งหมด	ชาย	๑๖๖	๒.๔๖	.๖๗๔	-๒.๑๙๖*	.๐๒๙
	หญิง	๒๐๑	๒.๖๐	.๕๙๓		

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ t-test ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ ซึ่งค่า Sig.มีค่ามากกว่าค่านัยสถิติทางสถิติที่กำหนดไว้ $\alpha=0.05$ มี ๑ ด้านคือ ๐.๓๔๒ แสดงว่าความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพศชายและเพศหญิงทางด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำทั้ง ๓ ด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนค่า Sig.น้อยกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ ๐.๐๕ มี ๒ ด้าน คือ ๐.๐๓๒* และ ๐.๐๓๕* แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลและรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่างแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง จำแนกตามอายุ

(n=๓๖๗)

	แหล่งความ แปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
๑. ด้านคุณลักษณะ ภาวะผู้นำเชิง พฤติกรรม	ระหว่างกลุ่ม	.๖๕๗	๔	๒.๑๖๔	๔.๑๔๘*	.๐๐๓
	ภายในกลุ่ม	๑๘๗.๓๒๖	๓๕๙	.๕๒๒		
	รวม	๑๘๘.๙๘๔	๓๖๓			
๒. ด้านคุณลักษณะ ภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลง	ระหว่างกลุ่ม	๑๒.๗๙๑	๔	๓.๑๙๘	๕.๗๘๑*	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๑๙๘.๕๖๙	๓๕๙	.๕๕๓		
	รวม	๒๑๑.๓๖๐	๓๖๓			
๓. ด้านคุณลักษณะ ภาวะผู้นำตาม สถานการณ์	ระหว่างกลุ่ม	๑๑.๓๕๔	๔	๒.๘๓๙	๔.๑๑๐*	.๐๐๓
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗.๙๖๑	๓๕๙	.๖๙๑		
	รวม	๒๕๙.๓๑๖	๓๖๓			
รวมทั้งหมด	ระหว่าง กลุ่ม	๙.๗๒๖	๔	๒.๔๓๑	๖.๔๑๔*	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๑๓๖.๐๘๒	๓๕๙	.๓๗๙		
	รวม	๑๔๕.๘๐๘	๓๖๓			

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ One-Way ANOVA ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งค่า Sig.น้อยกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ทั้ง ๓ ด้าน แสดงว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และคุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ มีความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference;) รายละเอียดในตารางที่ ๔.๘

ตารางที่ ๔.๘ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอายุ(LSD) ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม

(n=๓๖๗)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๑๘-๒๙ ปี	๓๐-๓๙ ปี	๔๐-๔๙ ปี	๕๐-๕๙ ปี	๖๐ ปี ขึ้นไป
		๒.๕๐	๒.๕๘	๒.๗๐	๓.๒๕	๒.๒๑
๑๘-๒๙ ปี	๒.๕๐	-	-.๐๘	-.๒๐	-.๗๕*	.๒๙*
๓๐-๓๙ ปี	๒.๕๘	-	-	-.๑๒	-.๖๗*	.๓๗*
๔๐-๔๙ ปี	๒.๗๐	-	-	-	-.๕๕*	.๔๙*
๕๐-๕๙ ปี	๓.๒๕	-	-	-	-	.๑.๐๔*
๖๐ ปี ขึ้นไป	๒.๒๑	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ ผลการวิเคราะห์แสดงว่าสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๑๘-๒๙ ปี มีความเห็นน้อยกว่า (-.๗๕*) สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๕๐-๕๙ ปี แต่มีความคิดเห็นมากกว่า(.๒๙*) กลุ่มอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป

กลุ่มที่มีอายุ ๓๐-๓๙ ปี มีความเห็นน้อยกว่า (-.๖๗*) สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๕๐-๕๙ ปี แต่มีความเห็นมากกว่า (.๓๗*) กลุ่มอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป

สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๔๐-๔๙ ปี มีความเห็นน้อยกว่า (-.๕๕*) สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๕๐-๕๙ ปีแต่มีความเห็นมากกว่า (.๔๙*) กลุ่มอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๕๐-๕๙ ปี มีความเห็นมากกว่า (.๑.๐๔*) กลุ่มอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๙ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตาม
อายุ ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (LSD)

(n=๓๖๗)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๑๘-๒๙ ปี	๓๐-๓๙ ปี	๔๐-๔๙ ปี	๕๐-๕๙ ปี	๖๐ ปี ขึ้นไป
		๒.๓๘	๒.๔๘	๒.๕๓	๓.๓๓	๒.๒๖
๑๘-๒๙ ปี	๒.๓๘	-	-.๑๑	-.๑๕	-.๙๕*	.๑๒
๓๐-๓๙ ปี	๒.๔๘	-	-	-.๐๕	-.๘๕*	.๒๓
๔๐-๔๙ ปี	๒.๕๓	-	-	-	-.๘๐*	.๒๗
๕๐-๕๙ ปี	๓.๓๓	-	-	-	-	๑.๐๘*
๖๐ ปี ขึ้นไป	๒.๒๖	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ ๔.๘ ผลการวิเคราะห์แสดงว่าสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๑๘-๒๙ ปี มีความเห็นน้อยกว่า (-.๙๕*) กลุ่ม ๕๐-๕๙ ปี

สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๓๐-๓๙ ปี มีความเห็นน้อยกว่า (-.๘๕*) สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ๕๐-๕๙ ปี สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๔๐-๔๙ ปี มีความเห็นน้อยกว่า (-.๘๐*) สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ๕๐-๕๙ ปี และสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มี ๕๐-๕๙ ปี มีความเห็นมากกว่า (๑.๐๘*) สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอายุ คุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (LSD)

(n=๓๖๗)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๑๘-๒๙ ปี	๓๐-๓๙ ปี	๔๐-๔๙ ปี	๕๐-๕๙ ปี	๖๐ ปี ขึ้นไป
		๒.๕๖	๒.๖๓	๒.๖๗	๓.๔๔	๒.๒๐
๑๘-๒๙ ปี	๒.๕๖	-	-.๐๘	-.๒๐	-.๗๕*	.๒๙*
๓๐-๓๙ ปี	๒.๖๓	-	-	-.๑๒	-.๖๗*	.๓๗*
๔๐-๔๙ ปี	๒.๖๗	-	-	-	-.๕๕*	.๔๙*
๕๐-๕๙ ปี	๓.๔๔	-	-	-	-	๑.๐๔*
๖๐ ปี ขึ้นไป	๒.๒๐	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์แสดงว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๑๘-๒๙ ปี มีความเห็นน้อยกว่า (-.๗๕*) กลุ่มตัวอย่าง ๕๐-๕๙ ปี แต่มีความคิดเห็นมากกว่า(.๒๙*) กลุ่มอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๓๐-๓๙ ปี มีความเห็นน้อยกว่า(-.๖๗*) สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ๕๐-๕๙ ปี แต่มีความคิดเห็นมากกว่า (.๓๗*) กลุ่มอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๔๐-๔๙ ปี มีความเห็นน้อยกว่า (-.๕๕*) สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ๕๐-๕๙ ปี แต่มีความคิดเห็นมากกว่า (.๔๙*) กลุ่มอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๕๐-๕๙ ปี มีความเห็นมากกว่า (๑.๐๔*) สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ๖๐ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอายุ ทั้ง ๓ ด้าน (LSD)

(n=๓๖๗)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๑๘-๒๙ ปี	๓๐-๓๙ ปี	๔๐-๔๙ ปี	๕๐-๕๙ ปี	๖๐ ปี ขึ้นไป
		๒.๕๖	๒.๖๒	๒.๘๙	๒.๙๗	๒.๑๖
๑๘-๒๙ ปี	๒.๕๖	-	-.๐๕	-.๓๓	-.๔๑	.๔๐*
๓๐-๓๙ ปี	๒.๖๒	-	-	-.๒๘	-.๓๕	.๔๕*
๔๐-๔๙ ปี	๒.๘๙	-	-	-	-.๐๘	.๗๓*
๕๐-๕๙ ปี	๒.๙๗	-	-	-	-	๑.๐๔*
๖๐ ปี ขึ้นไป	๒.๑๖	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๑๘-๒๙ ปี มีความเห็นมากกว่า (.๔๐*) สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ๖๐ ปีขึ้นไป สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๓๐-๓๙ ปี มีความเห็นมากกว่า (.๔๕*) สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ๖๐ ปีขึ้นไป

สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๔๐-๔๙ ปี มีความเห็นมากกว่า (.๗๓*) สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ๖๐ ปีขึ้นไป

สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๕๐ - ๕๙ ปี มีความเห็นมากกว่า (๑.๐๔*) สมาชิกกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป

สมมติฐานที่ ๓ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษา

(n=๓๖๗)

	แหล่งความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
๑. ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม	ระหว่างกลุ่ม	๓.๓๗๑	๕	.๖๗๔	.๔๐๕	.๘๔๕
	ภายในกลุ่ม	๕๙๖.๐๒๙	๓๕๙	๑.๖๖๕		
	รวม	๕๙๙.๔๐๐	๓๖๓			
๒. ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	ระหว่างกลุ่ม	๔.๔๖๐	๕	.๘๙๒	.๖๕๑	.๖๖๑
	ภายในกลุ่ม	๔๙๐.๒๒๖	๓๕๘	๑.๓๖๙		
	รวม	๔๙๔.๖๘๗	๓๖๓			
๓. ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ระหว่างกลุ่ม	๑๐.๙๑๗	๕	๒.๑๘๓	๑.๕๐๔	.๑๘๘
	ภายในกลุ่ม	๕๑๙.๕๙๖	๓๕๘	๑.๔๕๑		
	รวม	๕๓๐.๕๑๓	๓๖๓			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๑.๖๘๙	๕	.๓๓๘	.๓๐๓	.๙๑๑
	ภายในกลุ่ม	๓๙๓.๐๘๒	๓๕๘	๑.๑๑๖		
	รวม	๔๐๑.๑๖๒	๓๖๓			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ One-Way ANOVA ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งค่า Sig.มากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ทั้ง ๓ ด้าน แสดงว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และคุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ มีความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความ

คิดเห็นเกี่ยวกับ รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด **จำแนกตามตำแหน่ง**

(n=๓๖๗)

	แหล่งความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
๑.ด้านคุณลักษณะ ภาวะผู้นำเชิง พฤติกรรม	ระหว่างกลุ่ม	๕.๙๖๙	๓	๑.๙๙๐	๑.๒๐๗	.๓๐๗
	ภายในกลุ่ม	๕๙๓.๔๓๑	๓๖๐	๑.๖๔๘		
	รวม	๕๙๙.๔๐๐	๓๖๓			
๒.ด้านคุณลักษณะ ภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลง	ระหว่างกลุ่ม	๗.๗๐๕	๓	๒.๕๖๘	๑.๘๙๙	.๑๒๙
	ภายในกลุ่ม	๔๘๖.๙๘๑	๓๖๐	๑.๓๕๓		
	รวม	๔๙๔.๖๘๗	๓๖๓			
๓.ด้านคุณลักษณะ ภาวะผู้นำตาม สถานการณ์	ระหว่างกลุ่ม	๑๐.๔๐๘	๓	๓.๔๗๙	๒.๔๐๘	.๐๖๗
	ภายในกลุ่ม	๕๒๐.๐๗๕	๓๖๐	๑.๔๔๕		
	รวม	๕๓๐.๔๘๓	๓๖๓			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๑.๕๔๙	๓	.๕๑๖	.๔๖๕	.๗๐๗
	ภายในกลุ่ม	๓๙๙.๖๑๓	๓๖๐	๑.๑๑๐		
	รวม	๔๐๑.๑๖๒	๓๖๓			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ One-Way ANOVA ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งค่า Sig.มากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ทั้ง ๓ ด้าน แสดงว่า

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และคุณลักษณะภาวะผู้นำตามสถานการณ์ มีความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุการเป็นสมาชิกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง จำแนกตามอายุการเป็นสมาชิก

(n=๓๖๓)

	แหล่งความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
๑. ด้าน คุณลักษณะ ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๐๑๖	๓	.๖๗๒	.๔๐๕	.๗๕๐
	ภายในกลุ่ม	๕๙๗.๓๘๔	๓๖๐	๑.๖๕๙		
	รวม	๕๙๙.๔๐๐	๓๖๓			
๒. ด้าน คุณลักษณะ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	ระหว่างกลุ่ม	.๕๓๒	๓	.๑๗๗	.๑๒๙	.๑๒๙
	ภายในกลุ่ม	๔๙๔.๑๕๕	๓๖๐	๑.๓๗๓		
	รวม	๔๙๔.๖๘๗	๓๖๓			
๓. ด้าน คุณลักษณะ ภาวะผู้นำตามสถานการณ์	ระหว่างกลุ่ม	๔.๙๗๙	๓๖๐	๑.๖๖๐	๑.๑๓๗	๑.๑๓๗
	ภายในกลุ่ม	๕๒๕.๕๓๔	๓๖๓	๑.๔๖๐		
	รวม	๕๓๐.๕๑๓	๓๖๓			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๔๕	๓	.๔๘๒	.๔๓๔	.๔๓๔
	ภายในกลุ่ม	๓๙๙.๗๑๗	๓๖๐	๑.๑๑๐		
	รวม	๔๐๑.๑๖๒	๓๖๓			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ One-Way ANOVA ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งค่า Sig.มากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ทั้ง ๓ ด้าน แสดงว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และคุณลักษณะภาวะ

ผู้นำตามสถานการณ์ มีความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ไม่แตกต่างกัน

๔.๒.๓ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง โดยมีสมมติฐานการทดสอบ ดังนี้

H_0 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืนไม่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

H_1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืนมีอิทธิพลต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

ตารางที่ ๔.๑๕ การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มฯ	คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มฯ		
	ด้านภาวะผู้นำ เชิงพฤติกรรม	ด้านภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลง	ด้านภาวะผู้นำตาม สถานการณ์
๑.ปัจจัยด้านกายภาวนา	.๓๖๖**	.๔๒๙**	.๕๓๖**
๒.ปัจจัยด้านศีลภาวนา	.๓๓๓**	.๔๒๘**	.๕๔๘**
๓.ปัจจัยด้านจิตตภาวนา	.๓๑๙**	.๓๙๐**	.๔๓๕**
๔.ปัจจัยด้านปัญญาภาวนา	.๒๙๐**	.๓๔๐**	.๔๕๓**
รวมทั้งหมด	๑.๓๒๑	๑.๕๘๗	๒.๐๑๒

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผลการทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติCorrelation ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ แสดงว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ด้านกายภาวนามีความสัมพันธ์กับด้านภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม

ในด้านบวกเป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับต่ำ($r=.366$) ด้านกายภาวนา มีความสัมพันธ์กับด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในด้านบวกเป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง ($r=.429$) ด้านกายภาวนา มีความสัมพันธ์กับ ด้านภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ในด้านบวกเป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง ($r=.576$)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมถะเพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ด้านศีลภาวนา มีความสัมพันธ์ กับด้านภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ในด้านบวกเป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับต่ำ ($r=.337$) ด้านศีลภาวนา มีความสัมพันธ์กับด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในด้านบวกเป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง($r=.428$) ด้านศีลภาวนา มีความสัมพันธ์กับ ด้านภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ในด้านบวกเป็นไปในทิศทางเดียวกันที่ระดับปานกลาง ($r=.548$)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมถะเพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ด้านจิตตภาวนา มีความสัมพันธ์กับด้านภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ในด้านบวกเป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับต่ำ ($r=.319$) ด้านจิตตภาวนา มีความสัมพันธ์ กับด้านภาวะผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง เป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับต่ำ ($r=.350$) ด้านจิตตภาวนา มีความสัมพันธ์กับด้านภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ในด้านบวกเป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับต่ำ ($r=.435$)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมถะเพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ด้านปัญญาภาวนา มีความสัมพันธ์กับด้านภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ในด้านบวก เป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับต่ำ ($r=.290$) ด้านปัญญาภาวนา มีความสัมพันธ์กับ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในด้านบวกเป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับต่ำ($r=.340$) ด้านปัญญาภาวนา มีความสัมพันธ์กับด้านภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ในด้านบวกเป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง($r=.453$)

จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลนำไปสู่การทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ ดังตารางที่ ๔.๒๕

ตารางที่ ๔.๑๖ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
ปัจจัยส่วนบุคคล	รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง	
เพศ	√	
อายุ	√	
ระดับการศึกษา		√
ตำแหน่ง		√
อายุการเป็นสมาชิก		√

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผลการทดสอบสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ ปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยได้ตั้งระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทางด้านอายุแตกต่างกันซึ่งมีช่วงชั้น ทั้งหมด ๖ ช่วงชั้นด้วยกัน ตั้งแต่ ๑๘-๒๙ ปี ถึง ๖๐ ปีขึ้นไป ด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบสมมติฐานรายคู่ ด้วยวิธีของ(LSD)เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอายุโดยรวม ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลตั้งแต่ระดับการศึกษา ตำแหน่ง อายุการเป็นสมาชิก ปฏิเสธสมมติฐานทั้งหมดที่ตั้งไว้

๔.๒.๔ สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

สรุปผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นและเปรียบเทียบเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามจำนวน ๓๖๗ ท่าน เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๐๑ คน เป็นเพศชายจำนวน ๑๖๖ คน ประชากรส่วนใหญ่ มีอายุ ๓๐-๓๙ ปีจำนวน ๑๘๙ คนส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๕๙ คน ประชากรที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีจำนวนมากที่สุดคือ ๓๑๙ คน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีอายุ ๖-๑๐ ปี จำนวน ๑๔๗ คน

สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ได้แสดงความคิดเห็นต่อ รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคเหนือตอนล่าง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน น้อย ๑ ด้าน คือด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง และด้านรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ส่วนด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง อยู่ในระดับน้อย

คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่เหมาะสมที่สามารถพัฒนาได้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูง ดังนี้ ๑) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสามารถในการตกลงใจโดยฉับพลัน กล้าตัดสินใจและประกาศ ข้อตกลงอย่างจริงจังและชัดเจน ๒) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสามารถในการให้พึ่งพาแก่สมาชิกในด้านการใช้ชีวิต ๓) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างรวดเร็วและถูกต้อง ๔) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีเจตคติที่ดีกับพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมในชุมชน ๕) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสนใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอย่าง ๖) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม เชื่อถือไว้ใจได้ ในเรื่องการทำงาน ๗) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความรู้ที่ทันสมัยกับเทคโนโลยีสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กรได้

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ที่เหมาะสมสามารถนำไปพัฒนา ได้แก่

๑) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้มีรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความจริง ในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ๒) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางกายได้ ๓) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้มีรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความจริง ในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ๔) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความมั่นคงทางอารมณ์ในการบริหารกลุ่มใช้ระเบียบกฎในการบริหารกลุ่ม ๕) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มี พฤติกรรมที่พึงประสงค์ทางที่ดี

รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ตามหลักภาวะ ๔ ที่เหมาะสมที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่นๆ ได้แก่

๑) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการศึกษาทางด้านร่างกายและมีการออกกำลังกาย ๒) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการพัฒนาทางด้านการดูแลสุขภาพร่างกายตามวัย ๓) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้มีความสามารถพัฒนาในการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ๔) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาความสามัคคีขององค์กรอย่างเป็นระบบ ๕) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้ผ่านการฝึกอบรมสามารถมองการณ์ไกล ๖) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ควรผ่านการอบรมเรื่องบาปบุญคุณโทษผลของกรรม

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่ง อายุการเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกตามอายุมีความคิดเห็นแตกต่างกันต่อรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

๔.๓ ผลการสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

จากการศึกษาข้อมูลทางเอกสาร(Documentary Research) ที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำทั้ง ๓ คือ ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ รวมถึงหลักพุทธธรรมที่ได้จากการศึกษาพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คัมภีร์ ทั้งฉบับภาษาบาลี และภาษาไทย หลักพุทธธรรมที่พัฒนาเสริมสร้างภาวะผู้นำที่โดดเด่นผู้วิจัยเลือกภavana ๔ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำไปสู่การสร้างเป็นแบบสอบถามถึงโครงสร้างและได้ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview Semi-Structure) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informant) ผู้เชี่ยวชาญด้านภาวะผู้นำ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรม ผู้บริหารกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน ๒๐ รูปหรือคนรวมถึงผลทางสถิติเพื่อหาค่าความถี่(Frequency and percentage) ค่าเฉลี่ย(Mean=($\bar{X}$))และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation)จากความคิดเห็นของประชากรกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่างมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Pearson Corelation) ที่นำมาสู่กระบวนการสนทนากลุ่มเฉพาะ(Focus Group Discussion)จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๘ รูปหรือคน จนได้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ตามหลักภavana ๔

สำหรับรายนามผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ(Focus Group Discussion) เพื่อเสนอแนะข้อคิดเห็นในรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ตามหลักภavana ๔ ประกอบด้วย

๑. พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.(วีระ วรปญโญ)	ผู้เชี่ยวชาญด้านภาวะผู้นำ
๒. พระครูวชิรคุณพิพัฒน์, ดร.(อเนก คุณวุฒโต)	ผู้เชี่ยวชาญด้านภาวะผู้นำ
๓. พระครูโกศลวชิรกิจ, ดร.(มานิช วีตโรโค)	ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์
วัดประตู่ลาย อำเภอมือง
จังหวัดกำแพงเพชร

๔. พระปลัดอาจิณ อภิญาโน	รองประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพาราม ตำบลวังไทร อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร
๕. พระธรา ชยาภโร,ดร.	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดหนองพยอม ตำบลชุมแสงสงคราม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
๖. ดร.ธนวัฒน์ นคะจัด	ผู้เชี่ยวชาญยุทธศาสตร์การพัฒนา
๗. พระครูประทีปวชิรธรรม, ดร.(ประทีป วชิรญาโณ)	ผู้เชี่ยวชาญยุทธศาสตร์การพัฒนา
๘. พระเมธีวชิรภูสิต, ดร.(จำเนียร จิรวงโส)	ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรม
๙. อาจารย์ ญัฐสันต์ นันทวัฒน์	อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ

ผลจากการศึกษาข้อมูลทางเอกสาร ที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับภาวะผู้นำ คุณลักษณะภาวะผู้นำ รวมถึงหลักธรรมที่ได้จากการศึกษา พระไตรปิฎก อรรถกถา ภิกขา คัมภีร์ ทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาบาลี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแบบสอบถามความคิดเห็นของประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสรุปสภาพของคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง รวมถึงผลวิเคราะห์และสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) ได้เกิดรูปแบบจำลองรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืนตอนล่าง ตามหลักภาวนา ๔ ที่นำมาสู่กระบวนการสนทนากลุ่มเฉพาะ(Focus Group Discussion) ดังนี้

๑. รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ตามหลักภาวนา ๔

๑.๑ ด้านกายภาวนา

ผู้นำคิดสวัสดิการกลุ่ม ตั้งเป็นสัจจะเป็นฌาปนกิจ อันนี้ต่างหากจากสมาชิก ๒,๖๗๑ คน คนละสิบบาทก็เวลา ฌาปนกิจก็ ๒๖,๗๑๐ บาท คนละสิบบาท คนที่ตาย ญาติโยมที่เป็นสามี หรือ ภรรยา บุตรธิดาก็จะได้เงินจำนวนเท่านี้ พอถึงกำหนดสิ้นปี สองบาทที่เก็บไว้ก็จะปันผลถือว่าจัดลงด้านกายภาวนาได้ เพราะต้องการพัฒนาคนให้อยู่ดีกินดี^{๑๔๔} เงินที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์หักเข้าส่วนกลางก็จะเริ่มทำงานเลย สวัสดิการเรื่องการเจ็บป่วย ก็ยังคงคืนเข้าไปหาคนตาย เงิน ๑ บาท ก็เอาเข้าไปไว้อีก ๑ บาทก็เป็นเงินปันผล ก็จะปันผลกันไปแบบนี้ ต้องการให้สมาชิกมีที่พึ่งทางด้านนี้^{๑๔๕} ผู้นำกลุ่มที่มีกายภาพ เห็นก็น่าไว้วางใจ เข้าใกล้ก็น่าเชื่อถือ เมื่ออยู่ในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ต้องอาศัย

^{๑๔๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวชิรคุณพิพัฒน์ (อเนก คุณวุฒโธ),ดร.,รองผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระปลัดอาจิณ อภิญาโน,รองประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพาราม, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

ความน่าเชื่อถือ มีความเชื่อมั่น^{๑๔๖} ดังนั้น ผู้วิจัยควรเพิ่ม ภายภาวนา ควรเป็นการฝึกปฏิบัติธรรมเจริญเมตตาภาวนา^{๑๔๗}

๑.๒ ด้านศีลภาวนา

บุคคลที่จะเป็นกรรมการได้ต้องเป็นบุคคลที่สร้างความศรัทธาไว้มาก เห็นก็น่าไว้วางใจ ก็ตรงประเด็นมาก ถ้าตั้งกรรมการหรือว่าบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจขึ้นมากลุ่ม ก็จะทำให้เกิดปัญหาขึ้นมา แสดงว่าต้องสร้างความมั่นใจก่อน^{๑๔๘} บางพื้นที่บางพื้นที่ที่เคยทำงานด้านพัฒนาชุมชนมาลงพื้นที่ ประชาชนทำบุญแบ่งพรรคพวกกัน นั่งกันคนละฝั่ง กลุ่มสัจจะมีเงินทุนหมุนเวียน แสดงให้เห็นว่า คนมีความสามัคคีมากขึ้น เกิดขึ้นเพราะว่าผู้นำพาไปเขียนเป็น องค์ความรู้ที่เกิดเพราะศีลสามัญญตา หรือศรัทธาได้^{๑๔๙} ผู้นำที่ขาดความรับผิดชอบ ไม่รู้หน้าที่ตัวเองมีให้เห็น องค์การที่ขาดผู้นำที่รับผิดชอบ การบริหารงานขาดความต่อเนื่อง ความรับผิดชอบ คือ หน้าที่ หน้าที่คือธรรมะข้อหนึ่งในทศ ๖ ด้านศีลภาวนา ต้องเพิ่มตรงนี้เพราะกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตั้งมาหลายปี เพราะคณะกรรมการรับผิดชอบ^{๑๕๐}

๑.๓ ด้านจิตตภาวนา

ผู้นำต้องการสร้างแรงจูงใจ เป็นเรื่องของจิตใจ เพราะว่า แรงจูงใจก่อให้เกิดพฤติกรรม หากว่าอยากให้เกิดพฤติกรรม หรือว่าต้องการให้สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้สมาชิกเหล่านั้นมาร่วมทุกข์ร่วมสุข อะไรต่างๆ^{๑๕๑} ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ การสร้างความคิดอะไรให้ผู้นำได้ดู ความเปลี่ยนแปลงมากกว่า การสร้างแรงบันดาลใจ เพราะว่า การสร้างแรงจูงใจ สมควรที่จะเห็นที่รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิตตภาวนามากกว่า^{๑๕๒}

^{๑๔๖} สันทนากลุ่มเฉพาะ พระครูโกศลวชิรกิจ (มานิช วีตโรโค),ดร., ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดประดู่ลาย จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๗} สันทนากลุ่มเฉพาะ พระธรา ขยากโร,ดร., ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพิษณุโลก, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๘} สันทนากลุ่มเฉพาะ พระครูโกศลวชิรกิจ (มานิช วีตโรโค),ดร., ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดประดู่ลาย จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๙} สันทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ธนวัฒน์ นคะจิต, อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๐} สันทนากลุ่มเฉพาะ พระราชวชิรเมธี (วิระ วรปญโญ), ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๑} สันทนากลุ่มเฉพาะ พระครูโกศลวชิรกิจ (มานิช วีตโรโค),ดร., ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดประดู่ลาย จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๒} สันทนากลุ่มเฉพาะ พระเมธีวชิรภูจิต (จำเนียร จิรวโส),ดร., รองผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการฝ่ายวิชาการ จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

๑.๔ ด้านปัญญา

ต้องเพิ่มการศึกษาแนวทางเพิ่มเติมขึ้นอีกจากที่มีอยู่ เพราะว่าทางกลุ่มจะได้แนวทาง เพราะว่าตัวผู้วิจัยไม่ได้อยู่ในพื้นที่ลงพื้นที่ฝังตัว ๒-๓ วัน ยังไม่พอ^{๑๕๓} องค์ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับ ไลน์ เฟสบุ๊ค อะไรต่างๆ เพราะว่าปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีกันดีอยู่แล้ว โทรศัพท์เพิ่มเติม แล้วอีกประโยชน์ที่ใช้ในการอธิบายโมเดล ควรหลีกเลี่ยงคำเปรียบเปรยที่บอกว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทำงานเหมือนนก เหมือนหนอน ภาพรวมทั้งหมดเหมือนอยู่ในที่สูง เปรียบเหมือนปลวก เหมือนผึ้ง เหมือนมดแดง อะไรแบบนี้ดีกว่า^{๑๕๔} ความคิดสร้างสรรค์เกิดจากความรู้ทางวิชาการ หรือความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ก็คือ ทักษะการทำงาน คือว่า มีทักษะ Skill ก็ Skill ความสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ควรเป็นปัญญา ความรอบรู้การทำงาน^{๑๕๕} รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔ ส่วนของการมีส่วนร่วมก็คือ การจ่ายตามปกติ จ่ายตามเป็นจริง เพราะว่าทุกวันที่ ๙ ทุกเดือน เขาก็มาส่งจ่ายตามปกติ จ่ายตามความเป็นจริง มีส่วนร่วม ก็คือว่า เป็นกรรมการมากกว่า สมาชิก กรรมการมี ๓๓ คนมาจากสมาชิก มาจากการเลือกตั้งของสมาชิก หมายถึงว่า กลุ่มประชุมประจำปี แล้วกลุ่มก็จะเลือกตั้งกัน คือ ทุกคนมีสิทธิได้รับการเลือกตั้ง ก็ต้องมีการชี้แจงกันสิ้นปีแล้ว ควรมีการเลือกตั้งสมาชิกกัน สิ้นปีกลุ่มก็จะมีประชุม กันว่าจะเลือกใคร^{๑๕๖}

๒. รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตามหลักภาวนา ๔

๒.๑ ด้านกายภาวนา

ผู้นำต้องการพัฒนาสมาชิกหากว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตายไปมีทรัพย์สินติดตัวเป็นเงินสด ๙,๐๐๐ บาท หนี้สินไม่หลุดหนี้ ในฐานะประธาน รวมถึงกรรมการกลุ่ม ก็เลยคิดสวัสดิการกลุ่ม ตั้งเป็นสัจจะเป็นฌาปนกิจ^{๑๕๗} รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักภาวนา ๔ หรือที่ย่อมาจากภาษาอังกฤษอะไรแบบนี้ กายภาวนา ก็จะเริ่มจากว่า มีแรงกดดันจากอะไร การงาน ต้องเขียนอธิบาย ต้องพัฒนาคนในชุมชนนี้จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ศีลภาวนา ก็คือการ

^{๑๕๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูประทีปวชิรธรรม(ประทีป วชิรญาณ),ดร., อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระธรา ขยากโร,ดร., ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพิษณุโลก, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวชิรคุณพิพัฒน์(อนนก คุณวุฑโฒ), ,ดร., รองผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระปลัดอาภิญญ อภิญาโน, รองประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพาราม, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระปลัดอาภิญญ อภิญาโน, รองประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพาราม, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

สร้างสรรค์อาชีพเสริม ตัวนี้ก็ยังไม่ลง อธิบายไปแบบนี้จะเห็นหมดเลยว่า โมเดลรูปแบบของผู้วิจัยเป็นอย่างไร^{๑๕๘}

๒.๒ ด้านศิลปภานา

ผู้นำมีส่วนของการสร้างสรรค์อาชีพเสริมต้องไปที่ด้านศิลปภานา มีความซื่อสัตย์สุจริต^{๑๕๙} สร้างสรรค์อาชีพเสริมต้องไปที่ด้านศิลปภานา ด้านศิลปภานา มีความซื่อสัตย์สุจริต จิตตภานา ต้องมีความคิดดี^{๑๖๐} ประชุมประจำปี แล้วกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ก็จะเลือกตั้งกัน คือ “ทุกคนมีสิทธิได้รับการเลือกจริง ก็ต้องมีการชี้แจงกันว่าสิ้นปีแล้วนะ ควรมีการเลือกตั้งสมาชิกกัน สิ้นปีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ก็จะมีการประชุม กันว่าจะเลือกใคร”^{๑๖๑} ด้านศิลปภานา การสร้างศรัทธา ควรเข้ามาบ้างส่วนหนึ่งของการเป็นสมาชิกก็คือ การศรัทธาในตัวผู้นำเป็นส่วนหนึ่ง ส่วนเรื่องความเป็นอยู่อีกส่วนหนึ่ง และเรื่องเงินทองที่จะได้ก็เยี่ยม ดอกผล^{๑๖๒}

๒.๓ ด้านจิตตภานา

การสร้างแรงจูงใจควรจะอยู่ในด้านจิตตภานา เพราะว่าหากต้องสร้างวิธีการที่จะชักจูงใจแก่สมาชิก ถ้าต้องการความเปลี่ยนแปลงต้องคิดใหม่ ทำใหม่ เหมือนกับกลุ่มดั้งเดิมของที่จังหวัดตราด ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ที่สามารถกระจายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้กระจายออกไปทั่วจังหวัด^{๑๖๓} รูปแบบกรอบของการสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิก มองว่าไม่ตรงกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักภานา ๔ อยากให้ย้าย การสร้างแรงจูงใจให้มาอยู่ที่ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม แรงจูงใจก่อให้เกิดพฤติกรรม^{๑๖๔} รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักภานา ๔ หรือที่ย่อมาจากภาษาอังกฤษ ภายภานา ก็จะเริ่มจากว่า มีแรงกดดันจากอะไร การงานต้องเขียนอธิบาย ต้อง

^{๑๕๘} สทนากลุ่มเฉพาะ พระราชวรวิหาร (วีระ วรปญโญ), ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๙} สทนากลุ่มเฉพาะ พระธรา ขยากโร, ดร., ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพิษณุโลก, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๐} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูประทีปวชิรธรรม (ประทีป วชิรญาโณ), ดร., อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๑} พระปลัดอาญญ อภิญาโน, รองประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพพาราม, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๒} สทนากลุ่มเฉพาะ พระเมธีวชิรภุชิต (จำเนียร จิรวโส), ดร., รองผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ ฝายวิชาการ จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๓} สทนากลุ่มเฉพาะ พระราชวรวิหาร (วีระ วรปญโญ), ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๔} สทนากลุ่มเฉพาะ พระเมธีวชิรภุชิต (วีระ วรปญโญ), ดร., รองผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ ฝายวิชาการ จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

พัฒนาคนในชุมชนนี้จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ศิลภาวนา ก็คือการสร้างสรรค์อาชีพเสริม ตัวนี้ก็ยังไม่ลง อธิบายไปแบบนี้จะเห็นหมดเลยว่า โมเดลรูปแบบของผู้วิจัยเป็นอย่างไร^{๑๖๕}

๒.๔ ด้านปัญญา

ผู้นำต้องสร้างความเห็นของสมาชิกให้เหมือนกับที่ตัวผู้นำอยากเห็นก็คือ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ต้องการเปลี่ยนแปลงให้เป็นแบบนี้แล้ว โดยที่จะให้ความคิดเห็นเป็นแบบเดียวกับผู้นำ^{๑๖๖} รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔ ส่วนของการมีส่วนร่วมก็คือ การจ่ายตามปกติ จ่ายตามเป็นจริง เพราะว่าทุกวันที่ ๙ ทุกเดือน เขาก็มาส่งจ่ายตามปกติ จ่ายตามความเป็นจริง^{๑๖๗} ต้องเปลี่ยนรูปแบบโมเดลนี้ เพราะว่าดูแล้วทุกพฤติกรรมจะวิ่งเข้ามาหาผู้ชายคนนี้ อยากให้ออกแบบรูปแบบโมเดลใหม่ ว่าควรเป็นผู้ชายหนุ่มช้วน ห่มขาว ยืนพนมมือจะดีกว่า ดูแล้วภาพไม่สื่อความหมาย^{๑๖๘}

๓. รูปแบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ตามหลักภาวนา ๔

๓.๑ ด้านกายภาวนา

ผู้วิจัยควรเพิ่ม กายภาวนา เป็นการฝึกปฏิบัติธรรมเจริญเมตตาภาวนา^{๑๖๙} กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ตั้งขึ้นมา จุดประสงค์ก็เพื่อช่วยเหลือกันในสังคม แต่แนวทางการบริหารการบริการก็จะแตกต่างกันออกไป แต่ละบริบทของสถานที่ จะยึดหลักการดำเนินการของกลุ่มที่ตั้งขึ้นไว้ สวัสดิการที่กลุ่มได้ตั้งไว้ อยู่ที่กรรมการได้ตั้งขึ้นไว้ ว่าจะดำเนินการอย่างไรมีการตอบแทนอย่างไร ถ้ากรรมการออกติ ๔ สมาชิกก็ไม่อยากเข้าร่วม กรรมการต้องไม่เห็นแก่พวกพ้อง อย่างกลุ่มที่มีปัญหา ก็เพราะว่าเห็นแก่พวกพ้องแอบถอนเงินให้กับเพื่อน จะคืนเงินออมให้แอบคืนให้สมาชิกเลยมีปัญหากันอยู่ปัจจุบัน จนระบบเสียไปหมดเลย อย่างกลุ่มของสัจจะสะสมทรัพย์ของวัดอัมพพาราม บริหารบนความเสี่ยงสูงเลยทีเดียว^{๑๗๐}

๓.๒ ด้านศีลภาวนา

^{๑๖๕} พระราชวรเมธี (วีระ วรปญฺโญ), ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๖} สันทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ธนวัฒน์ นคะจิต, อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๗} สันทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวรชิตคุณพิพัฒน์ (อเนก คุณวุฑฺโฒ), ดร., รองผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๘} สันทนากลุ่มเฉพาะ พระราชวรเมธี (วีระ วรปญฺโญ), ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๙} พระธรรมา ชยากโร, ดร., ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพิชฌัญโลก, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๐} พระครูโกศลวชิรกิจ (มานิช วีตโรโค), ดร., ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดประดู่ลาย จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

สมาชิกเข้าวัดปฏิบัติธรรม ให้ความไว้วางใจ จะเริ่มอธิบายไม่ค่อยเข้ากัน แล้วที่นี้การเข้าวัดปฏิบัติธรรม ผู้วิจัยต้องอธิบายว่า ควรจะมีอะไรละ ควรจะมีกิจกรรมไหม อะไรไหม แบบนี้ตัวนี้ก็กลายเป็นว่า ความมั่นใจ ความไว้วางใจ ซึ่งแทนที่จะบอกเกี่ยวกับการเป็นอย่างอื่นเห็นไหม^{๑๗๑} ส่วนรูปแบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ตามหลักภาวนา ๔ ก็คือ ด้านศีลภาวนา คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก^{๑๗๒} ส่วนของทักษะการทำงาน ศีลภาวนา องค์รวมคือ สมาชิกเข้าวัดปฏิบัติธรรมรักษาศีล อีกด้านก็คือ ความมั่นใจ กรอบสุดท้าย คือ จิตใจเมตตากรุณา กล่องล่างก็คือ การเยี่ยมเยียนสมาชิกยามเจ็บป่วย จาก ปัญญาภาวนาก็คือ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เห็นผลระยะยาว ความตั้งมั่นของกลุ่มความศรัทธา^{๑๗๓} ถ้ากรรมการออกติ ๔ สมาชิกก็ไม่อยากเข้าร่วม กรรมการต้องไม่เห็นแก่พวกพ้อง อย่างกลุ่มที่มีปัญหา ก็เพราะว่า เห็นแก่พวกพ้องแอบถอนเงินให้กับเพื่อน จะคืนเงินออมให้แอบคืนให้สมาชิกเลยมีปัญหากันอยู่ปัจจุบัน จนระบบเสียไปหมดเลย อย่างกลุ่มของสัจจะสะสมทรัพย์ของวัดอัมพพาราม บริหารบนความเสี่ยงสูงเลยทีเดียว^{๑๗๔}

๓.๓ ด้านจิตตภาวนา

ส่วนรูปแบบภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔ คำว่าไม่ลำเอียงเพราะออกติ ๔ มองว่ากว้างไกลเกินไปหรือเปล่า คนสองพันคนที่กู้จริงเพียงแค่ว่าคน ตรงนี้ยากให้ตรงว่าไม่มีปัญหาอะไร เพราะว่ากู้ได้เพียงแค่ ๑๒๐ ต่อเดือน เป็นการลำเอียงหรือเปล่าว่าคนนี้กู้ได้ คนนี้กู้ไม่ได้^{๑๗๕} ทางกลุ่มปฏิบัติเท่ากันทุกคนเท่ากันหมด เอาตามกฎที่ทางกลุ่มตั้งเอาไว้เท่าเทียมกันหมดทุกคนในชุมชนตั้งแต่นายกองคการบริหารส่วนตำบล จนกระทั่งถึงแม้แต่มารดาของเจ้าอาวาส^{๑๗๖} ถ้าผู้นำมีออกติ ๔ สมาชิกก็ไม่อยากเข้าร่วม กรรมการต้องไม่เห็นแก่พวกพ้อง อย่างกลุ่มที่มีปัญหา ก็เพราะว่า เห็นแก่พวกพ้องแอบถอนเงินให้กับเพื่อน จะคืนเงินออมให้แอบคืนให้สมาชิกเลยมีปัญหากันอยู่

^{๑๗๑} พระราชวรเมธี (วีระ วรปัญญา), ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระธรา ขยากโร, ดร., ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพิษณุโลก, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระราชวรเมธี (วีระ วรปัญญา), ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูโกศลวิจิตรกิจ (มานิช วิตรโค), ดร., ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดประดู่ลาย จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๕} อาจารย์ ณัฐสันต์ นันทวัฒน์, อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๖} พระปลัดอาจิณ อภิณฺจโน, รองประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพพาราม, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

ปัจจุบัน จนระบบเสียไปหมดเลย อย่างกลุ่มของสัจจะสะสมทรัพย์ของวัดอัมพพณาราม บริหารบนความเสี่ยงสูงเลยทีเดียว^{๑๗๗}

๓.๔ ด้านปัญญา

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ตั้งขึ้นมา จุดประสงค์ก็เพื่อช่วยเหลือกันในสังคม แต่แนวทางการบริหารการบริการก็จะมีแตกต่างกันออกไป แต่ละบริบทของสถานที่ จะยึดหลักการดำเนินการของกลุ่มที่ตั้งขึ้นไว้ สวัสดิการที่กลุ่มได้ตั้งไว้^{๑๗๘} นอกจากภาวะผู้นำทั้งสามที่กล่าวมานั้นนะสำหรับความคิดเห็นเพิ่มเติม มองว่า ภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จะมีความสามารถภาวะผู้นำดังกล่าวแล้ว ยังมีภาวะผู้นำบริหารความเสี่ยงอีก เพราะอะไร เพราะว่าเกิดสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กันไปมีเหตุไม่คาดคิด ไม่ส่งคืนจะทำอย่างไร นี่คือ ภาวะผู้นำความเสี่ยง เพราะว่าอยู่ในทฤษฎีของภาวะผู้นำการบริหารความเสี่ยง^{๑๗๙} อยากให้ผู้วิจัย ไม่นั่นโมเดลที่มีความสง่างามอย่างเดียวนะที่เน้นความถูกต้อง สม่าเสมอ ในรูปแบบ ส่วนที่ขาดหายไป ไม่สวยไม่เป็นไร ขอให้รูปแบบถูกต้องหลักฐานจริง^{๑๘๐}

จากผลการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า รูปแบบภาวะผู้นำทั้งสามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอทั้งหมด ทำให้ได้รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และจะทำให้รูปแบบที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไป ได้ความคิดเพื่อเติมเต็มในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ เช่น ในส่วนของการบริหารความเสี่ยง เพราะว่าการทำงานต้องบริหารเงินจำนวนมาก และเป็นส่วนที่ขัดแย้งกับพระธรรมวินัย โดยที่หากเกิดการฟ้องร้องดำเนินคดี อาจเป็นการฟ้องร้องฆราวาส ญาติโยมที่อุปัฏฐาก ดูแล คอยอุดหนุนส่งเสริมวัดที่ตนอาศัยอยู่ ทำให้กฎระเบียบที่ตั้งไว้ ต้องดำเนินการอย่างเคร่งครัดโดยการใช้กฎหมาย คือ คนที่อยู่ในชุมชนคนที่เป็นญาติสายโลหิต บ้างเป็นกรรมการเพราะว่าหากเกิดการโกง ก็เหมือนกับว่าการโกงเงินของญาติตนเอง หรือการทำให้คนในชุมชนตระหนักรู้ว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นสิ่งที่ควรทวงแค้น เพื่อรักษาไว้ให้คนในชุมชนเข้าถึงเป็นหลักประกันเรื่องสวัสดิการ และการที่นักวิจัยจะได้ข้อมูลอย่างชัดเจนตรงตามวัตถุประสงค์ ปัญหาที่ต้องการทราบ ผู้วิจัยต้องลงพื้นที่มากกว่า การสัมภาษณ์ นั่นคือการสังเกต เวลาที่ทางกลุ่มมีกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามปัญหาที่ต้องการทราบ และพูดคุย นอกจากการสัมภาษณ์ที่เป็นบุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญ

^{๑๗๗} พระครูโกศลวชิรกิจ (มาโนช วิฑโรโค),ดร., ประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดประดู่ลาย จังหวัดกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระปลัดอาภิญญ อภิญาโณ, รองประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพพณาราม, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระราชวชิรเมธี (วีระ วรปญโญ),ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๘๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ธนวัฒน์ นคะจัด, อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

ตารางที่ ๔. ๑๗ ความถี่ ผลการสนทนากลุ่ม

ข้อที่	ประเด็น	ปริมาณ	
		ความถี่ (รูปหรือคน)	ลำดับที่
๑	รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลัก ภาวนา ๔		
๑.๑	ด้านกายภาวนา เห็นก็น่าไว้วางใจ เข้าใกล้ก็ น่าเชื่อถือ เมื่ออยู่ในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ต้อง อาศัยความน่าเชื่อถือ มีความเชื่อมั่น	๒	๒,๒๙
๑.๒	ด้านศีลภาวนา รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม บุคคลจะเป็นกรรมการ คือ ผู้นำต้องเป็นบุคคล ที่สร้างความศรัทธาไว้มาก สร้างความเชื่อมั่น ก่อน	๒	๓,๑๓
๑.๓	ด้านจิตตภาวนา ผู้นำต้องสร้างแรงจูงใจ เป็น เรื่องของจิตใจ เพราะว่าแรงจูงใจก่อให้เกิด พฤติกรรม หากว่าต้องการให้สมาชิกมาร่วม ทุกข์ร่วมสุข	๑	๑๐,๑๗
๑.๔	ด้านปัญญาภาวนา ความคิดสร้างสรรค์ต้องเกิด จากความรู้ทางวิชาการรวมทั้งทักษะ Skill ควร เป็นปัญญาความรอบรู้การทำงาน	๑	๑๑,๒๓
๒	รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลัก ภาวนา ๔		
๒.๑	ด้านกายภาวนา ผู้นำต้องการพัฒนาสมาชิก ช่วยเหลือกันในชุมชน เกิดการตั้งกลุ่มขึ้นมา	๗	๒๓,๒๗
๒.๒	ด้านศีลภาวนา ความซื่อสัตย์สุจริต	๔,๕,๖	๑๐,๑๓,๑๗
๒.๓	ด้านจิตตภาวนา การชักจูง การสร้างแรงจูงใจ ให้แก่สมาชิก	๘,๙	๒๓,๒๐
๒.๔	ด้านปัญญาภาวนา การมีส่วนร่วมของสมาชิก รูปภาพในกรอบโมเดลต้องเป็นรูปผู้ชายหนุ่มขาว หนุ่มขาว	๕,๖,๗	๑๗,๑๘,๑๙

ตารางที่ ๔. ๑๗ ความถี่ผลการสนทนากลุ่ม(ต่อ)

ข้อที่	ประเด็น	ปริมาณ	
		ความถี่ (รูปหรือคน)	ลำดับที่
๓	รูปแบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ตามหลักภาวนา ๔		
๓.๑	ด้านกายภาวนา จุดประสงค์การตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือกันในสังคม เป็นวิสัยทัศน์ของผู้นำ	๒,๕,๖	๒๔,๓๑,๓๒
๓.๒	ด้านศีลภาวนา ผู้นำต้องไม่มีอคติ ๔ ควรอยู่ในรูปแบบของภาวะผู้นำตามสถานการณ์	๗,๙	๒๙,๓๐
๓.๓	ด้านจิตตภาวนา ทุกคนปฏิบัติเท่าเทียมกันหมดไม่มียกเว้น ตั้งแต่นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จนกระทั่งที่สุด มารดาเจ้าอาวาส	๘	๑๙
๓.๔	ด้านปัญญาภาวนา นอกจากเป็นที่พึ่งแก่สมาชิกแล้ว ผู้นำ มีความรอบรู้ในการบริหารความเสี่ยงเรื่องเงินของสมาชิกกลุ่ม	๑,๙	๑๗,๒๗
	ด้านปัญญาภาวนา การออมหอม ไม่อยากให้มีการฟ้องร้องดำเนินคดีกัน จะใช้กฎสังคม เรียกกันมาคุยก่อนเพื่อสอบถามหาทางช่วยเหลือ การออมหอมวิธีการเจรจา เป็นสิ่งที่ผู้นำคณะกรรมการใช้	๒,๓,๗	๑๕,๑๗,๑๙

๔.๔ สรุปผลการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research)

จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ นำมาสู่ผลการวิจัยแบบผสมวิธี(Mix Method Research) ดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วพบว่า ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตามหลักภาวนา ๔ ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ตามหลักภาวนา ๔ ควรประกอบด้วย

ด้านกายภาวนา คือ การฝึกกาย วาจา มีการจัดการศึกษาแก่ผู้นำ เพื่อพัฒนาผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการ และสุดท้าย สมาชิก เรียกว่า กายภาวนา ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมคุณภาพแห่งชีวิตของผู้นำ คณะกรรมการ ให้สูงขึ้นโดยลำดับ โดยมีเป้าหมายที่จะให้ผู้นำดังกล่าวสามารถควบคุมอาการแสดงออกทางกาย วาจา ไม่ให้มีการกระทำและการพูดในลักษณะที่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน โดยใช้หลักการศึกษา ในกรอบของภาวนา ๔ ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ คุณลักษณะ

ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ทางด้านกายภาวนา ที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ได้นั้น ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสามารถในการตกลงใจโดยฉับพลัน กล้าตัดสินใจและประกาศ ข้อตกลงอย่างจริงจังและชัดเจน ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสามารถในการให้ฟังพาทักทายในด้านการใช้ชีวิต ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างรวดเร็วและถูกต้อง ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางกายได้ดี

ด้านศีลภาวนา คือ การฝึกฝนตนเอง สำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติ อบรมความประพฤติทางกาย วาจา ให้มีระเบียบวินัย ในการอยู่ร่วมกับคนอื่นในชุมชน และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วยดีให้เกื้อกูล ไม่เบียดเบียน ไม่ทำลาย เป็นพื้นฐานแห่งการฝึกอบรม เพื่อควบคุมความประพฤติตลอดถึงการทำความากินเลี้ยงชีพ ให้อยู่ในขอบเขตที่กำหนดของกลุ่มที่ตั้งไว้เพื่อให้ความเป็นอยู่นั้นกลายเป็นสภาพอันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่การงานต่างๆ ประจำวันโดยเป็นไปเพื่อความหมายอันดีงาม มีการไปดูงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กลุ่มอื่น เพื่อให้เกิดความรู้แล้วนำกลับมาพัฒนากลุ่มของตนเอง โดยมีการฝึกอบรม ภายในกรอบของภาวนา ๔ ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ได้นั้น ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีเจตคติที่ดีกับพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมในชุมชน) ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสนใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง

ด้านจิตตภาวนา คือ การพัฒนาจิต หมายถึง การฝึกปรือในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ได้แก่การมีความเพียรอย่างถูกต้อง ที่ถูกต้อง อย่างมีสติ และการฝึกให้จิตใจเข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบ ผ่องใส เป็นสุขบริสุทธิ์ปราศจากสิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมองอยู่ในสภาพเหมาะแก่การใช้งานมากที่สุดภายใต้กรอบการพัฒนาตามหลักภาวนา ๔ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชาและสมาชิกให้ได้รับการศึกษาอยู่ตลอดเวลา ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความมั่นคงและจริงจังในการพยายามทำเป้าหมายขององค์กรให้เป็นจริงขึ้นมา ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความมั่นคงทางอารมณ์ในการบริหารกลุ่มใช้ระเบียบกฎในการบริหารกลุ่ม

ด้านปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่ว ปรินิพพานยังรู้เหตุผล ความรู้ความเข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจงเงินกู้ให้แก่สมาชิกกลุ่ม มีการจัดสรรปันหุ้นอย่างเท่าเทียมไม่เลือกปฏิบัติ จัดการแบ่งงาน บริหารกลุ่มให้ดียิ่งขึ้นไป การที่ผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการ มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว จะสามารถเลือกเฟ้นกลั่นกรองได้ เชื่อมโยงประสานได้ ทำให้เอาความรู้ที่เกิดขึ้นไปพัฒนาเป็นทักษะการทำงาน หรือ ส่งเสริมสนับสนุน อาชีพเสริม หรือว่า ข้าราชการการต่างๆ ไปใช้งาน สามารถจัดสรรให้แก่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ให้สำเร็จได้ ความรู้อย่างนี้เรียกว่า ปัญญา ภายใต้กรอบการพัฒนา ตามหลักภาวนา ๔ ผู้นำกลุ่มสัจจะ

สะสมทรัพย์เป็นผู้มีรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความจริง ในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้มีความสามารถพัฒนาในการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นผู้ผ่านการฝึกอบรมสามารถมองการณ์ไกล ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ควรผ่านการอบรมเรื่องบาปบุญคุณโทษผลของกรรม

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

ผู้วิจัยต้องการที่จะสำรวจหาคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ดีจึงใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน ๒๐ รูปหรือคนและการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามจำนวน ๓๖๗ ชุด ที่ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการใช้วิธีการเชิงผสมวิธี (Mixed Method Research) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แล้วนำเสนอเป็นแบบพรรณนา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่เป็นรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ดังปรากฏในแผนภาพ ๔.๖ ต่อไปนี้

ภาวนา ๔

คุณลักษณะภาวะผู้นำ

กายภาวนา

เห็นก็น่าไว้วางใจเข้าใกล้ก็น่าเชื่อถือ, เข้ากับคนอื่นได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์, วิธีการที่แน่นอน, แก้ปัญหาเฉพาะหน้า, เจตคติที่ดีกับศาสนา, การศึกษาทำให้เป็นนักปกครองที่ดี, การศึกษาทำให้ผู้นำเกิดการปรับตัวเวลาอยู่ในสังคม, การศึกษาทำให้ผู้นำเกิดปฏิพานไหวพริบ

ศีลภาวนา

มีความซื่อสัตย์, สื่อสารเพื่อชักจูง, ดำรงตนอยู่ในสัจจะ, ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม, พยายามทำเป้าหมายองค์กรให้เป็นจริง, เทคโนโลยีใช้กับกลุ่มเกิดจากการพัฒนา, ความศรัทธาเกิดจากการพัฒนาตน

จิตตภาวนา

มีจิตอาสา, รู้ปัญหาชาวบ้าน, นำความรู้ทางโลกทางธรรมประยุกต์, ส่งเสริมผู้น้อยให้เรียนหนังสือ, หาความรู้เพิ่ม, รักศิลปวัฒนธรรมชุมชน, มีวิสัยทัศน์เกิดจากอบรม, การอบรมเกิดขวัญกำลังใจ

ปัญญาภาวนา

ต้องการคนดีเชื่อถือตรงไม่ต้องการคนมีความรู้มาก, ใช้กฎระเบียบกลุ่ม สังคม, สิ่งดีนำมาปรับใช้ที่กลุ่ม, กล้าตัดสินใจ, เป็นที่พึ่งพาแก่สมาชิกได้ มีการวางแผนที่เกิดจากการศึกษา

รูปแบบภาวะผู้นำเชิง
พฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔

คำอธิบาย

จากองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพและจากการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ คณะกรรมการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักธรรม ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาวะผู้นำ จำนวน ๒๐ รูปหรือคน และข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณ โดยวิธีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ๓๖๗ ชุด ทำให้สามารถสร้างโมเดลได้ หลังจากแผนภาพโมเดลต่อไปนี้

๑. รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมตามหลักภาวนา ๔

ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีพฤติกรรมเป็นแบบนี้ เพราะว่าคุณภาพร่วมมือของคนในชุมชน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่ดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม มาเป็นระยะเวลา กว่า ๑๐ ปี นั้นอีกทั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ที่ได้รับการแต่งตั้ง มีความเห็นหรือมีส่วนร่วมของคณะกรรมการมองเห็นสมาชิกภายในกลุ่มเป็นสิ่งที่มีความค่า ทำให้เกิดความไว้วางใจในการดูแล เงินฝากสะสมของตนเอง จะไม่สูญหาย และมีสวัสดิการที่เข้าถึงได้โดยไม่ต้องทำประกันภัย หรือว่าประกันสุขภาพ ต่างๆ ทำให้เกิดประโยชน์มหาศาลในการพัฒนาชุมชน รวมถึงกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ สร้างความไว้วางใจในการเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม ฝากผี ฝากไข้ ยามเจ็บ ยามป่วย ยามจาก มีการมอบสวัสดิการต่างๆ เหมือนกับคำโบราณบันทึกที่กล่าวว่า เจ็บก็เยี่ยมไข้ ตายก็เยี่ยมผี ดูกี่ดูแลกัน เป็นต้น

๑.๑ ด้านกายภาวนา

ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ทั้งตัวประธานกลุ่ม ที่ปรึกษา คณะกรรมการต่างๆ มีบุคลิกลักษณะดี เห็นก็น่าไว้วางใจ เข้าใกล้ก็น่าเชื่อถือ ได้แก่ บุคลิกภาพมีความสง่างาม มีความมนุษยสัมพันธ์สูงมาก มีความน่าเชื่อถือ มีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคนในชุมชนที่มุงงานและมุงคน โดยเข้ากับสมาชิก คือ คนในชุมชนได้ดี ทำให้เกิดมีปฏิสัมพันธ์กับคนสร้างศรัทธาโดยเริ่มต้นที่ความประพฤติดี ตลอดจนมีการบริหารงาน วิธีการที่แน่นอน เพื่อที่จะให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งไม่รอการช่วยเหลือจากภาครัฐ สร้างความเข้มแข็งให้เกิดแก่ชุมชนโดยกลุ่มสถาบันการเงินที่ก่อตั้งโดยคนในชุมชน เพื่อคนชุมชน ชุมชนชนบทที่เข้มแข็งนำไปสู่การพัฒนาสังคม ประเทศชาติ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีเวลาที่ทางกลุ่มมีปัญหา เพื่ออนุรักษ์ ดำเนินการให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อญาติโยมที่เป็นผู้อุปถัมภ์ของตนเองให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีเจตคติที่ดีกับพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมในชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องพระพุทธศาสนา เช่น การอาบน้ำผู้สูงอายุประจำปี การทำบุญกลางบ้านเพื่ออุทิศส่วนบุญ กุศลให้แก่สมาชิกที่เสียชีวิตไปแล้ว เป็นต้น ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสนใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้งสองพื้นที่การศึกษา คณะกรรมการ จบการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี กำลังศึกษาปริญญาโท เป็นศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย และส่งเสริมสนับสนุนให้คณะกรรมการฝ่ายต่างได้รับการศึกษาเล่าเรียน รวมถึงบุตรหลานของคณะกรรมการตลอดจนสมาชิกการศึกษาทำให้ผู้นำเป็นนักปกครองที่ดี การศึกษาทำให้เกิดการปฏิพานไหวพริบ

๑.๒ ด้านศีลภาวนา

ผู้วิจัยพบว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องการคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกลุ่ม ต่อตนเอง ความรู้ที่มากเกินไป อาจก่อให้เกิดข้อผิดพลาดได้ ต้องการผู้นำที่สื่อสารด้วยการพูดจาภาษาดอกไม้ มีจิตวิทยาในการชักจูงเพื่อนร่วมชุมชนต่างตำบล อำเภอให้มาเป็นสมาชิก ผู้นำต้องดำรงตนอยู่ในสัจจะเป็นตัวอย่างแก่สมาชิกดำรงตนอยู่ในศีลธรรม เป็นตัวอย่างแก่สมาชิกและกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตำบลอื่น อำเภออื่น ให้มีความคิดแรงบันดาลใจให้อยากประพฤติตาม มีความพยายามที่จะทำให้เป้าหมายองค์กรมีความเป็นจริงโดยจุดมุ่งหมายก็คือการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง คนได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก ให้อยู่ดีกินดี นำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้กับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เช่น คอมพิวเตอร์ จอโปรเจ็คเตอร์ ป้ายประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงง่าย เทคโนโลยีเป็นผลมาจากการฝึกอบรม นำมาซึ่งความศรัทธา เป็นต้น

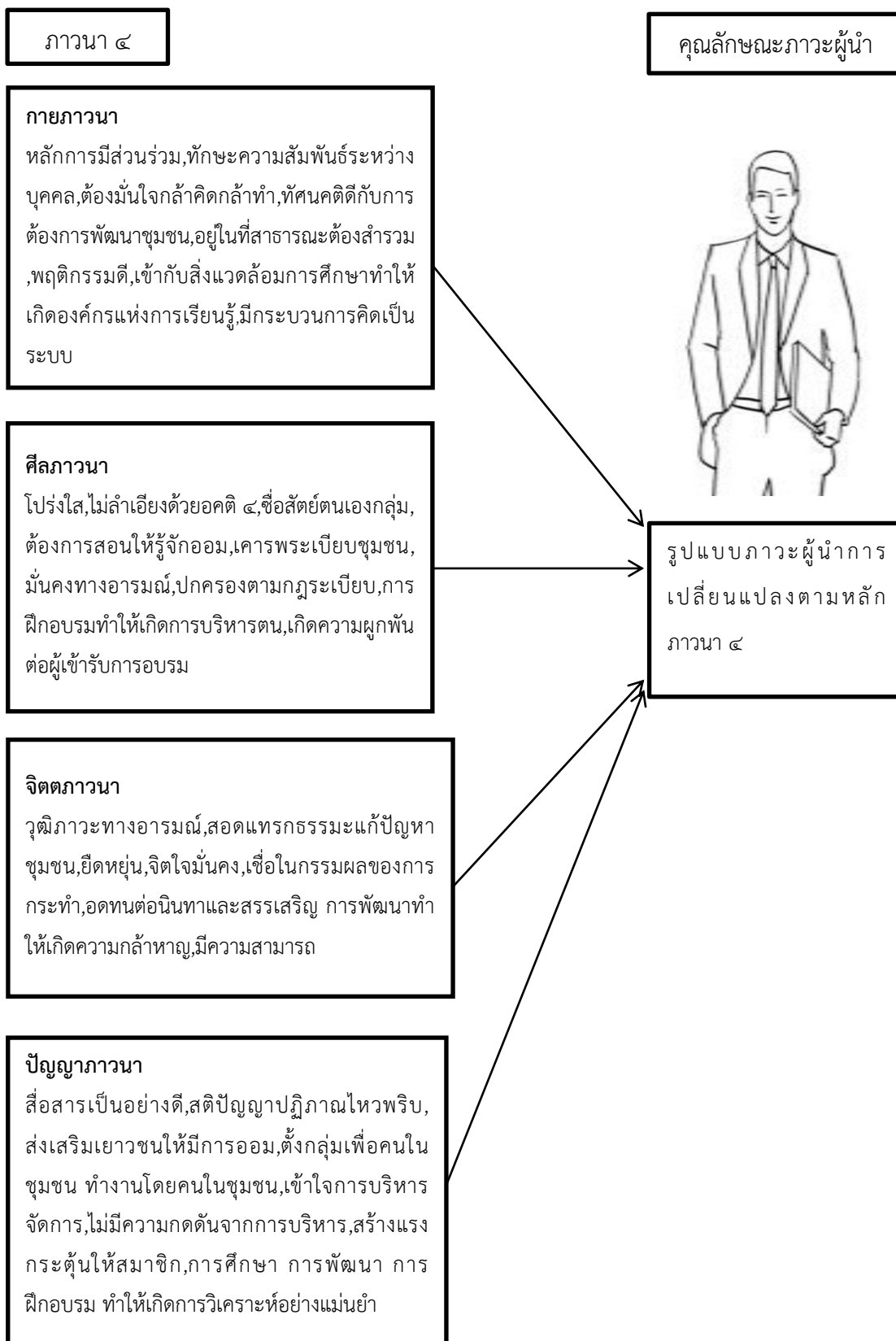
๑.๓ ด้านจิตตภาวนา

ผู้วิจัยได้ค้นพบว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องมีความตั้งใจ มีจิตอาสาที่จะช่วยคนอื่น โดยการยกระดับให้เป็นชุมชนอยู่ดีกินดี กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไม่มีค่าตอบแทนอะไร เพียงแค่ หนึ่งเดือนประชุม จะมีค่าตอบแทน ๓๐๐-๔๐๐ บาท การประพฤติตนวางตนมีจิตอาสาเช่นนี้ คนอื่น กลุ่มอื่นทราบความประพฤติดังกล่าว ทำให้เป็นต้นแบบแห่งคนที่ประพฤติดีตามไปด้วย การที่ผู้นำมีลักษณะดังกล่าวก็เพราะว่า รู้ปัญหาชาวบ้าน มีปัญหาอะไรบ้างนำความรู้ทางโลกทางธรรมมาประยุกต์ใช้สอดแทรก ซึ่งบางครั้งการกู้ยืมเงินทางกลุ่มไม่ได้นำไปประกอบอาชีพอย่างเดียว แต่ว่าปล่อยกู้ให้สมาชิกได้นำไปใช้สอยแก่บุตรหลานของตนในการเล่าเรียน การที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตั้งอยู่ในวัดมีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เป็นโอกาสที่ซ่อนอยู่ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการปลูกเร้าให้สมาชิกเรียนหนังสือ แสวงหาความรู้เพิ่มเติม ในพื้นที่การศึกษาทั้งสองกลุ่ม มีการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดหนองพยอมมีการอาบน้ำผู้สูงอายุ มีศูนย์ปฏิบัติธรรมในวัด ส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมต่างๆมากมาย กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพพาราม มีการตั้งพิพิธภัณฑ์ อนุรักษ์เครื่องใช้เก่าแก่ พระพุทธรูปบูชาต่างๆ การฝึกอบรมทำให้เกิดวิสัยทัศน์ และนำมาซึ่งขวัญกำลังใจแก่การทำงาน

๑.๔ ด้านปัญญา

ผู้วิจัยค้นพบว่า ทางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องการคนซื่อตรงไม่ต้องการคนที่มีความรู้มาก เพราะว่าคนที่มีความรู้มากมีความคิดแผนการที่ทำให้คนในกลุ่ม จับไล่ได้ไม่ทัน กลุ่มตั้งขึ้นมาเป็นระยะเวลานาน นับเป็นเวลากว่า ๑๐ ปี ดังนั้นบางครั้งไม่สามารถตามคนที่กู้เงินกลุ่มไปลงทุน

ประกอบอาชีพได้ ผู้นำกลุ่มใช้มาตรการที่เรียกว่า มาตรการทางสังคม เช่น การประกาศรายชื่อออกเสียงตามสาย เป็นยุทธวิธีอย่างหนึ่งที่ได้ผลดีเพราะว่า ไม่ต้องเดือดร้อนคณะกรรมการฝ่ายติดตามหนี้สิน มีการส่งสมาชิกตลอดถึงผู้นำไปศึกษาดูงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่อื่นแล้วนำข้อดีที่พบเห็นมาปรับปรุงใช้กับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของตน ผู้นำต้องกล้าตัดสินใจเมื่อมีสถานการณ์ คุณสมบัติที่ค้นพบข้อนี้ผู้วิจัยได้นำมาจากเชิงปริมาณที่มีค่าเฉลี่ยมาก ในเวลาที่สถานการณ์คับขัน หรือว่าต้องการการตัดสินใจ ที่สุดผู้นำต้องเป็นที่พึ่งพาให้แก่สมาชิกได้ มีการวางแผนที่เกิดจากการศึกษา การพัฒนาการฝึกอบรม

แผนภาพที่ ๔.๕ องค์ความรู้รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักภาวนา ๔

คำอธิบาย

จากองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพและการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ คณะกรรมการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักธรรม ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาวะผู้นำ จำนวน ๒๐ รูปหรือคน และข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณ โดยวิธีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ๓๖๗ ชุด ทำให้สามารถสร้างโมเดลได้ หลังจากแผนภาพโมเดลต่อไปนี้

๒. รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักภavana ๔

๒.๑ ด้านกายภavana

ผู้วิจัยค้นพบว่า การประชุมประจำเดือน ผู้นำกลุ่มทั้งสองกลุ่มพื้นที่ศึกษา เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมเลือกผู้นำ คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความยั่งยืนที่จะเกิดขึ้น ในเรื่องของประชาธิปไตยคนในชนบทต้องมีความรู้เรื่องประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่สามารถลบข้อครหาของนักวิชาการที่ว่า คนในเมืองตั้งรัฐบาล คนบ้านนอกชนบทล้มรัฐบาล เพราะว่ากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีเรื่องการออกคะแนนเสียง ใช้เสียงส่วนใหญ่ เปิดโอกาสให้คนในชุมชน ซึ่งคือสมาชิกทั้งหมดมีส่วนร่วม ผู้นำมีความสามารถในการโน้มน้าวสมาชิกให้มีความเห็นเป็นแนวเดียวกัน ซึ่งเป็นเรื่อง ความสามารถเฉพาะปัจเจกบุคคล ทักษะความสัมพันธ์เฉพาะตัว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า เนื่องด้วยเพราะความศรัทธาที่มีต่อ ประธานกลุ่ม ผู้นำกลุ่ม ที่เป็นพระสงฆ์อุทิศตัว สละความสุขส่วนตัว บริหารจัดการกลุ่มมาเป็นเวลานาน การพูด ปาฐกถาธรรม สอดแทรกธรรมะเวลาประชุมทำให้เกิดผลส่วนนี้ขึ้นได้ นำมาสู่การยึดมั่นในกฎระเบียบที่ทางกลุ่มได้ตั้งไว้อย่างเคร่งครัด ทำให้เวลาฝาก กู้ ส่งเงินหุ้น ไม่มีความเลือกที่รักมักที่ชัง ลำเอียงเพราะอคติ ๔ สมาชิกทุกท่านเท่าเทียมกัน นั่นเป็นเพราะว่า ความมั่นใจ กล้าคิดกล้าทำ มีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาชุมชน คนที่มีตำแหน่งสูงๆ ประชุมกลุ่มที่มีสมาชิกมากมาย เกือบ ๓,๐๐๐ คน ผู้นำอยู่ในที่กลางแจ้งต้องมีความสำรวม กาย วาจา ใจ พุทธิกรรมดี เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ การดื่มสุรา ร่วมฉลองกับคนในชุมชนต้องอยู่ในความพอดี เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่อยู่ภายในชุมชน เช่น ท้องทุ่งนา มีการสนับสนุนให้ใช้ปุ๋ย ที่เกษตรกร โครงการสาธิต เป็นต้น

๒.๒ ด้านศีลภavana

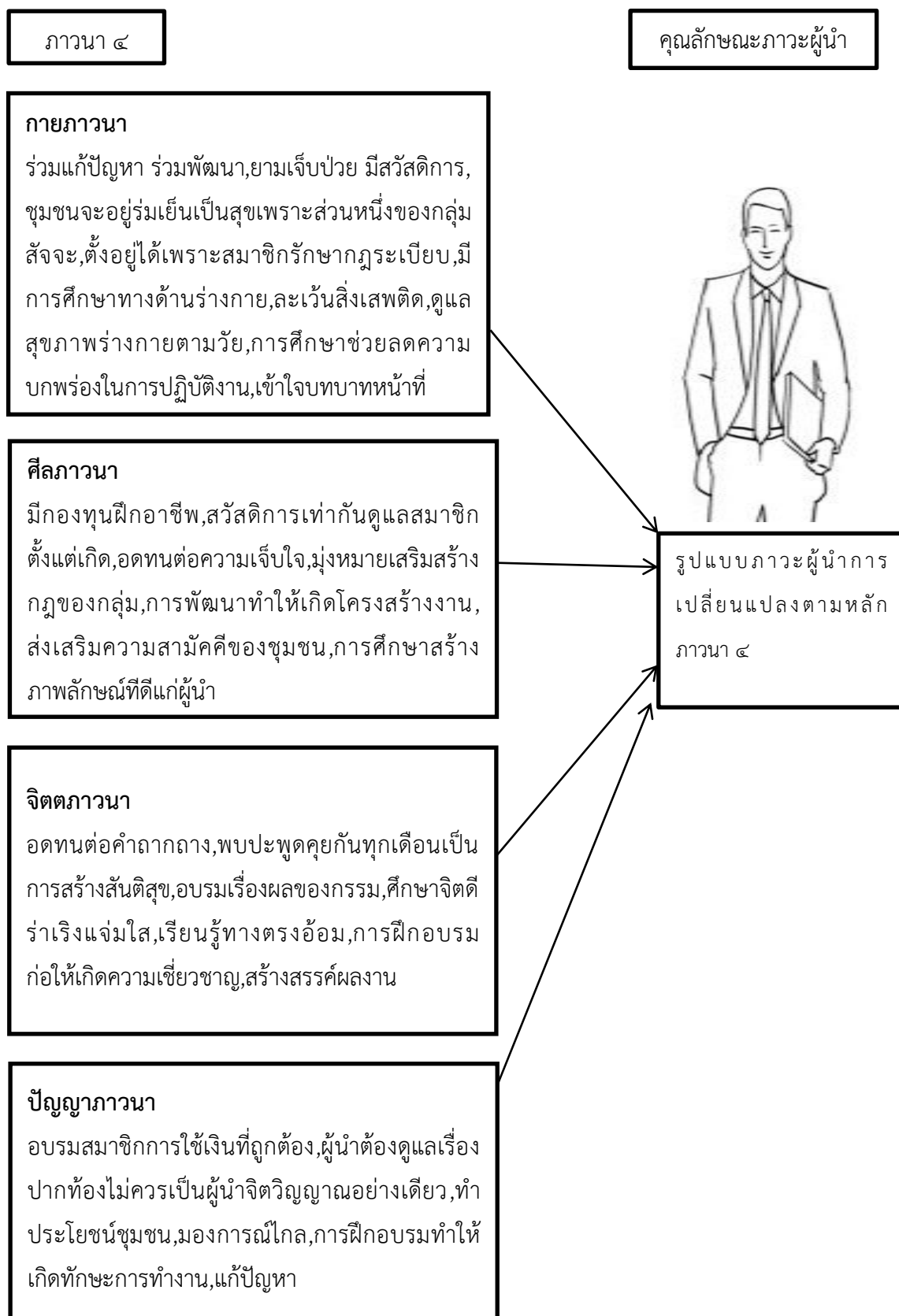
ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องโปร่งใส ไม่ทำตัวลึกลับสามารถตรวจสอบได้ การปล่อยกู้เงิน ต้องไม่ลำเอียงตั้งอยู่ในอคติ ๔ เพราะว่าการลำเอียงเพราะรัก ชอบ ชัง กลัวนั้น หากมีเกิดขึ้นกับผู้นำคนใดแล้วจะทำให้เสียการปกครอง มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและกลุ่ม เมื่อสอนให้คนอื่นประหยัดแล้ว ตนเองต้องประหยัดด้วย เคารพกฎระเบียบหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นไม่ดำรงตนเป็นผู้อยู่เหนือกฎระเบียบ

๒.๓ ด้านจิตตภาวนา

ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้นำต้องมีวุฒิทางอารมณ์ ไม่แปรปรวน การแก้ปัญหาชุมชนแต่ละครั้งนั้นต้องมีหลักธรรมะสอดแทรกเข้าไปด้วย เช่น การใช้เงินที่ได้มาจากการประกอบอาชีพ เป็นต้น จิตใจมั่นคง เชื่อในผลของการกระทำเป็นพื้นฐานเบื้องต้นทางจิตใจและการแสดงออก ความมั่นคงทางอารมณ์ ไม่อารมณ์แปรปรวน สามารถอดทนต่อคำว่าร้าย นินทา เพราะว่าอยู่ในที่แจ้ง ที่สูง อยู่กับผลประโยชน์ คำนินทาย่อมเกิดได้ทุกเมื่อ

๒.๔ ด้านปัญญาภาวนา

ผู้วิจัยได้ค้นพบว่า ผู้นำกลุ่มต้องมีทักษะการสื่อสารเป็นอย่างดี มีสติปัญญาไหวพริบ สวัสดิการที่ทางกลุ่มได้ตั้งขึ้นนั้น สามารถให้ความมั่นคงได้ในชีวิตได้ในระดับหนึ่ง เช่น สวัสดิการยามเจ็บป่วย สมาชิกนอนโรงพยาบาล ทางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ก็จะมีการจ่ายเงินสวัสดิการคืนละ ๓๐๐ บาท ตามอายุการเป็นสมาชิก หรือว่าสวัสดิการยามจาก ก็จะมีเงินจากกองทุนฌาปนกิจศพอีก คนละ ๑๐ บาท บวกกับจำนวน สมาชิก ๒๖๗๑ คน ก็เป็นเงินมากจำนวนหนึ่งที่สามารถนำไปใช้จ่ายได้ในการจัดการงานศพ หรือว่าปล่อยให้สมาชิกนำไปใช้จ่ายในการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากทางภาครัฐ เป็นเครื่องแสดงออกซึ่งความรู้ทางปัญญาที่สามารถประยุกต์สวัสดิการให้เท่าเทียมกับข้าราชการหรือคนมีฐานะในสังคม โดยที่สมาชิกจะได้รับสวัสดิการส่วนนี้หากว่า เข้ามาเป็นสมาชิก รับศีล สมาทานศีล เป็นคนมีสัจจะ เมื่อสมาชิกเป็นคนมีสัจจะ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า มีเมื่อสัจจะแล้ว ก็เปรียบเสมือนกับการมีศีล ๕ ข้อ มุสาวาท รวมถึงประพฤติดุธรรม ในส่วนข้อของ ฆราวาสธรรม ความจริงใจ การจะพูดจะคิดก็จะกลายเป็นคนที่คิดดี พูดดี ทำดี และเป็นคนดีในสังคม เป็นต้น ปลุกฝังการอบรมให้เกิดขึ้นโดยเริ่มตั้งแต่เด็ก การตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อทำงานให้คนในชุมชน โดยคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน ซึ่งพื้นที่การศึกษาที่ผู้วิจัยเลือกขึ้นมาเป็นต้นแบบทั้งสองพื้นที่ เป็นพื้นที่ที่มีการศึกษาดูงานของกลุ่มมากที่สุด ผู้นำต้องเข้าใจการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ไม่มีความกดดันจากการบริหารจัดการภายในองค์กร สร้างแรงกระตุ้นให้กับสมาชิกในชุมชน

แผนภาพที่ ๔.๖ องค์ความรู้รูปแบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ตามหลักภาวนา ๔

คำอธิบาย

จากองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพและการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ คณะกรรมการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักธรรม ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาวะผู้นำ จำนวน ๒๐ รูปหรือคน และข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณ โดยวิธีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ๓๖๗ ชุด ทำให้สามารถสร้างโมเดลได้ หลังจากแผนภาพโมเดลต่อไปนี้

๓. รูปแบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ตามหลักภาวนา ๔

๓.๑ ด้านกายภาวนา ผู้วิจัยค้นพบว่า ได้รับการบอกเล่า จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญตรงกันหลายคนว่า เวลาส่งเงินกู้ ที่สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กู้ไป มีพ่อค้าเงินกู้คนกลางนำเงินนอกระบบมาให้กู้อัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๑๐-๒๐ ต่อวัน มาให้สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่มีปัญหากู้ยืมไปส่งต้น และเมื่อสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ส่งคืนเงินกู้แล้ว ก็จะมีโอกาสโอกาสได้กู้ยืมเงินสวัสดิการเพื่อไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และส่งคืน เงินกู้พ่อค้าเงินกู้นอกระบบ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ คณะกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จึงได้นำเงินกองทุนสวัสดิการของทางกลุ่มไปให้สมาชิกกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยที่น้อยกว่ามาก เช่น ร้อยละ ๒-๓ บาท เป็นเครื่องแสดงออก ถึงการร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมพัฒนา ชุมชน เป็นฟันเฟืองเล็กๆ ในสังคมชนบท ที่สร้างความยั่งยืน ทำให้ต้องพัฒนาทรัพยากรของมนุษย์ของกลุ่ม คือ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้นำมีการลงพื้นที่ไปเยี่ยมเยียนสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่เจ็บไข้ได้ป่วย หรือว่าสิ้นชีวิตมอบเงินสวัสดิการถึงพื้นที่ด้วยตนเอง พร้อมกับ คณะกรรมการบางส่วน เป็นการให้กำลังใจ นั่นเป็นผลของการมีสวัสดิการ ทำให้เกิดความรักความสามัคคี ชุมชนจะร่มเย็นเพราะกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นส่วนหนึ่ง แต่กลุ่มจะตั้งอยู่ได้ก็เพราะว่าสมาชิกรักษากฎระเบียบที่ทางกลุ่มตั้งขึ้นมา ผู้นำคณะกรรมการต้องรักษาสุขภาพตามวัย ละเว้นสิ่งเสพติดเพื่อสร้างแรงจูงใจเป็นต้นแบบ ให้แก่คนอื่น ผู้นำกลุ่มอื่น การศึกษาทำให้ช่วยลดความผิดพลาดจากการทำงาน เข้าใจบทบาทหน้าที่

๓.๒ ด้านศีลภาวนา ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้นำสร้างสรรค์อาชีพเสริมให้เกิดขึ้นภายในกลุ่ม การทำไม้กวาด การจักสาน สีน้าโอท็อป ที่เกื้อกูลและธรรมชาติเป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ความมีฝีมือชำนาญในการอาชีพนั้นๆ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาชีวิตอาชีพเสริมของตัวผู้นำ ที่พร้อมจะถ่ายทอดไปสู่สมาชิกกลุ่ม ส่วนทางอ้อมนั้น ก็คือ สมาชิกที่มีอาชีพเป็นพ่อค้า เมื่อถึงเวลาประชุมก็จะนำข้าวของสินค้าของตนมาวางจำหน่าย ในวัดที่ประชุมกลุ่มเต็มไปหมด เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจให้กับคนในชุมชน อีกด้วย สวัสดิการของสมาชิกเท่าเทียมกันทั้งหมด แม้ว่าสมาชิกจะแบ่งออกเป็น ๓ ระดับด้วยกัน ผู้นำต้องมีความอดทนเป็นเลิศ ทั้งอดทนต่อความยากลำบาก ในการประกอบอาชีพของตน อดทนต่อความตรากตรำ คือ อดทนต่อภัยธรรมชาติเพราะว่าพื้นที่ทั้ง ๒ เป็น

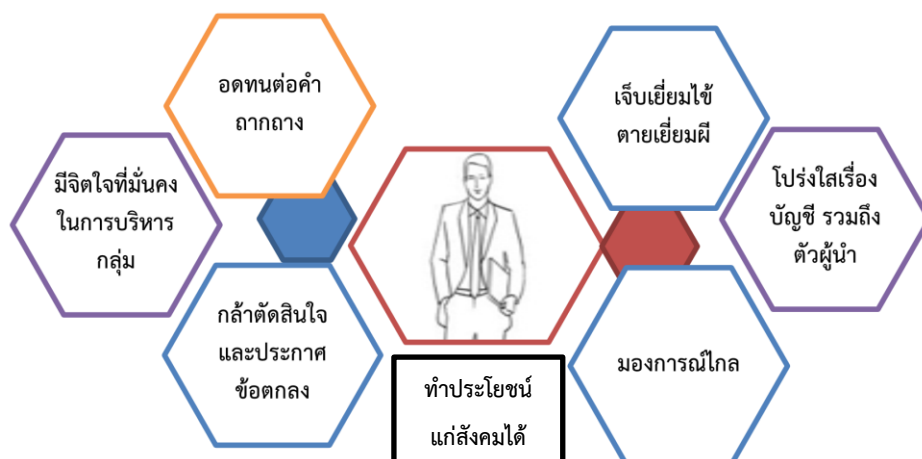
พื้นที่ที่มีน้ำท่วมเป็นประจำ อดทนต่อความเจ็บใจจะเป็นสิ่งที่สูงสุดที่ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องมี เพราะว่าการทำงานช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือชุมชน ต้องโดนด่าว่า ถากถาง การศึกษาสร้าง ภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดแก่ผู้นำ การฝึกอบรมทำให้เกิดการเข้าใจหน้าที่เชี่ยวชาญ สร้างสรรค์ผลงาน

๓.๓ ด้านจิตตภาวนา ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้นำ คณะกรรมการ มีความสามารถในลักษณะที่ สื่อนำความรู้สึกและท่าทีแห่งความรักใคร่ ในเวลาที่สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบปัญหา แสดง ความปรารถนาดี เป็นมิตร และสร้างความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง ให้คำปรึกษาแก้ปัญหาใน การดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นความสามารถในการสร้างสรรค์ ทำสิ่งดีงามให้กับกลุ่ม และการเข้าถึง จุดหมายแห่งชีวิตที่ตั้งงามสมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้เกิดความเพียร พยายาม ขยันอดทน ความรับผิดชอบ ความมีสติ เป็นต้น เป็นการแสดงวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี ทำให้เกิดการพัฒนาวิตของสมาชิก กลุ่มไปพร้อมกัน ผู้นำต้องมีการศึกษาเรื่องจิตตภาวนา ในฐานะที่กลุ่มตั้งอยู่ที่วัด สถานที่ปฏิบัติธรรม มีการเรียนรู้อยู่เสมอ ทั้งทางตรงทางอ้อม

๓.๓ ด้านปัญญาภาวนา

ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้ง ๒ พื้นที่การศึกษา คือที่จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดกำแพงเพชร ประธานกลุ่ม ผู้นำกลุ่มทั้งสองพื้นที่ เป็นผู้ที่มีความรู้ทางวิชาการเป็นอย่างดี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ต้องการที่จะศึกษาต่อในระดับปริญญาโท และที่พิเศษที่สุด คือ จบ การศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งสองพื้นที่ ทำให้มีความรู้ทางวิชาการ นำ ความรู้ที่สอดแทรกการใช้ทรัพย์ตามหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ ความรู้ทางวิชาการทำให้เกิด ความคิดสร้างสรรค์ไม่ดำรงตนเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณอย่างเดียว แต่มีส่วนดูแลเรื่องความเป็นอยู่ของ ประชาชน ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กลุ่มอื่นๆมีการมาดูงาน นำไปต่อยอดเกิดสัจจะสะสมทรัพย์ขึ้น หลายพื้นที่ด้วยกัน ผู้วิจัยมองว่า เป็นสิ่งที่มีส่วนสำคัญสำหรับชุมชนชนบทที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนใน การบริหารจัดการประเทศได้ การฝึกอบรมทำให้เกิดทักษะการทำงาน การแก้ปัญหา

สรุปว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักภาวนา ๔ เป็นบุคคลที่มีความต้องการที่จะพัฒนา ชุมชน ของตนเองให้เข้มแข็ง ซึ่งเกิดจากแรงกดดันจากงานที่ต้องการให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของตน มีความเท่าเทียมหรือว่าดีกว่ากลุ่มอื่นๆ หรือ สวัสดิการเท่าที่จะพึงมีได้ โดยสร้างแรงจูงใจให้คำปรึกษา โดย ที่คนจะเปลี่ยนแปลงให้ความศรัทธา ร่วมมือร่วมใจกันประพฤติ และมีการสร้างสร้างสรรค์อาชีพ เสริมทั้งทางตรงและทางอ้อมแบบไม่รู้ตัวให้แก่คนในชุมชน เกิดการประพฤติเป็นสัมมาอาชีวะ ซื่อสัตย์ สุจริต และมีความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากความรู้ทางวิชาการที่ตนเองได้ศึกษาต่อยอดเพิ่มขึ้นจาก การศึกษาทางธรรม ทางโลก

แผนภาพที่ ๔.๗ Sakol Model ภาวะผู้นำแห่งการพัฒนา

ความสำเร็จในการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่บางพื้นที่การศึกษามีอายุกว่า ๑๐ ปีนั้น ความสำเร็จในการจัดตั้ง ผู้วิจัยพิจารณาว่า ประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีม ผลการปฏิบัติงานของผู้นำ คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ความยึดมั่นผูกพันกับกลุ่มของตนที่เป็นเสมือนสวัสดิการทางชุมชนที่เข้าถึงได้ คณะกรรมการพึงพอใจแม้ว่าไม่ได้รับผลตอบแทนเป็นเงินเดือนมากมาย ประกอบกับการมีจิตวิญญาณที่ห่วงหาผูกพันกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของตน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ความรู้ ภาวะผู้นำ ๘ องค์ประกอบนี้สามารถนำไปใช้ศึกษา และประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำหลายๆ องค์กร หรือหลายๆ บริษัทได้ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอองค์ความรู้เป็นลำดับไป ดังนี้

การดำรงตนเป็นตัวอย่าง

ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้นำต้องมีจิตสำนึกห่วงหาผูกพันในเรื่องของการสร้างคุณภาพเป็นตัวอย่างที่ดี สร้างผลงานให้ยอดเยี่ยมแก่ผู้นำคนอื่นๆ มีการรักษาคำพูด พูดและทำในสิ่งเดียวกัน กับการกระทำ ปฏิบัติตามสัญญา ยึดมั่นในศีลธรรม คือสัจจะ มีคุณธรรมในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นซึ่งมาจากต่างหมู่บ้าน และมีการดำเนินงานหรือทำงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น

อดทนต่อความยากลำบาก

ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ การทำงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นการทำงานเพื่อส่วนรวม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือความอดทนต้องกล้าให้ สมาชิกค่า ต้องกล้าให้เขาวิพากษ์วิจารณ์ ต้นไม้ที่ตัดมาไม่ได้เอากระพ้อออก ก็จะไม่รู้ว่าไม่ดีหรือไม่ดี ไม้ดีต้องมีแก่นถึงจะอยู่ได้นาน ดังนั้นผู้นำต้องให้สมาชิกกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ได้ เหมือนต้นไม้โดนตากแล้วเจอแก่น กลุ่มก็อยู่ได้นาน แต่ถ้าโดนตากแล้วก็มีแต่ไส้ตันไม้ก็ล้มเร็ว สมาชิกในชุมชนก็เหมือนกันถ้าใครพูดอะไรไม่ได้ใครถากถางไม่ได้ก็ทำงานหรือว่าเป็นสมาชิกกลุ่มไม่ได้ ผู้นำต้องมีความอดทนข้อนี้

โปร่งใสเรื่องบัญชี รวมถึงตัวผู้นำ

ผู้นำต้องประพฤติตน ดำรงตนโปร่งใส ไม่รั่วรัยผิดปกติเหมือนนักการเมือง ติดต่อประสานงานเพื่อขอพบ ปรีกษาหารือเรื่องต่างๆ นอกจากเรื่องกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้ ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จะมีความพิถีพิถันกับการทำงานในวันประชุมประจำเดือน ที่มีการส่งเงินต้น เงินกู้ เงินหุ้นมาก และจ่ายสวัสดิการมากเป็นพิเศษเพราะว่าหากเกิดการผิดพลาดขึ้นมานั้นเหมือนกับว่าเป็นการสร้างความเสี่ยงให้กับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของตนให้เสียหาย ซึ่งกว่าจะเรียบร้อยจากการตรวจสอบบัญชีนั้น บางครั้งเป็นเวลากว่า สองทุ่ม หรือสามทุ่ม เพื่อให้งานมีคุณภาพ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการทำงานอย่างมีคุณภาพในการให้บริการ

เจ็บเยียมใช้ตายเยียมผี

ผู้นำต้องแสดงออกถึงความรัก เมตตา ต่อสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ต้องถามไถ่สารทุกข์สุกดิบ ของคนในครอบครัว เมื่อสมาชิกเจ็บป่วยต้องไปเยียม หรือเสียต้องไปเยียมงานศพ เป็นกลยุทธ์สร้างความศรัทธาให้เกิดแก่ผู้นำ

สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น การดำรงตนเป็นตัวอย่าง การอดทนต่อคำถากถาง มีความโปร่งใสเรื่องบัญชี รวมถึงตัวผู้นำ เวลาสมาชิกเจ็บป่วยไปเยียมเยียน เสียชีวิตไปร่วมงานศพ สิ่งที่ผู้วิจัยนำเสนอมาทั้งหมดนี้เป็นการนำผลวิจัยเชิงคุณภาพมาสร้างเป็นองค์ความรู้ ส่วนหัวข้อเรื่อง การกล้าตัดสินใจและประกาศข้อตกลง มีจิตใจมั่นคงในการบริหารกลุ่ม มองการณ์ไกล ทำประโยชน์แก่สังคม สอดคล้องกับสิ่งที่กล่าวมานี้เป็นผลการวิจัยเชิงปริมาณที่ผู้วิจัยได้นำส่วนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ของคุณลักษณะภาวะผู้นำด้านต่างๆ ที่สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดได้สร้างเป็นองค์ความรู้ จะได้นำเสนอต่อไป

กล้าตัดสินใจและประกาศข้อตกลง

กลุ่มที่ดำเนินการมาได้เป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า ๑๐ ปี มีปัญหานานัปการ แต่สิ่งที่ทำให้กลุ่มอยู่รอดและดำรงมาได้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการกล้าตัดสินใจและประกาศข้อตกลง เวลาประชุมกลุ่ม ประจำเดือนหรือว่าประจำปี

มีจิตใจที่มั่นคงในการบริหารกลุ่ม

อารมณ์ที่มั่นคงมั่นใจว่าถูกกระทบจากสิ่งที่ไม่พอใจ หรือถูกใจผู้นำต้องมีจิตใจที่มั่นคงในการบริหารกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทางด้านนี้ เพราะการที่ต้องอยู่กับสมาชิก ซึ่งมีจำนวนมาก เวลาทำงานต้องประสบพบกับปัญหาต่างๆ

มองการณ์ไกล

ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จะมีวิสัยทัศน์ หรือมีเป้าหมายที่กว้างไกล คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตน และส่วนรวมที่จะได้รับหากว่าการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สำเร็จ โดยแสดงให้เห็นว่ามีเป้าหมายที่กว้างไกล มีความสามารถในการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของชุมชน สังคม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ มองการณ์ไกล และมีความคิดเชิงกลยุทธ์ เป็นผู้มีความสามารถในการวางแผน มีการดำเนินการหรือมีการทำงานอย่างเป็นระบบสามารถวิเคราะห์ ประเมิน และหาวิธีการหรือการทำงานภายใต้สภาพแวดล้อมชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค และความไม่แน่นอนเพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

ทำประโยชน์แก่สังคม

สุดท้ายผู้นำ ต้องเป็นผู้ที่มุ่งทำประโยชน์ให้กับชุมชนสังคม ไม่มุ่งประโยชน์ตนเป็นหลัก มุ่งประโยชน์ส่วนรวมคือการกินดีอยู่ดี ของประชาชน คนในชุมชน คนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่สร้าง รวมทั้งผู้นำ คณะกรรมการ ต้องเป็นต้นแบบของการเสียสละให้สมาชิกคนในชุมชน เป็นตัวอย่างให้กลุ่มอื่น ตำบลอื่นนำไปปฏิบัติ

